

De trinitate

7.1 Ἐκφεύγειν τοιγαροῦν τὸ ἔγκλημα τὸ περὶ τῆς δόξης τῶν κτιστῶν θεῶν τοὺς πιστεύοντας τῷ υἱῷ ὁ ἔννομος Παῦλος τῷ θεϊκῷ πνεύματι σεσοφισμένος ἐγγυᾶται. 7.2 ἔτι δὲ καὶ "ἄθεους" ἀποκαλεῖ τοὺς πρὸ τούτου ἐκτὸς τοῦ υἱοῦ τὸν θεὸν καὶ πατέρα μόνον ἐγνωκότας, ἐπειδὴ οὐκ ἐν προλήμασι τελεῖ, γράφων πῆ μὲν ὅτι «μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ». 7.3 πῆ δὲ «ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς-νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε»; 7.4 ἀλλὰ μὴν τοῦ πρεσβυτέρου νόμου τὸ αἰεὶ νέον καὶ οὐκ εἰς γῆρας ἀποκλίνον σωτήριον κήρυγμα τὸ περὶ Χριστοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν προφερέστερον ἡγεῖται διὰ τὸ τέλειον καὶ τὸ μὴ ἔχειν μήτε ἀνομ ἐνοχλοῦν μήτε ἄλλιον ἢ μείζον χρῆ προτεθῆ οὐ λόγῳ ἢ τρόπῳ καλλ γὰρ τῷ χρήματι τούτῳ γράφει περὶ τὸ μὲν ὅτι «ἐγενόμην» «κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος· ἀλλὰ ἄτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἡγήμαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν γε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω». 7.5 Ῥωμαίοις δέ· «εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε». 7.6 Ἄρα δὲ καὶ πρὸς τί ἀπιδῶν καὶ οἷα διανοηθεὶς ἀκραιφνοῦς θεογνωσίας αὐθις ἴδια γέγραφεν· Κορινθίοις μὲν τὸ δεύτερον ὅτι γε εἰ τῷ υἱῷ τις καταλλαγῆ, τῷ θεῷ καταλλάγη καὶ ὅτι ἐν Χριστῷ ἢ πρὸς τὸν θεὸν σύμβασίς ἐστι τοῦ κόσμου· 7.7 ἔχει δέ· «ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· καταλλάγητε τῷ θεῷ». 7.8 Καὶ πάλιν ὡς πάντα τὰ ἄλλα ἃ παρὲς ἐκήρυττεν μεγάλα αὐχῶν ὅτι καὶ τὸ δοκοῦν ἐπονείδιστον εἶναι Χριστῷ διὰ τὴν φιλόανθρωπον αὐτοῦ οἰκονομίαν, πᾶσαν εὐκλειαν καὶ ῥώμην βρῦει, ἐγῶμαι τοῦτο ποιῶν ἐξ ἔργου, ἵνα καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐνδόξου πάθους τὴν ἀγέννητον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναλλοίωτον θεότητα μὴ κατοπτέων γραφὴν ὑπερηφανίας ὀφλοῖ. 7.9 ἔλεγεν δὲ τοιάδε· «οὐκ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ῥωμαίοις δέ· «δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας». 7.10 διὰ τῆς εἰς τὸν υἱὸν φησὶ πίστεως δικαιούται ὑπὸ θεοῦ ἕκαστος. 7.11 Γαλάταις δέ· «εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιστεῦσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ὅτι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ». 7.12 ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἐτέρωθι ὅτι «οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη». 7.13 Τοῦ δὲ λόγου βαθύνοντος τὸν νοῦν ἀναπτυκτέον. 7.14 διδάσκειν μὲν οὖν βούλεται ὡς ἡ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καινὴν τινὰ καὶ τὴν μόνην πίστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἐξέυρετο· καθ' ἣν οὐδεμίαν χώραν οὔτε Ἰουδαισμῷ οὔτε Ἑλληνισμῷ καταλέλοιπεν. 7.15 αὕτη δὲ νοηθεῖ ἂν καὶ κατὰ τὸ «ἰδοὺ» τὰ ἀρχαῖα παρήλθεν, καινὰ γέγονεν πάντα. καὶ ἵνα συνελθῆ παύεται μὲν ὁ τὸν θεὸν εἰδὼς νόμου ὡς μὴ τελείαν τὴν περιτομὴν φησίν. 7.16 ἀνέλαμψεν δὲ εἰς

σωτηρίαν και διδασκαλίαν πᾶσιν φῶς τὸ ἀληθινὸν και ἐλεύθερον ὁ υἱός· και παρίστησι τοῦτο τό τισιν αὐτῶν ἀγγουόμενον μυστικῶς διὰ τὴν ἔναυλον ἐν αὐτοῖς τῆς πολυθεΐας ἐξ Αἰγύπτου μνήμη· 7.17 προσμαρτυρῶν τοίνυν ὁ σεπτός θεοῦ υἱὸς τῆ οἰκεία φύσει τὸ ἄνωθεν ἐλεύθερον και μὴ ἀδελφὴν οἶον ἔχειν τὴν κτίσιν-δούλον γὰρ πᾶν τὸ παραχθὲν και εἰς γένεσιν τοῦ παραγαγόντος και τὸ κτισθὲν κτίσμα τοῦ κτίσαντος-λέγει πρὸς Πέτρον· 7.18 «οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κηλῶσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; ἀποκρινομένου· ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῶ ὁ Ἰησοῦς· ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεῖς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον και τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν ἄρον, και ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα. υ ἐκεῖνον λαβῶν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἑμοῦ και σοῦ.» 7.19 ταῦτα μὲν περὶ τούτων. οἶδὲ παύονται ἔτι.

8.v Περὶ τῶν διαμυθολογούντων ὅτι ὁ πατήρ ἐποίησε τὸν υἱὸν ἐπὶ τῆ ὑπουργία τῆς κτίσεως. 8.1 Βλασφημῶς ἀντεξάγοντες και διαμυθολογούντες φασὶ τὸν πατέρα πεποῖσθαι υἱὸν χρεωδέστατον ἐπὶ τὸ ὑπουργεῖν αὐτῶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν κτισμάτων, οὔκετι κατανοοῦντες ὡς ἐξήρηται τοῦτο ἐκ τοῦδε στοχαστικοῦ αὐτῶν λόγου· φθόνος τε και ὄκνος και ἕτερα υλικά. 8.2 Δεῖ γὰρ δήπου και ταῦτα ὄραν. εἰ γὰρ καλὸν τὸ δημιουργεῖν-ὡσπερ οὖν καλὸν και μόνον ἴδιον και μόνον ἐξαίρετον τῆς θεϊκῆς ἀφθόνου φύσεως, ἵν' ἔχοι και ὑπὸ τοῦ δοξάζεται-, ἀνθ' ὅτου μὴ πάντα δι' ἑαυτοῦ ἔκτισεν, ἀλλ' οἰονεῖ πως κατώκνησεν; 8.3 εἰ δὲ και μέγα τοῖς κτιζομένοις τὸ ὑπὸ τοῦ μείζονος και ἐ παρα φέρεσθαι, εἶπερ κατ' αὐτούς μείζων τοῦ ἰδίου υἱοῦ λόγου ὁ πατήρ, ε'βάσκαине τοῖς δοξάζουσιν αὐτὸν τὴν δι' ἑαυτοῦ ποίησιν; 8.4 εἰ δὲ και ὑπερηφανίας ἀδυναμίας τε ἅμα παντάπασιν οὐκ ἀπήλλακται τὸ διὰ μεσίτου ποιεῖν τὸ παραγόμενον, τοῦ παράγοντος αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ ἢπερ τοῦ δι' ἑτέρου ποιούντος μείζονα τὴν δόξαν ἐκφαίνει. 8.5 οὔπω γὰρ ὄν τοῦ ἀεὶ ὄντος νεύμασιν ὑπακούει και ὅσον οὐδέπω διαπεραίνεται και μέτρα προσήκοντα δέχεται και οὐκ ἔχει ἔν τινι τὸ ἐλλείπον οὐχ ὑπερήφανος μόνον ὁ ὑπερη ἀλλ' ἤδη καταγ τ ι δειχθείη πάντα ὅσα ἂν ἐξουσίαν και ἀπ ρωμ τ εἰ δὲ Ἰησοῦς λέγει τῶ Λαζάρῳ τεθνηκότι· «δεῦρο ἔξω.» και ἄλλω· 8.6 «ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου» και ἄλλω· «ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω. ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ» τὸ δὲ τὸν θεὸν ταῦτα ποιεῖν δι' ἄλλου κατὰ τὸν ἐκείνων νοῦν δείκνυσι τὸν μὲν θεὸν πατέρα, οὔ αἰ νοή7.1 κτιστῶν θεῶν τοὺς πιστεύοντας τῶ υἱῶ ὁ ἔννομος Παῦλος τῶ θεϊκῶ πνεύματι σεσοφισμένος ἐγγυᾶται. 7.2 ἔτι δὲ και "ἀθέους" ἀποκαλεῖ τοὺς πρὸ τούτου ἐκτὸς τοῦ υἱοῦ τὸν θεὸν και πατέρα μόνον ἐγνωκότας, ἐπειδὴ οὐκ ἐν ποιήμασι τελεῖ, γράφων πῆ μὲν ὅτι «μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε τῶ καιρῶ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ και ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες και ἄθεοι ἐν τῶ κόσμῳ». 7.3 πῆ δὲ «ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς-νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ και πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε»; 7.4 ἀλλὰ μὴν τοῦ πρεσβυτέρου νόμου τὸ ἀεὶ νέον και οὐκ εἰς γῆρας ἀποκλίνον σωτήριον κήρυγμα τὸ περὶ Χριστοῦ και ἀγίου πνεύματος και τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμόν προφερέστερον ἠγεῖται διὰ τὸ τέλειον και τὸ μὴ ἔχειν μήτε ἀνομ ἐνοχλοῦν μήτε «κάλλιον ἢ μείζον χρῆ προτεθη ο·· λόγω ἢ τρόπῳ καλλ γὰρ τῶ χρήματι τούτῳ γράφει περ σι τὸ μὲν ὅτι «ἐγενόμην» «κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος· ἀλλὰ ἄτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἠγῆμαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν γε και ἠγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' ὄν

τὰ πάντα ἐζημιώθην καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω». 7.5 Ῥωμαῖοις δέ· «εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε». 7.6 Ἄρα δὲ καὶ πρὸς τί ἀπιδῶν καὶ οἷα διανοηθεὶς ἀκραιφνοῦς θεογνωσίας αὐθις ἴδια γέγραφεν· Κορινθίοις μὲν τὸ δεύτερον ὅτι γε εἰ τῷ υἱῷ τις καταλλαγῆ, τῷ θεῷ κατηλλάγη καὶ ὅτι ἐν Χριστῷ ἢ πρὸς τὸν θεὸν σύμβασίς ἐστι τοῦ κόσμου· 7.7 ἔχει δέ· «ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς, ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· καταλλάγητε τῷ θεῷ». 7.8 Καὶ πάλιν ὡς πάντα τὰ ἄλλα ἃ παρὲς ἐκήρυττεν μεγάλα αὐχῶν ὅτι καὶ τὸ δοκοῦν ἐπονείδιστον εἶναι Χριστῷ διὰ τὴν φιλάνθρωπον αὐτοῦ οἰκονομίαν, πᾶσαν εὐκλειαν καὶ ῥώμην βρῦει, ἐγῶμαι τοῦτο ποιῶν ἐξ ἔργου, ἵνα καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐνδόξου πάθους τὴν ἀγέννητον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναλλοίωτον θεότητα μὴ κατοπτέων γραφὴν ὑπερηφανίας ὀφλοῖ. 7.9 ἔλεγεν δὲ τοιαύδε· «οὐκ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ῥωμαῖοις δέ· «δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας». 7.10 διὰ τῆς εἰς τὸν υἱὸν φησὶ πίστεως δικαιούται ὑπὸ θεοῦ ἕκαστος. 7.11 Γαλάταις δέ· «εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ὅτι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ». 7.12 ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἐτέρωθι ὅτι «οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη». 7.13 Τοῦ δὲ λόγου βαθύνοντος τὸν νοῦν ἀναπτυκτέον. 7.14 διδάσκειν μὲν οὖν βούλεται ὡς ἡ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καινὴν τινα καὶ τὴν μόνην πίστιν ἀπασιν ἀνθρώποις ἐξεύρετο· καθ' ἣν οὐδεμίαν χώραν οὔτε Ἰουδαισμῷ οὔτε Ἑλληνισμῷ καταλέλοιπεν. 7.15 αὕτη δὲ νοηθεῖ· ἢ ἂν καὶ κατὰ τό· «ἰδοὺ» τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, καινὰ γέγονεν πάντα». καὶ ἵνα συνελθῆ παύεται μὲν ὁ τὸν θεὸν εἰδὼς νόμου ὡς μὴ τελείαν τὴν περιτομὴν φησίν. 7.16 ἀνέλαμψεν δὲ εἰς σωτηρίαν καὶ διδασκαλίαν πᾶσιν φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἐλεύθερον ὁ υἱός· καὶ παρίστησι τοῦτο τό τισιν αὐτῶν ἀγνοοῦμενον μυστικῶς διὰ τὴν ἔναυλον ἐν αὐτοῖς τῆς πολυθεΐας ἐξ Αἰγύπτου μνήμην· 7.17 προσμαρτυρῶν τοίνυν ὁ σεπτὸς θεοῦ υἱὸς τῇ οἰκείᾳ φύσει τὸ ἄνωθεν ἐλεύθερον καὶ μὴ ἀδελφὴν οἶον ἔχειν τὴν κτίσιν-δούλον γὰρ πᾶν τὸ παραχθὲν καὶ εἰς γένεσιν τοῦ παραγαγόντος καὶ τὸ κτισθὲν κτίσμα τοῦ κτίσαντος-λέγει πρὸς Πέτρον· 7.18 «οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κη̄νσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; ἀποκρινομένου· ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα. ὑ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.» 7.19 ταῦτα μὲν περὶ τούτων. οἶδὲ παύονται ἔτι. 8.ν Περὶ τῶν διαμυθολογούντων ὅτι ὁ πατήρ ἐποίησε τὸν υἱὸν ἐπὶ τῇ ὑπουργίᾳ τῆς κτίσεως. 8.1 Βλασφήμως ἀντεξάγοντες καὶ διαμυθολογούντες φασὶ τὸν πατέρα πεποιοῦσθαι υἱὸν χρειωδέστατον ἐπὶ τὸ ὑπουργεῖν αὐτῷ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν κτισμάτων, οὐκετι κατανοοῦντες ὡς ἐξήρηται τοῦτο ἐκ τοῦδε στοιχαστικοῦ αὐτῶν λόγου· φθόνος τε καὶ ὄκνος καὶ ἕτερα ὑλικά. 8.2 Δεῖ γὰρ δήπου καὶ ταῦτα ὁρᾶν. εἰ γὰρ καλὸν τὸ δημιουργεῖν-ὡσπερ οὖν καλὸν καὶ μόνον ἴδιον καὶ μόνον ἐξάρτεον τῆς θεϊκῆς ἀφθόνου φύσεως, ἴν' ἔχοι καὶ ὑπὸ τοῦ δοξάζηται-, ἀνθ' ὅτου μὴ πάντα δι' ἑαυτοῦ ἔκτισεν, ἀλλ' οἶονεὶ πως κατώκνησεν; 8.3 εἰ δὲ καὶ μέγα τοῖς κτιζομένοις τὸ ὑπὸ τοῦ μείζονος καὶ ἐπαρα φέρεσθαι, εἴπερ κατ' αὐτούς μείζων τοῦ ἰδίου υἱοῦ λόγου ὁ πατήρ, ἐβάσκαينه τοῖς δοξάζουσιν αὐτὸν τὴν δι' ἑαυτοῦ ποιήσιν; 8.4 εἰ δὲ

καὶ ὑπερηφανίας ἀδυναμίας τε ἅμα παντάπασιν οὐκ ἀπήλλακται τὸ διὰ μεσίτου ποιεῖν τὸ παραγόμενον, τοῦ παράγοντος αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ ἢ περ τοῦ δι' ἑτέρου ποιούντος μείζονα τὴν δόξαν ἐκφαίνει. 8.5 οὕτω γὰρ ὄν τοῦ ἀεὶ ὄντος νεύμασιν ὑπακούει καὶ ὅσον οὐδέπω διαπεραίνεται καὶ μέτρα προσήκοντα δέχεται καὶ οὐκ ἔχει ἔν τινι τὸ ἕλλειπον οὐχ ὑπερήφανος μόνον ὁ ὑπερῆ ἀλλ' ἤδη κατὰ τὴν δειχθεῖσαν πάντῃ ὅσα ἂν ἐξουσίαν καὶ ἀπ ρωμ τ εἰ δὲ Ἰησοῦς λέγει τῷ Λαζάρῳ τεθνηκότι· «δεῦρο ἕξω.» καὶ ἄλλω· 8.6 «ἀφένονται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σου» καὶ ἄλλω· «ἐγὼ σοὶ ἐπιτάσσω. ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ» τὸ δὲ τὸν θεὸν ταῦτα ποιεῖν δι' ἄλλου κατὰ τὸν ἐκείνων νοῦν δείκνυσι τὸν μὲν θεὸν πατέρα, οὗ αἱ νοήσεις ποιήσεις εἰσίν, μὴ δύνασθαι δι' ἑαυτοῦ τὸ πᾶν διαπεραίνειν δίχα τῆς ἐπικουρίας ἐκείνου τοῦ δι' οὗ ἢ ἐν ᾧ ποιεῖ· τὸν δὲ γε υἱὸν ὡς τὴν ἀψυχὸν ὄργανον. 8.7 πῶς οὐ μέγα προσπύσας καὶ τὰς χεῖρας ὑπὲρ τὰς ἀντιθεῖς ταῖς οὐτως ἀγρίαις δυσφημίαις ἀναχωρήσει δεδιῶς μὴ ὑπόδικος γένηται τοῦ θεοῦ δικαστηρίου καὶ ἀκοῆς ἀπροαιρέτου χάριν;

9.ν Περί ὧν λέγουσιν αἰρετικοί· «πότε ὁ υἱὸς ἐγεννήθη καὶ τὸ πνεῦμα ἐξεπορεύθη;» καὶ τὰ λοιπά. 9.1 Τοσούτων τοίνυν καὶ οὕτω σαφῶν ἀποδείξεων οὐσῶν καὶ τῆς γραφῆς παραινύσης «ποικίλαις καὶ ξέναις διδαχαῖς μὴ παραφέρεσθαι», φεύγειν δὲ «τὰς κενοφωνίας», οἱ ἑτερόδοξοι συστήσασιν ἀπὸ γραφῶν τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν ἀποροῦντες καὶ· «... ὡσανεὶ μεθύοντες τῆδε κάκεισε τὸν ἐφ' ἐκάστῳ λόγον διαριπτούμενον ἔχοντες διάφορα σοφίσματα συνταγέμενα αὐτοῖς κακοτέχνως καὶ κατὰ πολὺ μελετηθέντα προβάλλουσιν, ἐν οἷς ἐστὶ ταῦτα» 9.2 «τὰ σύμπαντα οὖν, φησὶν, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ;» 9.3 οἷς ἀποκριτέον· ἀλλ' οὐ γεννητικῶς ὁ υἱὸς οὐδ' ἐκπορευτικῶς καθὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οὐδὲ τοιούτων ἐστὶν ἐνεργειῶν ἢ οὕτω περιβλέπτων ἡξιώθη συστάσεων . 9.4 εἶτα· «πότε οὖν ὁ υἱὸς ἐγεννήθη καὶ τὸ πνεῦμα ἐξεπορεύθη;» τότε, ὅτε ὁ πατὴρ οὐκ ἐγεννήθη. εἰ γὰρ καὶ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐ μετ' αὐτόν. 9.5 καὶ ὡς ἀθέμιτον τὸ ζητεῖν γὰρ ἐν τόπῳ, ἐπειδὴ μήτε περιορ ὁ γεννήσας καὶ ὁ γεννηθεὶς, οὕτως οὐδ' χρόνῳ. 9.6 θεὸς γὰρ ὧν ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ τοῦ ποιεῖν. ὡσαύτως καὶ τὸ πνεῦμα . 9.7 πῶς δέ, φησὶν, ἐγεννήθη; τοῦτο-εἰ καὶ ἐγράφη περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ· «ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε», περὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος· «πνεῦμα παρ' ἐμοῦ ἐκπορεύεται», καὶ εἰ Δαυὶδ ψάλλει· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερέωθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν», καὶ εἰ λέγει ὁ Ἰωβ· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἢ διδάσκουσά με», καὶ εἰ κύριος διδάσκει· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται», καὶ εἰ Παῦλος γράφει, πνεῦμα εἶναι αὐτὸ τοῦ θεοῦ ὡς ἀνθρώποις τὸ αὐτῶν- 9.8 ὅμως οὕτω πάντα νοῦν ὑπερβαίνει ὅτι ὁ αὐτὸς ἀπόστολος Κορινθίοις γράφει· «τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως φανερώσαντι δι' ἡμῶν», ὡς μὴ πάσης τῆς γνώσεως ἡμᾶς διὰ τὸ ἀχώρητον, ἀλλ' οἷόν τινος ἰνδάλματος ἢ αὔρας ὡσπερ μετασχόντας. 9.9 καὶ πάλιν· «βλέπομεν δὲ δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι» τὰ περὶ αὐτοῦ. καὶ μάλα εἰκότως. «δόξα γὰρ κυρίου κρύπτει λόγον» κατὰ τὸ θεῖον ῥητὸν ὑπερκειμένη ἀφράστῳ καὶ ἀπείρῳ λόγῳ πάσης αἰσθήσεως γεννητῆς. 9.10 οὐ διὰ τὸ ἀβάστακτον μόνον. ἀλλ' ὅτι τὸ προαιώνιον καὶ πρὸ πάσης κτίσεως, εἰ μὴ ὑπὸ γραφῶν δεδήλωτο, τῆ κτίσει ἠγγοεῖτο· 9.11 καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς τὸ δεύτερον εἰς τοῦτο παγκαλο· «ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρον, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν». καὶ ἐν τῇ πρώτῃ δὲ ἐπιστολῇ φησιν· «εἴ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὕτω ἔγνω καθὼς θεὸς γινώσκει». 9.12 τίς ἢ διαφορά τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως; ὡς ὁ τρόπος ἄγνωστος οὕτω καὶ ἡ διαφορά, εἶγε δὴ ἄρα ἐξὸν αὐτῷ

τοῦτο ἀκούειν ἢ λαλεῖν, τὸ γὰρ αἰτίας τῶν ὑπὲρ πᾶσαν αἰτίαν καὶ νόησιν ἀποδιδόναι τολμηρόν· τὸ δὲ θαυμάζειν τὸ θεῖον καὶ φόβον εἶναι τὴν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν φοβερὰν νομίζειν, ἀσφαλές. 9.13 «θέλων οὖν, φησίν, ἐγέννησεν ὁ θεὸς ἢ μὴ θέλων;» ἀλλ' ἡμᾶς χρὴ προειπεῖν τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ οὕτως ἀποκρίνασθαι. 9.14 ὁ οὖν σκοπὸς ἐστίν, ἵνα πρὸς ἀκεραίους ἀπὸ ἐκατέρας λέξεως τὴν ἀντίθεσιν ποιῶνται. 9.15 ἦντε γὰρ δράζωνται τοῦ «μὴ θέλων ἐγέννησεν»–οὐδεὶς δὲ αὐτοῖς τοῦτο ἀποκρίνεται–λέγουσιν· «οὐκοῦν ὁ μὴ θέλει ὁ θεὸς ὑπομένει γεννήσας τὸν υἱόν, φύσεως ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἄκοντα αὐτὸν περιαιούσης». 9.16 ἦντε δοθῆναι αὐτοῖς τὸ «θέλων ἐγέννησεν ἐπάγουσιν· «ἄρα ἢ γέννησις τοῦ υἱοῦ ἐξήπται τῆς πατρικῆς θελήσεως, δημιουργικῶς ὑπαρξίν αὐτῷ παρεχούσης». 9.17 ἢ δὲ ἀπόκρισις αὕτη ἀνουστάτη τυγχάνει. τῆς θελήσεως γὰρ καὶ τῆς ἀνεθελήσεως καὶ πάσης ἐννοίας προτερεῖται ὅ τε γεννήσας θεὸς καὶ πατήρ τό τε «ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ», ὁ υἱός· καὶ οὐδὲν τούτου μέσον καὶ ἐκείνου, ἐξ οὗ ἐστίν, ἐπινοηθῆναι δύναται. 9.18 Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ «εἰκὼν τοῦ θεοῦ». ἔστιν δὲ πάλιν ὁ υἱὸς οὐκ ἀρχομένη οὐδὲ παυομένη πρώτη ὑπαρξίς τῆς θελήσεως ἢ μὴ θελήσεως. 9.19 ἐγέννησεν οὖν ἐν τῇ ὑπὲρ βουλήν καὶ νοῦν φύσει. 9.20 Ἀλλὰ καὶ ἦδε ἢ πρότασις αὐτῶν ἀτοπίας ἀνάμεστος. ἡγεῖται γὰρ τοῦ μὲν θέλειν πάθος ἐπιθυμίας, τοῦ δὲ μὴ θέλειν μὲν, ποιεῖν δέ, ἢ ἐξ ἀνάγκης βία μετὰ τοῦ προεπινοεῖσθαι τὴν βούλησιν καὶ πρὸ ἐκείνης τὴν νόησιν τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τῆς πάντη τε καὶ πάντως ἐχούσης συνυφεστὸς τὸ ἀπαύγασμα. 9.21 Πρὸς τούτῳ εἰ πιστεύουσι τὰ πάντα ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ γεγονέναι, οὐ προϋπάρχει ἢ βούλησις. ἀμήχανον γὰρ καὶ ἀδύνατον μὴ τὸν δημιουργὸν ὑφεστάναι καὶ μετέπειτα δεδόχθαι τὸ δι' αὐτοῦ δημιουργῆσαι. 9.22 Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀσυνεσίας μεστόν. εἰ γὰρ αὐτός φησιν· «ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι», πῶς ἢ ἀναλλοίωτος φύσις ἀλλοίωσιν ὑποσταίη κατὰ τὰς ὑποστάσεις μὴ ἐν ταυτότητι τῶν προσώπων ἐστῶσα, ἀλλὰ κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; 9.23 Ἔτι καὶ τοῦτο. εἰ ἀληθές, ὡσπερ οὖν ἀληθές, τό «ἄπερ ἂν ὁ πατήρ ποιῆ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ», ποιήσει καὶ ὁ υἱὸς ἄλλον υἱόν, ἵνα πάντα ὁμοίως τῷ πατρὶ ποιήσῃ. 9.24 εἰ δὲ οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ ποιεῖ, οὐκ ἔστιν κτίσμα οὐδ' ἡγεῖται αὐτοῦ πατρικὴ βούλησις. 9.25 Εἴποιμι καὶ ἕτερον· εἰ λέγει ὁ σωτήρ· «θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχη ζωὴν αἰώνιον», οὐκ ἐκ θελήματος ὁ υἱός, ἀλλ' ὁ θεωρῶν αὐτόν. 9.26 τὸ γὰρ θέλημα μετὰ τὸν υἱὸν κἀνταῦθα εὐρίσκεται. 9.27 Ἀπεώσαιτο δ' ἂν καθ' ὅλου τις θάττον αὐτῶν καὶ τουτονὶ τὸν λόγον οὐκ ἐκ μόνων τῶν προλεχθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαχθησομένων πρὸς ἡμῶν· τουτέστιν, εἴγε παραπλήσιον ἀντέρηται αὐτοῦς· «πότερον ποτὲ ὁ πατήρ θελήσας ὑπάρχει ἢ οὐ»; τὰ ἴσα γὰρ ὧν ἐμελέτησαν ἀπαντήσῃ αὐτοῖς· πρὸς μὲν τὸ «οὐ θελήσας», ὅτι παρὰ σκοπὸν αὐτῷ συνέβη τὸ ὑφεστάναι, φύσεως ἀνάγκης εἰς τοῦτο αὐτὸν ἄκοντα περιτρεπούσης· πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι πρὸ τῆς θελήσεως οὐκ ἦν ἀναχθήσεται γὰρ ἢ ὑπαρξίς αὐτοῦ εἰς τὴν βούλησιν αὐτοῦ· δημιουργικῶς αὐτόν, κατὰ τὰς βαττολογίας αὐτῶν, εἰς ὑπόστασιν περιελαυνούσης. 9.28 Ὅμοίως καὶ ἄλλο, λέξει μόνον διαφέρον τοῦ πρὸ αὐτοῦ· «θελητῶς ὁ θεὸς ἀθάνατός ἐστιν καὶ ἀγαθὸς ἢ ἀνεθελήτως;» ἐπενεχθήσεται γὰρ τὰ αὐτά. 9.29 Κάλλιον δὲ τις ποιήσει, εἰ συντόμως ἀποκρίνηται αὐτοῖς, μηδὲν ἐπισυμβαίνειν τῷ παντελείῳ θεῷ μηδέ τι ἀπολιμπάνειν αὐτόν· 9.30 καὶ ὡσπερ οὐ προηγεῖται τῆς πατρικῆς ὑπάρξεως καὶ ἀθανασίας καὶ ἀγαθότητος θέλημα, οὕτως οὐδὲ τῆς γεννήσεως· καὶ ἀπάδειν πάντα ὅποσα τοιαῦτα τῆς περὶ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσεως· 9.31 περὶ δὲ τῶν κτιστῶν τὸν Δαυῖδ ἄδειν ἐν ριγ' ψαλμῷ· 9.31 «ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐν τῇ γῆ, πάντα ὅσα ἐθέλησεν ἐποίησεν», καὶ «πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας», τουτέστιν ἐν τῷ υἱῷ, οὐχὶ δὲ ἐν θελήματι, 9.32 καὶ ἐν οβ' ψαλμῷ· «ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, ἐν τῇ βουλήν

σου ὠδήγησάς με καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με», καὶ ἐν κθ' «ὅτι ὄργη ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ», καὶ ἐν' «κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν», καὶ ἐν ιζ' «ρύσεταιί με, ὅτι ἠθέλησέν με». 9.33 Καὶ γὰρ ὄν τρόπον, ὑπάρχων ὁ πατὴρ ἀθάνατός τε καὶ ἀγαθός, βούλεται εἶναι ταῦτα καὶ βουλόμενός ἐστιν ταῦτα, οὐκ αἰτίαν, ἴν' οὕτω φράσω, τὴν βούλησιν ἔχων οὔτε μὴν ἀνεθελήτως ὦν· οὕτως οὐδὲ τοῦ γεννησῆαι ἢ βούλησις αἰτία. 9.34 περὶ ἡμᾶς δὲ τὸ τινα μὲν ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, τινα δὲ ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν θελήματος ἔχειν· 9.35 καὶ γὰρ οὐ βουλήσει μὲν τῇ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ κτώμεθα τὸ συνεστάναι ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τὸ εἶναι λογικοί· 9.36 οἱ γὰρ οὔποτε ὄντες πῶς εἴχομεν βούλεσθαι ἢ μὴ βούλεσθαι; 9.37 προαιρέσει δὲ ἰδίᾳ ἔχομεν τὸ εἶναι καλοὺς ἢ κακοὺς, ἐπιστήμονάς τε κατ' ἐπιτηδειότητα ἢ ἀνεπιστήμονας κατὰ ῥαθυμίαν. 9.38 Ἐληλύθασιν δὲ ἐπὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο οὐκ ἀτρεκεῖ θεωρήματι παραδεχόμενοι τὸ «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα», ἐπεὶ ἂν αὐτόθεν εἶχον τῆς ὀρθῆς πίστεως ἄγκυραν βεβαίαν. 9.39 νυνὶ δὲ φάσκουσιν, ὅτι τὸ «ἐν ᾧ εὐδόκησα» δείκνυσι κτίσμα τὸν υἱόν. 9.40 καὶ μὴν πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ ὅλον νένευκε τὸ νόημα. 9.41 ἐπειδὴ γὰρ λέγοντι αὐτῷ· «υἱὸς θεοῦ εἰμι» ἀντεφθέγγοντο· «βλασφημεῖς», ἐπεψηφίσατο αὐτῷ ὁ πατὴρ ὅτι «οὗτος μόνος ἐστὶν ὁ υἱός μου γνήσιος». 9.42 Τὸ γὰρ «οὗτος» καὶ τὸ «ἀγαπητός» καὶ τὸ μετὰ ἄρθρου ὠνομάσθαι «υἱός» τοῦτο δηλοῖ· ἐν τούτῳ, φησὶν, εὐδόκησα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ὑμῖν πορισθῆναι. 9.43 κἂν περὶ τῆς θεότητος δὲ ἐκλάβη τις τὸ «εὐδόκησα», τὸ σόφισμα αὐτῶν ἀκυροῦται· ἐπεὶ οὐ πᾶσα λέξις ῥηθεῖσα παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ μάλιστα περὶ τοῦ θεοῦ λόγου κοσμικοῦ ἔθους ἀποτελεῖ νόημα. 9.44 Ἐπειτα εἰ ἐπὶ τῷ ἤδη ὄντι υἱῷ ἔλεγεν· «ἐν ᾧ εὐδόκησα», οὐκ αἰτία ἢ εὐδοκία τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ εὐρίσκεται. 9.45 Ὡστε δὲ σαφέστερον τὸ ὑπὸ τῆς τοιαύτης λέξεως δηλούμενον γενέσθαι, μάρτυρι χρῆσόμεθα τῷ ψάλλοντι ἐν ρμθ' ψαλμῷ· «ὅτι εὐδοκεῖ κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ». 9.46 οὐ γέγονεν δὲ ἡ εὐδοκία πρὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ μετ' αὐτόν. 9.47 τότε γὰρ εὐδοκεῖ ἐν αὐτῷ καὶ εἰρήνην καὶ χάριν ἔπεμπεν, ὅτε ὀρθῶς αὐτῷ ἐλάτρευεν· ὅτε δὲ μὴ ὀρθῶς, τούναντίον ἢ νῦν προφητεῦει· «ὅταν ἀπέκτενεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν» καὶ ἐν μγ' ψαλμῷ· «ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς», «δεξιὰν καὶ βραχίονα τοῦ θεοῦ» καὶ «φωτισμὸν τοῦ προσώπου αὐτοῦ» τὸν υἱὸν ἀνειπών· 9.48 καὶ ἐν ρε' ψαλμῷ· «μνήσθητι ἡμῶν, κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου».

10.ν Περὶ τοῦ λέγειν· «Εἰ ὅλος ἐστὶ γεννητικὸς ὁ ἀγέννητος θεός, οὐκ οὐσιωδῶς ἐγέννησεν» καὶ ὅτι «Εἰ μετεβλήθη ἡ οὐσία αὐτοῦ εἰς γέννημα, οὐκ ἀμετάβλητος ἢ οὐσία τοῦ θεοῦ». 10.1 Αὐτῶν καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ εἰκαῖον καὶ πλημμελὲς λέξεσιν τοιαῖσδε τεθέν· 10.2 «εἰ ὅλος ἐστὶ γεννητικὸς ὁ ἀγέννητος θεός, οὐκ οὐσιωδῶς ὁ γεννηθεὶς ἐγεννήθη, ὅλης ἐχούσης τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ γεννᾶν, ἀλλ' οὐ τὸ γεννᾶσθαι.» 10.3 ἀλλ' ἀκουέτωσαν ὅτιπερ «εἰ ὅλον ἐστὶ γεννητικὸν τὸ φῶς, οὐκ οὐσιωδῶς τὸ ἀπαύγασμα γεννᾷ, ἀλλ' ἔξωθεν προσλαμβάνει, ὅλης ἐχούσης τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ γεννᾶν, ἀλλ' οὐ τὸ γεννᾶσθαι». 10.4 εἰ δὲ τὸ φῶς οὐ προσλαμβάνει ἔξωθεν τὸ ἀπαύγασμα, ἀλλ' ἐκ πάσης τῆς οὐσίας αὐτὸ γεννᾷ ἀδιαστάτως, οὐδ' ὁ θεὸς ἐπεκτήσατο ἔξωθεν τὸν υἱόν, ἀλλ' ἐξ ὅλης τῆς ὑποστάσεως ἐγέννησεν ἀδιαστάτως, ἅτε ἀσώματος. ὅθεν ἀληθῶς ἐστὶ πατήρ. 10.5 Ἐπάγουσι πάλιν, πανταχοῦ τὴν ἐναντίαν τάξιν τῆς γραφῆς διώκοντες· «εἰ μετασχηματισθεῖσα ἢ οὐσία τοῦ θεοῦ γέννημα λέγεται, οὐκ ἀμετάβλητος ἢ οὐσία αὐτοῦ, τῆς μεταβολῆς ἐργασαμένης τὴν τοῦ υἱοῦ ἰδιοποίησιν.» 10.6 Ἄλλ' οὐδεὶς οὐδὲ τοῦτο συγχωρεῖ αὐτοῖς λέγειν. ἀλλότρια γὰρ εἶναι ταῦτα Χριστιανῶν ἢ μνημονευθεῖσα ἐλέγχει γραφή, παντὶ

αίρετικῶ ἀντιβαίνουσα παγχαλέπῳ πάθει. 10.7 εἰ γὰρ μετασηματισάμενον τὸ φῶς ἀπαύγασμα γίνεται, οὐκ ἀμετάβλητον τὸ φῶς, τῆς μεταβολῆς ἐργαζομένης τὴν τοῦ ἀπαύγατος ἰδιοποίησιν. 10.8 Εἰ δὲ οὐ μεταβληθὲν τὸ φῶς ἀπαύγασμα γεγέννηκεν, μείναν καὶ αὐτὸ φῶς καὶ ἔχον τὸ ἀπαύγασμα συμφύτως ἐξ αὐτοῦ τέλειον, καὶ ὁ θεὸς μένει ἀτρέπτως θεός, ἀπαυγάσματος ἰδίου τυγχάνων πατήρ, οὐκ ἐτι ἔξωθεν αὐτὸ προσλαβὼν, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας γεννήσας τέλειον. 11.ν Περί τῶν φλυαρούντων ὡς «ἐκ τῆς πατρὸς ὀνομασίας παρηλλαγμένη ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ». 11.1 Αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἀνακυκλοῦντες καὶ ἕως τοῦ παντὸς παρασημαίνοντες τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, ἀφιλοθέως καὶ τοῦτο φάσκουσιν· 11.2 ὧν τὰ ὀνόματά ἐστι διάφορα, τούτων παρηλλάχθαι καὶ τὰς οὐσίας ἀνάγκη. 11.3 φησὶν γάρ· «ἡ πατήρ λέξις οὐ σημαίνει τὴν υἱὸς οὐδ' αὖ υἱὸς ὀνομασία δηλοῖ τὴν πατρὸς ὑπόστασιν». 11.4 Ἀκουέτωσαν δέ, ἐν μὲν, ὅτι, εἰ μὴ καταλλήλῳ προσηγορία πεφανέρωντο αἱ θεῖαι ὑποστάσεις, ποῖω συμβόλῳ ἂν τις χρησάμενος, μὴ λέγων τὴν πατρὸς προσηγορίαν, ἐμήνυσεν αὐτόν τε τὸν πατέρα καὶ ὅτι υἱὸν ἔχει; ἢ μὴ ὀνομάζων τὴν υἱὸς καὶ πνεῦμα προσηγορίαν, προσεφώνησεν αὐτόν τε τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα καὶ ὅτι ὁ μὲν υἱὸς πατέρα ἔχει, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐστὶν πνεῦμα; 11.5 Ἔτερον δέ, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀγίας τριάδος–πλὴν τοῦ πατέρα λέγεσθαι τὸν ἀληθῶς ὄντα τοῦτο, καὶ τοῦ μονογενῆ καλεῖσθαι τὸν φυσικῶς γεννηθέντα, καὶ τοῦ πνεῦμα θεοῦ προσαγορεύεσθαι τὸ ἀκριβῶς τοῦτο, ὃ κέκληται, τυγχάνον τοῦ πατρὸς–τᾶλλα πάντα ὀνόματα καθέστηκεν τὰ αὐτά, ὡς τὸ θεός, κύριος, ἅγιος, δίκαιος, ἀγαθός, φῶς, ζωή. 11.6 Οὐκοῦν τούναντίον, ἐπὶ τῆς μακαρίας τριάδος μόνης, ὧν τὰ ὀνόματά ἐστὶν τὰ αὐτά, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία καθέστηκεν· ἴν' ἀκολουθῆ τὸ ὑπὸ ὁμοίου ὁμοιον χαρακτηρίζεσθαι. 11.7 τῷ γὰρ ἀληθινῷ καὶ ἀϊδίῳ φωτί, πρὸς τὸ ἀληθινὸν καὶ αἴδιον φῶς, καὶ τῆ ὄντως 15.1 «ἐγὼ ὁ θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ. δίκαιος καὶ σωτὴρ οὐκ ἔστιν πάρεξ ἐμοῦ. ἐπιστράφητε πρὸς με καὶ σωθήσεσθε, οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς. ἐγὼ εἰμι ὁ θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος. κατ' ἐμαυτοῦ ὀμνύω· ἢ μὴν ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματός μου δικαιοσύνη καὶ οἱ λόγοι μου οὐκ ἀποστραφήσονται, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ὁμιεῖται τὸν θεόν», ὃ ἐστὶν ἐπιγνώσεται τὸν θεὸν ἢ «ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ». 15.2 οὐκ ἔστιν οὖν ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὐ τῷ ἀνάρχῳ, οὐ τῆ οὐσία, οὐ τῆ δόξη, ἀλλ' ἐπ' ἴσης, πλὴν εἰ μὴ που τῷ τῆς πατρότητος λόγῳ. 15.3 ὅτι γὰρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τὰ ῥήματα, ὁ θεσπέσιος Παῦλος Ῥωμαίοις γράφων ἐσαφήνισεν οὕτως εἰπὼν· «πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καθὼς γέγραπται· «ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ». 15.4 Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ θεολόγος Ἰωάννης ἐν μὲν τῷ εὐαγγελίῳ εἶπεν· 15.4 «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλα βεν». 15.5 ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει· «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ». 15.6 Τὸ «ὁ ὢν» σημαίνει τὸ ἀεὶ ὄν τῆς θείας ὑποστάσεως καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἔφαμεν. ἀόριστος γὰρ ἡ λέξις, ὅθεν ὄνομα ἑαυτοῦ ὁ θεὸς εἶπεν τὸ «ὁ ὢν». 15.7 Τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» ποιεῖ προὔπτον καὶ σφόδρα γε συμφανὲς τὸ ἄτοπον καὶ φευκτὸν τοῦ «ἦν ὅτε οὐκ ἦν». ἢ γὰρ λέξις ἡ «ἦν» ἀπαρέμφατος ἐστίν. ῥωμαῖστὶ δὲ ἡ ἀπαρέμφατος ἐκ δύο λέξεων σύγκειται· πλησθηαμπερφεζτης, ἐρμηνεύεται δέ· πλεον ἢ τέλειος. 15.8 ὥστε νῦν ἀπαιτεῖ νοηθῆναι ὑπεράχρονος ἢ ἀναρχος. τὸ γὰρ οὐκ ὢν ἐν τῇ ἀρχῇ εἴ τις ἂν εἶποι, ἀρχὴ ποτε ἀναίτιος οὐκ ἦν. καὶ πάλιν, ὁ μηδέπω ὢν χρόνος τοῦ ποιήσαντος αὐτόν πῶς εἶναι μέτρον δύναται; 15.9 Τὸ «ἦν πρὸς τὸν θεόν» παριστᾷ, ἦν υἱὸς ἔχει πρὸς θεὸν πατέρα φύσεως οἰκειότητα, καὶ

τό-άφ' οὗ ἦν, εἰ θέμις οὕτως εἰπεῖν, ὁ αὐτογενῆς πατήρ-συνυπάρχειν αὐτῷ τὸν ἐξ αὐτοῦ υἱόν. 15.10 ἐρρωμένως δὲ νοηθεῖν ἂν τό «ἦν πρὸς τὸν θεόν», ὅτι κατὰ τὸν θεὸν ἦν ἄναρχος, ἀγέννητος, ἀχώρητος, ἀγαθός, ἀθάνατος, παμβασιλεύς. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχει ἐπὶ τῆς βρυθείσης σοφίας ταύτης, οὐχ ἔξει οὐδ' ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς βρυσάσης τὴν σοφίαν. ἔχει δὲ οὕτως ἐπ' ἀμφοῖν. 15.11 ἐπιφανῆς γὰρ καὶ βέβαιος καὶ ἀπερίεργος καὶ πρὸς τὸ θεῖον ὁρῶν μόνον ὁ σκοπὸς καὶ ὁ θεοπαράδοτος λόγος τοῦ Ἰωάννου. 15.12 Τό «θεὸς ἦν ὁ λόγος» συνιστᾷ τὸ οὐσιώδη εἶναι τὸν λόγον καὶ θεὸν εἶναι οἷός ἐστιν θεὸς ἐκεῖνος οὗ λόγος ἐστίν· καὶ αὐθις τὸ ἀναίτιον. 15.13 Τό «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν» ἀποφαίνει αὐτόν, ὡς ἤδη ἐλέχθη, μονονουχὶ δημιουργόν, ἀλλ' ὅτι καὶ οὐκ ἐκτίσθη. 15.14 εἰ γὰρ μηδὲ ἐν κτιστὸν χωρὶς αὐτοῦ τὸ εἶναι ἐδέξατο, παντί που δῆλον ὡς αὐτὸς οὐκ ἐγένετο, ἀλλ' ἐγεννήθη θεϊκῶς. καὶ γὰρ ἀμήχανον ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι ἤκειν τὸν ὑπαρξιν τοῖς ὄλοις καὶ τοῖς λογικοῖς οὐσίωσιν καὶ ἀθανασίαν δεδωκότα. οὐδὲν γὰρ κτιστὸν οὐσιούν ἢ ἀπαθανατοῦν ἢ λογικοὺς ποιεῖν δύναται· ἀλλ' ἐκ τῆς ἤδη παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξ οὐκ ὄντων παραχθείσης οὐσίας χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ χαλκοῦ ἢ σιδήρου ἢ ξύλου ἢ λίθου δημιουργοῖ ἄψυχον καὶ ἄλογον, ἀνδριάντα τυχόν ἢ τι ἕτερον· 15.15 αὐτὸ δέ, οὐσίαν μὴ οὔσαν προῖσαι ἢ ἔμψυχον καὶ λογικὴν ἀναδειξαι μόνης τῆς πανδυνάμου καὶ αὐτοτελοῦς μιᾶς θεϊκῆς φύσεως ἴδιον καὶ ἐξαιρέτον τυγχάνει ὄν. 15.16 ἐποίησεν δὲ δι' αὐτοῦ ὁ πατήρ ὡς φῶς δι' οἰκείου ἀπαυγάσματος καὶ ὡς νοῦς διὰ λόγου. 15.17 Τό «ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν» ἐπεκιδιδάσκει ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ἀνάρχως, ἡ ζωὴ τῆς μιᾶς καὶ ἀνωτάτω φύσεως ὑπάρχων, καὶ μηδαμῶς ὄντων πάντων αἴτιος ὢν τῶν ὄντων. διὸ καὶ αὐτὸς φησιν· «ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ, ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς». 15.18 φιλοτιμεῖται δὲ τῷ ἀνάρχῳ τὰς μαρτυρίας τοσαυτάκις εἰπὼν τό «ἦν», ἵνα τῇ συνεχείᾳ τῆς τοιαύτης φωνῆς ἢ αἰρετικῶν τὰς κωφὰς ἀκοὰς διανοίξῃ ἢ μηδὲν περὶ τοῦ «ἦν ὅτε οὐκ ἦν» ἐν τῇ μελλούσῃ καθολικῇ καὶ ἀπαρεγκλίτῳ διαγνώσῃ πρόφασιν ὑπολειφθεῖν. 15.19 Τό «καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων» ἐκπαιδεύει αὐθις τὰ αὐτά. φησὶν γάρ· αὕτη ἡ ἀγέννητος ζωὴ σύστασις τῆς γενητῆς ἀνθρώπων φύσεως ὑπάρχει. 15.20 Τό «καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν» οὐκ ἀνέχεται τῶν αἰρετικῶν δοξασμάτων. οὐ κρυφίως γὰρ καὶ ἄγαν δριμέως δηλοῖ, ὡς ὄνπερ ἂν τις προχρόνιον χρόνον ἢ ἀκαιριαίαν ῥοπήν ἢ προαιώνιον αἰῶνα ὑπολάβῃ, φαίνει ἀϊδίως ὡς ἀχώριστον ἀπαύγασμα τοῦ θεοῦ, καὶ οὔποτε σκοτία ἀνυπαρξίας αὐτὸ κατέλαβεν. 15.21 Τό «ὁ παντοκράτωρ» οὐδὲ ἐρμηνείας δεῖται. δείκνυσι γὰρ ἀδιαίρετον ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν πατέρα καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα αὐτοῦ τὴν βασιλείαν καὶ εἶναι «ἐπὶ πάντων θεόν». 15.22 Τό «ὁ ἐρχόμενος» τὸν υἱὸν δηλοῖ μέλλοντα ἔρχεσθαι τὸ δεύτερον καὶ «κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς». 15.23 Συνιστῶν τοίνυν καὶ ὁ βαπτιστῆς Ἰωάννης, ὅτι τό «ὁ ὢν» περὶ τοῦ υἱοῦ εἴρηται, δηλοῖ τῷ δεσπότη· «σὺ εἶ» ἀντὶ τοῦ ἐκεῖνος ὁ ὢν, ὃν καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ σε ὄντα τῆς παρθένου θεὸν ἐπιγνοὺς αὐτὸς ἐγὼ ἐν τῇ νηδύϊ τῆς στείρας ὢν διὰ τῆς σκιρτήσεως προσεκύνησα «ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;» 15.24 Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ δὲ ἐπιστολῇ Ἰωάννης ὁ φίλος καὶ ἀπόστολος τοῦ κυρίου γράφει· «ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἔθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς-καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν-ὁ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». 15.25 Πρόσχετος καὶ αὐθις τῷ πλήθει τοῦ «ἦν», καὶ ὡς κοινωνίαν σωτηρίας οὐκ ἔχουσιν μετὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ μονογενοῦς οἱ μὴ ὁμολογοῦντες κατὰ φύσιν υἱὸν εἶναι αὐτὸν συνάναρχον τοῦ θεοῦ. 15.26 πρὸς ταύτην γὰρ ἡμῖν τὴν πίστιν τὴν

παραδοθεῖσαν ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ τοῦ φωτίσματος παρὰ τοῦ πάντων δεσπότης ἐστὶν ἡ κοινωρία ἣν Πέτρος ἔγραψεν· «ἵνα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως». τὸ γὰρ κτίσμα καὶ ὑπὸ χρόνον ὃν οὐ θεία φύσις ἐστίν. 15.27 Μέμνησο δὲ πρὸς τούτοις, ὅτιπερ «τὴν κοινωρίαν ἡμῶν» εἶπεν «μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ», ἰσοτίμως, καὶ οὐχὶ «διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». 15.28 Καὶ ὁ Ἀμὼς δὲ προφητεύων «παντοκράτορα» ὁμοίως τὸν υἱὸν ὀνομάζει οὕτω που λέγων· «ὁ οἰκοδομῶν εἰς οὐρανὸν τὴν ἀνάβασιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ ἐπὶ γῆς θεμελιῶν, ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, κύριος, ὁ θεός, ὁ παντοκράτωρ ὄνομα αὐτῶ». 15.29 Περί ἧς ἀναβάσεως ψάλλει καὶ Δαυΐδ· «ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῶ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος». 15.30 Ἄμφω ταῦτα περὶ τοῦ υἱοῦ. ὁ γὰρ πατὴρ οὔτε κατέβη οὔτε ἀνέβη, ὡς ὁ ἀπόστολος ἐρμηνεύει γράφων ὧδε· «τὸ δὲ «ἀνέβη» τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον; ὁ καταβάς αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα» ὡς πάντων φησὶν ὑπερανεστηκῶς καὶ ὑπερφέρων ὁμοῦ τῶ τεκόντι πατρί, ἅτε ἀγέννητος. 15.31 φανερός γάρ ἐστι τοῦτο νοήσας, ἀφ' ὧν καὶ αἱ νοεραὶ δυνάμεις, ἐπειδὴ κτίσματα μεμετρημένα τυγχάνουσιν οὔσαι ἐν οὐρανῶ, ἀλλ' οὐχ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ πληροῦσαι τὰ πάντα εἰσίν. 15.32 Καὶ Σοφωνίας «παντοκράτορα» ὡσαύτως ἀναγορεύει αὐτὸν λέγων· «αὕτη αὐτοῖς ἀντὶ τῆς ὕβρεως αὐτῶν, διότι ὠνείδισαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἐπὶ τὸν κύριον τὸν παντοκράτορα. ἐπιφανήσεται κύριος ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔξολο θρεύσει κύριος πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἔθνων τῆς γῆς, καὶ προκυνήσουσιν ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ». 15.33 Καὶ Μαλαχίας ἐπομένως ἐκ προσώπου τοῦ δεσπότης φάσκει· «διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἕως δυσμῶν δεδόξασταί μου τὸ ὄνομα ἐν τοῖς ἔθνεσιν καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῶ ὀνοματί μου καὶ θυσία καθαρά. διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, λέγει κύριος παντοκράτωρ. ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό». 15.34 Ἡ γὰρ μνήμη τῆς τε ἐπιφανείας καὶ τοῦ δοξάζεσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, τὸν υἱὸν σημαίνεσθαι δείκνυσιν, οὗ τὸ ὄνομα βεβηλοῦσιν Ἰουδαῖοι σὺν τοῖς κτισματολάτραις. καὶ αὕτη δὲ ἡ ἀκολουθία παντοκράτορα αὐτὸν εἶναι βούλεται, καθὸ εἰκῶν καὶ μονογενῆς παντοκράτορος κεχρεωσθημένος τὸ καὶ ἐν τούτῳ εἰκῶν νοεῖσθαι τοῦ παντοκράτορος. 15.35 Καὶ Παῦλος δὲ Ἑβραίοις γράφει· «ὃς ὡν ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρὸς», τοῦτ' ἔστιν συνάναρχος καὶ ὁμοούσιος. ἵνα γὰρ τὰ ἀπαραβλήτα παραβολικῶς πως παραδειχθεῖν, εἰ κἂν οὕτω ποσῶς εἰς νοῦν δεχθεῖν τὸ ὑπὲρ νοῦν, ἐρῶ— τὸ μέγα καὶ μόνον μέγα μικρῶ συμβάλλων—ὡς ἅμα τε ἡλῖος, ἅμα ἐξ ἡλίου φύσεως καὶ ἐξ ὅλου τοῦ δίσκου ἀμερίστως καὶ ἀδιαστάτως καὶ ἰσομέτρως ὅλον τὸ φῶς συνεκφαίνεται καὶ συνενεργεῖ καὶ συμπαρέχει τὴν θερμὴν τοῖς αἰσθήσεως δεκτικοῖς. καὶ τῆς τοῦ προέντος οὐσίας τὸ ἀμέσως καὶ οὐχ ὕστερον προχεόμενον καὶ συμπροῖον καὶ συνυφιστάμενον φῶς ὅλην ἐν ἑαυτῷ διεκφαίνει τὴν ποιότητα. 15.36 Εἰ δέ, πρὸς τὸ εἶκον ἐκείνοις, «ἦν ὅτε οὐκ ἦν» τὸ ἀπαύγασμα, ποῦ ἢ ἀπαυγάζουσα αὐτὸ ὑπόστασις τοῦ φωτός; συνδιολισθήσει γὰρ που πάντως ἐκείνῳ τοῦτο. καὶ μὴν καὶ Δανιὴλ προφητεύων εἶπεν· «καὶ φῶς μετ' αὐτοῦ ἦν» ἀντὶ τοῦ «ὁ υἱὸς μετὰ τοῦ πατρὸς». 15.37 Τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσιν τὸ ἀσυνείκαστον καὶ μέγα τῆς θεότητος, ὅτι συνάναρχον αὐτοῦ καὶ σύναρχον ὁμοῦ δὲ καὶ τέλειον καὶ ἀπαραλλάκτον ἀπαθῶς ἐγέννησεν ὁ πατήρ. 15.38 κτίσματος γὰρ ἴδιον καὶ οὐ κτίστου, τρεπτοῦ καὶ οὐκ ἀτρέπτου, ὑπὸ κρίσιν καὶ οὐ κριτοῦ, ζωοποιουμένου καὶ οὐ ζωοποιούντος, ὑπὸ ἀμαρτίαν καὶ οὐ θεοῦ τὸ μὴ οὕτως γεννῆσαι καὶ γεννηθῆναι. 15.39 εἰ γὰρ αὐτός, οὔπω ἐνεργείας ἄλλης οὐδεμιᾶς γενομένης, «ἐποίησεν τοὺς αἰῶνας», οἱ ἐκ τῶν χρόνων ἀποτελοῦνται, καὶ τοῖς πᾶσιν ἀρχὴν ἐπέθηκεν, οὐδὲν δὲ πρὸ τῶν χρόνων καὶ αἰώνων νοεῖσθαι δύναται εἰ μὴ ἡ ἀκατάληπτος καὶ ἀληθῶς μόνη πρωτίστη καὶ πρωτουργὸς φύσις ἢ μόνως οὔσα ἄναρχος καὶ αἰώνιος καὶ

ὑφῆσιν πρὸς ἑτέραν οὐκ ἔχουσα, πῶς οὐκ ἀνάρχως ἐκ τῆς ὑποστάσεως γεννηθῆναι πιστεύεται τοῦ πατρὸς καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἐνεργείας; 15.40 χρόνου γὰρ οὐ διορίζοντος οὐκ ἔστιν πρότερον καὶ ὕστερον, ἀλλ' ὁ μὴ ὢν ὑπὸ χρόνον ἀναρχός ἐστιν, ὁ δὲ ἀναρχος ἄκτιστος. 15.41 ὡσπερ γὰρ οὐκ ἔστι χρόνος ἀγένητος, οὕτως οὐδὲ κτίσις ἄχρονος, ἀλλ' ἔχει μέτρον τὸν χρόνον· σὺν αὐτῇ γὰρ καὶ ὁ χρόνος γέγονεν. καὶ εἰκότως πάντα μὲν ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ μετρεῖται ὡς δεύτερα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενός, ἐπειδὴ ἀναρχος καὶ φύσει θεός. 15.42 Τὰ δὲ ἴσα θεωρεῖται καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. οὐ γὰρ γέγραπται ποτε «ἐξεπορεύθη», ἀλλ' «ἐκπορεύεται». πῶς δὲ αὐτὴ ἢ ζωὴ ζωοποιεῖται ἢ τὸ ἀληθινὸν φῶς φωτίζεται; 15.43 Ἦν δὲ ἄρα τό τε θεῖον φῶς καὶ «ζωὴ αἰώνιος» αἰεὶ, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν λέγει ὁ ἀψευδὴς καὶ μέγας θεός. 15.44 οὐ μὴ ἦν ὅτε «ἀπαύγασμα δόξης καὶ χαρακτῆρα ὑποστάσεως καὶ εἰκόνα ἀγαθότητος καὶ δύναντιν καὶ σοφίαν καὶ δικαιοσύνην θεοῦ» ἃ ὑπάρχειν τὸν αὐτὸν μονογενῆ Παῦλος μαρτυρεῖ οὐκ εἶχεν ὁ πατήρ, ἀλλ', ὁ μὴ προσῆκεν εἰπεῖν, ὕστερον ὅτι οὖν προσέλαβεν. 15.45 εἰ δὲ εἶχεν, ἦν αἰεὶ ὁ ταῦτα ὢν μονογενής. 15.46 οὔτε γὰρ ὁ ταῦτα ὢν ἐκτὸς τοῦ θεοῦ οὔτε ὁ θεὸς χωρὶς τοῦ ὄντος αὐτοῦ ταῦτά ποτε νοηθῆναι δύναται. ταῦτα δὲ ὑπάρχει ὁ μονογενής, οὐ καθάπερ ἕξις ἢ ἐπιτηδειότης, ἀλλ' οὐσιωδῶς, καθὰ προεῖρηται. 15.47 Εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κοσμογονίας τὰ πρῶτα δένδρα σὺν τοῖς ἐξ αὐτῶν καρποῖς συνυπέστη-καὶ παράδοξον οὐδέν, εἰ σὺν τῇ ρίζῃ ὁ καρπὸς συνανέτειλεν-, πῶς ἀμήχανον κατ' ἀρχὰς τὸν εὐμήχανον πατέρα μὴ ἔγκαρπον γεγενῆσθαι τοῦ ἰδίου υἱοῦ καὶ εὐθύς ἐκ τῆς δόξης τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ συνεκλάμψαι τὸ ἀπαύγασμα; 15.48 καθὰ οὖν αὐτοῦ ἢ τῆς ἐνανθρωπήσεως κάτω γέννησις ἑτέρα γεννήσει οὐ συγκρίνεται-ἐκ παρθένου γὰρ ἄρευστος, ἀπήμαντος, ὅπερ ἢ φύσις ἡμῶν οὐκ ἔχει-, οὕτω καὶ ἢ ἄνω γέννησις ἀκατάληπτος ὑπὲρ τὸ πλεόν καὶ πᾶσαν ἐξαλλάττουσα γέννησιν ὑπάρχει. καὶ οὔτε ἀπιστεῖν χρή οὔτε μὴν ζητεῖν ἢ ἐξηγεῖσθαι τὸν τρόπον ἡμῖν ἀσφαλὲς τοῖς εἰπεῖν μὴ δυναμένοις, πῶς παρθένος ἔτεκεν μείνασα παρθένος μῆτε δὲ τὴν ἰδίαν ἡμῶν γέννησιν ἐπισταμένοις. 15.49 ὅπου γε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς εἰ ἐγινώσκομεν, οὐ πάντως καὶ τὴν τοῦ θεοῦ, ἥτις καὶ ταῖς ἐπουρανίοις δυνάμεσιν ἀκατάληπτος οὔσα τυγχάνει. 15.50 Διὸ σὺν ἐκπλήξει ὁ προφήτης φησὶν περὶ μὲν τῆς κάτω γεννήσεως· «καὶ ἄνθρωπός ἐστιν καὶ τίς γνώσεται αὐτόν;» ἀντὶ τοῦ οὐδεῖς. 15.51 περὶ δὲ τῆς ἄνω· «τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς ἐξηγήσεται, ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἢ ζωὴ αὐτοῦ;» τὴν γέννησιν γενεάν, τὴν ὑπαρξιν ζωῆν, τὸ ὑπερεξεπῆρθαι ἀμέτρως ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὑπερφέρειν παντὸς νοῦ «αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς» καλέσας μυστικώτατα. 15.52 ὅτι γὰρ παντὸς χρόνου, ὃν ἂν νοήσῃ τις πολλὰ κυκλεύσας τῇ διανοίᾳ, ἀπεράντως ἀνώτατος καὶ ποσότητος πάσης ἀσυγκρίτως ἀμείνων καὶ τὴν οὐσίαν ἀπερινόητος καὶ πάντοθεν ἄποπτος εἰς ἅπαν καθέστηκεν-αὐτὸς ἑαυτὸν περιβαλὼν καὶ οὐδὲν ἑαυτοῦ ἕξωθεν ἔχων-, καὶ παραχωρεῖ τῷ τοσοῦτῳ αὐτοῦ ἀκατάληπτῳ καὶ ἢ ἀγγέλων πληθύν, καὶ πᾶς οὐρανίων ταγμάτων δῆμος ἐκβοῶσιν ὡδί· ὁ μὲν Δαυὶδ ἐν ἰζ' ψαλμῶ· «ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ καὶ κύκλω αὐτοῦ ἢ σκηνὴ αὐτοῦ», ἢ δὲ ὦδὴ Ἀμβρακίου· «ἐκάλυπεν οὐρανοὺς ἢ ἀρετὴ αὐτοῦ», 15.53 ὁ δὲ Ματθαῖος «οὐδεῖς» φησὶν «γινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγιγνώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός». 15.54 Τὸ μὲν γὰρ τεχθὲν παρὰ τῆς κτίσεως κατὰ κοινωνίαν ἄλλου πρὸς ἄλλο γεγέννηται καὶ οὐ συμφυὲς τῷ γεννήσαντι, οὐδὲ τέλειον εὐθύς καὶ ἀπαθῶς ἐξελήλυθεν· 15.55 ἐπὶ δὲ τῆς θεότητος τὸ ἔμπαλιν. ἐπειδὴ γὰρ ἢ κτίσις τοιῶσδε, ὁ γενεσιουργὸς ἐναντίως καὶ οὐχ ὁμοίως τῶν ἰδίων ποιημάτων, ἀλλ' ὡς οἶδεν ταῦτα μόνῃ ἢ μακαρίᾳ τριάδι. 15.56 οὐδὲ γὰρ ἀκατάληπτος, εἰ κατελαμβάνετο, οὐδὲ μυστήριον, εἰ ἐγινώσκετο, οὐδὲ θεῖον, εἰ ἐχωρεῖτο, οὐδὲ δημιουργὸς πάντων, εἰ ἀπὸ χρόνου, οὐδὲ ἀσύνθετος καὶ ἀμερής, εἰ πρὸς τὰ σώματα. 15.57 καθάπερ γὰρ

ἀκούοντες περὶ τοῦ πατρὸς «ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ» καὶ «ἕως τῶν νεφελῶν ἢ ἀλήθεια αὐτοῦ» οὐχ ὄρους τιθέαμεν αὐτῶ, ἀλλὰ τὸ ἀίδιον πιστεύομεν· οὐ γὰρ ὁμηλιχὲς αὐτῶ ὁ αἰὼν, ὡσαύτως περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος φρονεῖν ὀφείλομεν, ἐπὶ γὰρ τῆς πάντων ἐπικρατοῦσης μιᾶς φύσεως, εἰς ἣν αὐταὶ αἱ πάντιμοι ὑποστάσεις. 15.58 τὰ ἴσα μελωδεῖ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ· «σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σοῦ οὐκ ἐκ λείψουσιν». καὶ εἰ μὴ μικρὸν τὸ περὶ τοῦ πατρὸς γεγράφθαι «ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων», οὐ μικρὸν οὐδὲ τὸ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ χρησιμωδηθέν, ὅτι «προαιώνιος θεός». δῆλον δ' ὡς ἀπερινόητος, καθὰ δειχθήσεται οὐ πολλῶ ὕστερον. καὶ καθὰ ὁ πατήρ «ἔχει ἀθανασίαν», μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐστὶν ἡ ἀθανασία, οὕτως ὁ υἱὸς ἐστὶν «ζωὴ αἰώνιος», ἔστιν δὲ τὸ αὐτό. 15.59 Καὶ ὡς περὶ ὁ πατήρ «εἷς θεός» εἴρηται, οὕτω ὁ υἱὸς κέκληται μονογενής, θεός, λόγος καὶ «εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός». 15.60 καὶ ὡς Ἰάκωβος περὶ αὐτοῦ γράφει 15.60 «εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής, ὁ μόνος σώζειν δυνάμενος», οὕτω τὸ πνεῦμα παρὰ Παύλου Κορινθίους καὶ Ἐφεσίους γράψαντος ὑμνηταὶ «ἐν» καὶ «τὸ αὐτό» καὶ μόνον, καὶ μόνον, ἵνα καὶ αὐτῶ τούτῳ τῶ ὡσανεὶ ἀριθμῶ, ἴν' οὕτω λεχθῆ, δείκνυνται φέρουσαι αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὐταὶ τὸ ἐναδικὸν ἦτοι μοναδικὸν τῆς πατρικῆς θεότητος. 15.61 καὶ εἰ ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἀληθὲς τὸ «ὁ θεὸς καὶ κύριος», ἀψευδὲς καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ πνεύματος. 15.62 Ὡς γὰρ ἐπεμνήσθημεν πολλαχοῦ, ἢ τε πρεσβυτέρα διαθήκη τὴν ἰσοτιμίαν φυλάξασα διελάλησεν· «εἶπεν ὁ κύριος τῶ κυρίῳ μου», καὶ «ἔβρεξεν κύριος παρὰ κυρίου», καὶ «ἐποίησεν ὁ θεὸς κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸν ἄνθρωπον», καὶ «τίς θεὸς πάρεξ τοῦ κυρίου καὶ τίς θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν;» 15.63 Καὶ ἐν τῇ νέᾳ δὲ διαθήκῃ ὁ μὲν Ἰωάννης ἔφη, ἅπερ ἤδη ἐλέχθη. ὁ δὲ Θωμᾶς «ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου», καὶ ὁ Παῦλος «ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν, οὐ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία», καὶ πάλιν. «καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος» καὶ «δῶν κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου τῶ Ὀνησιφόρου οἴκῳ». ὁ δὲ Ἰωβ· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με», καὶ «πνεῦμα θεῖον τὸ περιόν μοι ἐν ῥίσίν». 15.64 Ταῦτόν δέ ἐστὶν τῇ γραφῇ λέξαι «θεῖον» ἢ «θεόν», ὡς διδάσκουσιν Παῦλος μὲν Ῥωμαίοις γράφων· «ἢ τε αἴδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης», αἱ δὲ Πράξεις· «οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ λίθου, χαράγματι τέχνης ἢ ἐν θυμῆσεως ἀνθρωπίνης, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον», ὁ δὲ Πέτρος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως». 15.65 Καὶ ὃν τρόπον ὁ πατήρ ἀκατάληπτος, οὕτω καὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ πλοῦτος ἀνεξιχνίαστος κατὰ τὸν Παῦλον τυγχάνει ὢν. φησὶν γάρ· «ἐμοὶ τῶ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἀνθρώπων ἐδόθη ἡ χάρις, εὐαγγελίζεσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ». ἀλλὰ καὶ «τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν πέρας» οὔτε «τῆς συνέσεως ἀριθμός» κατὰ τὸν Δαυΐδ, οὔτε «τῆς εἰρήνης ὄριον» κατὰ Ἡσαΐαν, 15.66 καὶ «τὸ ἀφθαρτον δέ σου», φησὶν, «πνεῦμά ἐστὶν ἐν πᾶσιν», καὶ «πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκεν τὴν οἰκουμένην». 15.67 οὐδεὶς γὰρ ἂν οὕτω παχύνους καὶ νωθῆς εὐρεθείη, ὅστις μὴ ἐκ τούτων τῶν ἀπλάστων καὶ καθαρῶν μαρτυριῶν τὸ ἀπέραντον τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος συνίδοι. 15.68 Καὶ ἰσόσταθμα καὶ ὁμοιόλεκτα τὰ περὶ ἀμφοῖν τῶν ὑποστάσεων γραφέντα παρὰ τοῦ ἀποστόλου φημί, τά τε περὶ τοῦ πατρὸς διαλεγόμενα· «ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν θεός», καὶ «ὁ θεὸς καὶ πατήρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι»· τά τε περὶ τοῦ υἱοῦ Ῥωμαίοις γραφέντα· «ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν». πρὸς τούτῳ καὶ «τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου». 15.69 Ἔτι ὅμοια τὰ χρησθέντα περὶ μὲν τοῦ πατρὸς· «ἵνα ἢ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν», περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· «ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός». 15.70 καὶ ἐτέρωθι· «ἵνα ἐν τῶ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν

γόνυ κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός». 15.71 Περὶ δὲ τοῦ πνεύματος κατὰ τε τὰ περὶ αὐτοῦ προσφάτως εἰρημένα καὶ καθὼ πάντα νοεῖσθαι κεχρεώσθηται αὐτῷ, ὅσα ἐστὶν ὁ πατήρ, ὡς πνεῦμα αὐτοῦ, δίχα μέντοι τοῦ εἶναι πατέρα. ἐξεικονίζει γὰρ καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν πᾶσιν τὸν θεόν, ἧ διαγορεύει «ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν». 15.72 καὶ ἰσοδύναμον τῷ μελωδηθέντι περὶ τοῦ θεοῦ πατρός· «σὺ εἶ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν» τὸ περὶ τοῦ υἱοῦ χρησιμωδηθὲν ἐν πρ' ψαλμῷ· «μήτηρ Σιών ἐρεῖ· ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ ὕψιστος» καὶ τὸ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν εὐαγγελίῳ· «ὕμεις λήψετε δύναμιν ἐξ ὕψους ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς». 15.73 Καὶ καθὰ μέγας ὁ πατήρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι οἶδεν τὸν υἱόν, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς μέγας ἐστὶ καὶ διὰ τὸ γινώσκειν τὸν πατέρα· 15.74 ὁμοίως καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. φησὶν γάρ· «οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ». καὶ ἀπαράλλακτον τῷ παρὰ Παύλου Ἑβραίοις γραφέντι περὶ τοῦ πατρός· «ἔπρεπεν γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα» τὸ περὶ τοῦ υἱοῦ χρησιμωδηθὲν· «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο» καὶ περὶ τοῦ πνεύματος· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν». 15.75 Αἱ οὖν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἐν ἴσῳ ἐκτετιμημένοι ἐνδοξοὶ ὑποστάσεις, ὡς τὴν ἐπὶ πάντων θεϊκὴν ἄμικτον καὶ ἀπαράβλητον αὐτοῦ φύσιν διακληρωσάμενοι, πῶς ἂν ἐν πᾶσιν ὑπὸ θεῷ, καθὼ κτιστὰς ψηφίζονται αὐτάς, συναριθμηθεῖσαν; 15.76 ὡσπερ γὰρ ἀδύνατόν ἐστιν μὴ τὸν πατέρα ἀνάρχως τε καὶ ἀληθῶς εἶναι πατέρα—οὐ γὰρ χρόνῳ οὐδ' ἐπίθετον ἔσχεν τὸ ὄνομα τοῦτο—, οὕτως ἀδύνατόν ἐστιν μὴ τὸν υἱὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀνάρχως τε καὶ φύσει εἶναι ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἅμα γὰρ πατήρ—συγχωρηθῆ δὲ τὸ οὕτως εἰπεῖν—ἀδιαστάτως ὁ μὲν ἐγεννήθη, τὸ δὲ ἐξεπορεύθη. 15.77 καὶ τοῦ εἶναι οὖν πατέρα τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ ἔχειν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκπορευόμενον παρ' αὐτοῦ οὐ παρήρηται. καὶ διὰ τὸ εἶναι πατέρα οὔτε χρόνῳ οὔτε οὐσίᾳ διαφέρει τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. εἰ γὰρ ὕστερον ἐγέννα, μετεβάλλετο ἂν ἦτ' οὖν ἐτρέπετο, ὅπερ ἀλλότριον θεότητος μετὰ τοῦ εὐρίσκεσθαι τὸν θεόν ποτε μὴ λεγόμενον ἢ μὴ ὄντα πατέρα ὡς μήπου γεγεννηκότα. 15.78 Καὶ Ἑβραίοις δὲ ὁ ἀπόστολος τὸ ἀναρχον καὶ ἀκατάληπτον τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεννήσεως παριστῶν γράφει περὶ τοῦ Μελχισεδέκ· «ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος μηδὲ ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων, μηδὲ τέλος ζωῆς, ἀφωμοιωμένος τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ». 15.79 ἀφωμοίωτο δέ—καθὼ οὐκ ἐγενεαλογήθη, ὡς ἔθος ἦν ποιεῖν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ περὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐντίμων—διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τινα τοῦ δεσπότου, τοῦ ἄνω μὲν ἀμήτορος καὶ ἀχρόνου, κάτω δὲ ἀπάτορος καὶ ἀπὸ χρόνου. 15.80 καίτοι ἐπιφανῆς ἱερεὺς γενόμενος ὁ Μελχισεδέκ, ὡς εὐλογηθῆναι παρ' αὐτοῦ τὸν Ἀβραάμ καὶ δεκάτας αὐτῷ τῶν σκύλων παρασχεῖν, καθὰ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος λέγει· «θεωρεῖτε δέ, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ». καὶ πάλιν· «καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραάμ καὶ Λευὶ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται», τουτέστιν διὰ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ. «ἔτι γάρ», φησὶν, «ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρός ἦν»—Λευί, ὁ ἀπόγονος Ἀβραάμ, παρ' οὗ ἡ δεκάτωσις τῷ κυρίῳ, γενικῶς ἐπινενόηται—»ὄτε συνήνητησεν αὐτῷ»—τουτέστιν τῷ Ἀβραάμ—»ὁ Μελχισεδέκ». 15.81 Τί δὴ οὖν τὸ βούλημα τῆς κενολογίας αὐτῶν καὶ πῆ τὸ ἄτοπον; σύνες γάρ· ὅσοι ἐθέλωσι λέγειν ἀρχὴν, καὶ πέρας ὁμολογοῦσιν, καὶ τῷ γένεσιν ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ τὴν ἐκ ταύτης θνητοῖς ἀποδέχονται. 15.82 καὶ τῷ ἐξ οὐκ ὄντων ἢ ἐξ ἀνομοίας τῆς θεϊκῆς οὐσίας ὑπολαμβάνειν γεγενῆσθαι, θνητόν τε ἅμα καὶ ἀλλότριον τῆς τοῦ πατρός συνθεότητος ἀποφαίνονται, ὅπερ καὶ λεγόμενον μόνον, οὐχὶ καὶ δοξαζόμενον πάσης ἀθείας ἀνάμεστον. 15.83 Ἀλλὰ πρὸς τό «ἐν ἀρχῇ

ἦν ὁ λόγος» τὰ ἐκείνων δῆθεν ἰσχυρά; ἐγράφη καὶ περὶ τῆς κτίσεως, φησὶν, τό «ἦν». ἔχει γάρ «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος», καὶ «ἦν ἄνθρωπος ἐξ Ἀρμαθὲμ Σιφά». 15.84 Οὐδὲν δὲ κοινὸν τῷ «ἐν ἀρχῇ ἦν» καὶ τῷ «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν», οὐδὲ τῷ κτίστη πρὸς τὸ κτίσμα. τὸ γάρ «ἦν» ἐπὶ τῆς κτίσεως περὶ μόνου τοῦ ῥέοντος χρόνου τοῦ καὶ περατουμένου λέγεται καὶ πιστεύεται. 15.85 Ἦν γὰρ ἡ κτίσις μετὰ τὸ ἐξ οὐκ ὄντων γενέσθαι. εἶπεν γὰρ προλαβὼν ὅτι ἐποίησεν αὐτήν, καὶ τότε ἐπήγαγεν τό «ἦν», ἵνα μὴ αὐτόματος νομισθῇ. 15.86 Ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ λόγου τὸ ὑπεράναρχον σημαίνει. «ἐν ἀρχῇ» γάρ, φησὶν, «ἦν» καὶ «θεὸς ἦν», καὶ τό «ἐν ἀρχῇ ἦν» τὸ ἐκ μὴ ὄντων ἐξωθεῖ. 15.87 Μαρτυροῦσι δὲ περὶ μὲν τοῦ εἶναι τὸν υἱὸν προαιώνιον καὶ ποιητὴν τῶν αἰώνων ὧδε· Παῦλος ἐπιστέλλων Ἑβραίοις μὲν· «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθην κεν κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν». αὐτὸς οὖν τὰ ἑαυτοῦ κληρονομεῖ καὶ ὡς ποιητὴς αὐτῶν καὶ ὡς ἀληθινὸς υἱός· ἐτέθη δὲ κληρονόμος ὡς ἐνανθρωπήσας. 15.88 Κορινθίοις δὲ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «θεμέλιον γὰρ οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός», τουτέστιν, ἀρχὴν ἐπινοηθῆναι τοῦ υἱοῦ ἀμήχανον. «ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ δι' αὐτοῦ» πᾶσα ἀρχή. 15.89 Δαυῖδ δὲ ἐν οἱ ψαλμῶν περὶ τοῦ ἀνάρχου ψάλλων· «ὁ δὲ θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν προαιώνιος εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς». λέγει δὲ τὸν Γολγοθᾶν, τόπον μεσώτατον καὶ οἰοῦναι κέντρον τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὀνομάζων αὐτόν· ἐν ᾧ τῇ μὲν θεϊκῇ αὐτοῦ προγνώσει πρὸ αἰῶνος εἰργάσατο ἡμῖν σωτηρίαν ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ὁ υἱός, τῷ δὲ πράγματι, ὅτε δι' ἀγαθότητα ἔπαθεν ὡς οἶδεν καὶ ἠθέλησεν ὁ ἀπαθὴς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἕως «τῆς καρδίας τῆς γῆς», ὡς εἰπεῖν, ἐγένετο, καθὰ καὶ Ἰεζεκιήλ προφητεύει τοιαύδε· «αὐτὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς μέσον τῶν ἐθνῶν τέθεικα αὐτήν». 15.90 Καὶ ἐν ριγ' ψαλμῶν· «εἰς τὸν αἰῶνα, κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ». καὶ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ὁ δεσπότης αἰρετικοῖς που πάντως ἀποκλείων εἶπεν· «ἀμήν, ἀμήν, λέγω σοι, πρὸ» τοῦ τοῦ αἰῶνας γενέσθαι «ἐγὼ εἰμι». 15.91 Περὶ δὲ τοῦ καθεστάναι πάντων ἀσωμάτων τε καὶ σωματοειδῶν δημιουργόν, οὐχὶ δὲ ὑπουργόν ἢ μεσίτην, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἄναρχον, πρὸς ταῖς ἤδη παρατεθείσαις μαρτυρίαις καὶ Δαυῖδ ἐν ριγ' ψαλμῶν ἄδει· «ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν». οὐκ εἶπεν· «ὅσα ἐπετράπη». 15.92 τίς οὖν καταρνήσεται ἂν τῆς αὐτεξουσίου καὶ παντεξουσίου μονάδος οὐσίας ὑπάρχειν τὸν ἐθελουσίως αὐτουργοῦντα καὶ ἔχοντα ψιλῶ τῷ οἰκείῳ νεύματι πάντα δίχα μελλήσεως συντρέχοντα; 15.93 Καὶ ἐν ρα' ψαλμῶν· «κατ' ἀρχὰς τὴν γῆν σύ, κύριε, ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμενεῖς. καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον εἰλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγῆσονται. σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν», ἀντὶ τοῦ «ἄναρχος ὑπάρχεις καὶ ἀπέραντος.» 15.94 Καὶ Παῦλος δὲ τὰ ἴσα γράφει πρὸς Ἑφεσίους μὲν· «ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι», πρὸς δὲ Κολοσσαεῖς· «ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσθη, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν». 15.95 τοῦ γὰρ οὐσιωδῶς ἐξεικονίζοντος τὸν θεὸν καὶ τοῦ πρὸ πάντων τῇ θεότητι οὐδεὶς ὑπέρεκειται οὐδὲ πρεσβυτερεύει, ὡς τοῦ μετὰ πάντας οὐδεὶς ὑπόκειται οὐδὲ ὑστερεύει. 15.96 Καὶ ἄλλως· εἰ πρὸ πάντων ἐστὶν ὁ μόνος ἐκ μόνου καὶ μόνως, πρὸ πάσης ἐνεργείας ἀπορρήτως ἐγεννήθη καὶ οὐσιωδῶς υἱός ἐστι τοῦ πατρός. δεῖ γὰρ τὸν πρὸ πάντων ὄντα καὶ πάσης φύσεως ὑπερφυῶς ἐπιτροπεύοντα μηδὲν εἶναι τῶν πάντων, 15.97 μηδὲ κτίσμα κατὰ σύγκρισιν νοεῖσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ παροισθέντων

καὶ πᾶσαν εἰληχότων πρὸς αὐτὸν ἐξαλλαγὴν. 15.98 καὶ ἄλλως· ὄν ἄν τις παντὸς ποιήματος ποιητὴν ἀποφύηται καὶ πᾶσαν βαστάζοντα τὴν κτίσιν καὶ εἰκόνα τοῦ θεοῦ καὶ υἴον ὀνομάσοι, τῇ τε ἀληθείᾳ προσέχων καὶ ὑπὸ τῶν θείων λογίων πληροφορούμενος, τοῦτον πῶς ἂν ποίημα ἢ μικρότερον τοῦ φέροντος τὰ πάντα θεοῦ ἢ προγενέστερον ἔχοντα, εἰ μὴ μαίνοιτο, προσομολογήσοι; 15.99 Περὶ δὲ τοῦ θεοῦ καὶ ἄγγελον κεκλησθαι προφητεύουσιν Μαλαχίας μὲν οὕτως εἰπὼν· «ἤξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε. ἰδοὺ ἔρχεται κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ;» 15.100 ἡ ἀρχὴ τοῦ ῥήτου τὴν οἰκονομίαν, τὸ δὲ ἐπόμενον τὴν φοβερὰν καὶ φιλάνθρωπον αὐτοῦ δευτέραν παρουσίαν δηλοῖ. 15.101 Ἡσαΐας δὲ βῶν τρόπῳ ᾧ εἰώθασιν οἱ συχαίροντες ἀγγέλλειν τοῖς οὐπὼ τοῦ γενομένου ἠσθημένοις· «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλής ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρὸς, ἔξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης». 15.102 Τοῦτον τὸν θεὸν λόγον καὶ Ἰακώβ ἄγγελον καλεῖ, ὅτε πορευόμενος εἰς Μεσοποταμίαν κοιμηθεὶς εἶδεν ὄναρ. φησὶν γάρ· «καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ἡ κεφαλὴ ἐφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς, ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς καὶ εἶπεν· ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ. μὴ φοβοῦ· ἡ γῆ, ἐφ' ἧς σὺ καθεύδεις, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου. καὶ ἐγὼ ἔσομαι μετὰ σου καὶ διαφυλάξω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ. ἢ ἐὰν πορευθῆς, καὶ ἀποστρέψω σε μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκόν τοῦ πατρὸς σου. καὶ πλατυνθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐπὶ λίβαν καὶ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ ἀνατολάς». 15.103 Προεφητεύετο δὲ διὰ μὲν τῆς κλίμακος ὁ σταυρὸς, δι' οὗ οἱ πιστοὶ ἐπὶ τὰς οὐρανίους ἀναβαίνουσιν σκηνας, ὁ δὲ ἐπὶ τῇ κλίμακι ἐπεστηριγμένος θεὸς αὐτὸς ὁ ἐκουσίως τῷ σταυρῷ ὑπὲρ ἡμῶν προσηλωθεὶς. 15.104 Καὶ μεθ' ἕτερα· «ἠϋζάτο», φησὶν, «Ἰακώβ· ἐὰν ἦ κύριος ὁ θεὸς μετ' ἐμοῦ καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ πορεύομαι, καὶ δῶ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκόν τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἔσται μοι κύριος εἰς θεόν· καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος θεοῦ. καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν ἂν μοι δῶς, δεκάτην ἀποδεκατώσω σοι». 15.105 Εἶτα πληθυνθεὶς παρὰ τῷ Λάβαν εἶδεν ἐν τῇ κισσῇ τῶν θρεμμάτων πάλιν ἐν ὀπτασίᾳ τὸν ἀνωτέρω ὁφθέντα αὐτῷ θεὸν 15.106 καὶ διηγήσατο οὕτως· «εἶπέν μοι ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ' ὕπνον· Ἰακώβ, ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἰδὲ τοὺς κριοὺς καὶ τοὺς τράγους ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας· οἶδα γάρ, ὅσα σοι Λάβαν ποιήσει. ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθεὶς σοι ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ ἦρχου, οὗ ἔστησάς μοι στήλην καὶ ἠϋζῶ μοι ἐκεῖ εὐχήν». 15.107 Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ὁ αὐτὸς Ἰακώβ τοῖς υἱοῖς Ἰωσήφ τούτου τοῦ ἀγγέλου καὶ «μεγάλου θεοῦ» τὴν εὐλογίαν αἰτεῖται εἰπὼν· «ὁ θεός, ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου». 16.ν Περὶ τῶν λεγόντων, ὅτι «ἀσύγκριτος καὶ μεῖζων ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ» καὶ ὅτι «ἄλλο εἰκὼν καὶ ἄλλο θεός» καὶ ὅτι «καὶ ἄνθρωπος εἰκὼν θεοῦ ἐγράφη καὶ δόξα». καὶ περὶ τοῦ μαρτυρεῖσθαι κατ' οὐδὲν διαφέρειν τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα.

16.1 Καὶ τὸ ἀσύγκριτον δὲ καὶ μεῖζον τῷ πατρὶ διὰ τὸ ἀγέννητον ἀπονέμουςιν, τῷ δὲ υἱῷ τὸ ἀνόμοιον διὰ τὸ ἔχειν τὸ γεννητόν, καθέλκοντες πάλιν τὰ περὶ τῆς ἀρρητοτάτης θεότητος εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀποτελέσματα καὶ τὰ νοητὰ τοῖς τῆς ὕλης ῥεύμασιν συνεξομοιοῦσθαι νομίζοντες. 16.2 τὰ μὲν γὰρ ὑπερουράνια πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν νόησιν ὑπερβαίνοντα, τὰ δὲ γήϊνα καὶ ταπεινὰ καὶ χρόνῳ γινόμενα καὶ ἀπογινόμενα τυγχάνει. 16.3 Ἀλλὰ μάλιστα μὲν ἀνάρχως

έτέχθη, συνυπάρχων καὶ συμπράττων τῷ ἑαυτοῦ ἀληθινῷ πατρί, ὡς τὸ φῶς τῷ ἡλιακῷ δίσκῳ. 16.4 ἔχει δὲ τὸ εἶναι καὶ ἀπὸ γραφῶν μαρτυρεῖσθαι θεός, κύριος, ἅγιος, δημιουργός, ἄφθαρτος, ζώη, φῶς καὶ πάντα ὅσα ὁ πατήρ. 16.5 καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν πλειόνων τὸ ὅμοιον καὶ ἴσον ἔχειν ὀφείλει ἢ περ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τὸ ἀνόμοιον. 16.6 Πῶς δὲ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ οὐ γεννηθέντες οὐδὲ πατέρα ἐσχηκότες τοῖς ἐξ αὐτῶν ἡμῖν ἴσοι τῇ φύσει γεγόνασιν; 16.7 ἢ ποῖαν ἀπλῶς παράθεσιν ποιησάμενοι τοῦ ὡς λέγουσιν ἀνομοίου ἢ πῶς παραμετρήσαντες ἐπέστησαν τῷ «κρείττονι καὶ μείζονι»; γραφῆς μὲν οὔτε διοριζούσης τῇ φύσει τὴν ἀγίαν καὶ ἄναρχον μίαν καὶ ἀμέριστον τριάδα, οὐδ' αὖ πάλιν ἀφοριζούσης αὐτῇ τὸ πρῶτιστα καὶ τὸ ἔπειτα; 16.8 δῆλων δὲ ὄντων δύο τούτων, ὅτι τε οὐ πάντως τὸ μείζον ἑτεροουσίον ἐστί, καὶ ὅτι καθ' ὅλου τὰ συγκριτικὰ ἐπὶ ὁμοουσίῳν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ἑτεροουσίῳν λέγεται. 16.9 οὐκ ἂν δὲ οὐδ' ἐξ ἐπιβολῆς εἴποιεν καίριον, ὅτι οὐδὲ περὶ τοῦ «ἀσυγκρίτου καὶ μείζονος». 16.10 Οὐ κατὰ μέγεθος ἢ τινα ὄγκον· ἀμεγέθης γὰρ καὶ ἀπλατῆς ἐστὶν καὶ πηλικότητος πάσης καὶ συνθέσεως καὶ σχήματος ἀναχωρήσας ὁ θεὸς λόγος, καθὰ καὶ ὁ πατήρ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ μηδενὸς μὲν περιεχόμενος αὐτός, πάντα δὲ ἐμπεριέχων. 16.11 διότι καὶ πάντων ἀρχὴ μεγεθῶν ὡς ποιητῆς ἐστὶν. ποῦ γὰρ ἐν ταῖς ἀκροτάταις καὶ ὑπερασωμάτοις καὶ κρείττοσιν ὑποστάσεσιν μέγεθος; 16.12 Οὐδὲ κατὰ τὸ ἄναρχον. συνυπάρχει γὰρ τῷ πατρί ὡς «ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ» καὶ μὴ ἔχων πρὸ αὐτοῦ θεόν. 16.13 καὶ γὰρ φησὶν· «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος». καὶ οὐδὲ συμμετρεῖται χρόνῳ θεὸς καὶ ποιητῆς ποιήματι. 16.14 ἐπεὶ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀπαιτεῖ- ὄπερ καὶ ἐννοεῖν σφαλερόν-πρότερον ὑποστῆσαι τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀπερινοήτου θεοῦ καὶ πατρὸς χρόνον καὶ οὕτω συγκρίνειν. 16.15 ἄνθρωποι δὲ εἰώθασι «μείζονας» καλεῖν τοὺς χρόνῳ τὴν γένεσιν προειληφότας, κατὰ τὸν Ἰσαὰκ διαταττόμενον· «ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάττονι». 16.16 Οὐδὲ ὡς αἴτιος, οὐ γὰρ αἴτιος αὐτοῦ. ἄναρχος γὰρ καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς ἐδείχθη· ἐπεὶ ὁμοίως αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν μείζων, ὄπερ μὴ γένοιτο εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι. 16.17 Οὐδὲ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὅμοιον. ἐξ αὐτοῦ γὰρ «ὡς μονογενὴς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας», καὶ ὡς «χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως» πρὸς ἅπαντα ὡς χαρακτήρ, καὶ ὡς «εἰκὼν τοῦ θεοῦ», ἦν «ὁ ἐωρακῶς ἐώρακε τὸν πατέρα». «ἐν αὐτῷ γὰρ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος». 16.18 ἐπισπᾶται δὲ τοῦτο μαρτυρία καὶ τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν». 16.19 Οὐδὲ κατὰ ποιότητος ἐπίτασιν, ἐπεὶ μὴ ποιότητες αἰ θεῖαι καὶ ἀπόρρητοι ὑποστάσεις· ἐν σώμασι γὰρ ἡ ποιότης· αἱ δὲ ἀσώματοι καὶ νοηταί. 16.20 Ἀλλὰ μηδὲ νοεῖσθαι δύναται περὶ αὐτῶν, ὡς εἶη τοῦ καλοῦ κάλλιον καὶ τοῦ καλλίονος βέλτιον, παραπλησίως τῇ περὶ ἄλλου λεγούσῃ Παύλου φωνῇ· «νυνὶ δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα· πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη». 16.21 διὰ γὰρ τὴν εἰς ἀρετὴν ἐπίτασιν ἀπένειμεν τῇ ἀγάπῃ τὸ «μείζων». ἀγαπήσαντες γὰρ, φησί, πιστεύομεν καὶ πιστεύσαντες ἐλπίζομεν συμβασιλεῦσαι τῷ Χριστῷ. 16.22 εἰ γὰρ ἀληθὲς τὸ «εἷς θεός» καὶ τὸ «ἵνα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως» καὶ οὐχί· φύσεων, ἐν εἶναι καὶ τὸ καθάπαξ καλὸν ἀποδέδεικται, φημί δέ· ἡ θεότης. 16.23 Οὐδὲ κατὰ τὸ ἴσον, διότι μέγας καὶ «ἐπὶ πάντων» γέγραπται, «θεός» ὁ υἱός, «ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ πατρί» καὶ «ὁμνύων καθ' ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ μὴ ἔχει τὸν μείζονα». 16.24 Οὐδὲ κατὰ τὴν δύναμιν. γέγραπται γὰρ· «Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν», καὶ «πάντα ὅσα ἂν ποιῇ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ». 16.25 Οὐδὲ κατὰ τὴν δόξαν ἢ τι ἀξίωμα. «εἰ γὰρ ἦδυσαν», φησὶν, «οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». καὶ θέλημα ἐστὶν τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν Ἰωάννην, «ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα». 16.26 κατὰ τί οὖν λοιπὸν τὸ μείζω καὶ ἀνόμοιον; ὡς ἐδείχθη, κατ' οὐδέν. 16.27 καὶ γοῦν ὁ ἀπόστολος τὰς εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν καὶ θεὸν ἀσεβεῖς ὑπολήψει αἰρετικῶν ἀναστέλλων, τὴν δὲ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ τῆς φύσεως ταυτότητα ἔτι δὲ

καὶ τὸ συνάναρχον κηρύττων, γράψας, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη· «ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρὸς» ἐπήγαγεν· «καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ». 16.28 καὶ πάλιν πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ πρὸς Ἑβραίους ἐπέστειλεν· «ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου». 16.29 καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην δὲ εὐαγγελίῳ ὁ υἱὸς τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν πατρικῶ χαρακτήρι ἐσφραγίσθαι παριστῶν εἶπεν· «τοῦτον γὰρ ὁ πατήρ ἐσφραγίσεν ὁ θεός». 16.30 συνυφραγισίας δὲ δηλονότι τῆς σφραγίδος τῷ ἀρχετύπῳ καὶ ἰσοτύπου οὐσίας, καὶ ἐν ἑαυτῇ δὲ δεικνυούσης τελείως καὶ ἀληθῶς τὴν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἀγίου μονάδα τῆς φύσεως. ἡ γὰρ σφραγίς, ὡς καὶ ὁ χαρακτήρ, τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόθευτον σημαίνει. 16.31 ἐπεὶ καιρὸς εἰπεῖν καὶ τὸν πατέρα μὴ ἀγενήτως καὶ ἀσυγκρίτως ἔχειν, εἶπερ ἐξεικονίζεται καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ γενητοῦ καὶ ἀνομοίου. 16.32 Τὰ θεῖα ταῦτα καὶ ἐρμηνείας ἀνεπιδεᾶ λόγια μὴ συνέντες ὀρθῶς, διαστρέφοντες δὲ καὶ ἀνθρωπίνους νοήμασι μαχόμενοι τοῖς τοῦ θεοῦ ῥήμασι φάσκουσιν· «ἄλλο θεὸς καὶ ἄλλο εἰκὼν θεοῦ, ὡς ἄλλο ἄνθρωπος καὶ ἄλλο εἰκὼν ἀνθρώπου.» 16.33 καὶ τρόπον τινὰ εἰκόνι ἀκινήτῳ τὸν ζῶντα καὶ ἐνεργὸν θεὸν λόγον ἀπεικάζουσιν. κατ' οὐσίαν δὲ καὶ κατὰ πάντα εἰκὼν ἐστὶν ἀπλανεστάτη καὶ ἄναρχος τοῦ πατρὸς, καὶ οὐ κατὰ μορφήν καὶ σχῆμα, ὡς ὁ πλαστουρηθεὶς ἢ γεγλυμμένος ἄπνους καὶ οὐκ αὐτοκίνητος ἀνδριάς, οὐδὲ κατὰ εἶδος καὶ χρῶμα, ὡς ἡ τεχνητὴ καὶ μιμητὴ ἄφωνος εἰκὼν. ταῦτα γὰρ οὐδὲ κατὰ φύσιν, οὐδὲ μὴν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἐκφαίνουσιν τὸν πρωτότυπον. 16.34 καὶ υἱὸς μὲν γὰρ ἀνθρώπου εἰκὼν οὐσίας τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ἐστὶν· ἀλλὰ συμβαίνει παραλλάττειν ἡλικίαν ἢ εἶδος ἢ γνώμην ἢ δύναμιν ἢ ἀξίαν ἢ τὰ συναμότερα ἢ καὶ τι ἕτερον. 16.35 ὁ δὲ θεὸς λόγος ἀπαραλλάκτως καὶ ἀπηκριβωμένως εἰς ὅλα τὴν ἀπλήν καὶ ἀσύνθετον καὶ ἀποίκιον πατρικὴν θεότητα φυσικῶς καὶ ἀνάρχως ἐξεικονίζει. 16.36 Οὐδὲ γὰρ νοεῖν ἐξόν, ὡς κατὰ τι θεοῦ εἰκὼν καὶ παρά τι παραλλάττει· 16.36 οὐδὲ μὴν γίνεται «ἀσυγκρίτου» εἰκὼν· οὐδὲ δύναται διὰ τοῦ ἀνομοίου ἢ μικροτέρου ἢ ὑπεξουσίου τὸ ἀληθὲς καὶ ἀρχετύπον καὶ μεῖζον καὶ αὐτεξούσιον καὶ ἀσύγκριτον φαίνεσθαι· οὐδ' αὖ διὰ τοῦ κτίσματος ἢ φυσικῆ μορφῆ τοῦ κτίσαντος κατανοεῖσθαι. 16.37 Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἄλλη φύσις τὴν ἑτέραν ἐν ἑαυτῇ ἐπιδείκνυσιν. 16.38 Ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ εὐρίσκεται ἀνυπόστατος γεγενῆσθαι, ὅτε αἰρετικοὶ τὸν χαρακτήρα οὐ διδῶσιν ἔχειν αὐτὸν τῆς ὑποστάσεως. 16.39 ἄλλ' οὐδὲ ὁ ἀόρατος καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσχημάτιστος θεὸς εἰκόνα ἔχει οἷαν ἐκεῖνοι ἐμφαίνουσι μιμητικὴν. 16.40 Παραλύει δὲ τὰ ἐκείνων σαφῶς καὶ ἡ ἐπαγωγή ἔχουσα· «οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ». 16.41 περὶ δὲ φυσικῆς εἰκόνας ὑψηλεῖται καὶ Μωϋσῆς οὕτως· «ἐγέννησεν Ἄδὰμ τὸν Σῆθ κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ». οὐκ ἦν δὲ ἑτεροούσιος ἀναγκαίως ὁ Σῆθ τῷ Ἄδὰμ, καὶ ὅμως ἰδέαν τὴν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τῆς οὐσίας ἐκάλεσεν. 16.42 Ἀλλὰ καὶ περὶ ἀνθρώπου, φησὶν, γέγραπται, ὅτι ἐστὶν «εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ». 16.43 ἄλλ' οὐδαμοῦ, ὡ οὔτοι, ἄνθρωπος ἢ ἄλλο ποῖμα γέγραπται εἶναι «ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως». 16.44 ἄλλο δὲ ἐστὶν ἄνθρωπον εἰκόνα εἶναι θεοῦ, τουτέστιν τὸ τεχνηθὲν τοῦ τεχνησαμένου, ὡς δίφρος τοῦ τέκτονος Σολομῶν γὰρ λέγει· «ἀναλόγως τῶν κτισμάτων ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται», καὶ ἄλλο ἐστὶν κατὰ τὸ σύμμορφον καὶ ταυτούσιον καὶ συνάναρχον ἀπαύγασμα εἶναι δόξης καὶ χαρακτήρα ὑποστάσεως ἐνυπόστατον καὶ ἀψευδέστατον. 16.45 φησὶν γάρ· «ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα». ὁ δὲ ἑωρακῶς ἄνθρωπον οὐχ ἑώρακεν τὸν θεόν, ὡς ὁ θεασάμενος τὸν δίφρον οὐχ ἑώρακε τὸν τέκτονα. 16.46 ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη τοῦ μόνου ἀοράτου θεοῦ μόνην ἀόρατον εἶναι ἐκείνην τὴν εἰκόνα καὶ οὐ τὸν κατ' εἰκόνα ὁρατὸν ἄνθρωπον. 16.47 Οὔτε οὖν ἄλλῳ ὁμοίος ἐστὶν ὁ υἱός· γράφει γάρ· «τίς ὁμοιωθήσεται τῷ κυρίῳ ἐν υἱοῖς θεοῦ;» οὔτε τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ἀνόμοιος· «ἐγὼ γάρ», φησὶν, «καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμεν». 16.48 οἱ δὲ κτιστῆς εἰκόνας ἔννοιαν ἐπὶ αὐτοῦ

λαμβάνοντες, ἔξομοιοῦνται τῷ Ναβουχοδονόσωρ ποιητὴν ἄψυχον εἰκόνα προσκυνεῖσθαι τυπώσαντι. 16.49 Καὶ τὸν Ἀδάμ δὲ διὰ τὴν παρακοὴν ἐκ τοῦ παραδείσου ὁ θεὸς δικαίως ἔρριψεν· 16.50 τὸν δὲ ληστήν καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸ κοινὸν ὄλον γένος ὁ υἱὸς εἰσήγαγεν, ὡς ἴσος πάντως τῇ θεότητι καὶ ἀγαθότητι καὶ δεσποτεία τῷ ῥίψαντι τυγχάνων. 16.51 Ποῦ δὲ ἐγράφη ὅτι «ἀσύγκριτος ὁ πατήρ» πρὸς τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ ἢ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῶν πάντων δημιουργὸς καὶ κριτὴς κατὰ τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ καὶ ὄλων ἐξηρημένην ἄπειρον φύσιν «κτίσμα» ἐστίν; ἢ ὅλως ὅτι ποτὲ «οὐκ ἦν»; 16.52 ἢ ποῦ ἰδικῶς ἔφη ὁ πατήρ. «ἔκτισά μοι υἱόν» ἢ ὁ υἱός; «ἐκτίσθην ὑπὸ τοῦ πατρός»; 16.53 ὅπερ ἀκούειν μῆτιγε καὶ λέγειν φρικτὸν καὶ φευκτόν. 16.54 Οὐδαμοῦ μὲν οὖν παντελῶς θείας καὶ πνευματικῆς γραφῆς εὔρηται ταῦτα· τούναντίον δὲ συγκρίνοντας ἑαυτὸν πρὸς τὸν πατέρα ἐστὶν πάντα τοῦ μονογενοῦς τὰ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ῥήματα καὶ ἐνοῦντος ἑαυτὸν καὶ ὁμότιμον ἀποφαίνοντος. 16.55 ἀλλ' οὐδὲ τέκνον ἢ παιδίον ἢ γέννημα εἴρηται πώποτε κατὰ τὴν ἄνω ἄπειρον γέννησιν ἢ οὐδὲν τὸ παράπαν χαρακτηρίσαι δύναται, ἵνα μὴ τι μικρὸν ἢ ὑπόνοιαν παρέχον ταῖς προλεχθείσαις αὐτῶν σεσοφισμέναις βλασφημίαις φαντασθεῖη τις, ἀλλ' υἱὸς διὰ τὸ τέλειον καὶ τὸ ἀνάρχως γεννηθῆναι καὶ τὸ πρὸς τὸν πατέρα τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον. 16.56 Ὅλα δὲ τὰ νομιζόμενα παρά τισιν εἶναι πρὸς θεότητα μικρὰ καὶ τὸ «ὁ πέμψας με πατήρ μείζων μου ἐστίν» διὰ τὴν φιλόανθρωπον καὶ ἄρρητον ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ τὴν δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γενομένην ταῖς ἱεραῖς κεχρησμέδεται βίβλοις. 16.57 δι' ἣν καὶ ἀγγέλων ἡλαττώσθαι γέγραπται κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπιστείλαντα· «τὸν δὲ βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθη μα τοῦ θανάτου». 16.58 Ἐγὼ οὖν οἶμαι καὶ οὐ πάντως διασφάλλομαι, ὅτι περὶ τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυτοῦ εἶπεν τὴν ἀμφοῖν δεικνὺς ἀγαθότητα καὶ ὁμοουσιότητα· «ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ», φησὶν, «τὸ δένδρον γινώσκεται».

17.1 Ἐπειδὴ δὲ θεομαχοῦντες οἱ μὲν σὺν τῷ υἱῷ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ πρῶτον κτίσμα εἶναι λέγειν τολμῶσιν, Μακεδόνης δὲ τὸ πνεῦμα μόνον, ἐπ' ἐκείνους μὲν τὸ βάρος τοῦ ἐπιμνησθῆναι τῶν τοιούτων ἀπονενοημένων καὶ κατακρίτων ῥημάτων τρέψειεν ἢ ἀγία καὶ ὁμοούσιος τριάς, 17.2 ἡμεῖς δὲ ὑποδείξομεν τὰς θείας παρατιθέμενοι γραφὰς τὸ πρῶτον κτίσμα τοῦ θεοῦ οὕτω γεγενῆσθαι· πρῶτον κτίσμα ἐπαρθὲν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐρρίφη ὡς ἀστραπή, καθὰ αὐτὸς ὁ κτίσας καλῶς καὶ ὕστερον δικαίως ῥίψας ἐν εὐαγγελίῳ ἐθεώρησεν· 17.3 λέγει δὲ οὕτως παρὰ τῷ Ἰωβ· «ἀλλ' ἰδοὺ θηρίον παρά σοι χόρτον ἴσα βουσίην ἐσθίον· ἰδοὺ, ἢ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐν ὄσφῳ, ἢ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὄμφαλοῦ γαστρός. ἔστησεν οὐρανὸν ὡς κυπᾶ ρισσον, τὰ δὲ νεῦρα αὐτοῦ συμπλέκονται, αἱ πλευραὶ χαλκαῖ, ὁ δὲ νῶτος αὐτοῦ σιδηροῦς χυτός. τοῦτό ἐστιν ἀρχὴ πλάσματος κυρίου πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων». 17.4 ὥστε τὸν διάβολον πρῶτον κτίσμα εἶναι λέγει ἑαυτὸν ποιήσαντα ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων διὰ τὸ ἀνόσιον αὐτοῦ καὶ κακόβουλον τῆς προαιρέσεως, οὐκ ἂν δὲ μετ' αὐτὸν ὁ υἱὸς ὁ καὶ τοῦτον δημιουργήσας οὔτε μὴν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐκτίσθη. 18.ν Περὶ τῆς ἁγίας τριάδος καὶ ὅτι διὰ τὸ ταῦτὸν τῆς οὐσίας τὰ αὐτὰ ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ὑποστάσεσιν ὀνόματα λέγονται, πάρεξ τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος, τοῦτο γὰρ ἴδιον ἐκάστης ὑποστάσεως ἰδίως. καὶ ὅτι ποτὲ ὁ πατήρ, ποτὲ ὁ υἱός, ποτὲ τὸ πνεῦμα προτάσσεται. καὶ ὅτι καὶ τὸ τριαδικὸν καὶ τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ γραφῇ δείκνυται. 18.1 Ἐκ πάντων δὴ οὖν τῶν εἰρημένων συνέστη ὡς τὰ ἐκείνων παντοίως ἀλλότρια τῆς ἀληθείας ὄντα τυγχάνει. σοφιστείας γὰρ ἔργον τὸ εὐρεσιλογεῖν, σοφίας δὲ τὸ μετ'

αίδους καὶ τῆς ἐναρμοττοῦσης ἀποδοχῆς διερευνᾶν τὰς γραφάς. 18.2 ἀναγκαῖον δὲ λοιπὸν τὰς ἀπιθάνους αὐτῶν συρφετολογίας καὶ διαμάχας παρελθόντας καὶ τῷ νοητῷ ποτίμῳ ὕδατι τοῦ ἁγίου πνεύματος τὰς ἀλμυράς, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποκλυσάμενους ἀκοὰς ἐπιδειξάτω, ὅτι περ αἱ γραφαὶ διὰ τὸ ταῦτόν τῆς θεότητος ποτὲ μὲν μίαν τῶν θείων ὑποστάσεων, ποτὲ δὲ τὰς τρεῖς ὀνομάζουσιν, καὶ ἐκάστη αὐτῶν ὁμοίως τὸ ἀγαθὸν ἀπονέμουςιν, 18.3 ὡς ὅταν λέγῃ Μωϋσῆς· «ἄκουε, Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς σου κύριος εἷς ἐστίν», διὰ τοῦ εἰπεῖν «εἷς» δηλώσας τὴν μίαν θεότητα, διὰ δὲ τοῦ «κύριος», εἶτα «θεὸς» καὶ πάλιν «κύριος» τὴν τριάδα σημάνας, παρ' ἧς πᾶν ἐγκόσμιον καὶ ὑπερκόσμιον ἀγαθὸν ὑπῆρξεν καὶ ὑπάρξει τοῖς ἀνθρώποις· καὶ πάλιν· «εἶπεν ὁ θεός· γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ εἶδεν ὁ θεός, ὅτι καλόν·» σημειωτέον, ὅτι καὶ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ ἐκάστην θεὸν ὀνομάζει καὶ τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν συνεργίαν δείκνυσιν τοῦ εἰπόντος καὶ τοῦ ποιήσαντος καὶ τοῦ ἐπαινέσαντος. 18.4 Καὶ πάλιν· «προστάττει», φησὶν, «ὁ θεὸς τῷ Μωϋσεῖ λέγων· λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· οὕτως εὐλογήσετε τὸν Ἰσραήλ· εὐλογῆσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σε καὶ ἐλεῆσαι σε, ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σε καὶ δώη σοι εἰρήνην». 18.5 ἵνα δηλώσῃ τρία πρόσωπα, οὐκ εἶπεν ἅπαξ· «κύριος εὐλογῆσαι σε καὶ ἐπιφάναι σοι καὶ δώη σοι εἰρήνην», ἀλλὰ τρίτον ὀνόμασεν «κύριον». 18.6 Καὶ ὡς ἡνίκα προφητεύουσιν Ἀγγαῖος μὲν θεόχρηστον ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς φέρων φωνὴν οὕτως ἔχουσιν· «ἴσχυε, Ζοροβάβελ, διότι ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι· καὶ ὁ λόγος μου ὁ ἀγαθὸς καὶ τὸ πνεῦμα μου ἐν μέσῳ ὑμῶν». 18.7 Ἡσαΐας δὲ ἐξ ὁμοτίμων τῶν αὐτοτελῶν ὑποστάσεων ὁμοτίμον τὴν ἀποστολὴν γεγενῆσθαι λέγων καὶ ἐν ὀλίγῃ ῥῆσει πᾶσαν κοινωνίαν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος καὶ βοῶν· «καὶ νῦν κύριος κύριος ἀπέσταλκέν με καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ». 18.8 οὐ γὰρ ἀπλῶς δευτέρον ὀνόμασεν «κύριος κύριος» καὶ οὕτω «τὸ πνεῦμα αὐτοῦ», ἀλλ' ἵνα καὶ τὰς ὑποστάσεις καὶ τὴν μίαν δηλώσῃ θεότητα καὶ θέλησιν. 18.9 Δαυὶδ δὲ καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἀρήγει τῷ τοιῶδε κεφαλαίῳ καὶ ὡδῆς ἔμπλεα πάντα ποιεῖ καὶ ἐκφαίνει, ὅπη πίστεως ἔσχεν κατὰ τάσδε τὰς λέξεις· ἐν μὲν ἰζ' ψαλμῷ· «τίς θεὸς παρέξ τοῦ κυρίου καὶ τίς θεὸς πλην τοῦ θεοῦ ἡμῶν; ὁ θεὸς ὁ περι ζωννύων με δύναμιν». 18.10 ἐν δὲ νη'· «σὺ ὁ θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ. ὁ θεός μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ αὐτοῦ προφθάσει με. ὁ θεός μου δεῖξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου». 18.11 ἐν δὲ ζε'· «ἄσατε τῷ κυρίῳ ἄσμα καινόν, ἄσατε τῷ κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ, ἄσατε τῷ κυρίῳ, εὐλογῆσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ». 18.12 τρίτον γὰρ ὀνομάσας ἢ κύριον ἢ θεὸν τὴν τριάδα παρεδήλωσεν. 18.13 Ἀλλὰ καὶ Ἄννα εἰς τὰς βασιλείας προσευχομένη τὴν τριάδα ἐπεκαλέσατο εἰποῦσα· «ἀδωναί, κύριε, ἐλωεὶ σαβαώθ». 18.14 ἐρμηνεύεται γὰρ τῇ ἑβραϊδί φωνῇ τὸ «ἀδωναί»· κύριος· καὶ πάλιν ἐλλάδι φωνῇ εἶπεν «κύριος». καὶ τρίτον ἑβραϊστὶ ἔφη «ἐλωεὶ σαβαώθ», ὅπερ ἐστὶ· θεὸς στρατιῶν ἤτοι δυνάμεων. 18.15 ἥδη δὲ νῦν καὶ Ἡλίας ὁ Θεοβίτης ἐν τῇ τρίτῃ τῶν βασιλειῶν ἱστορίᾳ, τῆς Σιδωνίας χήρας τὸν υἱὸν νεκρὸν ὄντα ἀναβιώναι ἐυξάμενος, τρίτον ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν καὶ οὕτως ἀνέστησεν, 18.16 ἐκ τούτου μονονουχὶ σημάνας, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ προσευχῇ τὴν ζωοποιὸν ἐπεκαλέσατο τριάδα, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς μὴ ἄλλως πιστεύειν καὶ δοξάζειν διδάξας. 18.17 Καὶ τοῖς ὑδροφόροις δὲ παρακελεύόμενος «δισσεύσατε» καὶ «τρισεύσατε», τὰς τρεῖς πανυμνήτους ὑποστάσεις ἰσοδυνάμως καὶ ὁμοτίμως πανταχοῦ ἐν πᾶσιν ἐνεργεῖν παρεδήλου. 18.18 Εἰ δὲ βούλεσθε, γνώριμον ὑμῖν καὶ ἐκ θείας φωνῆς αὐθις τὸ κινούμενον ποιήσω. 18.19 ἐν γὰρ βίβλῳ γενέσεως, ἐν τῇ πυργοποιίᾳ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τὰς μακαρίας ὑποστάσεις ἐξέφηνεν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα εἰρηκῶς· «δεῦτε καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ αὐτῶν τὰς γλώσσας, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον». 18.20 Καὶ Μωϋσῆς δὲ τὴν ἰσότητά τῆς τριάδος, ὡς οἶμαι, δηλῶν ἐξέθετο μίαν ἄμπελον ἐν τρισὶ

πυθμέσι, τοῦτον τοῦ ἄλλου πυθμένος οὐδαμοῦ προβαθέστερον εἰρηκῶς, ἵνα μή τις τὴν ὑπόστασιν ταύτην ἐκείνης προτερεύειν νομίσει, ἀλλὰ τὰς τρεῖς ἐν μιᾷ συντείνειν θεότητι πάντες πιστεύωμεν. 18.21 Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεόπνευστος γραφή ἐκώλυσε ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ἐν ᾧ ἡ τριάς δοξάζεται, ἀναβαθμούς ποιεῖν, ὥστε μὴ ὡς ἐν βαθμοῖς διορίζεσθαι ἀνθρώπους καθ' ὕφεσιν τινα εἶναι τὰς θείας ὑποστάσεις. 18.22 Καὶ ἀπλῶς ἡ παλαιὰ διαθήκη τύπον φέρουσα τῆς νέας μυστικῶς καὶ προμηθεστάτως διαλέγεται, αἰνιττομένη μᾶλλον ἐν πολλοῖς ἢ φράζουσα ἐν ταύτῳ· καὶ φράζουσα πλέον ἤπερ αἰνισσομένη τὸ ὕστερον ἐκφανθὲν μυστήριον, ὅπως μήτε πλήξη τῆ ἀθρόα προσβολῆ τὸς ἀμυήτους καὶ οὐπω ὄντας σταθεροὺς τε καὶ δεκτικὸς τῆς θεοπτίας, μήτε μὴν εἰς τὸ παντελὲς ζημιώσῃ. 18.23 τὸ μὲν γὰρ ἦν ἀπειρίας, τὸ δὲ ἀπανθρωπίας. 18.24 πολλάκις δὲ καὶ ἄπερ τυχὸν ἐνταῦθα ἡμῖν δυσεφίκτως ἔφρασεν, δι' ἑτέρας γραφῆς τὴν λύσιν παρέσχετο. 18.25 Ἡ δὲ νέα οὐκετι ὡς ἐν σκιᾷ καὶ παραπετάσματι, ἀλλὰ σαφῶς καὶ διαρρήδη φράζει, ὡς μαρτυροῦσιν οὗτοι. 18.26 Παῦλος γράφων Ῥωμαίοις μὲν· «εἴπερ εἷς ὁ θεός», Γαλάταις δὲ καὶ Κορινθίοις· «ὁ θεὸς εἷς ἐστίν». 18.27 Καὶ πάλιν δὲ Κορινθίοις τὸ δεύτερον· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινὴ νωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν». 18.28 ἐνταῦθα διὰ τὸ ταῦτον τῆς θεότητος πρώτου ἐμνημόνευσε τοῦ υἱοῦ, καὶ οὕτω τοῦ πατρὸς, εἶτα τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτοῦ. 18.29 κοινωνίαν δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ εἶπεν τῆς μιᾶς θεότητος καὶ δόξης καὶ βασιλείας. ποία γὰρ ἄλλη ἐπὶ θεοῦ κοινωνία; 18.30 Ἐφεσίοις δέ· «εἷς κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν». εἶτα τοῖς αὐτοῖς· «τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις». 18.31 Ὡς δὲ πάλιν ὁμοίως διὰ τὸ ἰσότιμον τῶν ὑποστάσεων μετὰ τὸν πατέρα πρώτου τοῦ πνεύματος καὶ οὕτω τοῦ υἱοῦ ἐμνημόνευσε. 18.32 Καὶ πάλιν Κορινθίοις· «παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν». 18.33 Ἐβραίοις δέ· «εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν». 18.34 Διὰ οὖν τοῦ κυρίου δεδήλωται ὁ υἱός, διὰ δὲ τοῦ θεοῦ ὁ πατήρ, εἶτα καὶ τὸ αὐτεξούσιον καὶ παντοδύναμον τοῦ ἁγίου πνεύματος. 18.35 Καὶ ὁ υἱὸς δὲ ἔδειξεν τὴν μὲν μίαν θεότητα διὰ τοῦ εἰπεῖν· «τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός», τὰς δὲ ἰσοτίμους καὶ ἰσοδυνάμους τρεῖς ὑποστάσεις διὰ τῆς περὶ τὸ βάπτισμα διδαχῆς. 18.36 μὴ εἰπὼν δὲ πειραστικῶς ἐξετάσαντι τῷ νομικῷ· μή με λέγε ἀγαθόν, ἀλλά· «τί με λέγεις ἀγαθόν;», ἔδειξεν ὡς καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐστίν ἐν ἴσῳ τῷ πατρί, καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος ἐκφαίνεται ἢ αὐτοῦ, καὶ δείκνυται ἀπὸ ἀγαθοῦ ἀγαθὸς γεγεννημένος. 18.37 «εἰ γάρ», φησὶν, «οἶδάς με ἀγαθόν, καὶ μὴ συμπλέκεις τῷ διδασκάλῳ τὴν λέξιν» ὡς τό· «εὖ, δοῦλε ἀγαθέ», καὶ ὡς «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν», καὶ ὡς «ἀγαθὸς ἦν Σαμουὴλ μετὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», καί· «ἀγαθὸς ἦν Σαούλ, υἱὸς Κίς ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ὑψηλότερος παντὸς Ἰσραὴλ ὑπὲρ ὡμίαν καὶ ἐπάνω», καί· «ἀγαθὸς κύων ὁ ζῶν ὑπὲρ τὸν λέοντα τὸν τεθνηκότα». «Μηδὲν παραιροῦ τοῦ πρωτοουργοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ὡς θεόν με ἐπίγνωθι, μὴ ἄλλον τῆ θεότητι

τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τῇ ὑποστάσει». 18.38 μία γὰρ ἡ ἀμφοτέρων θεότης· ἐπεὶ οὐκέτι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἐν εὐρίσκειται. «ἀνέγνωσ γάρ που», φησὶν, «ὡς «ἀγαθὸν σοι πεποιθέναι ἐπὶ τὸν κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον». «τὸ γὰρ προσκολλᾶσθαι τῷ θεῷ ἀγαθὸν ἐστίν». καὶ ὡς ἀγαθῷ ἀκολουθεῖν μοι καὶ κατοπιν μου βαίνειν ὑμᾶς αἰεὶ προέτρεψα». 18.39 Διὸ οὐκ εἶπεν μὲν· «οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ πατήρ», ἀλλ' «οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός», ὡς καὶ ἐν ἄλλῳ που λέγει· «τί με λέγετε κύριε κύριε καὶ οὐ ποιεῖτε τοὺς ἐμούς λόγους;» 18.40 ἡ γὰρ κτίσις, φησὶν, κατὰ μετοχὴν τὴν ἀγαθότητα ἔχει, ἀπομιμουμένη πρὸς δύναμιν τὴν ἑαυτῆς, εἰ θέμις εἰπεῖν, τὴν ἔμφυτον καὶ τελείαν τοῦ θεοῦ ἀγαθότητα καὶ δι' αὐτῆς σωζομένη. καὶ ἔστιν ὑπαρξίς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀγαθοῦ τὸ μετέχειν τῆς τοῦ θεοῦ, προσκολλωμένην αὐτῷ τῇ ὑπακοῇ καὶ τῷ πρὸς αὐτὸν ἔρωτι. 18.41 ἐγράφη γὰρ ὡς «οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται», καί· «μακρὰν ἀπέχει ὁ θεὸς ἀπὸ ἀσεβῶν», καὶ «μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν ἢ σωτηρία». 18.42 δῆλον δέ, ὡς σχέσει καὶ διαθέσει διὰ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐναντίωσιν καὶ τὸ πρὸς ἀρετὴν βράδος, ἀλλ' οὐ τόπω. 18.43 Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐστίν, ἄτε φύσει τῷ ἀγαθῷ πατρὶ ὑπάρχων ἐν, αὐτὸς τε ἐν Ματθαίῳ λέγει· «ἢ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθὸς εἰμι;» καὶ πάλιν· «Μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.» ἔλεγεν δὲ «ἀγαθὴν μερίδα» ἑαυτόν. 18.44 καὶ συνεξαγγέλλουσιν πνεύματι. ἀφανεῖς ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ σφόδρα προσομιλήσαντες τῷ θεϊκῷ πνεύματι. 18.45 οἱ δὲ εἰσὶν μεταξύ τῶν ἄλλων τῶν συνοπαδῶν αὐτοῖς οὗτοι· ὁ ἱεροψάλτης ἐν ριζῷ ψαλμῶ· «ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός». καὶ ἐν τῷ αὐτῷ· «εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον ὅτι ἀγαθός». καὶ Ἱερεμίας ἐθρήνει· «ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν, ψυχῇ ἐκζητούσῃ αὐτόν». 18.46 καὶ Ἡσαΐας· «κύριος κριτὴς ἀγαθὸς τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ». 18.47 Ὅτι δὲ καὶ τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἀγαθὸν ὑπάρχει, ὁ μνημονευθεὶς Δαυὶδ ἐν κδ' ψαλμῷ μελωδεῖ· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ». 18.48 πρὸς δὴ τούτοις, εἰ ἀγαθὸν ἐστίν ἡ αἰώνιος ζωὴ, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ υἱοῦ. ἔφη γάρ· «ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ», καὶ πάλιν· «τὰ ῥήματα, ἃ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστίν καὶ ζωὴ ἐστίν». καὶ εἰ ἀγαθὸν «τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ ἀγιασμός» καὶ ἡ ἐν τῇ φωτίσματι ἐνέργεια-συμνημονεύεται γὰρ ὡς συνεργόν-, ἔτι δὲ καὶ ἡ διανομὴ τῶν οὐρανίων δωρημάτων, πάντως ἀγαθὸς ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. 18.49 Οὐκ ἀκοῇ δὲ μόνον ἐδιδάχθημεν, ἀλλὰ καὶ ἐθεασάμεθα, ὡς ἐγχωρεῖ, τῆς σεπτῆς καὶ ὁμοουσίῃς τριάδος τὸ ἰδικὸν τῶν ὑποστάσεων· 18.50 τοῦ μὲν πατρὸς ἐξ οὐρανῶν λέγοντος· «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός», τοῦ δὲ μονογενοῦς αὐτοῦ ἐπὶ γῆς βαπτιζομένου, τοῦ δὲ ἐνός καὶ μόνου ἁγίου πνεύματος αὐτοῦ κατιόντος ἐν εἴδει περιστερᾶς καὶ μένοντος ἐπ' αὐτόν τὸν μονογενῆ θεὸν καὶ υἱόν. 18.51 καὶ Δαυϊτικὸν γὰρ θησαύρισμα ἐν πδ' τοῦτο πιστοῦται ψαλμῷ, ὅτι ὁ σαρκωθεὶς ἐκ τῶν γηϊνῶν ἡμῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρὸς ἐμαρτυρεῖτο υἱός. γνώριμος δὲ πᾶσιν ὁ λόγος ἔχων ὧδε· «ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλεν, δικαιοσύνη ἐκ τῶν οὐρανῶν διέκυψεν». 18.52 Ὅμοίως διὰ τὸ μὴ εἶναι διαφορὰν θεότητος τῇ φρικτῇ καὶ ἀχράντῳ τριάδι ποτὲ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐκφαίνουσι τὰ λόγια, ὡς ὅταν λέγῃ Δαυὶδ μὲν· «εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου», Παῦλος δέ· «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». ποτὲ δὲ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος συνάπτουσιν, ὡς ὅταν Ἀγγαῖος προφητεῦη· «διότι ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν», καὶ πάλιν· «οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλη οὐδὲ ἐν ἰσχύι, ἀλλ' ἡ ἐν πνεύματί μου, εἶπεν κύριος παντοκράτωρ». 18.53 Ἐγχροτιστέον τῷ ῥητῷ. ἐπειδὴ γὰρ ἔστιν ὅτε οἱ ἑτερόδοξοι, τοῦ πνεύματος σὺν τῷ πατρὶ μνημονευομένου, φασὶν ἀνυπόστατον δύναμιν τινα δηλοῦσθαι, ἡσφαλισμένως ἔχει τὸ προκείμενον ῥητόν. 18.54 Καὶ Ἡσαΐας· «καὶ νῦν κύριος ἀπέσταλκέν με καὶ τὸ

πνεῦμα αὐτοῦ»· καὶ πάλιν· «ἐκεῖ συνήντησαν ἔλαφοι καὶ ἔδοσαν τὰ πρόσωπα ἀλλήλων. ἀριθμῶ παρ ἦλθοσαν καὶ μία αὐτῶν οὐκ ἀπώλετο. ἑτέρα τὴν ἑτέραν οὐκ ἐζήτησαν, διότι κύριος ἐνετείλατο αὐταῖς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ συνήγαγεν αὐτάς» 18.55 Παῦλος δὲ Κορινθίους· «οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν,» καὶ πάλιν· «ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου», καὶ πάλιν· «ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ». 18.56 Ἄλλοτε δὲ μόνον τὸν υἱὸν ὀνομάζουσιν, ὡς ἡνίκα Ἡσαΐας προφητεύη· «καὶ νῦν, κύριε, πατὴρ ἡμῶν σύ, ἡμεῖς δὲ πηλὸς ἔργα τῶν χειρῶν σου πάντες», Παῦλος δὲ Γαλάταις· «ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε». 18.57 Ἄλλοτε σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὸν μονογενῆ κηρύττουσιν, ὡς ὅταν Παῦλος Κορινθίους μὲν ἐπιστέλλῃ· «ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν», 18.58 Ῥωμαίοις δέ· «ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ», 18.59 καὶ πάλιν· «εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε». 18.60 Καὶ ἄλλοτε τοῦ ἁγίου πνεύματος καταμόνας ἐπιμένονται, ὡς ὅποταν Ἡσαΐας μὲν προφητεύῃ· «αὐτοὶ ἠπειθήσαν καὶ παρώξυναν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον», καὶ πάλιν· «κατέβη πνεῦμα παρὰ κυρίου καὶ ὠδήγησεν αὐτούς»· 18.61 Παῦλος δὲ Κορινθίους γράφει· «σαρκικός δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ». 18.62 καὶ ὡς Στέφανος ἐν ταῖς πράξεσι φάσκει· «ὕμεις τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε», καὶ πάλιν· «ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον» καθὰ ὡς ἐπίπαν εἰώθαμεν λέγειν· «ἡμεῖς μόνοι ἐνταῦθά ἐσμεν καὶ ὁ θεός.» 18.63 καὶ ὁ σωτὴρ δὲ παρ' Ἰωάννη μόνου μνημονεύει τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος λέγων· «ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν». 18.64 καὶ αἱ πράξεις ὡσαύτως περὶ τούτου πιστοῦνται· «τοῦ δὲ Πέτρου διανοουμένου περὶ τοῦ ῥήματος εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀναστὰς κατάβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς», καὶ πάλιν· «τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀφορίσατέ μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν εἰς τὸ ἔργον, ὃ προσκέκλημαι αὐτούς». καὶ πάλιν Πέτρῳ εἶπεν τὸ ἅγιον πνεῦμα· «ἀναστὰς πορεύθηθι» εἰς τὸν οἶκον Κορνηλίου. 18.65 καὶ αὐθις κομψυόμενοι αἱ ἀποστολικαὶ πράξεις διατριβὴν παρέχουσιν τῷ τοιῷδε λόγῳ· περιέχουσιν γάρ· «τότε ὁ Παῦλος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς αὐτόν», καὶ ἔτι· «ὁ γὰρ Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς τὸν λαόν». 18.66 Σημαίνεται δὲ ὁμοίως τὸ ἰσορροπον καὶ ἰσοδύναμον τῶν παντίμων ὑποστάσεων καὶ ἐν τῷ τὸν δεσπότην θεὸν λόγον διὰ τῆς προλεχθείσης αὐτοῦ εἰς τὸ βάπτισμα πανυμνήτου φωνῆς τὴν ἰσοτιμίαν ἑαυτῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὴν πρὸς τὸν πατέρα φυλάξαι· 18.67 δι' ἣν αἱ ἱεραὶ βίβλοι ποτὲ μὲν πρώτου μέμνηται τοῦ πατρὸς καὶ οὕτω τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ποτὲ δὲ πρώτου ἐπιμένονται τοῦ υἱοῦ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀμέριστον καὶ τῆς θεολογίας τὸ ἀδιάφορον, 18.68 ὡς ὅταν λέγῃ Ἰωβ τρανῶς τὴν τριάδα δηλῶν· 18.68 «ζῆ κύριος, ὃς οὕτω με κέκρικεν, καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ πικράνας μου τὴν ψυχὴν· ἢ μὴν ἔτι τῆς πνοῆς μου ἐνούσης, πνεῦμα δὲ θεῖον τὸ περιόν μοι ἐν ῥίσι». τὸ ζωοποιῶν με ἅγιον πνεῦμά φησιν καὶ ἀναπνέειν ἔτι ποιῶν. 18.69 καὶ ὡς ἡνίκα Παῦλος Θεσσαλονικεῦσι τὸ δεύτερον γράφει· «αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ παρακαλέσει ὑμῶν τὰς καρδίας», καὶ Γαλάταις· «Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς», καὶ Κορινθίους, ὡς προεῖρηται· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος». 18.70 καὶ ὁ σωτὴρ δέ φησιν· «ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ

ποιήσομεν». 18.71 Ποτέ δὲ πρῶτον τὸ ἅγιον πνεῦμα ὀνομάζουσιν, μετέπειτα δὲ τὸν πατέρα ἢ τὸν υἱόν, ὡς ὅταν Δαυΐδ ψάλλῃ· «ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;» 18.72 καὶ ὁ Ἰὼβ τὸ εὐγνωμον δεικνὺς φάσκει· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἢ διδάσκουσά με». 18.73 καὶ ὡς Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ Κορινθίοις γράφει· «διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν». 18.74 Ποτέ δὲ περὶ δύο ὑποστάσεων διαλέγονται ὁμωνύμως, ὡς ὅτε Ζαχαρίας λέγει· «εἶπεν κύριος πρὸς τὸν διάβολον· ἐπιτιμήσει κύριος ἐν σοί, διάβωλε». 18.75 Καὶ ἀνωτέρω ἐδείχθη διὰ πλειόνων.

19.v Περὶ τοῦ τὸ νῦν λεχθὲν περὶ τοῦ πατρός, ἄλλοτε περὶ τοῦ υἱοῦ εἰρησθαι ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τὸ ἐν μιᾷ θεότητι τὴν τριάδα ὑπάρχειν. 19.1 Ἐν μιᾷ τοιγαροῦν θεότητι οἱ ἱεροφάνται τὴν ἔνδοξον τριάδα ἐπιστάμενοι καὶ τὴν θεολογίαν αὐτῆς ἐπίκοινον οὔσαν, ὅπερ νῦν εἰρήκασι περὶ τοῦ πατρός, ἄλλοτε ἄλλοι περὶ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος διαγορεύουσιν, οὐκ ἐναντιούμενοι ἑαυτοῖς, ἀλλὰ διὰ τὸ καὶ ἡμᾶς εἰδέναι τοῦτό τε αὐτὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὸ καίριον· καὶ ὡς, οἷας δ' ἂν ὑποστάσεως ἐπιμνησθῶμεν ἐκ παντός, καὶ τὴν ἄλλην τῇ πίστει συνανελάβομεν, ἅτε ἀχώριστον. 19.2 ἀψευδεῖν δὲ ἀνάγκη τοὺς ἀψευδεῖς ὑποφήτας θεοῦ καὶ δόξης ἀρνούμενης τὴν ἀλήθειαν καθαρὸς τοὺς τὴν ἀπλὴν καὶ ὄντως ἀλήθειαν, τουτέστιν τὴν ἀγαθότητα, τοῦ θεοῦ διδάσκοντας. 19.3 μὴ καθαρῶς γὰρ καθαρῶν ἐφάπτεσθαι μὴ οὐχὶ θεμιτόν φασιν· οἱ δὲ ἦσαν καθαρὸι καὶ πάσης ψευδοδοξίας ἀλλότριοι. 19.4 Εὐρήσομεν δὲ τοῦτο εὐθὺς εἰς τὴν θεοπτίαν, ἣν ἐθεάσατο Ἡσαΐας. τί δὲ μὴ πρῶτον ὄλου ἐκείνου ὡς ἔχει μνημονεύσω τοῦ χωρίου; 19.5 λέγει οὖν· «εἶδον τὸν κύριον Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ σεραφίμ εἰστήκει σαν κύκλω αὐτοῦ· ἕξ πτέρυγες τῶ ἐνὶ καὶ ἕξ πτέρυγες τῶ ἐνὶ· καὶ ταῖς μὲν δυοῖς πτέρυξι κατεκάλυπτον τὰ πρόσωπα, ταῖς δὲ δυοῖς τοὺς πόδας, ταῖς δὲ δυοῖς ἐπέταντο· καὶ ἔκραζον ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον· ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ». 19.6 Καὶ μεθ' ἕτερά φησιν· «εἶπέν μοι· εἶπέ τῶ λαῷ· ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέπετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμυσαν, μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν καὶ ἰάσομαι αὐτούς». 19.7 καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐπιφέρει· «καὶ τὸν βασιλέα κύριον Σαβαώθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν σεραφίμ» καὶ τὰ ἐξῆς. 19.8 Τὸν ὀφθέντα τοίνυν κύριον Σαβαώθ καὶ βασιλέα Ἡσαΐας μὲν οὗτος αὐτὸν τὸν θεὸν πατέρα εἶναι οἶδεν. 19.9 Παῦλος δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων τὸ ἅγιον πνεῦμα τυγχάνειν ὃν ἀπεφήνατο τοιῶσδε ἀνειπῶν· «καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· πορευθήτι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἶπέ αὐτῶ· ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε» καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς πρόκειται. 19.10 Ἰωάννης δὲ ἐν εὐαγγελίῳ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι διωρίσατο. ἔφη γάρ· «τοσαῦτα σημεῖα πεποιηκότος τοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐδύνατο πιστεύειν, ὅτι εἶπεν Ἡσαΐας· τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπήρῳσεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιτρέψωσιν καὶ ἰάσομαι αὐτούς». καὶ εὐθὺς ἐπάγει· «ταῦτα δὲ εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ», τουτέστιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ταῦτα μὲν δὴ περὶ τούτων ὧδέ πη. 19.11 Ἄκουε δὲ καὶ ἕτερα τῆς αὐτῆς δυνάμεως, τοῦ Δαυΐδ ἐν ψαλμῷ ϛδ' ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ πατρὸς ἄσαντος τῇ λύρᾳ τοιῶσδε· «ἐπείρασάν με οἱ

πατέρες ὑμῶν καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ καὶ εἶπον· ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου. ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου». 19.12 Παῦλος Ἑβραίοις γράφων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διορίζεται τόνδε τὸν τρόπον· «καθὼς εἶπεν», φησὶν, «τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ, οὗ ἐπέειράσάν με οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη». 19.13 καὶ Στέφανος εἰς τὰς ἀποστολικὰς πράξεις τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐντρέπων γραφῆς ἔφη· «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς». 19.14 Ὁμοίως δὲ ἐξ Αἰγύπτου ὠδηγηκέναι τοὺς Ἑβραίους ὁ μὲν Μωϋσῆς κύριον λέγει. ἐν τῷ δευτερονομίῳ· «κύριος γάρ», φησὶν, «μόνος ἦγεν αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἄλλ' ἄλλοτριος». 19.15 καὶ ὁ Ἱερεμίας ὡσαύτως· «καὶ οὐκ εἶπατε», φησὶν, «ποῦ ἔστιν κύριος ὁ ἀναγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὁ καθοδηγήσας ὑμᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ;» 19.16 Ὁ δὲ γε Ἡσαΐας τὸ ἅγιον πνεῦμα ὠδηγηκέναι λέγει· «ἤγαγεν γάρ», φησὶν, «αὐτούς διὰ ἀβύσσου ὡς ἵππον δι' ἐρήμου καὶ οὐκ ἔκοπίασαν, καὶ ὡς κτήνη διὰ πεδίου κατέβη πνεῦμα παρὰ κυρίου καὶ ὠδήγησεν αὐτούς». 19.17 Ὁ δὲ Παῦλος ὀδηγὸν αὐτῶν τὸν Χριστὸν γεγενῆσθαι διδάσκει· «ἔπινον γάρ», φησὶν, «ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». 19.18 ὧ συνωδὰ καὶ Ἰούδας καθολικῶς γράφει· «ἅπαξ γὰρ κύριος Ἰησοῦς λαὸν ἐξ Αἰγύπτου σώσας, δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας αὐτῷ ἀπώλεσεν». 19.19 Ἐνταῦθα οὖν διπλῶς ἀναιρεῖται ἡ ἐπιχειρήσις τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν σεπτὸν υἱὸν καὶ τὸ θεϊκὸν πνεῦμα, ἀπὸ τε τοῦ περὶ ἑκατέρας ὑποστάσεως κεχρησμοδῆσθαι τὰ τὴν ἀπειρον μίαν φύσιν κατασημαίνοντα, ἀπὸ τε τοῦ παρακεῖσθαι ὅτι «οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἄλλοτριος», τοῦτ' ἔστιν ἑτεροούσιος. 19.20 Τὸν ἴσον τρόπον Μωϋσῆς μὲν λέγει· «οὐκ ἔσται μερὶς οὐδὲ κληρὸς τοῖς Λευίταις ἐπὶ τῆς γῆς· κύριος αὐτὸς μερὶς αὐτῶν». Ἱερεμίας δέ· «ὁ πλάσας», φησὶν, «τὰ πάντα αὐτὸς κληρονομία τοῦ Ἰακώβ. κύριος ὄνομα αὐτῷ». Δαυὶδ δὲ ἐν ἰε΄ ψαλμῷ· «κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου». 19.21 Ὁ δὲ γε Παῦλος τὸ ἅγιον πνεῦμα τὴν κληρονομίαν εἶναι Ἐφεσίοις ἐπιστέλλει· «ἐν ᾧ», φησὶν, «πιστεύσαντες ἐσφραγίσθημεν τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅ ἐστιν ἄρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν». 19.22 ὁμοίως Παῦλος Κορινθίοις γράφει· «διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶν, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν». 19.23 δεικνὺς δὲ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος οὐ μόνον ἐνταῦθα πρώτου ἐπιμέμνηται τοῦ πνεύματος, εἶτα τοῦ υἱοῦ καὶ οὕτω τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν εἰρηκῶς τὸν θεὸν τὰ πάντα ἐνεργεῖν, μετ' ὀλίγον ἐπάγει· «ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω, καθὼς βούλεται», 19.24 σαφῶς καὶ διαρρηδὴν αὐτὸ θεὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἅμα καὶ αὐτεξούσιον παριστῶν. 19.25 Ἔστιν ἀκοῦσαι καὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς παρ' Ἡσαΐα μὲν εἰρηκότος· «καὶ τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω», Ἰωάννου δὲ φήσαντος· «ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα» ἤδη γὰρ ἤδει σαφῶς, ὅτι οὐχ ἑτεροουσίῳ τῷ μονογενεῖ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἡ δόξα ἀναπέμπεται. 19.26 πάλιν τοῦ Μάρκου λέγοντος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· «ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοι χαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων». 19.27 Ὁ Ματθαῖος τὸ αὐτὸ κεφάλαιον ἐκτιθέμενος οὐκ εἶπεν· «ἐν τῇ τοῦ πατρὸς», ἀλλ' «ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ», οὕτω γράψας· «ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ

καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, ὅτε καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ». καὶ παρ' Ἰωάννη δέ φησιν· «δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι». 20.v Περὶ τοῦ διὰ τὸ ὁμοούσιον καὶ ἰσοδύναμον κατοικεῖν ἐν πιστοῖς τὸν τε πατέρα τὸν τε υἱὸν τὸ τε ἅγιον πνεῦμα· καὶ πρὸς τὴν τῶν ἑτεροδόξων ἀντίθεσιν.

20.1 Εὐρήσομεν ἔτι τὸ ὁμοούσιον τῆς τριάδος καὶ ὡς ἀπαραλλάκτως πάντα ἐστὶν αὐτῇ δυνατά, εἰ ξυνίδωμεν, ὅτι αὐτὴν μόνη ὑπὲρ τὸ ἄυλον καὶ ἀόρατον οὐσα κατ' οὐσίαν μετέχεσθαι δύναται καὶ πληροῦν ὃν ἔκτισε ναόν. 20.2 καὶ αὐτῇ οὐ τὸ πρᾶγμα τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις ἀρμόζει. 20.3 ἔπεται γὰρ τῷ μεθεκτῷ τὸ ἄτρεπτον καὶ τούτῳ τὸ ἄκτιστον, ὃ ἐστὶν καὶ ἄναρχον. 20.4 οὐδὲν δὲ κτιστόν, ὅσον ἀπὸ γραφῶν συνηθείας, μετουσίως τρόπῳ μετέχεσθαι δύναται ἢ πληροῦν οὐσιωδῶς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνῳ τῶν τῆς ἕξεως τῆς ἀγαθῆς ἢ τῆς φαύλης. 20.5 Μεταφορικῶς γὰρ λέγομέν τινος ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης πεπληρωθῆναι καὶ θεωρημένως προφέρειν δύνασθαι τὰ ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης ἐπίχειρα, ὡς οἱ ἀκραιφνῶς τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος μεταλαχόντες. 20.6 Μαρτυρεῖται οὖν κατοικεῖν ἐν ἡμῖν ὁ τε πατήρ ὁ τε υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα· ὡς ἠνίκα Παῦλος Κορινθίους τὸ δεύτερον γράφει ἐκ τοῦ Ἱερεμίου· «ἡμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσμεν ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός». καὶ πάλιν· «οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» καὶ· «οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ θεοῦ;» 20.7 καὶ Ἐφεσίοις· «ἵνα δῶῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.» 20.8 Καὶ ὡς ὅταν ὁ δεσπότης ἐν Ἰωάννη λέγει· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται». καὶ πάλιν· «ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει· καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα». 20.9 Ἔσται δὲ τοῦτο πλεον καταφανὲς τῷ ἐπιστάνοντι, ὅτι θελήσας ὁ πάντα δυνάμενος θεὸς λόγος ἄτρεπτός τε διέμεινεν καὶ ὑπὸ τῆς παρθένου ἐκυφορήθη. 20.10 Οἱ δὲ πάλιν ἐνίστανται ἀντιλέγοντες· «γέγραπται δὴθεν περὶ μὲν Ἀνανία· «διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου;» περὶ δὲ Ἰούδα, ὡς «εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς.» 20.11 Πρὸς οὓς ῥητέον, ὡς οὐ μετεχόμενος οὐδὲ τῇ ψυχῇ ὡσπερ ἐπιβατεύων, ἀλλὰ φενακίζων καὶ κακοβουλίας καὶ παλίμβολον τρόπον ἐνεργαζόμενος καὶ πάρεργον ποιῶν τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας πληροῖ τὸν μὴ προσέχοντα τῷ. «μὴ δῶῃς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ μὴ νυστάξει ὁ φυλάσσων σε». 20.12 καθ' ὃν τρόπον Ἐλυμαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπλήρωσεν τῇ ὑποβολῇ πράξεως σατανικῆς. λέγει γὰρ αὐτῷ Παῦλος, μυσαρῶ τὴν γνώμην καὶ τὰς πράξεις τυγχάνοντι καὶ ἀνάπλεω τῆς διαβολικῆς ὄντι μοχθηρίας καὶ κατασοφισμένῳ τοὺς ἁγίους, ὡς δοκεῖν ἐν αὐτῷ οἰκεῖν τὸν ἀρχέκακον πατέρα αὐτοῦ· «ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ραδιουργίας υἱὲ διαβόλου». 20.13 ἔτι δὲ καθὼς καὶ τοὺς ψευδοπρεσβύτας ἐπὶ τῆς σεμνοπρεπεστάτης Σωσάννης ἐπλήρωσεν ἀκολάστου γνώμης· ἔχει δὲ οὕτως· «ἦλθον δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι πλήρεις τῆς ἀνόμου ἐννοίας». 20.14 Καὶ ἵνα μὴ ὄχλον πολὺν τῇ ἀκοῇ παρασκευάζωμεν, πολλὰ, ἃ λέγειν εἶχομεν εἰς τοῦτο, παρέντες, συντόμως ἐροῦμεν, ὡς εἶπερ κρατεῖ ὁ λόγος αὐτῶν οὗτος, ὥρα λοιπὸν μὴ μέγα οἶεσθαι τὸ τὴν θείαν γαληνότητα οἰκεῖν ἐν πιστοῖς, ἀλλ' ὡς ἔν γε δὴ μόνῳ τῷ δοκεῖν τοῦτο τὴν δόξαν ἔχειν.

21.v Περί τοῦ διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας λαλεῖν ἐν πινστοῖς τὴν τριάδα. 21.1 Καὶ τὸ λαλεῖν δὲ ἐξ ἴσου ἐν ἀγίοις τὰς θείας ὑποστάσεις τὴν ἀπαραλλαξίαν τῆς φύσεως καὶ ἐξουσίας ἀπαγγέλλει. 21.2 Ζαχαρίας μὲν γάρ-οὐχ ὁ προφήτης, ἀλλ' ὁ πατὴρ Ἰωάννου-κύριον τὸν θεὸν Ἰσραὴλ διὰ τῶν προφητῶν λελαληκέναι ἔφησεν. 21.3 καὶ Παῦλος δὲ ὁμοίως Ἑβραίοις ἐπέστειλεν· «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ». 21.4 Καὶ Κορινθίοις δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ ἔγραψεν· «ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ». 21.5 Ὁ δὲ γε σωτὴρ παρὰ Ματθαίῳ διδάσκει· «οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἐστὶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν».

22.v Περί τοῦ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἦνουν τὸ ὁμοούσιον τῆς τριάδος, γεγράφθαι, ζῆν ἡμᾶς τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι. 22.1 Τοῦτο ἐπιφανέστατα θεωρεῖν διδάσκει καὶ τὸ γεγράφθαι, ζῆν ἡμᾶς τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι· ὡς ὅταν Παῦλος διαλέγεται γράμμασι Ῥωμαίοις· «ὕμεις λογιζέσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν». 22.2 καὶ πάλιν· «ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι Χριστῷ»· καὶ Γαλάταις· «εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν». 23.v Περί τοῦ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸν ἄνωθεν νόμον γεγράφθαι εἶναι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. 23.1 Δι' ὃν ἔφαμεν λόγον καὶ ὁ ἄνωθεν νόμος γέγραπται εἶναι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, καθὰ ὁ ἱεροψάλτης λέγει ἐν μὲν λζ' ψαλμῷ· «ὁ νόμος τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ», ἐν δὲ λθ'· «τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου ἐβουλήθη καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου». 23.2 Καὶ ὡς Παῦλος γράφει Γαλάταις μὲν· «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ». 23.3 καὶ Κορινθίοις ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «ἐγενόμην τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ' ἔνομος Χριστοῦ, ἵνα κερδήσω τοὺς ἀνόμους». 23.4 Ῥωμαίοις δέ· «ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». 23.5 Καὶ πάλιν τὴν νέαν καὶ τὴν παλαιὰν διαθήκην αἰνιττόμενός φησιν· «νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος»· καὶ πάλιν· «οἶδαμεν γάρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστίν». 24.v Περί τοῦ διὰ τὴν αὐτὴν τῆς ὁμοουσιότητος ἐν τῇ τριάδι αἰτίαν χρηματίζειν ἡμᾶς ἢ ἀνθρώπους θεοῦ ἢ Χριστιανούς ἢ πνευματικούς. 24.1 Χρηματίζομεν τοίνυν διὰ τοῦτο ἢ ἄνθρωποι θεοῦ ἢ Χριστιανοὶ ἢ πνευματικοί· δι' ὧν φασιν ἢ μὲν ἐν Σαρέπτοις χήρα πρὸς τὸν Θεοβίτην Ἠλίαν· «τί ἐμοὶ καὶ σοί, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ;» καὶ πάλιν· «νῦν ἔγνω, ὅτι ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ ἅγιος εἶ σύ». 24.2 ἢ δὲ Σουμανίτις πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα περὶ Ἐλισσαίῃ τοῦ προφήτου· «ἰδοὺ δὴ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ μέγας παραγίνεται πρὸς ἡμᾶς». 24.3 αἱ δὲ βασιλικαὶ ἱστορίαι· «καὶ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ ἦλθεν ἐξ Ἰούδα καὶ προεφήτευσεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν Βεθὴλ». 24.4 ὁ δὲ ἱεροψάλτης ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ πθ' ψαλμοῦ· «προσευχή Μωυσῆ, ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ». 24.5 ὁ δὲ Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων τὸ δεύτερον· «ἵνα ἄρτιος ᾦ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος». 24.6 Αἱ δὲ πράξεις· «ἐγένετο δὲ αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρηματίζουσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς». 24.7 Ὁ δὲ Παῦλος Κορινθίοις ἐν ἐπιστολῇ διαλεγόμενος· «περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί. οἶδατε, ὅτι, ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἰδῶλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἠγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν «κύριος Ἰησοῦς» εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἀγίῳ»·

24.8 καὶ πάλιν. «ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν, καὶ οὐ δύναται γινῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντας, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν». 24.9 καὶ πάλιν· «ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς. ἀλλήλων τὰ βάρη βασιτάζετε καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ». 25.ν Περὶ τοῦ διὰ τὴν αὐτὴν τῆς ὁμοουσιότητος τῆς τριάδος αἰτίαν τὴν γραφὴν, ἅπερ νῦν λέγει τοῦ πατρὸς, ἄλλοτε λέγειν τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος. 25.1 Μίαν θεότητα καὶ δεσποτείαν ἢ γραφὴ δηλοῦσα, ἅπερ νῦν λέγει τοῦ πατρὸς, ἄλλοτε φάσκει τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἶναι· 25.2 ὡς ἡνίκα ὁ σωτὴρ παρὰ Ματθαίῳ Ἰουδαίοις λέγει· «ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ»· 25.3 καὶ ὡς ὅταν ὁ ἀοίδιμος γράφει Παῦλος Φιλιπησίους μὲν· «οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ», Γαλάταις δέ· «οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις», καὶ Κορινθίοις· «ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντος τούτου· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθα νόντι καὶ ἐγερθέντι». 25.4 καὶ πάλιν· «ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν»· καὶ πάλιν· «ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά». 25.5 Ἔτι καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἣτις νοεῖται σὺν τῇ ἀναπεμπομένῃ ἐν αὐτῇ δόξῃ καὶ τῇ προσαγομένῃ ἀναιμάκτῳ λατρείᾳ, Κορινθίοις μὲν τὸ πρῶτον γράφων, τοῦ θεοῦ εἶναι κατήγγειλεν οὕτως· «ἀπρόσκοποι καὶ Ἰουδαίοις γίνεσθε καὶ Ἕλλησιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ», καὶ πάλιν· «ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ». 25.6 Ἐφεσίοις δὲ πάλιν ἐπιστέλλων, τοῦ Χριστοῦ εἶναι αὐτὴν ἐδίδαξεν ὧδε εἰπὼν· «ἵνα παραστήσῃ ἑαυτῷ ἄμεμπτον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἁγία καὶ ἄμωμος». 25.7 Εἰ γὰρ μὴ ὧδε αὐτῷ ἐδόκει, ἐρμηνεύσει τις, τί βούλεται εἰπὼν ὁ προφήτης Ἀγγαῖος ὅτι «μεγάλῃ ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἢ ἐσχάτῃ ὑπὲρ τὴν πρώτην», τουτέστιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δοξολογίας παρὰ τὴν συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἐν ἧ ὁ μόνος ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἐθεολογεῖτο καὶ ἐδοξάζετο. 25.8 Ἐπομένως τοίνυν καὶ τὸ εὐαγγέλιον νῦν μὲν θεοῦ τοῦ πατρὸς εἶναι λέγει γράφων Ῥωμαίοις· «Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγ γέλιον θεοῦ»· 25.9 καὶ πάλιν· «οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστίν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται· ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται»· 25.10 καὶ Κορινθίοις τὸ δεύτερον· «ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν», 25.11 νῦν δὲ θεοῦ τοῦ μονογενοῦς αὐτὸ τυγχάνειν ἐπιστέλλει Κορινθίοις τὸ μὲν πρῶτον· «ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐκκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ»· 25.12 τὸ δὲ δεύτερον· «ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ» 25.13 καὶ πάλιν· «δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ»· 25.14 καὶ Ῥωμαίοις· «μάρτυς γάρ μου ἐστίν ὁ θεὸς ὃς λατρεύω ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». 25.15 Ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ποτὲ μὲν θεῷ τῷ πατρί, ποτὲ δὲ θεῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἐκτελεῖσθαι ἔφη 25.16 γράψας Κορινθίος τὸ μὲν πρῶτον· «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ· ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστὸς τις εὐ ρεθῆ»· 25.17 τὸ δὲ δεύτερον· «ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι»· 25.18 καὶ πάλιν· «διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν; παραφρονῶν λέγω· ὑπὲρ ἐγώ». καὶ

..... 26.1 ...»Τίς ἐνεπίστευσεν κυρίῳ καὶ κατησχύνθη; ἢ τίς ἐνέμεινεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἐγκατελείφθη; ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτὸν καὶ ὑπερείδεν αὐτόν;» ὃς γάρ, καὶ οἱ ἕξω φασίν, "Ἀπείθεται θεῷ, μάλα τ' ἔκλυεν αὐτοῦ"5.

26.2 Τοιγαροῦν οὐδὲν ἐπίκτητον ἢ ὑφ' ἑτέρου ἐνεργούμενον ἐν ἑαυτῷ εἶναι, οἴκοθεν δ' ἐπάγεσθαι τάγαθὰ πάντα παριστῶν τὴν μίαν θεϊκὴν εἰρήνην, ἧς «ὄριον οὐκ ἔστιν», περὶ ἧς Ἡσαΐας διακέκραγεν· «κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. κύριε, ἐκτὸς σοῦ ἄλλον οὐκ οἶδαμεν», ὡς αὐτοῦ τυγχάνουσαν διὰ τὸ ἐπικοινωνοῦν τῆς φύσεως καὶ κυριότητος δίδωσιν κατ' ἐξουσίαν. 26.3 ἔφη γάρ· «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». 26.4 Διὸ οὐχ ἥκιστα καὶ Παῦλος τοῦτο τὸ θεόδοτον χρῆμα ἄμφω τὰς ἀγενήτους ὑποστάσεις ἀπαραλλάκτως χορηγεῖν ἔφη, 26.5 Ῥωμαίοις οὕτω που γράψας· «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». 26.6 διάγνωσιν δὲ ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ οὕτως ἔχειν παρέσχετο καὶ τό· «πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμὰ ἐστίν». 26.7 ταῦτα γὰρ οὐκ ἀμαθῶς εἰς τὴν κτίσιν, ἀλλ' εἰς τὴν θεϊκὴν ἀξίαν ἐκλαμβάνεται, εἰ ἀξίαν ἐπὶ τοῦ θεοῦ φάναι χρή. 26.8 Θεὸς γάρ, φησίν, ἐστὶν ὁ πατήρ. εἰμὶ καὶ ἐγώ· υἱὸς γὰρ αὐτοῦ μονογενῆς καὶ ἀληθινὸς καὶ ἀγαπητός. 26.9 Κύριός ἐστιν ὁ πατήρ. εἰμὶ καὶ ἐγώ πάντων κύριος καὶ κληρονόμος ζῶντος πατρὸς τῆς κληρονομίας δεσπόζων. 26.10 κληρονομῶ δὲ τὰ ἑαυτοῦ, τοῦτο μὲν ὡς ποιητὴς αὐτῶν, τοῦτο δὲ καὶ ὡς γνήσιος υἱός. 26.11 ἐτέθη δὲ κληρονόμος ὡς ἐνανθρωπήσας. 26.12 Δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς ἐστὶν ὁ πατήρ. εἰμὶ. εἶπον γὰρ ὑμῖν ὡς «ἦν τις βασιλεὺς καὶ ἐπορεύθη ποιῆσαι γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ». 26.13 Ἄτρεπτός ἐστιν ὁ πατήρ. εἰμὶ καὶ ἐγώ. κεχρησμώδηται γὰρ περὶ ἐμοῦ· «σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν». 26.14 Ἀπαθὴς ἐστὶν ὁ πατήρ. εἰμὶ, ὡς καὶ τοὺς μετόχους μου ἀπαθείας μεταλαμβάνειν. 26.15 Ἄναρχος ὁ πατήρ. εἰμὶ. οὐ γὰρ ἦν ὅτε οὐκ εἶχεν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ τὸ ἐνυπόστατον ἀπαύγασμα καὶ τὸν «χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως» καὶ τὴν «εἰκόνα τῆς θεότητος», ἐμέ. 26.16 ζῶ καὶ φῶς καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις καὶ σοφία καὶ ἀλήθεια καὶ ὅσα θεοῦ ἄξιά ἐστιν ὁ πατήρ. εἰμὶ, ὡς φθάσαντες ἠκούσατε. 26.17 Καὶ μέντοι καὶ σωτὴρ ἐγώ, «ἀνατέλλων τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀμαρτωλούς» καὶ οὐκ ἐπάγων «κακὸν ἀντὶ κακοῦ» 26.18 Φιλάνθρωπος ὁ πατήρ. εἰμὶ, ὅπουγε ὑμῶν ἕνεκα «ἐμαυτὸν ἐκένωσα μορφὴν δούλου λαβῶν», καὶ ῥαπιζόντων καὶ ἐμπυόντων καὶ ἐμπαιζόντων καὶ σταυρούντων ὑμῶν ἠγεσχόμην. 26.19 Πάντα οὖν εἶπεν τὰ πατρικὰ τυγχάνειν αὐτοῦ, ὥστε μηδὲν πλέον διδόναι τῷ θεῷ πατρὶ ἢ μόνον τὸ εἶναι πατέρα υἱοῦ συναράχου καὶ συνυφεστῶτος 26.20 Οὕτω πιστεύειν ἀναπεῖθει καὶ τό· «πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς». 26.21 εἰ γὰρ μὴ διὰ τὴν φυσικὴν σχέσιν ὧδε ἐλέχθη καὶ πᾶσιν τοῖς πατρικοῖς οὐσιωδῶς δεδόξασται ὁ υἱός, εἰ μὴ βασιλεία καὶ δεσποτεία μία τυγχάνει, ἄρα, κατὰ γε λόγον αἰρετικόν, ἔστιν ἂ μὴ ὑπὸ τὴν τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ υἱοῦ τελεῖ. 26.22 Καὶ πάλιν· «ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἢ δόξα μου οὐδὲν ἐστίν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με». 26.23 ἐμοί, φησίν, λέγοντι περὶ τῆς ἐμαυτοῦ θεϊκῆς δόξης, ὅτι «ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμεν», ἀπιστεῖτε· ἀλλ' ἔστιν ὁ μαρτυρῶν μοι πατήρ, ὅτι κατὰ φύσιν δοξάζομαι, υἱὸς μὲν ὢν αὐτοῦ ἀγαπητός καὶ ἀληθινός, θεὸς δὲ ὑμῶν καὶ δεσπότης. 26.24 Εἶτα λέγει· «πάτερ, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε». ἴση κἀνταῦθα ἐφυλάχθη τιμὴ τε καὶ δόξα ταῖς θεαῖς ὑποστάσεσιν. ὧ γὰρ ἂν ὑπολάβωμεν τρόπῳ τὸν πατέρα δοξάζειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τούτῳ αὐτὸς δοξάζεται ὑπ' αὐτοῦ. 26.25 Καὶ αὐθις ἐπάγει· «καὶ νῦν δόξασόν με, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». 26.26 φρικτὸν ἀκοῆ, ὅτι ὁ δόξαν ἔχων ἀνάρχως παρὰ τῷ ἑαυτοῦ πατρί-τοῦτο γὰρ σημαίνει τό· ἣ εἶχον δόξη πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι-ὑπὸ αἰρετικῶν οὐ δοξάζεται. 26.27 ποία δὲ ἦν αὕτη; ἦν ὡς οἶμαι καὶ

Μάρκος ἔφη· «ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ», ἀντὶ τοῦ· τὴν πατρικὴν δόξαν ἔχει καὶ ἐν αὐτῇ ἤξει τὸ δεύτερον. 26.28 ὧν δὲ ἡ δόξα μία, οὐκ ἄλλη καὶ ἄλλη θεότης καὶ βασιλεία καὶ προσκύνησις καθέστηκεν. 26.29 ὅθεν προπαραγγέλλει «πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν». 26.30 «τῆς γὰρ θεότητος», φησὶν, «διαφορὰν οὐκ ἔχουσης, μίαν πίστεως γινώσκοντες περὶ τῆς τριάδος ἔχειν ὀφείλετε, ἵν' οὕτω κατασκηνώσητε ἐν ἐκείναις ταῖς τρισμακαρίσταις ἀβραὰμ ταῖς πατρὶσιν ἀρμοδίαις τε καὶ ἀρκούσαις». 26.31 Οὐ μόνον γοῦν τὰ ὑψηλοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ θεοῦ παρέχων λέγει· «ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι». προσέχεις κἀνταῦθα τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ, ὅτι ὡσανεὶ πρὸς μείζονα οὐ πρεσβεύει, ἀλλ' ὡς αὐτοκράτωρ συγχωρεῖ. 26.32 Ματθαῖος δέ, συνεισφέρων καὶ αὐτὸς ταῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ θεολογίαις, ἔφη· «οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ πατήρ». 26.33 Πῶς τοίνυν οὗτοι φιλονεικοῦσιν ὡς εἰδότες τὸν μὲν πατέρα ἀσύγκριτον, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ ἀνόμοιον αὐτῷ, τὴν δὲ οὐσίαν ἀγεννησίαν· οὐδὲν ἐξαίρετον τῇ γνώσει τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ καταλιμπάνοντες 26.34 οὐδὲ λογιζόμενοι, ὅτιπερ οὐδὲν ἑτεροφυῆς ἴσην τῷ ἑτεροουσίῳ κέκτηται γνώσιν; 26.35 Παῦλος δὲ ὁμοίως γράφει Τιμοθέῳ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «προστάσω σοὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, φυλάξαι τὴν παραγγελίαν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον ἕως τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίους δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνατὸς καὶ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν καὶ φῶς οὐρανῶν ἀπρόσιτον, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὔτε ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ δόξα αἰῶνος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν». 26.36 αἰρετικοῖς μὲν γὰρ δέδοκται τῷ πατρὶ μόνῳ διδόναι τό· «ὁ μόνος δυνατὸς καὶ βασιλεὺς βασιλευόντων» καὶ τὰ ἐξῆς. 26.37 ὡςπερ δὲ περὶ ἀμφοῖν τῶν ἀειμνήστων ὑποστάσεων εἶπεν· «προστάσω σοὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ», οὕτως ἐπ' ἀμφοῖν αὐτῶν ὡς κατὰ ἐνὸς τῇ θεότητι καὶ τὰ ἐξῆς ὕμνησεν. 26.38 οὐ γὰρ ὡς οὗτοι ἠγνόησεν αὐτὸς τό· «πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμὰ ἐστίν», καὶ τό· «ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα», καὶ τό· «οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰῶνος», καὶ· «οὗτός ὁ θεὸς ἡμῶν. οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν», καὶ· «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός». 26.39 ἀλλὰ καὶ ἀποτείνεται μᾶλλον τὰ ἐκκείμενα πρὸς τὸν υἱόν. ἔχει γάρ· «παραφυλάξαι τὴν παραγγελίαν ἕως τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίους δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνατὸς». 26.40 δῆλον δ' ὅτι ὁ υἱὸς δείξει τὴν ἑαυτοῦ ἐπιφάνειαν τὸ δεύτερον ἐλευσόμενος. ἐπιτήρει οὖν ὅτι καὶ δόξαν τὴν πρώτην αὐτῷ ἀπονέμει. 26.41 Ῥωμαίοις δέ· «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης». 26.42 καὶ ταυτὶ δὲ διὰ τὴν ἰσοτιμίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐ ῥέπει πρὸς ποίημα. 26.43 οὐ γὰρ ἐν τῷ γεννητὸν νοεῖσθαι τὸν δημιουργὸν ἢ αἰδιότης καὶ θειότης αὐτοῦ οὐ γνωρίζεται, τουτέστιν ἢ αἰεὶ καὶ κατὰ ταυτὰ ἔχουσα θεότης. 26.44 Φιλιππησίους δέ· «ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβών». 26.45 τί τῆς ἰσότητος ταύτης εὐρίσκεται ἄνισον; οὐχ ἤρπασε γάρ, φησὶν, οὐκ ἔλαβε τὸ ἴσον εἶναι τῇ φύσει τῷ θεῷ καὶ πατρὶ. καὶ δὴ ὁ μὴ ὑπ' ἄλλου κενωθεὶς, ἑαυτὸν δὲ κενώσας, αὐθέντην δεσπότην ὁμοῦ καὶ αἰδίου ἑαυτὸν ἐπέδειξεν. 26.46 εἰ γὰρ ἐγένετο ἐν δούλου μορφῇ, ἀναμφίλογον ὡς οὐ διετέλει, πρὶν 26.46 ἢ τοῦτο γένηται, ἐν ποιήμασιν, ἀλλ' ἐν ἐλευθέρῳ τῇ πατρικῇ φύσει ἦν. ἐπειδὴ μὴ δυνατὸν ἦν ὀφθῆναι, συγκατέβη ἀτρέπτως ἀφαντασιάστως ἕως οἰκέτου μορφῆς. 26.47 καὶ τὰ τοῦ οἰκέτου ἀπόσωτο ἄχθη καὶ ζωῆς φαιδροτέρας δέδωκεν ἀρχὴν· ὅθεν

καὶ ὅστις ἀνάρχως ἦν ἐπεγνώσθη. 26.48 Καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ ἐπισταλέντα τοῖς αὐτοῖς Φιλιππησίοις, ὅτι ἤδη πως τὸν υἱὸν προὔχοντά τε καὶ ὑπερβάλλοντα σὺν τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ὅσον πρὸς ἀσυνέτους ἀποφαίνει, ἤδη μοι λέλεκται πρόσθεν ἐν κεφαλαίῳ ζ'. 26.49 κωλύει δὲ οὐδέν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τοῦτο συστήσαι γραφῆς· δεῖ γὰρ μὴ παρέργως κεχρηῆσθαι τῇ θεολογίᾳ. 26.50 Λέγει οὖν παρὰ τῷ Ἡσαΐα ὁ θεός· «τὰς νοουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν· οὐκέτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. κἂν πληρῶ σιτη τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν». 26.51 ὁρᾷς τοίνυν, ὅτι καὶ φθάνει φιλανθρωπία τὴν ἀπειλήν, ὅσον οὐδέπω διαλλαττόμενος καὶ μηνιεῖν μακρά, μᾶλλον δὲ μηνιεῖν ὅλως οὐκ εἰδώς. 26.52 καὶ μισεῖ τὰς ἐορτὰς αὐτῶν, ὅ ἐστι τὴν θρησκείαν, ὡς τῆς τελεωτάτης θεογνωσίας ἀπολειπομένην· παρακελεύεται δὲ βαπτισθῆναι ὥστε δέξασθαι τὴν πίστιν πρὸς τὸν περὶ τοῦ βαπτίσματος δεσποτικὸν ὄρον. 26.53 ἐπιστώσατο δὲ ἡμᾶς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος ἐπὶ λέξεως ἀνακεκραγώς, μὴ ἔχειν ἑαυτοῦ μείζονα τὸν υἱόν. 26.54 εἰπόντος γὰρ τοῦ θεοῦ ἐν τῇ Γενέσει πρὸς τὸν Ἀβραάμ· "4τὸν υἱόν σου προσένεγκέ μοι θυσίαν"5 καὶ τοῦτο προθύμως ποιήσαντος καὶ ἐπάγειν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα μαχαίρα ὀπλισμένην μέλλοντος ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου εἰπών· «Ἀβραάμ, μὴ ἐπιβάλης τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδίον μήτε ποιήσης αὐτῷ μὴθὲν κακόν. νῦν γὰρ ἔγνω, ὅτι φοβῆ σὺ τὸν θεὸν καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». 26.55 εἶτα κριοῦ πρὸς τὴν θυσίαν ἀντὶ Ἰσαὰκ εὔρεθέντος καὶ τῆς θυσίας ὑπὸ Ἀβραάμ πληρωθείσης, τῇ μὲν γνώμῃ διὰ τοῦ παιδός, τῇ δὲ σφαγῇ διὰ τοῦ κριοῦ, «ἐκάλεσεν», φησὶν, «αὐτὸν ἐκ δευτέρου ἄγγελος κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγων· κατ' ἑμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει κύριος, οὐ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ· ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς». 26.56 Ἦν δὲ οὔτε ὁ πατὴρ οὔτε μὴν λειτουργὸς ἄγγελος. 26.57 οὐ γὰρ ὁμνύει καθ' ἑαυτοῦ λειτουργὸς ἢ εὐλογεῖ ἢ λέγει· «οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ»· οὐδ' ἀποστήσαι τὴν τῷ θεῷ προσαγομένην τολμᾶ θυσίαν οὐδ' αὖ προσέσθαι αὐτὴν ἐξουσιάζει. 26.58 ἀλλὰ ἦν ὁ τὴν θυσίαν ζητήσας μονογενὴς θεὸς λόγος χαριζόμενος τὸν μονογενῆ τῷ Ἀβραάμ, ὡς Παῦλος ἐρμηνεύει γράφων Ἑβραίοις οὕτως· «τῷ γὰρ Ἀβραάμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεός»–ἄπερ ἐπηγγείλατό τε καὶ ἐποίησεν–»ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς μείζονος εἶχεν ὁμοίαι, ὥμοσεν καθ' ἑαυτοῦ λέγων· ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε». 26.59 καὶ Ῥωμαίοις δὲ τὸν υἱὸν αὐθις καθ' ἑαυτοῦ ὁμνύοντα ἐξηγεῖται· «πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καθὼς γέγραπται· ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ». 26.60 Καὶ τὸ ἐκ δεξιῶν δὲ συγκαθέζεσθαι τῷ πατρὶ, ἔτι δὲ καὶ τὸ θεοφράστῳ γλῶττη ἀναφθέγγεσθαι τὸν εὐαγγελιστὴν καθέδραν πρέπουσαν τῷ υἱῷ τὸν πατρικὸν εἶναι κόλπον εἰ μὴ σημαίνει τὸ ταυτούσιον καὶ ὁμότιμον καὶ τὸ χρῆναι σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι τὸν μονογενῆ θεὸν καὶ υἱόν, ἀλλὰ–κατὰ ἄνθρωπον οὐ δέον ἐκδέχεσθαι γρη τὰ περὶ θεοῦ γεγραμμένα–μείζων καὶ ἐνδοξότερος κατ' αὐτούς ἐστὶν ὁ ἐκ δεξιῶν, ὁ τὸν θεϊκὸν ἄφατον κόλπον ὡς τὸν χερουβικὸν ἔχων πολυῶπα θρόνον. 26.61 ὃ μὴ γένοιτο εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀρρητοτάτης καὶ γαληνοτάτης τριάδος. 26.62 ὁ μὲν γὰρ Δαυὶδ ἄδει περὶ τοῦ πατρὸς ἐν ρθ' ψαλμῷ· «εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου». 26.63 ὁ δὲ Παῦλος Ἑβραίοις ὑφηγεῖται· «ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρὸς καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμὸν τῶν ἀμαρτιῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν

ὕψηλοῖς»· 26.64 ὁ δὲ εὐαγγελιστῆς· «ὁ μονογενὴς θεὸς ὁ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ πατρὸς, αὐτὸ ἐξηγήσατο». 27.v Ὁμοίως θεολογία περὶ τοῦ υἱοῦ, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» καὶ ὅτι «θεὸς μέγας» καὶ «ἐπὶ πάντων», «πρὸς ὃν οὐ λογισθήσεται ἕτερος» καὶ «ἀληθινὸς θεός» καὶ «ζωὴ αἰώνιος» καὶ «μόνος δεσπότης» καὶ «μόνος θαυματουργός» καὶ «ὑψιστος» καὶ «βασιλεύς» καὶ «ἐξουσία στής» καὶ «πάντα ἐν πᾶσι Χριστός» καὶ τὰ λοιπά. 27.1 Τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων ἴσκει· οὐκ ἠρεμοῦσι δὲ οἱ τῶν θείων μύσται καὶ τὰ τῆς προνοητικωτάτης πάντων τριάδος ζηλοῦντες ἄλλ' ἔτι ὑψηλά· καὶ οἷα περὶ τοῦ πατρὸς, τοιαῦτα καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ θεολογοῦσιν, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» καὶ ὅτι «θεὸς μέγας» καὶ «ἐπὶ πάντων», «πρὸς ὃν οὐ λογισθήσεται ἕτερος» καὶ «ἀληθινὸς θεός» καὶ «ζωὴ αἰώνιος» καὶ «φῶς τὸ ἀληθινόν» καὶ «μόνος δεσπότης» καὶ «μόνος ὑψιστος» καὶ «μόνος θαυματοποιός» καὶ «βασιλεὺς μέγας» καὶ «κύριος πάντων» καὶ «δημιουργός» καὶ «ἐξουσιαστής» καὶ «τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον» καὶ «σωτήρ» καὶ «πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός» καὶ «εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας» καὶ ὅτι «μέγα τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον» δῆλον δ' ὡς τὸ Χριστιανῶν, παρ' οἷς ἀγέννητος θεὸς ὑμνεῖται ὁ Χριστός καὶ ὅτι τῇ ἑαυτοῦ θεότητι «περιποιεῖ τὸν λαόν», διὰ τὸ ὁμοουσίως ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα. 27.2 Τοιῶσδε τοίνυν περὶ τούτων λέγουσιν οἱ μνημονευθησόμενοι νῦν πρὸς ἡμῶν ἅγιοι, οἷς ὁ θεὸς κατὰ τὸν ἰε΄ ψαλμὸν «ἐγνώρισεν ὁδοὺς ζωῆς»· 27.3 Δαυὶδ ἐν μὲν ζ΄ ψαλμῷ εὐχόμενος· «ἐξεγέρθητι, κύριε ὁ θεὸς μου, ἐν προστάγματι, ᾧ ἐνετείλω, καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε, καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον». 27.4 αἰσθάνη, ὡς ὁ προφήτης κύριον καὶ θεὸν οἶδεν αὐτὸν καὶ δέεται αὐτοῦ λέγων «ἐξεγέρθητι» ἐπὶ τὴν ἀνεκκλήτητον ἐνανθρώπησίν σου, τρόπῳ ᾧ προώρισας τῷ «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». 27.5 ὑπὲρ ταύτης γάρ φησιν τῆς περιγινόμενης ἡμῖν ἐντεῦθεν σωτηρίας· «τὰ μὲν ἔθνη τῇ πίστει κυκλώσει σε· σὺ δέ, ὅθεν ἦλθες, ἀχωρίστως ἐπάνελθε»· 27.6 ἐν δὲ μζ΄· «θεὸς μέγας κύριος καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν». ἐν δὲ μθ΄· «ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν ἐκ Σιών ἢ εὐπρέπεια τῆς ωραιότητος αὐτοῦ· ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἦξει»· ἐν δὲ ξζ΄· «ἀναστήτω ὁ θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ» καὶ «ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμᾶς· κύριος ὄνομα αὐτῷ» ἐν δὲ πα΄· «ἀνάστα, ὁ θεός, κρῖνον τὴν γῆν». 27.7 Ἄθρει μὲν, πῶς ἐκάστη λέξις ἀνάπτει τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν καὶ ἐξαρκεῖ πείσαι τῆς πατρικῆς μονάδος ὑπάρχειν αὐτὸν οὐσίας· καὶ ὅτι ὁ μεγαλογράφος τὸν ἐν τάφῳ οὐ δίχα ζωῆς τεθέντα, ἵνα σὺν τοῖς ζῶσιν καὶ τοὺς ἀπελθόντας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων σώσει, θεὸν καλεῖ καὶ ἀνίστασθαι τοῦ μνήματος προφητεύει κρινοῦντα τοὺς μετὰ τοσαύτην καὶ τηλικαύτην εὐεργεσίαν γηίνως φρονήσαντας. 27.8 ἴσθι δέ, ὅτι «δυσμᾶς» τοὺς ἐσχάτους λέγει καιρούς. ἐν αὐτοῖς γὰρ ἐπέστη ἐμφανῶς τῷδε τῷ θεατῷ κόσμῳ. 27.9 Ἐν δὲ ος΄· «ἐν τῷ ἀγίῳ ἢ ὁδός σου. τίς θεὸς μέγας ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος». 27.10 τὸν σαρκωθέντα θεὸν λόγον ἀνευφημεῖ κἀνταῦθα τὸν ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ ἱερῷ ἐμφιλοχωρήσαντα καὶ διδάξαντα καὶ θαυματουργήσαντα· 27.11 Ἐν δὲ τῷ ριζ΄· «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· θεὸς μέγας κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν». 27.12 εἰ εὐλόγως παρὰ τῷ προφήτῃ «θεὸς μέγας» καὶ εἰ «εὐλογημένος», ὃ ἔστιν δεδοξασμένος, καὶ «βασιλεὺς μέγας» καὶ «μόνος θαυματουργός» ὑπάρχει ὁ ἐπιφανεὶς ἡμῖν κύριος, ἔστιν δὲ ὁ υἱός, –ἀλόγως παρὰ αἰρετικοῖς μικρότερος τοῦ ἰδίου πατρὸς ὑπονοεῖται. 27.13 οὐκ ἐνδέχεται γὰρ τὸν αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ πρώτως μὲν ἔχειν κατὰ τὴν προφητείαν, δευτέρως δὲ κατ' ἐκείνους. 27.14 Εἰ δὴ πυθόμεθα τοῦ αὐτοῦ ψαλμωδοῦ, μαθησόμεθα, ὅτι ἐπίσταται ὡς τὸν πατέρα οὕτω καὶ τὸν υἱὸν ὑπάρχοντα θεὸν τῶν προπατόρων. 27.15 ἐν γὰρ μς΄ ψαλμῷ κέκραγεν· «ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη. ὁ θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἀγίου αὐτοῦ· ἄρχοντες λαῶν

συνήχθησαν μετὰ τοῦ θεοῦ Ἀβραάμ». 27.16 συνεκκλησιάσθησαν δὲ μετὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος, περὶ οὗ ἄδεται ἐν β΄ ψαλμῶ· «ἵνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ». 27.17 Ἡσαΐας δὲ ἀσύγκριτον αὐτὸν ὡς τὸν θεὸν πατέρα βοᾷ· «ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσαμεν οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον θεὸν πλὴν σοῦ». 27.18 ἄλλον γὰρ οὐκ εἶδομεν θεὸν ἢ τὸν ἐκ παρθένου Μαρίας κατὰ τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν τεχθέντα οὐδὲ ἠκούσαμεν, εἰ μὴ τὸν μαρτυρηθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρός· 27.19 «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός» 27.20 καὶ πάλιν, ὡς προελέχθη· «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». 27.21 μεθ' ἕτερα τέ ἐπάγει· «καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον». 27.22 ὁ υἱός, φησὶν, τοῦ θεοῦ ἐνανθρωπήσας ἐγεννήθη παιδίον καὶ ἐδόθη ἡμῖν φέρων αὐτὸς ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ταύτης αὐτοῦ τῆς κάτω γεννήσεως τὴν ἀρχήν, τοῦτ' ἔστιν· αὐτὸς ἑαυτοῦ ἀρχὴ τυγχάνων ἐν τῷ ἀρεύστως ὑπὸ παρθένου καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρρήτως σαρκωθέντα τεχθῆναι, συνουσίας ἀνδρὸς ἀρχὴν οὐ παρασχόμενος. 27.23 ὄνομα δὲ αὐτῷ· «θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής». 27.24 οὐκ εἶπεν· «ὑπεξούσιος», ἀλλ' ἐφανέρωσεν αὐτοῦ τὴν φύσιν, τὴν δύναμιν, τὴν αὐθεντείαν. 27.25 Ὅπερ ὄνομα γινώσκων Δαυὶδ ψάλλει· «γνώτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι κύριος· σὺ εἶ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν», τό «μόνος» διὰ τὴν μίαν θεότητα εἰπών. 27.26 Πατέρα δὲ αὐτὸν μέλλοντος ἐκάλεσεν αἰῶνος, ὄντα καὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων δημιουργὸν διὰ τὸ ἀπὸ χρόνου τοῦ τῆς οἰκονομίας ἐγνώσθαι αὐτὸν πολὺ τοῖς ἀνθρώποις. 27.27 κτιστῆς τοίνυν καὶ οὐκ ἀκτίστου φύσεως εἶπεν αὐτὸν πατέρα· εἷς γὰρ ὁ ἀκτίστου καὶ ὁμοουσίου υἱοῦ πατῆρ. 27.28 παραδεικνύς δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ τὸ ἀμέγεθες ἔφη· «τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον». 27.29 Καὶ Ἱερεμίας δὲ ἦτοι Βαρούχ βίβλος γὰρ μία ἀμφοτέρων ἐστὶν σεμνηγορεῖ περὶ αὐτοῦ· «οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν· οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρεν πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη». 27.30 Εἰ οὖν μὴ θεοπρεπῶς νοηθεῖν, ὅτι διὰ τὸ ταυτὸν τῆς θεότητος ἄμφω τῶν ἀπορρήτων ὑποστάσεων ἢ προκειμένη γραφὴ οὕτως ἐρρήθη, λείπεται ἀθεήσαντα εἰπεῖν, ὅτι ὁ τεκὼν αὐτὸς θεὸς καὶ πατὴρ οὐ θεὸς ἡμῶν οὐδὲ συγκρίνεται τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 27.31 Ἐκπέπτωκεν δὴ οὖν καὶ εἰσπάμπαν ἠφάνισται ὁ λόγος τῶν διαβαλλόντων μικρότερον καὶ ὑπουργὸν τὸν θεὸν λόγον. 27.32 πῶς γὰρ ἂν ἄλλος εἴη ἀσύγκριτος πρὸς τὸν θεόν, «πρὸς ὃν οὐ λογισθήσεται ἕτερος»; 27.33 καὶ πάλιν· «θεοί, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς· κύριος, ὃς ἐποίησεν τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει, αὐτὸς θεὸς ζῶν καὶ ἀληθινός», ὡς ἄλλης θεότητος μὴ οὕσης ἀληθινῆς, εἰ μὴ τῆς τοῦ γνησίου υἱοῦ τοῦ θεοῦ, δι' οὗ καὶ παρ' οὗ καὶ παρ' οὗ ἅμα παντὶ τῷ κόσμῳ καὶ οἱ οὐρανοὶ παρεκομίσθησαν. 27.34 Καὶ ὁ ἕξοχος δὲ ἀνδρῶν Παῦλος τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τοῖς προφήταις τηρῶν τοὺς πρέποντας περὶ αὐτοῦ ἀποδίδωσι λόγους, γράφων Τίτῳ μὲν· «προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρσῃ ἑαυτῶν λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν τῶν ἔργων». 27.35 Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἀναφθέγγεσθαι «τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» δηλοῖ τὸ μὴ δευτέρως ἔχειν κατ' οὐσίαν καὶ τὸ ἄναρχον πρὸς τὸν μέγα θεὸν πατέρα. 27.36 καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον γὰρ ἔστι συνιδεῖν, ὅτι εἰ μικρὸς ὁ υἱός, πῶς ἔσται μέγας ὁ πατήρ; 27.37 εἰ "4ῆν, ὅτε οὐκ ἦν"5 ὁ θεὸς λόγος, ἦν, ὅτε πατὴρ ὄνομα οὐχ ὑπῆρχεν. 27.38 ἔστω δὲ ἴλεω ἡμῖν τοιαῦτα λέγειν τολμῶσιν διὰ τὴν ἄλλων ἀγνωμοσύνην. 27.39 «ἢ γὰρ εὐλάβεια

καλὸν ἔθος», φασί, «τοῖς χρωμένοις». 27.40 Διὰ δὲ τοῦ φράζειν «τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καθάρῃ ἑαυτῶ λαὸν περιούσιον» οὐχὶ δέ· ἄλλω ἵνα καθάρῃ λαόν, ἀκόλουθα τῶν μνημονευθέντων προσεπιτίκτει. 27.41 σημαίνει γὰρ αὐτὸν τὴν μίαν αὐτεξούσιον καὶ ἀγαθὴν θεότητα τὴν πάντων αἰτίαν διακεκληρῶσθαι. 27.42 ἴδιον γὰρ δημιουργοῦ μὲν καὶ οὐ δημιουργήματος τὸ ὑπεραποθανεῖν, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, τοῦ ἴδιου ποιήματος· υἱοῦ δὲ ἀγαπητοῦ θεότητα καὶ βασιλείαν οὐ διάφορον ἔχοντος μετὰ πατρὸς τὸ ἑαυτῶ τὸν λαὸν περιποιῆσαι. 27.43 Ἄγων δὲ τὸν λόγον ὁ πολὺς οὗτος καὶ ἀληθὴς ἐξηγητὴς εἰς τὸ ἀποδείξει αὐτὸν ἅμα μὲν φιλόανθρωπον σωτήριον τε θεόν, ἅμα δὲ ὡς ἑαυτὸν ἐδυσώπησεν καὶ οὐ κρείττονι εἶξεν θεότητι, γενέσθαι μεθ' ἡμῶν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τροπῆς δίχα καὶ ἀμαρτίας, φάσκει· 27.44 «ὅτε δὴ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλοανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου». 27.45 Κολοσσαεῦσι δὲ καὶ μέμφεται καὶ καταβολὴν τῆς πρωτίστης θεολογίας περὶ αὐτοῦ ποιεῖται γράφων, ὡς ἤδη ἐν τῷ «περὶ ὁμοουσίου» εἴρηται κεφαλαίῳ· «διὰ τί κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν; ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», τοῦτ' ἔστιν οὐσιωδῶς. 27.46 καὶ γὰρ ἐκεῖνος φύσει πλήρωμά ἐστιν αὐτὸ ἢ πατρικὴ θεότης ὑπάρχων τῇ οὐσίᾳ. 27.47 «Οὐχ ἄρπαγμὸν γὰρ ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ». 27.48 ἡμεῖς δὲ ἐκ τοῦ πληρώματος δι' ἀγαθότητα αὐτοῦ χάριν ἐλάβομεν. ἦνπερ φύσει ὡς δοῦλοι οὐκ εἶχομεν κατὰ Ἰωάννην λέγοντα· «καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος», τοῦτ' ἔστιν τὴν τῆς ἀναγεννήσεως ἀντὶ ἧς ἀπεβάλομεν χάριτος παρακρουσάμενοι τὴν ἐπὶ τῷ ἐνὶ φυτῷ πρώτην θεσμοδοσίαν. 27.49 «οὐκέτι γάρ», φησὶν, «ἔστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν». 27.50 καὶ αὐθις· «ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλᾶσαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν». 27.51 Ἐπόμενα καὶ ταῦτα τοῖς πρόσθεν. τοῦ γὰρ πατρὸς ἐν τῷ υἱῷ καὶ αὐτοῦ ἐν τῷ πατρὶ τῇ φύσει τυγχάνοντος, ὡς καὶ πᾶν συγγενὲς ἀχώριστόν πως τοῦ ἑαυτοῦ συγγενοῦς καθέστηκεν, κἂν τῇ ὑποστάσει διεζευκται, καλὸς καὶ ὁ ἐν τῷ κινουμένῳ ἐδαφίῳ λόγος, εἰ καὶ μὴ ἄγαν βαθέως, ἀλλ' οὐ πᾶσιν εὐσυνόπτως· «δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἀποκαταλλάσσειν τὰ πάντα», ὡς ἀρμόττειν τῷ υἱῷ καὶ τὸ περὶ τοῦ πατρὸς χρησθέν· «ἐξ οὗ τὰ πάντα», εἴπερ ὑγιῶς ἔχει τὰ τε νῦν εἰρημένα τό τε· «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος». 27.52 Καὶ Τιμοθέῳ δὲ γράψας εἰς ἄκρον ἐθεολόγησεν περὶ αὐτοῦ καὶ ἀπ' ἀμφοῖν τῶν λέξεων τὸ μὴ εἶναι κατὰ θεότητα παρὰ φύσιν τὴν πατρικὴν ἐδίδαξεν. 27.53 εἶπεν γὰρ τοιῷσδε· «ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θεὸς ἐφανέρωθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ». 27.54 οὕτω γὰρ πᾶσιν σαφῶς ἔκδηλος ὧν οὗτος ὁ πάντων γενεσιουργὸς καὶ εὐεργέτης ἐκφανῆς εὐρέθη, ἠνίκα διὰ τὴν πάντων σωτηρίαν ἐγένετο ἐθελοντῆς καὶ ὡς εἷς τῶν πάντων. 27.55 Ὅθεν «ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι», τοῦτ' ἔστιν ἀπεφάνθη ἢτ' οὖν ἐβεβαιώθη καὶ παρὰ τῶν ἀγνοησάντων αὐτὸν ἐν τῷ ὀπισθεν χρόνῳ ἀληθινὸς εἶναι θεός· καὶ τοῦτο, φησὶν, οὐκ ἀβασανίστως, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ψυχικῇ ἡμῶν κινήσει, ὡς ἡ κοινὴ συνήθεια ἔχει λέγειν· "4ὸ δεῖνα ἐδικαιώθη ἀληθινὸς εἶναι υἱὸς τοῦδε"⁵, πίστιν γένους παρασχόμενος· καὶ ἄλλοτε· "4ὸ δεῖνα ἐδικαιώθη καλῶς ἡγεμονεύειν"⁵. 27.56 Καὶ ἵνα πιστικώτερος ὁ λόγος φανῇ, ὦφθαι αὐτὸν ἀξιοῖ καὶ ἀγγέλοις, οἵσισι διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ ἀπειρίαν καὶ ἀνειδεότητα ἀόρατος ἦν πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ὁμοίως τῷ «μόνῳ ἀοράτῳ θεῷ», καὶ ὑπ' αὐτῶν ὑμνήσθαι· «δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»· κεκηρύχθαι δὲ ἐν τῷδε τῷ παντὶ καὶ πεπιστεῦσθαι, ὅτιπερ ὁ ἐκ τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἀχρόνως ἐκλάμψας, ἀπὸ τῆς ἀειπαρθένου ἐν

ὕστεροις καιροῖς διὰ φιλανθρωπίαν ἀφράστως ἐτέχθη, τὰ πατρικὰ πάντα ἐκφήνας ἐν ἑαυτῷ· ἀναβεβηκέναι τε πρὸς τὸν πάντα περιειληφότα ἐν δόξῃ, ἢ αἰεὶ ἐτύγχανεν ὦν μετὰ τοῦ θεοῦ. 27.57 Ἀξιόπιστος δὲ καὶ αὐτός, περὶ οὗ ὁ λόγος, τῇ ἰδίᾳ μαρτυρῶν θεότητι καὶ κυριότητι καὶ λέγων παρὰ Ματθαίῳ μὲν πρὸς τὸν διάβολον· «οὐ μὴ πειράσης κύριον τὸν θεόν σου», παρὰ Ἰωάννη πρὸς τοὺς ἀποστόλους· «ὕμεῖς φωνεῖτε με· ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ». 27.58 Θωμᾶς δὲ καὶ τύπους ἤλων, οὓς ἔσχεν δι' ἡμᾶς παρ' ἡμῶν ὁ σωτὴρ ὡς φιλάνθρωπος, ψηλαφήσας οὐκ ἐταράχθη οὐδὲ καθυφῆκεν τῆς περὶ αὐτοῦ ἀνωτάτω δόξης· 27.59 ἠπίστατο γάρ, ὡς μόνης τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀπειροδυνάμου καὶ ἀγαθωτάτης φύσεως ἦν, οὐ μὴν δὲ κτιστῆς, τὸ μόνον οὐχ ὑπὲρ ἰδίων κτισμάτων παθεῖν, ἀλλὰ καὶ καθολικὴν ἦν φαμεν καὶ γενικὴν σωτηρίαν, καὶ ταύτην αἰωνίως, δωρήσασθαι. 27.60 τοιγάρτοι κἀντεῦθεν μᾶλλον ἐπιθαρσῆσας ἀντεισφέρει αὐτῷ τὴν βεβαίαν πίστιν καὶ ἀνευφημεῖ· «ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου». 27.61 Καὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς δὲ ἐπιστολαῖς ἐξ ἴσου καὶ ὁμοιολέκτως τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ θεολογοῦντες ἔγραψαν, ὡς προελέχθη, Ἰωάννης μὲν ὁ πολὺς ἐν θεολόγοις· «καὶ οἴδαμεν», φησίν, «ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἦκει καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν θεόν· καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος». 27.62 ἄλλον, φησίν, μὴ ζῆτει τῇ οὐσίᾳ θεὸν ἢ υἱὸν θεοῦ. 27.63 δις γὰρ εἶπόν σοι ἐπὶ αὐτοῦ τὸ ἀληθινόν, ὅτι τε «υἱὸς ἀληθινός» καὶ «θεὸς ἀληθινός», δεδωκὼς διάνοιαν τοῖς λαβεῖν ἀξίοις· ὥστε ἔχειν εἰδέναι ὡς ἀληθῶς γεγέννηται καὶ ἀληθῶς ἐστι τῷ τεκόντι θεῷ ὁμοούσιος. 27.64 Ἰούδας δὲ ὁ εἰς τοὺς δυοκαίδεκα μονοκτῆτορα ὠρίσατο αὐτὸν ὡς τὴν ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν πατρικὴν διακληρωσάμενον θεότητα, οὕτωςί που τοῖς ἀπανταχοῦ γράψας· «παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι». 27.65 Ἀλλὰ καὶ Πέτρος ὁ ἐν ἀποστόλοις κορυφαῖος ἐν ταῖς πράξεσιν φαίνεται εἰπών· «τὸν λόγον, ὃν ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὗτός ἐστι πάντων κύριος». 27.66 τοῦ οὖν ἢ πῶς ἢ πότε τοσαύταις ἐναργέσι τε καὶ ἰσοτρόποις καὶ ἀπαραλλάκτοις τοῦ πατρὸς τετιμημένος χρησιμωδίας ἀνόμοιος εἰσκομισθεῖ; 28.v Περὶ τοῦ τὸν υἱὸν πᾶν ἀγαθὸν ἀνατέλλειν καὶ εἶναι «ἥλιον δικαιοσύνης καὶ ἴασιν» καὶ «θησαυρὸν σοφίας καὶ γνώσεως» καὶ «φῶς», καὶ τοὺς πιστεύοντας καὶ «μὴ σκανδαλιζομένους εἰς αὐτόν» «υἱοὺς φωτὸς γίνεσθαι». 28.1 Οἱ γοῦν περὶ αὐτοῦ ὑμνηκότες διαφόρως ἡμῖν τὴν θεότητα αὐτοῦ καὶ τὸ τελέως αὐτὸν προεστάναι τῶν οἰκείων ἔργων ἐπιδεικνύντες διδάσκουσιν, ὅτι αὐτός ἐστι παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικὸς καὶ φῶς ἀγαθοειδὲς καὶ ἀγαθοποιὸν καὶ ἥλιος νοητός, τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀλήκτω φωτὶ ἀπολαμπρύνων τὰ ὄμματα τῶν ἀπλανῶν καὶ δεκτικῶν ψυχῶν καὶ εἶσω τῆς νοητῆς ἄγῳ περιωπῆς καὶ ποιῶν ὄραν, ἃ μὴ πρότερον δι' ἀμαρτίας ὄραν καθ' αὐτὰ ἐπεφύκει, ἢ καὶ ὄλον τὸν ἄρτιον ἄνθρωπον φωτοειδῆ ποιῶν, ὡς ὁ ἥλιος ἡλιοειδῆ τὰ σώματα τὰ ἐν οἷς παραγίνεται· ἔτι δὲ ὅτι καὶ ἴασις καὶ «θησαυρὸς σοφίας καὶ γνώσεως» ἀδαπάνητος καὶ πανταρκῆς τυγχάνει. 28.2 Καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἰλικρινῶς διακείμενοι ὡς καὶ περὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ υἱοὶ φωτὸς γίνονται καθὰ υἱοὶ τοῦ θεοῦ πατρός, ὡς ἠνίκα διακηρύττουσιν Μαλαχίας μὲν· «ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ». 28.3 Πέτρος δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάση καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν». 28.4 ἔλεγεν δέ, οἶμαι, τὸν ἀπὸ τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀνίσχειν μέλλοντα ταῖς ψυχαῖς φωτισμὸν καὶ πάντα καταφαιδρύνοντα τὰ σκότω κεκρατημένα· 28.5 καὶ ἐτέρωθι· «καὶ ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν». 28.6

Ζαχαρίας δὲ προεφήτευσεν· «εἶ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ, καὶ εἶ τι καλόν, παρ' αὐτοῦ ἔσται». 28.7 καὶ Παῦλος πρὸς μὲν Κολοσσαεῖς περὶ αὐτοῦ ἔφη· «ἐν ᾧ εἰσιν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι», πρὸς δὲ Ῥωμαίους· «λέγει γάρ», φησὶν, «ἡ γραφή· πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνηθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολή Ἰουδαίου καὶ Ἑλληνοῦ· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γάρ, ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται». 28.8 ποῖον δὲ ὄνομα ἐπικαλοῦνται τοῦ υἱοῦ, οἱ μὴδὲ θεὸν ἄκτιστον μὴδὲ υἱὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ λέγοντες αὐτόν τὸν καλλίνικον, τὸν σωτήρα οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης; 28.9 Καὶ Ἰωάννης ὁμοίως περὶ αὐτοῦ· «ὡς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε». 28.10 μετὰ γὰρ θάνατον, φησὶν, μετάνοια οὐκ ἔστιν, ὡς καὶ Δαυτὶδ ψάλλει· «ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς ἐξομολογήσεται σοι;» καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ σωτήρος· «πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννην, ἃ βλέπετε καὶ ἀκούετε· τυφλοὶ ἀνα βλέπουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν καὶ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί». 28.11 Τί γὰρ λέξει περὶ τῶν πλανωμένων καὶ τῶν πλανώντων; 28.12 Ἡσαΐας προεῖπεν· «λαός μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶσιν ὑμᾶς καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσουσιν. ἀλλὰ νῦν καταστήσεται εἰς κρίσιν κύριος καὶ στήσει τὸν λαὸν εἰς κρίσιν. αὐτὸς κύριος εἰς κρίσιν ἤξει μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. ὑμεῖς δὲ τί ἐνεπυρίσατε τὸν ἀμπελῶνά μου;». 28.13 ἤξει δὲ αὐτὸς κύριος εἰς κρίσιν μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ ἀρχόντων, οὐχ ὡς αὐτὸς ὑπ' ἄλλου κριθησόμενος, ἀλλ' ὡς ἐλέγξων αὐτούς, καθάπερ διαλαλεῖ ἐν ἄλλῳ μέρει· «δεῦτε καὶ διακριθῶμεν, λέγει κύριος, οἶα», φησὶν, «τὰ ἀπ' ἐμοῦ ὑπῆρξεν ὑμῖν καὶ οἶα τὰ ἀφ' ὑμῶν γέγονεν εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς δούλους μου». 28.14 λέγει γὰρ «ἀμπελῶνα» τὸν κόσμον ἢ τὸν λαόν, ὄντινα οἱ μὲν αἰρετικῶν καὶ Ἰουδαίων ἐξηγηταὶ διὰ τῆς βλασφημίου διδασκαλίας ἔνοχον ἐποίησαν τῷ τῆς γεέννης πυρὶ, οἱ δ' ἄρχοντες, οὐκ οἰκειωσάμενοι τὰ κατ' αὐτόν, ἀποχρησάμενοι δὲ τῇ ἐξουσίᾳ, ποικίλως καὶ διαφόρως ἠδίκησαν. 28.15 Τοιοῦτότροπον γὰρ καὶ ἄλλο εἴρηται τῷ αὐτῷ προφήτῃ ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ προσώπου· «τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντιστήτω μοι· καὶ τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἐγγισάτω μοι;» ἀντὶ τοῦ· εἴ τις ἔχει δίκαια λέγειν, ὡς ἔργοις ὠχυρωμένος, ἀντενεχθήτω μοι θέλοντι τοῦτο καὶ πλησιασάτω τοῖς λόγοις. 28.16 ἔνιοι δὲ ἀναγινώσκουσι τοιῶσδε· «τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντί» τοῦτ' ἔστι καταντικρὺ καὶ πόρρω που «στήτω μοι» ὡς μὴ ἔχων ἐφόδια καλὰ καὶ διὰ τοῦτο συγκριθῆναί μοι καὶ ἐπιψαῦσαι τοῦ καθαρωτάτου βήματος ἀνάξιος. 28.17 τοῖς γὰρ ἀξίοις, εἰ τυγχάνοιεν τῶν καλῶν, οὐδεὶς φθόνος· αὐτοῖς γὰρ ἠτοιμάσται.

29.ν Περὶ τοῦ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι «κριτὴν ζώντων καὶ νεκρῶν» ἄφεςιν ἁμαρτιῶν παρέχοντα, καὶ ὅτι «ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ἐστὶν ἡ σωτηρία».

29.1 Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν «ὁ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν», τουτέστιν δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν, ὁ παρέχων ἄφεςιν ἁμαρτιῶν τοῖς πιστεύουσιν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ σώζων ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ δωρεᾷ. 29.2 καὶ «ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ἐστὶν σωτηρία», ἐπεὶπερ τὴν φύσιν ἐστὶν ἴλεως καὶ σωτήρ, εἰς οὐδὲν καταδεέστερος τοῦ ἴλεω καὶ σώζοντος θεοῦ καὶ πατρός, ὡς χρησιμωδοῦσιν αἱ τε ἄλλαι γραφαὶ καὶ μέντοι Μιχαίας λέγων· «τίς θεὸς ὡσπερ σὺ ἐξαίρων ἀνομίας καὶ ὑπερβαίνων ἀδικίας;» 29.3 Καὶ Πέτρος ἐν ταῖς πράξεσιν οὕτως· «καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προ φῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεςιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν». 29.4 Ἔχομεν αὐτόν τοίνυν εὐφημηθέντα, ὠρισμένον ὑπὸ

θεοῦ διὰ τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἐν ἧ ἦλθεν «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός». δι' ἣν καὶ τό «οὐδὲ γὰρ ὁ πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν τῷ υἱῷ» γέγραπται· 29.5 κριτὴν δὲ ὡς ἐξηρημένον τῶν κτισμάτων. 29.6 τὸ γὰρ κτίσμα οὐ κρίνει, ἀλλὰ νόμῳ καὶ κρίσει ὑπόκειται. 29.7 Καὶ πάλιν· «οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουδενωθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία». 29.8 Ἀλλὰ καὶ καθολικὰ τὸ δεύτερον πέμπει γράμματα, μεταξὺ ἄλλων περὶ αὐτοῦ ἔχοντα καὶ τοῦτο· «ὡς τὰ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ, δι' ὧν τὰ μέγιστα καὶ τίμια ἡμῖν εὐαγγέλια δεδώρηται, ἵνα διὰ τοῦ των γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως». 29.9 Διὸ καὶ Ἰάκωβος ἐν γενικοῖς χαράγμασιν ἔφη· «εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι». 29.10 Τί δὲ πλήθους δεῖ γραφῶν εἰς τοῦτο λοιπόν; καὶ Σαμαρειτῶν παρὰ Ἰωάννη τῷ ἀκριβεῖ θεηγόρῳ, εὐγνωμόνων ἀνδρῶν, ἀφιέντων φωνάς· «αὐτοὶ γάρ», φησὶν, «ἀκηκόαμεν καὶ οἶδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός», ὁ λέγων, φησὶν, ἠπίως· «θάρσει, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι». 30.ν Περὶ τοῦ διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς τριάδος τὸν πατέρα ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸν υἱὸν καὶ ἔλκει ἡμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ πάλιν αὐτὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα προσάγει ἡμᾶς τῷ πατρί. ἐν ταύτῳ καὶ περὶ τῆς ὁμολογίας Πέτρου, καὶ ὅτι ἔστιν μετάνοια. 30.1 Ἵνα γὰρ δι' ὄλων ἀποδειχθῆ τῆς μακαρίας τριάδος τὸ περὶ πάντα ἰσοτίμον, ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸν ἴδιον υἱὸν ὁ πατήρ καὶ ἔλκει ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ πρὸς αὐτόν καὶ μεθιστᾷ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· 30.2 καὶ πάλιν ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα προσάγει ἡμᾶς τῷ θεῷ καὶ πατρί. 30.3 οὐκ ἂν γὰρ εἰς ἑτεροούσιον ἢ μείζονα οὐδ' εἰς ὑποκατερχόμενα ὥσπερ σκῆπτρα τῶν ἑαυτοῦ μετέθηκεν ἡμᾶς ὁ θεός. 30.4 τετελείωκεν γοῦν τὴν παλαιὰν διαθήκην ἢ νέα διὰ τὴν εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸ θεῖον πνεῦμα πίστιν. 30.5 Λέγουσι δὲ ὧδε ὁ μὲν θεὸς πατήρ ἐν Ἡσαΐα πρὸς τὸν υἱόν· «ἰδοὺ προσήλυτοι προσελεύσονται σοὶ δι' ἐμοῦ καὶ παροικήσουσίν σοι καὶ ἐπὶ σοὶ καταφεύξονται»· 30.6 ὁ δὲ υἱὸς ἐν Ἰωάννῃ· «οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος ἐλκύσῃ αὐτόν, καὶ γὰρ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». 30.7 καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πέτρον εἰπόντα «σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος» ἔφη· «μακάριος εἶ, Πέτρε βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐγὼ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς». 30.8 Ὡ πόσα δύναται πίστις καὶ τὸ ἐξομολογῆσαι υἱὸν ἀληθινὸν εἶναι τοῦ θεοῦ καὶ μὴ κτίσμα τὸν μονογενῆ θεὸν λόγον. 30.9 οὐκ ἐδίστασεν Πέτρος σαρκὶ καὶ αἵματι θεὸν ἐπὶ γῆς ἐμφιλοχωροῦντα ὁρῶν· τοῦτο γὰρ ἐστιν ὅτι «σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι»· 30.10 ἐπέγνω δὲ τὸν συμφυᾶ καὶ συναΐδιον κλάδον τοῦ θεοῦ· ἐτίμησεν ἐν τούτῳ τὴν ἀποκαλύψασαν αὐτῷ αὐτογενῆ καὶ ἀναρχον ῥίζαν· ἐπίστευσεν αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸν πατέρα τῆς θεότητος ἐνότητι· 30.11 ἐμακαρίσθη ὑπὸ τοῦ μόνου μακαρίου δεσπότου. ὠκοδομήθησαν ἐπὶ τὴν πέτραν ταύτην αἱ ἐκκλησίαι, ὧντινων «πύλαι ᾄδου», τουτέστιν αἰρετικῶν συλλογισμοί, οὐ περιγέωνται· 30.12 ἐνεχειρίσθη τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν, ἵνα τοῖς μὲν πιστεύουσιν—ὡς αὐτὸς Πέτρος ἀρτίως ἀποκρινάμενος φαίνεται καὶ ὡς παρὰ τοῦ Χριστοῦ σὺν τοῖς ἄλλοις ἤκουσεν ἀποστόλοις· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος»— ἀνοίξῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ· 30.13 τοῖς δὲ μὴ οὕτω δοξάζουσιν τὴν τρισμακαρίαν καὶ εὐκταιοτάτην εἴσοδον ἀποκλείσῃ. 30.14 αὐτῷ γὰρ τούτῳ, ᾧ ἐμακαρίσθη, αὐτὸς ἐπὶ τῇδε τῇ δόξῃ ἐδέχθη, ὡς οἱ ἀπεναντίως λέγοντες

κατεψέχθησάν τε καὶ ἀπεβλήθησαν. 30.15 Ἄληθεύσας δὴ οὖν υἱὸν τοῦ θεοῦ διωμολογηκῶς αὐτόν, τουτέστιν 30.15 γνήσιον καὶ ὁμοούσιον, παραπλήσια ἤκουσεν· Βὰρ Ἰωνᾶ, ὁ ἐρμηνεύεται· υἱὲ Ἰωνᾶ. 30.16 οὐκ ἦν δὲ πάντως ἕτεροούσιος τῷ τεκόντι αὐτόν ὁ Πέτρος. 30.17 Πρὸς τούτοις ἔλαβεν ἐξουσίαν, μᾶλλον δὲ καὶ πάντες δι' αὐτοῦ, μὴ ἀπαγορεύειν τοῖς πταιούσιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μετανοοῦντας. 30.18 οὐδεὶς γὰρ ἀναμάρτητος, εἰ μὴ ὁ ταύτην ἐπιτρέψας τῷ Πέτρῳ τὴν ἀυθεντείαν, τοῦτο γὰρ ἐστίν· «ὁ ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς». 30.19 ἔρριψεν ἔκτοτε τὴν Ναυάτου καὶ Σαββατίου ἀπανθρωπίαν· 30.20 Τοῖς προκειμένοις δὲ αὐτῷ ἔπεται καὶ Παῦλος Γαλάταις γράφων· «ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί», 30.21 καὶ Κολοσσαεῦσιν· «εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί· ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν», 30.22 καὶ Κορινθίους· «πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν», 30.23 καὶ Ἐφεσίοις· «καὶ ἔλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα».

31.ν Περί τοῦ μὴ εἶναι τέλος τῆς βασιλείας τοῦ μονογενοῦς.

31.1 Καὶ ὥστε αἰρετικούς λέγοντας, ὅτι μετὰ τὴν γενικὴν ἀνάστασιν ὁ υἱὸς παραδιδόναι μέλλει τὴν βασιλείαν τῷ πατρὶ, καταισχύνεσθαι, κηρύττουσι τὸ κράτος τοῦ υἱοῦ εἶναι ἀτελεῦτητον οὕτως· 31.2 Γαβριὴλ μὲν παρὰ Λουκᾶ εὐαγγελιζόμενος τὴν θεοτόκον· «καὶ δώσει», φησὶν, «αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». 31.3 καὶ μάλα ἀληθῶς· εἰ γὰρ ἀποκαθίστησιν, ἐν ποίᾳ αὐτοῦ βασιλείᾳ καὶ πότε συμβασιλεύσομεν αὐτῷ; 31.4 Παῦλος δὲ γράφων πρὸς Ἐφεσίους μὲν· «πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ». πάντως δὲ λέγει τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν. 31.5 πότε οὖν λοιπὸν κατ' ἐκείνους παραδίδωσι τὴν βασιλείαν; 31.6 Πρὸς δὲ Τιμόθεον τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον». 31.7 σαφὲς δέ, ὅτι βασιλείαν λέγει ἢν ἔχει ἀδιάρετον καὶ ἀδιάδοχον μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν τε καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. 31.8 Πρὸς δὲ Ἑβραίους· «καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· πρὸς δὲ τὸν υἱόν· ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». 31.9 Δαυὶδ δὲ ἐν μὲν ψαλμῷ· «ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν. διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε, θεέ, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». 31.10 ἄθρει καὶ αὐθις τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀπέραντον καὶ τὴν θεότητα ἄναρχον. 31.11 διὰ δὲ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν ἐπήγαγεν τό «ὁ θεός σου». 31.12 Καὶ ἐν ρμδ'. «ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ». 31.13 καὶ ἐν τῷ ι' ψαλμῷ· «βασιλεύσει κύριος εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». 31.14 Καὶ Πέτρῳ δὲ ὁ υἱὸς τὰς κλείς ὡς κύριος δέδωκεν τῆς βασιλείας—οὐ τοῦ νῦν αἰῶνος, οὕπω γὰρ τυγχάνομεν αὐτῆς, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος, ἐν ᾧ καὶ παραδιδόναι αὐτὸν τεκμαίρονται αἰρετικοί—ἐπὶ τὸ εἰσδεχθῆναι μὲν τοὺς ἄναρχον αὐτοῦ καὶ ἀπέραντον τὴν βασιλείαν εἶναι πιστεύοντας, ἀπωσθῆναι δέ, ὡς μικρῷ

πρόσθεν εἴρηται, τοὺς μὴ κρίζοντας κατὰ τὸν Ναθαναήλ· «σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν». 31.15 Καὶ τὴν προφητείαν δὲ Ἡσαΐου τὴν λέγουσαν· «τὸν βασιλέα κύριον Σαβαώθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου». Παῦλος μὲν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἀνέθηκεν, Ἰωάννης δὲ τῷ μονογενεῖ, ὡς προεῖρηται, διὰ τὸ ἐπίκοινον τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀδιαδόχου μιᾶς βασιλείας. 31.16 πῶς γὰρ καὶ ἐγχωρεῖ, τὸν μὲν ἄρχειν, τὸν δὲ ὡς ἐν ἀνθρώποις σχολαῖον εἶναι, ὅταν ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ καὶ ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ μένει καὶ ὁπότε τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μένει παρὰ τῷ υἱῷ θεϊκῶς;

32.v Περὶ δοξολογίας αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

32.1 Τοιγαροῦν καὶ περὶ τῆς δόξης αὐτοῦ θέα, οἷα καὶ αὐθις μαρτυροῦσιν οἱ ἅγιοι, «ὦν», φησὶν, «ὁ κόσμος οὐκ ἦν ἄξιος», διδάσκοντες ἡμᾶς τοὺς χάριτι ἐπὶ τῆς γῆς κληθέντας υἱούς, τὸν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς μονογενῆ υἱὸν ἐν ἴση καθάπερ αὐτὸν δοξάζειν δόξη καὶ ἀποβλέπειν εἰς τὴν δόξαν, ἣν εἶχεν πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ τῷ πατρὶ τῷ μὴ φθονοῦντι τῷ ἀγαπητῷ. 32.2 βασκανίας γὰρ καὶ παντὸς πάθους τὸ θεῖον ἐλεύθερον. 32.3 Δαυῖδ ἐν οἱ ψαλμῶ, ὃν ὁμολογουμένως περὶ τοῦ Χριστοῦ προεφήτευσεν, «ἔσται», φησὶν, «τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας· πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν. καὶ ἐνευλογηθῆ σονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν. εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος, καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. γένοιτο». 32.4 «εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ» εἶπεν ἀντὶ τοῦ· «δοξαζόμενος» ἢ «αἰνούμενος». 32.5 ὁ γὰρ θεὸς εὐλογεῖται μὲν ὑπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τουτέστιν δοξάζεται· εὐλογεῖ δὲ αὐτὸς τὰ οἰκεῖα κτίσματα, τουτέστιν ἀγιάζει. 32.6 ἐπισημαντέον δέ, ὡς καὶ θεὸς Ἰσραήλ, ὃ ἐστὶ θεὸς τῶν πατέρων, καθὰ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἀνεῖρηται. 32.7 Καὶ ἐν πέ ψαλμῷ τὸ παγκρατορικὸν καὶ πανδύναμον τοῦ μονογενοῦς καὶ ὡς ὀφείλεται δοξάζεσθαι παριστῶν ψάλλει· «πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἤξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, κύριε, καὶ δοξάσουσιν τὸ ὄνομά σου, ὅτι μέγας εἶ σὺ καὶ ποιῶν θαυμάσια· σὺ εἶ ὁ θεὸς μόνος». 32.8 Καὶ ἐν ιη΄· «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ». 32.9 πῶς; τῷ δεικνύναι ἀπὸ τῆς δοθείσης αὐτοῖς μεγαλειότητος καὶ ὠραιότητος ἀνυπερβλήτων καὶ δοξαζόμενον τὸν δημιουργήσαντα, ὅς ἐστιν ὁ θεὸς λόγος. 32.10 «τῷ» γὰρ «λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ αἱ δυνάμεις αὐτῶν». 32.11 οὔτε οὖν τὴν τῶν ἀψύχων αἰσχύνονται περὶ τῆς δόξης τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μαρτυρίαν. 32.12 Καὶ ἐν κγ΄· «ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης». 32.13 παρακελεύεται τῇ μὲν κάτω κτίσει ἄραι τὰς πύλας ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει αὐτοῦ, τῇ δὲ ἄνω ἐν τῇ ἀναλήψει. 32.14 Καὶ ἐν ριζ΄· «αἰνεῖτε τὸν κύριον, πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί». 32.15 Ἡσαΐας δέ· «βασιλέα μετὰ δόξης ὄψεσθε». 32.16 Ἐζεκιήλ δέ· «εὐλογημένη ἡ δόξα κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ» καὶ «αὕτη ἡ ὄρασις ὁμοίωμα δόξης κυρίου». 32.17 Εἶτα Παῦλος· «φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοίωματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου». 32.18 καὶ πάλιν Ῥωμαίοις· 32.18 «διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεῦδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν». 32.19 τίς δὲ ὁ πάντων δημιουργός, ὃν εἶναι λέγει εὐλογητὸν εἰς

τοὺς αἰῶνας, εἰ μὴ ὁ μονογενής; 32.20 τίνες δὲ οἱ ἀλλάξαντες τὴν δόξαν αὐτοῦ; 32.21 οἱ λέγοντες· «δόξα πατρὶ δι' υἱοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι», οἱ καὶ κτίσμα αὐτὸν καὶ οὐδὲ βασιλέα αἰώνιον δοξάζοντες. 32.22 Εἶτα τοῖς αὐτοῖς φησὶν· «εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξα σαν ἢ ἠὲ χαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία». 32.23 ποῖος δὲ ὁ γνωσθεὶς θεὸς καὶ μὴ ἐπιγνωσθεὶς παρὰ αἰρετικῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, εἰ μὴ ὁ ἐπιφανὴς σαρκὶ θεὸς λόγος; 32.24 Καὶ Κορινθίους δὲ ἐν τοῖς πρώτοις γράμμασι κύριον δόξης κατὰ φύσιν εἶναι δεικνύς αὐτὸν ἐπιστέλλει οὕτως· 32.25 «εἰ γὰρ ἤδεσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν», 32.26 καὶ ἐτέρωθι· «ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσεται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός», ἀντὶ τοῦ· ἐν αὐτῇ τῇ πατρικῇ δόξῃ ὑπάρχει. 32.27 Καὶ ἔτι· «τὸν γὰρ ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον». 32.28 ὕστεροπρώτως εἴρηται. φησὶν γάρ· τὸν δοκοῦντά τισιν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου ἡλαττωσθαι Ἰησοῦν βλέπομεν δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον. 32.29 Ἀλλὰ καὶ δόξαν αὐτὸν καλεῖ ἄτε φυσικῶς ἀπαύγασμα ὄντα τῆς πατρικῆς δόξης, δι' ὧν γράφει· «ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης». 32.30 θεὸν δὲ εἶπεν τῆς ἀρρήτου σαρκώσεως, πατέρα δὲ τῆς ἀνάρχου γεννήσεως. 32.31 Καὶ πάλιν Ἰωάννης· «ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». 32.32 καὶ πάλιν παρὰ Μάρκῳ μὲν ἀπὸ τοῦ σωτήρος· «ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ» παριστῶν, ὡς ἡ αὐτοῦ δόξα ἰσότημος τῆς δόξης ἐστὶν τοῦ πατρὸς· 32.33 παρὰ δὲ Ματθαίῳ· «ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ». 32.34 Καὶ αὐθις γοῦν Ἰωάννης συνιστῶν τὸ ἐν δόξῃ εἶναι αὐτὸν καὶ παρὰ πάντων δόξαν ὀφείλεσθαι αὐτῷ εἶπεν· «τοσαῦτα δὲ σημεῖα πεποιηκότος τοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου· ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε». 32.35 καὶ μεταξὺ ἐπάγει· «ταῦτα δὲ εἶπεν, ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ». 32.36 Καὶ Πέτρος δὲ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «καθ' ὃ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι». 32.37 ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ· «ὡς τὰ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ» ἀντὶ τοῦ· «ἡ δόξα τοῦ μονογενοῦς ἢ τῆς φύσεως, ἢ τῶν θαυμάτων, ἢ τῆς βασιλείας καὶ αὐτῆς τῆς δοξολογίας ὁμοία ἐστὶν καὶ ἴση τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, παρ' οὗ φυσικῶς καὶ ἀδιαστάτως γεγέννηται, καὶ ὅλα ἐν ἑαυτῷ ἔχει ὡς μονογενής, ὥστε καὶ γενόμενον σάρκα μηδεμίαν τροπὴν ἢ μείωσιν ὑπομείναι». 32.38 Οὕτω καὶ οἱ τρεῖς παῖδες οὐ τῇ Βαβυλωνίᾳ φλογί, ἀλλὰ τῷ περὶ τὸν κτίστην καὶ εὐεργέτην πυρακτούμενοι πόθῳ καὶ οὐ μᾶλλον τὴν περιβάλλουσαν αὐτοὺς κάμινον τῆς ἡτοιμασμένης τοῖς κτιστολάτραις γεέννης προσέχοντες ὑπέβαλλον τῇ κτίσει δοξολογεῖν τὸν φανέντα σὺν αὐτοῖς ἐν τῇ καμίνῳ περὶ οὗ γέγραπται «ἡ δὲ ὄρασις τοῦ τετάρτου ὁμοία υἱῷ θεοῦ»: 32.39 «εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα κυρίου, τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας». 32.40 Ἀχθομένων δέ, φησὶν, καὶ τῶν κυριοκτόνων πρὸς τὰ παιδιά καὶ τοὺς ὄχλους ὅτι ὡς θεὸν τὸν Ἰησοῦν δοξάζοντες ἔλεγον· «ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου», ὑπέμνησεν αὐτοὺς τῆς λεγούσης γραφῆς· «ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον» ἑαυτῷ ἀρμόσας τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ δεῖξας μὴ ἀνοικείως προσάγεσθαι αὐτῷ δόξαν. 32.41 καὶ ἄγγελοι δέ, φησὶν, ἔλεγον τεχθέντος αὐτοῦ· «δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

33.ν Περί προσκυνήσεως ἀνακεφαλαίως.

33.1 Εἶδομεν τοίνυν αὐτὸν δοξαζόμενον, εἶδομεν αὐτὸν καὶ προσκυνούμενον.
33.2 ἀμφοτέρωθεν δὲ θεῶν ἐστὶν πρέποντα καὶ ὀφειλόμενα, οὐχὶ δὲ κτίσματα, καθὰ γράφουσιν οἱ ὑποτεταγμένοι ἅγιοι· 33.3 Δαυὶδ ἐν ᾧ ψαλμῷ· «δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ»
33.4 καὶ ἐν κα΄· «μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν». 33.5 τί ἐροῦσιν ἄρα οἱ ἀπονέμοντες ὄνομα κεχωρισμένως τῷ μὲν πατρὶ τό «θεός», τῷ δὲ υἱῷ τό «κύριος», ἐπαίοντες ἐνθάδε τὸν κύριον προσκυνεῖσθαι καὶ δεσπόζειν καὶ αὐτοῦ εἶναι τὴν βασιλείαν; 33.6 Καὶ πάλιν ἐν θ΄ ψαλμῷ· «καὶ προσκυνήσω σε, κύριε, ἡ ἰσχὺς μου»· 33.7 καὶ ἐν ρα΄· «προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ» 33.8 Παῦλος ἐκ τῆς ᾠδῆς τοῦ Δευτερονομίου γράφων· «ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνήσωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ»· 33.9 καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς «εἶπον», φησὶν, «οἱ μάγοι· εἶδομεν αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ»· 33.10 καὶ πάλιν «ἰδοὺ», φησὶν, «λεπρὸς ἦλθεν καὶ προσεκύνει αὐτῷ»· 33.11 καὶ πάλιν παρὰ Ματθαίω φησὶν· «ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἄληθως θεοῦ υἱὸς εἶ», καὶ οὐ καθ' ἡμᾶς, φησὶν, τοὺς ἀφθόνω δωρεᾶ ἐπικληθέντας υἱούς. 33.12 Καί· «ἄρχων τις προσεκύνει αὐτῷ». 33.13 καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει φησὶν· «οἱ ἀπόστολοι ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ».

34.ν Περί τῆς πρὸς τὸν θεὸν πατέρα πίστεως.

34.1 Καθὰ τοίνυν τῆς γραφῆς μείζονα ἢ περὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τὸ φαινόμενον λεγούσης πολλὰ περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ δηλούσης αὐτὸν παντοκράτορα, καὶ ποιητὴν τῶν αἰώνων, καὶ πάντων δημιουργόν, καὶ ἀληθινὸν θεόν, καὶ οὐκ ἔχοντα πρὸ αὐτοῦ θεόν, καὶ ἐπάνω πάντων, καὶ μέγαν καὶ ἐπὶ πάντων θεόν, πρὸς ὃν οὐ λογισθήσεται ἕτερος, καὶ ἐκ δεξιῶν συγκαθεζόμενον τῷ πατρὶ, καὶ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ ὄντα, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ φῶς τὸ ἀληθινόν, καὶ πάντων κύριον, καὶ μόνον δεσπότην, καὶ ἐξουσιαστήν, οὐτινος ἢ μὲν εἰρήνη οὐκ ἔχει ὄριον, ἀλλὰ καὶ ὑπερέχει πάντα νοῦν, ἢ δὲ βασιλεία ἀτελεῦτης, καὶ ἐν μηδενὶ ἄλλω εἶναι τὴν σωτηρίαν, καὶ τὸν πατέρα ἔλκειν πρὸς τὸν υἱὸν τοὺς ἀξίους· κατ' οὐδὲν ὑποδεέστερος—μὴ γένοιτο—νομίζεται ὁ πατὴρ ἢ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. 34.2 Τὸν ἴσον τρόπον θεολογούσης περὶ τοῦ πατρὸς ὑψηλὰ οὐκ ὀφείλει ὡς μικρότερος ἢ ἀνόμιος λογίζεσθαι ὁ μονογενὴς ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα. 34.3 οὐδεμίαν γὰρ κτιστῆς δυνάμεως ἐστὶν, μόνης δὲ τῆς ἀκτίστου τά τε μνημονευθέντα καὶ τὸ δημιουργεῖν οὐσίαν ἐξ οὐκ ὄντων, ἄλογόν τε καὶ λογικὴν, 34.4 ζωοποιεῖν τε, ἀμαρτίας τε συγχωρεῖν, καὶ τὴν κτίσιν ἰδίαν λέγειν, καὶ ἐκ τῶν ἴσων γινώσκειν τὸν πατέρα, ὡς γινώσκεται ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἰσουργεῖν τῷ πατρὶ, καὶ εἶναι ἐν τῷ πατρὶ καὶ τὸν πατέρα ἐν αὐτῷ ἐξ ἴσου, ὑπὸ ἀγγέλων τε ὑπηρετεῖσθαι, καὶ τὸ ἔτι τούτων ὑπερτεροῦν τὸ μονογενῆ υἱὸν καὶ θεὸν καὶ φῶς ἐκ φωτὸς καὶ ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀλήθειαν καὶ σωτηρία μαρτυρεῖσθαι καὶ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ πάντα ἐν αὐτῷ ἐστηρίχθαι, βασιλείαν τε οὐρανῶν καὶ τὴν θεϊκὴν εἰρήνην ὡς αὐτοῦ τυγχάνουσιν ἀβασκάνως πᾶσιν δωρεῖσθαι καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐπικαλουμένοις αὐτὸν τὴν ἐπὶ τῇ διηνεκεῖ σωτηρίαν παρέχειν ἀσφάλειαν. 34.5 Οἱ γὰρ κτίσμα καὶ οὐκ ἄναρχον καλοῦντες τὸν ἀληθινὸν υἱὸν θεοῦ καὶ τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν πνεῦμα οὐ

πιστεύουσιν εἰς τὰς ὑποστάσεις ταύτας, κὰν λέγωσι πιστεύειν· τάχα δὲ οὐδὲ εἰς τὸν πατέρα. 34.6 παραβαίνουσι γὰρ τὴν ἐντολήν μὲν τοῦ παραγγέλλοντος πατρός· «ἄκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι, Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτυροῦμαι σοι, ἐὰν ἀκούσης μου· οὐκ ἔσται ἐν σοὶ θεὸς πρόσφατος οὐδὲ προσκυνήσεις θεῶ ἄλ λοτρίῳ» ἀντὶ τοῦ· οὐκ ὄντι ποτὲ ἢ ἑτεροουσίῳ· 34.7 καὶ «κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» 34.8 καὶ «οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ» 34.9 καὶ «ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς ἔχει τὴν ἐλπίδα ἐπ' ἄνθρωπον», τουτέστιν ἐπὶ ποίημα. 34.10 Τοῦτο δὲ τοῦ λέγοντος υἱοῦ ἐν Ματθαίῳ μὲν· «οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίως δουλεύειν», τουτέστιν δύο φύσεσιν ἢ δεσποτείαις· ἐν Παύλῳ δὲ Ῥωμαίοις ἐπιστέλλοντι· «ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα». 34.11 Τοῦτο δὲ τοῦ νομοθετήσαντος Μωυσέως· «ὁ θυσιάζων θεοῖς ἀλλοτρίοις λιθοβοληθήσεται, πλὴν κυρίῳ μόνῳ». 34.12 πρόσφατος δὲ καὶ ἀλλότριος θεὸς ὁ μὴ ὁμοούσιος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ὧν καὶ ποτὲ μὴ ὑπάρξας. 34.13 Καὶ οἱ λέγοντες «δόξα πατρὶ δι' υἱοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι» οὐ δοξάζουσι τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 34.14 ἄλλῳ γὰρ δι' ἄλλου ἐν ἄλλῳ ἀναπέμπουσι τὴν δόξαν, μᾶλλον δὲ οὐδ' ὀποτέρῳ. 34.15 καὶ παρατιτρώσκουσι τοῦτο μὲν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς λέγοντος· «τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω» ἀντὶ τοῦ ἑτεροφυεῖ οὐ δώσω, βουλομένου δὲ τιμᾶσθαι τὸν υἱὸν ὁμοίως αὐτοῦ, τοῦτο δὲ καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ υἱοῦ, 34.16 ὅμοια πάσχοντες τῶν Χριστὸν μὲν αὐτὸν τῷ στόματι καλούντων, ταῖς δὲ χερσὶ τυπτόντων καὶ κραζόντων· «προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε;» τῶν καὶ λεγόντων οὕτως· «πιστεύομεν ὡς Μωϋσῆς καὶ οἱ προφήται», αὐτὸν δὲ τὸν προφητευθέντα σταυρωσάντων. 34.17 Ὅτε οὖν καὶ ὁ θεὸς πατήρ σὺν τῷ μονογενεῖ θεῷ παρακούεται καὶ ἢ εἰς κτίσμα πίστις ἀνωφελὴς ἐστίν, βλάπτειν μᾶλλον ἢ σώζειν δυναμένη, αὐτοὶ λογιζέσθωσαν, εἰ ἀκίνδυνον ἔχουσι πίστιν τὴν σωτηρίαν ἀρνούμενοι· δεῖ γὰρ σωθῆναι ὀρθῶς πιστεύοντα· καλὸν γάρ, φασί, τὸ σωθῆναι, τᾶλλα δὲ ἐστὶν ἄλλος λόγος. 34.18 Καὶ Μακεδονίου δὲ παῖδες ὡς τοῦ ἀγίου πνεύματος οὕτω καὶ τοῦ μονογενοῦς τὴν δόξαν οὐ σώζουσιν ὁμοιούσιον τῷ πατρὶ καὶ οὐχὶ ὁμοούσιον λέγοντες αὐτὸν ὡς νοεῖσθαι, ὅτι ἄλλης ὁμοίας οὐσίας ἐστίν. 34.19 Ὅστε λείπεται αἰρετικὸς ἢ ἀμεῖψαι ἐν ταῖς θρησκείαις αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ὡς τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτοῖς οὐκ ὄντος πατρὸς, ἔτι μὴν καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος δὲ τοῦ θεοῦ ὡς τοῦτο οὐκ ὄντος-συγγνώτῳ δὲ ἡμῖν ἢ ἀγία καὶ σεπτὴ καὶ παρ' ἡμῶν δοξαζομένη ὁμοούσιος τριάς-, ἀμεῖψαι δὲ πρό γε πάντων τὸ ἑαυτῶν ὄνομα καὶ μήτε καλεῖσθαι Χριστιανούς ἢ πνευματικούς, μήτε διακεῖσθαι ὡς ὄντες αὐτοὶ ἐκεῖνοι ὁμογενεῖς υἱοὶ τῶν ἰδίων πατέρων, ἢ μὴ ἐξαλλάττειν τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος καὶ δόξης τὸν ἀληθινὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα αὐτοῦ. 34.20 ἴδιον γὰρ Ἰουδαίων μὲν τὸ τὸν πατέρα μόνον τιμᾶν, Ἑλλήνων δὲ τὸ πλῆθος δαιμονίων μέγα καὶ μικρὸν καὶ χροικὸν καὶ ἑτεροουσίον σέβειν.

35.ν Ὅπως χρῆ νοεῖν τὰς θεολογίας τῶν γραφῶν.

35.1 Συναγωνίσασθαι δὲ ὁ ἀνάξιος ἐγὼ ταῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος θεολογίαις προήχθην οὐδὲ κατὰ ἔννοιαν παραβλάπτων τὴν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἀφραστον δόξαν-οὐ γὰρ ἠγνόηται, ὡς εἰ καὶ μὴ πρὸ ἀμφοῖν δεδηλωται τῶν εἰρημένων θείων ὑποστάσεων, ἀλλ' ὅμως ἄμφω αἱ ὑποστάσεις ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν συμφυῶς εἰσιν, ἢ μὲν τοῦ υἱοῦ γεννητικῶς, ἢ δὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐκπορευτικῶς-, ἀλλ' αἰρετικῶν τὰς πανολεθρίους ἐξηγήσεις ἀποσκευαζόμενος καὶ συνιστάμενος, ὅδι δι' ὧν δοκοῦσι παρὰ τὴν γραφὴν πλέον

τιμᾶν τὸν πατέρα, διὰ τούτων αὐτόν τε λυποῦσι καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα ἐνουβρίζουσιν.

36.ν Καὶ τοῦτο περὶ τοῦ αὐτοῦ.

36.1 Τοὺς τοίνυν ὀρθοδόξους χρὴ εἰδέναι μὲν, ὡς καὶ περὶ μικροῦ ἔργου τοῦ θεοῦ–εἰ τολμήσαντα μικρὸν ἔργον ἔστι φάναι θεοῦ–τοῖς διαλαβεῖν ἐθέλουσι χρεῖα λόγων, καὶ ἔργων πρὸ τῶν λόγων, καὶ πίστεως πρὸ ἀμφοῖν τούτων, καὶ πολλῆς εὐλαβείας καὶ κατανοήσεως ἀκροτάτης, ἵνα διὰ ταῦτα γνῶναι ἀξιωθέντες, ὡς καὶ τὸ μικρὸν οὐχ ἀλώσιμον τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἀπείρως καὶ αὐτὸ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπερφέρει ἐπιβολῶν–εἰ γὰρ τοῦ θεοῦ ἔργον, κἂν μικρὸν δοκῆ, μέγα ὡς θεοῦ· «μικροῖς δὲ τὰ μεγάλα πῶς ἔλοι τις ἂν πόνοισιν; ἀμαθές», φασίν, «καὶ τὸ βούλεσθαι τάδε»–, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀφράστου θεοῦ διάληψις ὑπερβαίνουσα καὶ ἀρχαγγέλων αἴσθησιν τῶν μὲν σφαλερῶν ζητήσεων ἀναχωρήσωσιν, γινώσκειν αὐτὰ μόνῳ τῷ θεῷ ἀφιέντες, σὺν τῷ ἀποστόλῳ δὲ εἴπωσιν· «ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα»· 36.2 τὰς δὲ θεολογίας τῶν γραφῶν νοεῖν οὕτως, ὅτιπερ, ὅταν ἀπὸ ἐνὸς προσώπου λέγουσιν, διὰ τὴν μίαν φύσιν καὶ θέλησιν· ὅταν ἀπὸ ἀμφοῖν, διὰ τὸ δεῖκνυσθαι τὸ ἰδιοσύστατον τῆς ἀγίας καὶ ἀκηράτου τριάδος· 36.3 ὅταν γὰρ Ἡσαΐας λέγῃ· «ἐγὼ κύριος ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν καὶ ἐστερέωσα τὴν γῆν» καὶ πάλιν· «ἐγὼ εἶμι καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος θεὸς πλὴν ἐμοῦ», διὰ τὴν μίαν θεότητα καὶ συμφωνίαν, ὡς προεῖρηται· 36.4 ὅταν δόξη μὴ μνημονεύεσθαι τὸ ἅγιον πνεῦμα, διὰ τὸ συμπεριέχεσθαι αὐτὸ τῷ θεῷ, οὗ πνεῦμα τυγχάνει ὄν· ὅταν τὴν μυσταγωγίαν παραδοῦς ὁ δεσπότης λέγῃ· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος», διὰ τὸ ἰσοτίμον καὶ ἰσοσθενές καὶ ὁμοούσιον καὶ τὴν εὐκρινίαν τῶν ὑποστάσεων· ὅταν τὸ νῦν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς λεχθὲν ἐτέρωθι περὶ τοῦ μονογενοῦς ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀπομένῃται, διὰ τὰς προλεχθείσας αἰτίας· 36.5 ὅταν τὰ αὐτὰ ἔργα τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἀμφοτέρας ποιεῖν τὰς ὑποστάσεις διαφόρως διδάσκωσιν, διὰ τὸ ὡς προεῖρηται· 36.6 ὅταν ἐκάστης ὑποστάσεως δυναμένης δημιουργῆσαι καὶ πάντα ποιῆσαι εὐδόκησεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ διὰ μὲν τοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ ὑποστῆναι πάντα, διὰ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀγιασθῆναι, διὰ τὸ ἐν θέλημα τῆς τριάδος καὶ τὸ δεῖκνυσθαι ἐξ αὐτῆς χορηγεῖσθαι πάντα τὰ καλὰ καὶ διὰ τὸ ἡμᾶς κοινήν αὐτῇ καὶ ἴσην ἀναπέμπειν εὐχαριστίαν καὶ δοξολογίαν· 36.7 ὅταν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι κέχρηται ἐπὶ τῆς μακαρίας τριάδος, οἷον «θεός», «κύριος», «ἅγιος», «δίκαιος», «ἀγαθός» καὶ ὅσα τοιαῦτα, –πλὴν ὅτι «ὁ πατήρ», μόνος καὶ αἰεὶ πατήρ», καὶ «ὁ ἀληθινὸς υἱὸς καὶ θεός», ἀνάρχως υἱὸς καὶ θεός», καὶ «τὸ ἅγιον πνεῦμα» ἀνάρχως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ», –διὰ τὴν τῆς φύσεως καὶ βασιλείας καὶ πάντων κοινωνίαν· τοῦτο δὲ ἐπὶ αὐτῆς μόνῃς· ὅταν ἐν ἀπορρήτῳ διαλέγωνται, διὰ τὸ αἰεὶ τὸ μυστήριον τῆς πίστεως φυλάττεσθαι μόνοις ἀποκαλυπτόμενον πιστοῖς· ὅταν λέγωσιν τὸν μὲν θεὸν πατέρα γεννήσαντα, τὸν δὲ υἱὸν λόγον γεννηθέντα, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ἐκπορευόμενον, διὰ τὸ θεϊκῶς νοεῖν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἀνάρχως καὶ ἀπαθῶς καὶ μὴ παραπλησίως τῶν κτισμάτων προεληλυθέναι τε καὶ ἠνῶσθαι. 36.8 ὅταν λέγῃ· «ὁ πέμψας με πατὴρ μείζων μου ἔστιν» καὶ ὅσα νενόμισται πρὸς θεότητα εἶναι μικρά, διὰ τὴν δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἄρρητον καὶ ἐκούσιον αὐτοῦ οἰκονομίαν. ἐπὶ γὰρ τῆς θεότητος οὔτε τὸ μικρὸν οὔτε τὸ μὴ εἶναι πανταχοῦ χώραν ἔχει. 36.9 ὅταν λέγῃ ὁ υἱὸς ὅτι «ὁ πατήρ μου ἐντολήν μοι δέδωκεν, τί εἶπω καὶ τί λαλήσω, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα», περὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος· «ἀφ' ἐαυτοῦ οὐ λαλήσει» καὶ ὅσα τοιαῦτα, διὰ τὴν

συμφωνίαν τῶν θείων ὑποστάσεων καὶ διὰ τὸ κοινὰ εἶναι τῆς μακαρίας τριάδος τὰ διδάγματα καὶ χαρίσματα καὶ οὐ διαφωνοῦντα ὡς τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Περὶ τοῦ τὴν ἁγίαν τριάδα ἀκατάληπτον εἶναι.

1.1 Οἱ σπουδάζοντες εἶναι ναὸς κἂν ποσῶς ἄξιος τοῦ οἰκοῦντος ἐν τοῖς πιστοῖς ἀγίου πνεύματος, ὡς ἅπαξ ἔχοντες ἐλλάμπον αὐτοῖς τὸ ἀπρόσιτον φῶς, δοξάζουσιν, ὡς ὁ δεσπότης ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ τοῦ βαπτίσματος ἐθέσπισεν ἰσοτίμως, τὸν τε αὐτογενῆ θεὸν καὶ πατέρα καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ συνυπάρχοντα αὐτῷ ἀγαπητὸν καὶ μονογενῆ υἱὸν λόγον καὶ τὸ μνημονευθὲν ἅγιον πνεῦμα τὸ μόνον ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἀνάρχως καὶ ἀδιαστάτως ἐκπορευθέν· 1.2 τῷ μὲν ὁμοουσίῳ τῆς τριάδος μὴ ἀπιστοῦντες, τρόπον δὲ καὶ διαφορὰν γεννήσεως καὶ ἐκ πορεύσεως οὐ ζητοῦντες· ἐπειδὴ καὶ ταῖς οὐρανίοις λειτουργικαῖς δυνάμεσιν ἄγνωστον, ἄφραστον καὶ φοβερὸν ἐνθυμήσει καθέστηκεν τοῦτο· καὶ τὸ πῶς ἐαυτῇ συνυφέστηκε ἀνάρχως ἡ ἁγία τριάς ἔχουσα αἰὲν ὡσαύτως καὶ κατὰ ταῦτά· καὶ οἶά τε οὕσα ἐπὶ τοῦ αἰωνίου καθημένη θώκου ἐπιβλέπειν ἀβύσσους καὶ σιωπῶσα ἀκούεσθαι καὶ σιωπῶντων ἀκούειν· 1.3 καὶ πρὸ τοῦ πρακτέου ἐπίστασθαι τὸ μέλλον· καὶ λόγῳ, καὶ θᾶπτον λόγου καὶ μόνῳ τῷ θέλειν πάντα παραγαγεῖν· καὶ πρὶν διαθρήσῃ τις ἐν τῆς καρδία μόνον δὲ πιστῶς καὶ δικαίως, τὴν ψῆφον εὐθύς τὴν ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ παρέχειν· καὶ πᾶσι καιρὸν εἰς εὐεργεσίαν ἀρμόζεσθαι· καὶ βραδείαν μὲν εἶναι εἰς ὄργην, εἰς εὐποιίαν δὲ ἔτοιμον· καὶ χαλεπαίνειν μὲν δι' ἡμετέραν πλημμέλειαν ἀφιέναι δὲ δι' οἰκειᾶν φιλανθρωπίαν τὴν τιμωρίαν· 1.4 ἔτι γε μὴν ἀκατάληπτον αὐτῆς ἐστὶν καὶ τὸ πῶς ἐν ἔχει θέλημα, καὶ λαλεῖ καὶ παρέχει κοινὸν ἐαυτῆς· καὶ ἐπισκέπτεται οὐ μᾶλλον εὐεξίαν σωμάτων, ἀλλ' αὐτὴν συντετριμμένην καρδίαν. 1.5 καὶ μὲν δὴ καὶ τοῦτο, πῶς ὑπάρχει ἀόρατος καὶ σεραφικοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπερίληπτος, λόγῳ καὶ τόπῳ ἀχώρητος, δυνάμει ἀμερῆς, ἀναφῆς, ἀμεγέθης, ἀμαθῆς, ἀπλατῆς, ἀνείδεος· παντεπίσκοπος, παντεπήκοος καὶ πάντων ἐλπίς· φωτὸς οὐρανόυ ὑπὲρ τὸ πολὺ φωτεινότερα καὶ παντὸς ὕψους, ὅσον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὑψηλότερα, καὶ παντὸς νοῦ ἀπείρῳ λόγῳ νοητικώτερα. 1.6 πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν τὰ τῆς τριάδος πᾶσιν ἀκατάληπτα τυγχάνειν, ὅτε αὐτὴ πάντων ἐστὶ γενεσιουργὸς καὶ ἀνωτάτω πάσης νοεῶς, ἔτι μὴν καὶ νοητῆς κτίσεως, μεθ' ἣν ἐπέκεινα παντελῶς οὐδέν, πάντα δὲ μᾶλλον ὑπ' αὐτῇ, καὶ δι' αὐτὴν καὶ ὑπὸ πόδας αὐτῆς ὡς ποιήματα; προκατήρξατο γὰρ εὐδοκῆσας ὁ πατήρ, ἐδημιούργησεν δὲ ὁ μονογενῆς υἱός, ἡγίασεν δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ τῷ ἁγιασμῷ αὐτοῦ ἐτελείωσεν, ἐφώτισεν, ἐδυνάμωσεν, ἐζωοδότησεν· 1.7 ἐν πᾶσιν καὶ ἐν ἐκάστῳ ὄλον ὑπάρχον, καὶ ὑπὸ ὄλων ὄλον μετεχόμενον καὶ χωρούμενον δι' ἀγαθότητα· καὶ μὴ μεριζόμενον, μήτε μετερχόμενον ἢ μεταβαλλόμενον· ἀλλ' αἰὲν πᾶσιν ἐπιπνέον ὁμοίως, καὶ οὐκ ἐν μέρει, καὶ φυλάττον τὴν οἰκειᾶν ἄχραντον ἀπὸ τῶν σωμάτων καθαρότητα, πάντα τε θείως καταλάμπον καὶ πανταχοῦ πληθύνον ἁγιασμόν, ἀγάπην, εἰρήνην, σοφίαν, χαράν, ἀσφάλειαν καὶ πᾶν ἀγαθόν, ἅτε ἐκ τῆς πατρικῆς ἐνυποστάτως ἔκλαμψαν πηγῆς· 1.8 δι' οὗ καὶ δι' ὃ ἡμῖν πλησιάζει ὁ θεὸς καὶ πατήρ, μεθ' οὗ καὶ ἐν οὐρανοῖς ἐστὶν καὶ παρ' ἡμῖν μένει· δυναμένης μὲν ἐκάστης θείας ὑποστάσεως ἀπροσδεῶς πάντα ποιῆσαι τελείως, ἵνα δὲ δειχθῇ τὸ συμπρακτικὸν καὶ ἀπαράλλακτον τῆς τε οὐσίας αὐτῶν τῆς τε προσκυνήσεως καὶ δόξης καὶ εὐχαριστίας τῆς ὀφειλούσης παρ' ἡμῶν γίνεσθαι, διὰ τοῦτο κοινῇ παρὰ τῆς ἁγίας τριάδος τῆς κτίσεως πληρωθείσης. 1.9 παριστῶν γοῦν τὸ τριαδικῶς διακεκοσμηθῆαι τὴν κτίσιν ψάλλει· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν.» εἶπεν γὰρ «κύριον» μὲν τὸν θεὸν πατέρα, «λόγον» δὲ τὸν μονογενῆ υἱόν, δι' οὗ καὶ

παρ' οὗ ἐκτίσθησαν, «πνεῦμα» δὲ τὸ ἐνυπόστατον ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, παρ' οὗ ἁγιασθέντες ἐνεδυναμώθησαν. 1.10 αὐτὸ γὰρ ἐστὶν τὸ θεϊκὸν ὄνομα, τὸ παντοκρατορικὸν καὶ ὑπερέχον ἀξίωμα, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ μνημονευόμενον καὶ συνδοξαζόμενον· τὸ ἁγιαστικὸν καὶ ζωοποιὸν καὶ φωτὸς οὐρανοῦ μεταδοτικόν· τὸ φρουρητικὸν ἐκάστων τῆς ἐν ταυτότητι διαμονῆς· τὸ προφήταις καὶ ἀποστόλοις ἐνηχῆσαν, καὶ μάρτυρας ἀντιστῆναι τυραννικῆ ὠμότητι ἐνισχύσαν· τὸ ἀνακαινίζον καὶ ἐλευθεροῦν ὡς κύριος, καὶ υἱοὺς θεοῦ ἡμᾶς ποιοῦν ὡς πνεῦμα υἰοθεσίας· τὸ ἀπελαῦνον τῷ φωτισματι δαιμόνων στίφη, καὶ τὸν ἀντικείμενον καταισχύνον· τὸ ἀναπετάζον ἡμῖν τὰς οὐρανῶν πύλας, καὶ ἄγον ἐπὶ τὴν εἴσοδον τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς ἀγγέλων πολιτείας καὶ ὑμνωδίας ἐργαζόμενον κοινωνούς· 1.11 τὸ γινόμενον ἡμῖν τρίβος ἀποφέρουσα πρὸς αὐτὸν ἐπουράνιον θεὸν καὶ πατέρα· ἢ αὐτεξούσιος καὶ ὑπερβάλλουσα γαληνοτάτη ἐπιφάνεια· ἢ γόνιμος καὶ ἄπειρος καὶ σωστικὴ δύναμις· ἢ ἀμεγέθης καὶ ἀσύγκριτος καὶ σεπτὴ ὑπόστασις· ἢ ἄχραντος καὶ ἔγκριτος καὶ πάναγνος δόξα· ἢ θεία χάρις ἢ τὰ λείποντα ἀναπληροῦσα καὶ τὰ ἀσθενῆ ἰωμένη· ἢ ἄρρητος καὶ ἀίδιος ἀγαθότης· ἢ πηγὴ τῶν ἀνεκλείπτων χαρισμάτων καὶ παντὸς ἀγαθοῦ νοῦ πρόοδος· ἢ μελλόντων καὶ ἀγνώστων ἀληθῆς φανέρωσις· 1.12 ἢ σωτήριος σφραγὶς καὶ τὸ θεῖον χρίσμα, ὁ ἀρραβὼν τῶν αἰδίων ἀγαθῶν, παρ' οὗ πᾶσα κτίσις, ὄρατὴ καὶ ἀόρατος, λογικὴ καὶ μὴ λογικὴ, ἐνδυναμοῦται· παρ' οὗ ἡμῖν ἢ θεία ἀναγέννησις καὶ τῶν ἀνομιῶν ἢ ἄφεσις καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἢ ἐπικάλυψις καὶ ἢ πρὸς τὸν θεὸν οἰκειώσις· στέφανός τε δικαίους καὶ ἀγαθῶν ἀπόληψις· οὐράνιον τε ἐνδιαίτημα καὶ ζωὴ ἀτηλεύτητος καὶ βασιλείας θεοῦ κληρονομία αἰώνιος· 1.13 οὗτινος τῆς κοινωνίας διὰ τῆς παλιγγεννεσίας ὁ μετέχων τυγχάνει τῶν μνημονευθέντων ἀγαθῶν καὶ πρὸς τὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς θείας ἐστὶ κοινωνὸς φύσεως. ὁ γὰρ ἀφθάρτου καὶ αἰδίου φωτισματος μετεληφὼς ἀγήρως κατὰ τὸ νοητὸν μένει ἐν νεότητι καὶ ἠπιότητι, καὶ ἐξομοιοῦται τῷ μόνῳ ἔχοντι ἀθανασίαν καὶ φῶς οἰκοῦντι ἀπρόσιτον. 1.14 οἱ γὰρ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας διαθήκης ἱερομάνται τῆς ἀνωτάτω μιᾶς θείας θύσεως εἶναι τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπίστανται. αὐτίκα γοῦν μαρτυροῦσιν·

2.ν Περὶ τοῦ τὸ ἅγιον πνεῦμα εἶναι τοῦ θεοῦ· καὶ περὶ αἰρετικῆς ἀντιθέσεως

2.1 Πρῶτον μὲν, ὅτι πνεῦμά ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτόν, καὶ μόνον εἶδος τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπὶ πάντας τυγχάνον, λέγουσι τοιάδε· 2.2 Μωυσῆς μὲν ἐν τῇ γενέσει ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· «οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας». Ἀγγαῖος ὁμοίως ἀπὸ θεϊκῆς φωνῆς· «ἐγὼ εἶμι μετ' ὑμῶν, καὶ τὸ πνεῦμά μου ἐφέστηκε ἐν μέσῳ ὑμῶν» 2.3 Ζαχαρίας ὁμοίως· «πλὴν ἀκούσατε τοὺς λόγους μου, καὶ τὰ νόμιμά μου δέχεσθε, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ἐν πνεύματί μου τοῖς δούλοις μου τοῖς προφήταις·» 2.4 Ἡσαίας ἀπὸ τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν· «πνεῦμα τὸ ἐμόν, ὃ ἐστὶν ἐπὶ σοί, καὶ τὰ ῥήματα, ἃ δέδωκα εἰς τὸ στόμα σου, οὐ μὴ ἐκλείπη ἐκ τοῦ στόματός σου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ σπέρματός σου·» σπέρμα λέγων αὐτοῦ τοὺς πιστοὺς, οὓς καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἐκάλεσεν. 2.5 καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· «πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ.» ἐκπεπεράνθαι σὲ ταῦτα ἐν τῇ οἰκονομίᾳ Ματθαῖος οὕτως εἶπεν· «ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· "αἰδοῦ ὁ παῖς μου, ὃν ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐ δόκησεν ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν·"» 2.6 καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ πατρὸς· «πνεῦμα γὰρ ἐξ ἐμοῦ ἐξελεύσεται.» 2.7 καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ ὁ ὑψιστος πατήρ τὸ μὲν ἡμέτερον πνεῦμα «ὑμῶν» πνεῦμα, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ἴδιον ἐξονομάζει, ἅτε ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευθὲν κατὰ φύσιν· «καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν

καὶ πνεῦμα καινόν· καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην, καὶ τὸ πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν·» 2.8 καὶ ἐν τῷ Ἰωήλ· «ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα·» 2.9 καὶ ταῦτα τετελεῖσθαι Παῦλος ἔγραψεν Τίτῳ· «ὅτε ἐπεφάνη ἡ χάρις ἡ σωτήριος ἡμῶν, οὐκ ἐξ ἔργων, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀνα γεννήσας ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.» 2.10 πότε δὲ ἐξέχεεν; ὅτε ὁ Χριστὸς ἐμφυσῶν ἔλεγεν· «λάβετε πνεῦμα ἅγιον,» εὖ δὲ καὶ τὸ «ἐξέχεεν», ἅτε ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ ὁμοουσίως ἐκπορευθὲν καὶ μύρον θεϊκόν, καθὰ εὐκαιρῶς ἐν τοῖς ἀρμόζουσιν τόποις δειχθήσεται πρὸς ἡμῶν· 2.11 καὶ τὸ «ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.» αἱ γὰρ λέξεις αὗται ἐπὶ τῆς ἐν ὁμάδι μεθεκτικῆς οὐσίας τῆς ἁγίας τριάδος ἀρμόζουσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κτιστῆς ἀμεθέκτου λογικῆς φύσεως· οὐ γὰρ που ἐγράφη οὔτε λέγειν πιθανόν· «ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ ἀρχαγγέλου,» ἀλλ' ἀπὸ πνεύματός μου, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπολελυμένως, ἀλλ'· «ἐπὶ πᾶσαν σάρκα». 2.12 καὶ Δαυὶδ δὲ ἱκετεύων βοᾷ· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ» καὶ πάλιν· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ὀδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ.» καὶ Ματθαῖος ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· «οὐ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς μου τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν», ὃ ἐστίν· οὐχ ὑμεῖς οἱ κτιστοί, ἀλλὰ τὸ ἄκτιστον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 2.13 γράφει δὲ καὶ Παῦλος πρὸς μὲν Κορινθίους ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ· ἵνα ἴδωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν.» 2.14 τὰ «ἠτοιμασμένα» παρὰ τοῦ θεοῦ ἀγαθὰ εἶπεν, ὅτι «τὸ πνεῦμα» ἀπεκάλυψεν ὡς συνδοτήρ· καὶ «τὸ πνεῦμα αὐτοῦ» κατὰ ἀντιπαράθεσιν τοῦ ἡμετέρου πνεύματος. καὶ ἐπασφαλιζόμενος αὐθις τὸ μὴ νομίζεσθαι αὐτὸ ὡς ἄγγελον ἢ ἄλλο πνεῦμα κτιστόν, ἐπήγαγεν· «οὐ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν»–τουτέστιν γενητόν–ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ–τουτέστιν ἐξ ὑπολειπομένων, τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ τῆς ὑποστάσεως ἐκπορευθέν· καὶ ὡς αὐτὸ μόνον οἶδεν τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς κύριος, καὶ ἔχον ὡσαύτως τῇ φύσει πρὸς τὸν πατέρα. ὁ γὰρ· «δοῦλος», –ὡς ἐν εὐαγγελίῳ λέγει, –«οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ.» 2.15 οὐκέτι δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶπεν τὸ κατοικοῦν «ἐν τῷ θεῷ», ἵνα μὴ σύνθετος νομισθεῖ ὁ ἀσύνθετος θεός. 2.16 πρὸς δὲ Ἐφεσίους· «μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀναπολυτρώσεως·» 2.17 πρὸς δὲ Ῥωμαίους· «ὑμεῖς οὐκ ἐστε ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἶπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ·» 2.18 πρὸς δὲ Γαλάτας· «ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον ἄββᾶ ὁ πατήρ·» 2.19 πρὸς δὲ Φιλιππησίους· «οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτο μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ·» 2.20 ἄθρει δὴ οὖν, ὡς καὶ μόνον τὸ φάναι αὐτὸ «πνεῦμα τοῦ θεοῦ», καὶ ἡ προσθήκη δὲ τοῦ «μοῦ» καὶ «σοῦ», καὶ τοῦτο τηλαυγῶς ἐσήμανεν, ὅτι καὶ ἄκτιστόν ἐστι καὶ θεός, τούνομα ἔχον οὐκ ἐπακτόν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐκεῖνο φυσικῶς τοῦτο ὅπερ καὶ προσηγορεύεται. 2.21 καὶ τὸ γεγράφθαι δὲ αὐτὸ «πνεῦμα τοῦ υἱοῦ», ὁμοίως τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν τῆς φύσεως ἐδήλωσεν, καὶ ὥστε μὴ κτίσμα αὐτοῦ νομισθῆναι. πῶς γὰρ ἂν τῷ ἰδίῳ πατρί, ὡς οὐκ ἔχοντι πρὸ τούτου ἐξ ἑαυτοῦ, ἔκτισεν ὁ υἱὸς τοῦθ' ὅπερ ἔστι τε καὶ γέγραπται πνεῦμα θεοῦ; ὅπερ οὐ βλάσφημόν ἐστι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠλίθιον. νοηθεῖ ἂν «πνεῦμα Χριστοῦ», τουτέστιν δύναμις Χριστοῦ, ὃν τρόπον εἴρηται «Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν.»

ἐπειδὴ γὰρ ἑνὸς πατρὸς φύσει καὶ οὐ δημιουργικῇ ἐνεργείᾳ προῆλθον αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὗται, εἰς τὸν αὐτὸν ἕνα ἀνάγονται. 2.22 ἵνα γὰρ μή τις ὑποπτεύσῃ ἀρχὴν αὐτοῦ εἶναι ἢ πέρας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ προόδου πιστεύσῃ ἀληθῶς αὐτὸ πνεῦμα εἶναι τοῦ θεοῦ, ἀναπνευσθὲν ἀνάρχως, καὶ οὐ γενόμενον, ὡς ἔν τῶν ἄλλων λειτουργικῶν πνευμάτων, διδάσκων ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ λέγει· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται». οὐκ εἶπεν δὲ «κτίζεται». πᾶσα μὲν γὰρ γέννησις καὶ ἐκπόρευσις διὰ τῶν ἴσων καὶ ὁμοίων ἐπιτελεῖται· μάλιστα δὲ διαφερόντως ἢ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πατρὸς καθ' ἑνωσιν τῆς ἑαυτοῦ θεότητός ἐστι γέννησις καὶ ἐκπόρευσις. 2.23 ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν κτισμάτων ἡγεῖται τῷ χρόνῳ ὁ πρωτότυπος· ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ συνυφεστῶτως καὶ συμπροεληλυθότως. 2.24 συνάδων δὲ τῷ κυρίῳ καὶ Ἰωάννης ἐκήρυξεν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον καὶ ὡς μερικὴ αὐτοῦ χάρις ὅλον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὸν ἀπερίγραφον θεὸν πατέρα περιλαμβάνον, καὶ ὡς μερικὴ χάρις παρὰ πιστοῖς εὐρισκόμενον δείκνυσιν, εἰπών· «ἐν τούτῳ γὰρ γινώσκουμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν». ὃν τρόπον ὁ υἱὸς εἶπεν· «ὁ ἑορακῶς ἐμὲ τὸν πατέρα» καὶ· «ἐγὼ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον.» 2.25 οὐδὲν γὰρ ὅλως κατ' οὐσίαν ἢ κατὰ χρόνον ἢ δόξαν ὑφ᾿ ἑσῶν δύναται τὴν ὅλην ἐκφαίνειν ἀλήθειαν ἢ ὁμοειδῆς τυγχάνειν καὶ ἴσην ἔχειν ἐπίγνωσιν· οὔτε δὲ τις τύχοι ἂν μετοχῆς θεότητος ἀληθοῦς διὰ κτίσματος· 2.26 δίδεται δὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὐ κατατομῆς μερισμοῖς, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τῆς μετουσίας, καὶ τοῦ μὴ νοεῖσθαι ἑτεροφυῶς ἢ ἑτερογνωμόνως τοῦ πατρὸς οἰκεῖν ἐν ἡμῖν. 2.27 ἔδειξεν δὲ ἅμα «ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς», ὡς ἔνθα ἐστὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, πάρεστιν ὁ θεὸς πατήρ, οὗ πνεῦμά ἐστιν· ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς προανεφώνησεν, εἰπών· «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός.» 2.28 ὡς πάλιν τὸ ἀντικείμενον δηλοῖ, ὅτι εἴ τις τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν ἀληθινὸν οὐκ ἔχει, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· παρ' οἷς δὲ μὴ οὗτός ἐστιν, οὐδὲν ἀληθές οὐδ' ἀσφαλές οὐδὲ βέβαιον. 2.29 ὡς τὸ ἔμπαλιν ὁστισοῦν λέγων περὶ αὐτοῦ, κἂν αἰρετικὸς ὢν τύχοι, ἐὰν ἐρωτηθῆ, περὶ ποίου διαλέγεται πνεύματος, λέγει· «τοῦ ἁγίου»· καὶ εἰ αὖθις πάλιν πεῦσις αὐτῷ προσενεχθείη, «ποίου ἁγίου», ἀνάγκη αὐτὸν εἰπεῖν εἰς φανερωτάτην δῆλωσιν· «τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ», ὡς τῶν ἄλλων μὴ οὐσιωδῶς ὄντων αὐτοῦ. 2.30 μοχθηροὶ δὲ ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἀκούουσιν γινόμενοι αἰρετικοί, βιαίοις ἐπιχειρήσεσιν συκοφαντοῦσι τοὺς ἡμῶν καὶ αὐτῶν ἀμείνους καὶ μέγιστον διαφέροντας καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος χρῆσαντας ἁγίους· οἷς οὐκ ἐναντία νομοθετητέον. 2.31 φασὶν γὰρ κατὰ λέξιν οὕτως· «ὅταν οὖν λέγῃ ὁ θεός· «ὁ παῖς μου Ἰησοῦς» καὶ, «υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ», ἢ «μοῦ» συλλαβὴ ἔχειν τι κοινὸν τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δείκνυσιν; ὡς περ οὖν, φησὶν, τοῦτο εἶπεν ὡς τοῦ εἶναι αὐτοῖς αἴτιος, οὕτως καὶ τὴν ψύχωσιν αὐτῶν «πνεῦμά μου» προσεῖπεν.» 2.32 εἴ τις δὲ αὐτοῖς τῆς ἀληθείας καὶ ἀκριβείας λόγος ὑπῆν, οὐκ ἂν τηλικαῦτα ἔπαιον. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ τῷ φάναι «Ἰησοῦς» καὶ «Ἰσραὴλ» ἀνθρώπους ἐδήλωσεν· προσέθηκεν δὲ κατ' ἐξαίρετον αὐτοῖς τὸ «μοῦ» ὡς αὐτῷ ταῖς πράξεσιν προσήκουσιν. 2.33 τὸν Ἰησοῦν δὲ «παῖδα» ἐκάλεσεν, τουτέστιν οἰκέτην, τὸν δὲ Ἰσραὴλ «πρωτότοκον», ὡς πρῶτον ἀρξάμενον λατρεύειν αὐτῷ, καὶ ὄντα τῆ περὶ αὐτὸν διαθέσει καὶ φροντίδι τοῦ θεοῦ ἐν τάξει υἱοῦ. 2.34 ὥστε τὸ «μοῦ» ἐπὶ τοῦ ἀληθινοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πνεύματος λεγόμενον παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν οἰκείωσιν τῆς φύσεως δηλοῖ· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων πάντων τὸ αὐτῷ κατὰ δεσποτεῖαν ἢ πίστιν διαφέρειν· ὡς καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν λέγειν ἐπὶ μὲν τῶν ὁμοουσίῳ ἡμῖν «ὁ υἱὸς μου, τὸ πνεῦμά μου», ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων· «ὁ ἀγρός μου, ὁ ἵππος μου», ἀλλὰ καὶ «ὁ θεὸς μου». 2.35 ὃν τρόπον γὰρ τὸν τῆς θείας φύσεως ἐνυπόστατον λόγον οὐ τὸ ἀπλῶς καὶ

ἀπολελυμένως εἰρήσθαι υἰὸν καὶ μονογενῆ καὶ λόγον τοῦ θεοῦ Χριστὸν δείκνυσιν γεγεννησθαι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὸ ἔχειν συνημμένην τὴν συλλαβὴν τοῦ «μοῦ» καὶ «σοῦ». 2.36 ὡς ἠνίκα ὁ μὲν θεὸς λέγει· «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός» καὶ πάλιν· «ὁ λόγος μου ὁ ἀγαθός» καὶ· «ἠτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου»· ἡμεῖς δὲ ἀνευφημοῦμεν· «ὁ υἱός σου, ὁ μονογενής σου, ὁ Χριστός σου». 2.37 οὐδέ γε μὴν τὸ ὁμωνύμως ἢ συνωνύμως περὶ ἡμῶν γεγράφθαι· «υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι;» ἐξέλκει τὸν υἰὸν τοῦ θεοῦ τῇ ὁμωνυμίᾳ τῆς θεότητος· οὕτω τὸ ἅγιον πνεῦμα οὐ τὸ ἀπλῶς εἰρήσθαι «πνεῦμα», ἀλλὰ τὸ συνῆφθαι τῷ ὀνόματι ἢ ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὸ «μοῦ» ἢ ὡς ἀπὸ τῆς κτίσεως τὸ «σοῦ» ἢ καὶ τὴν «ἅγιος» ἢ «ἄφθαρτος» ἢ «αἰώνιος» λέξιν δηλοῖ ἐκπεπορευσθαι αὐτὸ ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως· οὐδέ γε μὴν τὸ ὁμωνύμως εἰρήσθαι τὰ λειτουργικὰ καὶ τὰ ἡμῶν πνεύματα ἢ ἅγια ἢ αἰώνια ἐξέλκει αὐτὸ τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι ἀληθινὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 2.38 καὶ ἐν τοῖς αἰνίγμασιν γὰρ αὐτοῖς τοῖς περὶ αὐτοῦ εὐρίσκεται τις πάντως δήλωσις περὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καὶ δυνάμεως, τὰ δὲ κτίσματα πρὸς τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἔλαβεν τὸ ἅγιον καὶ αἰώνιον, οὐ καθάπαξ ταῦτα κατὰ φύσιν ἐξ ἑαυτῶν ἔχοντα. 2.39 ἐπεὶ μὴ γε αὐτοὶ οὗτοι αἰρετικοὶ εὐρίσκονται κατηγοροῦντες ἑαυτῶν, ὅτι τὸ «μοῦ» ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τὸ «ἅγιον» καὶ τὸ «αἰώνιον» ἀπλῶς δέχονται ὡς ἀγγέλλον ταυτότητα τῆς θεϊκῆς φύσεως; ἔπειτα πρὸς τούτοις οὐ τὴν ψύχωσιν ἡμῶν πνεῦμα ὠνόμασεν ἐν ταῖς προκειμέναις ἀποδείξεσιν, ἀλλὰ τὸ αὐτοῦ ἅγιον πνεῦμα. 2.40 ἐχόντων γὰρ ἡμῶν τὸ ἴδιον πνεῦμα ἐδόθη ἡμῖν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ. εἶπεν γὰρ ὁ πατήρ· «οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις,» καὶ ὁ υἱός· «λάβετε πνεῦμα ἅγιον.» δηλὸν δέ, ὡς τοῖς ἤδη ἔχουσιν τὸ οἰκεῖον ἡμῶν πνεῦμα ἐλέγετο περὶ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος. 2.41 καθὰ τοίνυν ὁ υἱός λόγος τοῦ θεοῦ υἱικῶς γεννητικός· οὕτω τὸ ἅγιον πνεῦμα πνευματικῶς ἐκπορευτικὸν καὶ οὐ δημιουργικῶς, καὶ ὡς οὐδεμία παραλλαγή οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ δόξης τῷ μονογενεῖ υἱῷ πρὸς τὸν θεὸν πατέρα, διαφορὰ δὲ πᾶσα, εἴ γε θέμις τοῦτο φάναι, πρὸς τὴν κτίσιν· οὕτω καὶ τῷ ἐνὶ θεϊκῷ πνεύματι. 2.42 τὸ οὖν μηδὲ ἀκούειν τὰ αἰρετικῶν τοῦ μὴ καὶ προσιέμενον αὐτὰ ἀκούειν δικαιότερον.

3.ν Περὶ τοῦ ἐκ διαφορῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι τὴν θεϊκὴν φύσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος.

3.1 ὁ δὲ ἐλέγομεν ἐξ ἀρχῆς, δεύτερον μαρτυροῦσιν τὰ λόγια, ὅτι διάφορα θεοπρεπῆ ὀνόματά ἐστιν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ πολλήν τε ἄλλην ἔμφασιν ἐπηρμένην καὶ σχέσιν ὑπερτέραν πάντων, καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ συνεχῆ καὶ κρείττονα τῆς πρεπωδεστάτης ἐρμηνείας συνεισφέροντα τοῖς προκειμένοις θεωρήμασι· 3.2 καὶ ἔτι ἀναπλοῦντα ἓνια μὲν τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ φύσιν ἓνια δὲ τὴν αὐθεντικὴν δύναμιν, καὶ παραμυθούμενα τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν τὴν περὶ τὸ ἀξίως ἐφικέσθαι αὐτοῦ ἢ ἐρμηνεῖα ῥημάτων ἢ θεωρίᾳ νοῦ, καὶ παρρησίαν παρέχοντα ἀκινδύνως ὁμοούσιον τοῦ θεοῦ καλεῖν αὐτὸ καὶ πιστεύειν τῷ ἁγιασμῷ αὐτοῦ. 3.3 καὶ οὐχ εὐρίσκομεν οὐδὲν τῶν ἄλλων πνευμάτων καταξιωθὲν κληθῆναι τοῖς ὀνόμασι τούτοις· τὸ δὲ μόνως καὶ φύσει ὑπάρχον ταῦτα οὐδὲν ἐστὶ τῶν πάντων, ἀλλὰ θεός. 3.4 ἔστιν δὲ τὰ ὀνόματα τάδε· πνεῦμα ἅγιον, ὡς πανταχοῦ γέγραπται· πνεῦμα ἁγιοσύνης, καὶ ἀγιαζόν, ὡς γράφει Ῥωμαίοις «Παῦλος, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὀρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης,» 3.5 καὶ πάλιν· «ἵνα γένηται ἢ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος,

ήγιασμένη ἐν πνεύματι ἀγίῳ», καὶ ἐτέρωθι· «ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἴλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἀγίῳ μῶ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας.» 3.6 πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ, ὡς Παῦλος ἐν δευτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς Τιμόθεον ἔγραψεν· «οὐ γὰρ ἔδωκεν ὑμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δουλείας, ἀλλὰ πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ», καὶ πρὸς Ῥωμαίους· «παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ ἀγάπης τοῦ πνεύματος», καὶ ἐτέρωθι· «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη,» 3.7 ὅμοιον τῷ. «ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν,» καὶ τῷ· «μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ» καί· «καθὼς ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν,» καὶ πάλιν· «τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με,» ὅμοιον καὶ τῷ· «ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθημένον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ πατρός,» καὶ τῷ· «ἐγὼ ἔγνω δύνάμιν ἐξελθοῦσαν ἐξ ἐμοῦ.» 3.8 πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλήs καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· πνεῦμα φόβου θεοῦ, πνεῦμα κρίσεως καὶ καύσεως, ὡς Ἡσαΐας προφητεύει· καὶ ὡς ἡ σοφία λέγει· «φιλάνθρωπον γὰρ πνεῦμα σοφίας,» καὶ ὡς Μωυσῆς ἐν τῇ Ἐξόδῳ διηγεῖται· «ἰδοὺ ἀνακέκληκεν ὁ θεὸς ἐξ ὀνόματος τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρί, τὸν τοῦ Ὄρ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ ἐνέπλησεν αὐτὸν πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης,» καὶ κατὰ τὸν Βαρούχ· «ἐγκατέλιπες τὴν πηγὴν τῆς σοφίας,» καὶ ὡς αἱ παροιμίαι διδάσκουσιν· «ὁ θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν, ἠτοίμασεν δὲ οὐ ρανοὺς ἐν φρονήσει,» καθὰ περὶ τοῦ θεοῦ πατρὸς Ἡσαΐας εἶπεν· «αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά». περὶ δὲ τοῦ μονογενοῦς Παῦλος ἔφη· «Χριστὸς, θεοῦ δύνάμις, καὶ θεοῦ σοφία» καὶ ἄλλος· «εὐλογῆσω τὸν κύριον τὸν συνετίσαντά με.» 3.9 πνεῦμα πραότητος, καθὰ Παῦλος νουθετεῖ Γαλάτας· «ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος.» 3.10 πνεῦμα παιδείας, τουτέστι σοφίας. ἡ γὰρ σοφία λέγει· «πνεῦμα παιδείας φεύζεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἄσυνέτων.» 3.11 πνεῦμα υἰοθεσίας, ὡς Παῦλος τὸ πρῶτον Ῥωμαίοις ἀπέστειλεν· «ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν. ὅτι γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρᾶζομεν· Ἄββὰ ὁ πατήρ, αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμέν τέκνα θεοῦ.» 3.12 πνεῦμα ἐπαγγελίας, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπόστολον Ἐφεσίοις γράφοντα· «ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες, ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ, ὅς ἐστιν ἄρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν,» καὶ πρὸς Γαλάτας· «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου· ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.» 3.13 πνεῦμα πίστεως καὶ ἀποκαλύψεως, κατὰ τὸν αὐτὸν Κορινθίοις· δηλοῦντα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως,» καὶ πάλιν· «ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψεν διὰ πνεύματος αὐτοῦ.» ὅμοιον οὖν ᾧ Ῥωμαίοις ἐδήλωσεν· «πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,» καὶ τῷ ὑπὸ Μωυσέως ἐν τῷ δευτερονομίῳ λεχθέντι· «καὶ γνώση σήμερον, ὅτι κύριος ὁ θεός σου, οὗτος θεὸς ὁ θεός ὁ πιστός,» καὶ τῷ ψάλλοντι· «πιστὸς κύριος ἐν πᾶσιν τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσιν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.» 3.14 πνεῦμα ἡγεμονικόν, πνεῦμα εὐθὲς κατὰ τὸν Δαυὶδ ἐν τῷ ν' ἐξομολογούμενον· «πνεύματι ἡγεμονικῶ στήρισόν με»· ὁμοίως τῷ ψάλλοντι ἐν λβ'· «ὅτι εὐθὲς ὁ λόγος τοῦ κυρίου καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει,» καὶ τῷ Μωυσεῖ λέγοντι· «εὐθὲς κύριος ὁ θεός ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.» 3.15 πνεῦμα χάριτος, καθὰ ὁ ἀπόστολος Ἑβραίοις ἐπιστέλλει· «ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας,» καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς ἔγραψεν περὶ μὲν τοῦ πατρός· «χάριτι θεοῦ εἰμί, ὃ εἰμι

καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμέ,» περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,» 3.16 πνεῦμα ἀληθείας, ὡς Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ σωτῆρος εὐαγγελίζεται· «ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ γὰρ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα ἦ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,» καὶ πάλιν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιστολῇ. «καὶ τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια,» ὁμοίotropon τοῦ εἰπεῖν τὸν υἱόν· «ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια.» 3.17 πνεῦμα θεῖον καὶ πνοὴ παντοκράτορος καὶ φιλόανθρωπον, κατὰ τὴν φράσιν Ἰωβ καὶ τὴν πρὸ ὀλίγων στιχιδίων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ μνημονευθεῖσαν Μωυσέως. 3.18 ἀνευφημήθη καὶ φῶς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἐν ᾧ καὶ ὑφ' ᾧ φωτιζόμεθα ὡς ἡνίκα ὁ ἀπόστολος γράφει· «ἵνα δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καρδίας,» καὶ ὡς Δαυὶδ ψάλλει· «ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς· ἐν τῷ φωτί σου ὀφόμεθα φῶς,» τουτέστιν ἐν τῷ υἱῷ σου, τῷ ἀπαυγάσματι τῆς δόξης σου τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα. καί· «ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε.» τί γὰρ ἂν εἶη ἄλλο τὸ πνεῦμα, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ ἐκ τοῦ φωτὸς ἐκπορεύεται; περὶ οὗ Ἰωάννης ὑμνησεν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «φῶς ὁ θεός,» ἐν δὲ εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ μονογενοῦς· «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον,» καί· «ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς, ἐγὼ εἶμι ἡ ζωή.» 3.19 οὐδὲν δὲ θαυμαστόν, εἰ ἐν ὄντι καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχον, διαφοροῖς προσηγορίαις δοξάζεται. τῷ γὰρ ἀπερίληπτον εἶναι θνητῶν λόγων τὴν ἄφραστον αὐτοῦ θεότητα, κατὰ δύναμιν τὰς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς γινομένας ἐνεργείας ὑμνοῦντες, διαφοροῖς καὶ τοῖς ὀνόμασι προσχρώμεθα. 3.20 οἱ δὲ τὸ Μακεδονίου πρεσβεύοντες δόγμα, τῆς αἰρέσεως αὐτῶν μᾶλλον ἢ τὰ ληθοῦς γινόμενοι, οὐδὲν τι συμβαῖνον τοῖς τῶν λογίων βλέπουσιν. συναρπακτικῶς γὰρ μυθεύονται ῥήμασιν αὐτοῖς, ὡς οὐ χρὴ ὁμωνυμίας ἢ συνωνυμίας ἢ ὁμοιολεξίας προσέχειν. 3.21 τοῦ γὰρ θεοῦ, φησὶν, τὸ «ἀγαθός» ὄνομα, τῷ «εἷς θεός» συμπλέκεται ἐπὶ δὲ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τῷ «ἀγαθός» ὀνόματι οὐ συνέζευκται τὸ «εἷς θεός». καὶ πάλιν· ἀγαθός, φησὶν, ἐγράφη εἶναι καὶ ἄνθρωπος, ὡς ἡνίκα λέγει· «ἀγαθὸν, κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς,» καί· «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθὰ.» 3.22 ὁμοίως δέ, φησὶν, ἀγαθὰ ὁμωνύμως καὶ ἄψυχα, ὡς ὅταν προφητεύῃ· «ἐὰν θελήσητε καὶ ἀκούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε.» ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνυποστάτων δῆθεν πραγμάτων εἴρηται· «ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ.» 3.23 ὁμοίως ἅγιος, φησὶν, καλεῖται καὶ ἄνθρωπος, δύνάμις τε θεοῦ, φησὶν, καὶ σκώληξ, ἧ γράφει· «ἡ κάμψη, ἡ δύνάμις μου, ἡ μεγάλη,» καὶ ὁ σωτὴρ δέ· «αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.» 3.24 καὶ τοῦτο μὲν φημι δὲ τὸ μὴ προσέχειν ὁμωνυμίας καὶ ὁμοιολεξίας λόγον ἔχει ἐπὶ τοῖς ἑτεροειδέσιν καὶ ἑτεροουσίαις, οὐ μὲντοι ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐκείνου, οὗ πνεῦμά ἐστιν, ἔτι μὴν καὶ τοῦ υἱοῦ. προστιθεῖσα γὰρ ἡ γραφὴ τὴν ἀπὸ ἑαυτῆς ἀσφάλειαν ταῖς ὁμωνυμίας ἢ συνωνυμίας συμφράζει τὴν «μου» ἢ «σοῦ» συλλαβὴν ἢ τὴν «ἅγιος» ἢ «ἀγαθός» λέξιν· τουτέστιν, ἢ ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγει· «τὸ πνεῦμά μου,» ἢ ὡς ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ καὶ ἡμῶν· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με.» 3.25 πείθεσθαι οὖν δεῖ οἷς πολλῶ λυσιτελέστερον, ταῖς μνημονευθεῖσαις γραφικαῖς μαρτυρίαις λέγω, καὶ εἰδέναι ὡς τὸ ἅγιον πνεῦμα τὴν ὁμωνυμίαν ἢ συνωνυμίαν καὶ τὰς ὁμοιολεξίας πρὸς τὸν θεὸν ἔχει καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τοὺς τοῖς ὁμοίοις ὀνόμασιν ὑμνηθέντας, οὐ πρὸς τὰ κτίσματα διὰ τὴν εὐρισκομένην ἔσθ' ὅτε ἐν ἐκείνοις ὁμωνυμίαν. 3.26 ταῦτα γὰρ εἰ καὶ δοίημεν ὀνόματί τινι ἢ λέξει θεῷ κοινωνεῖν, ἀλλ' οὐκ οὐσίᾳ οὐδὲ ἐνεργείᾳ δυνάμεως καὶ ἀγιασμοῦ. οὐδὲ γὰρ φύσει ταῦτα καθάπαξ ὑπάρχουσιν· κατὰ σύγκρισιν δὲ τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ ἁμαρτήματος ἡγουν τοῦ πάθους τὸ ἅγιον τέτακται· τὸ γὰρ μὴ λῖαν κακὸν καὶ ἁμαρτωλὸν ἡγουν ἐμπαθὲς ἀγαθὸν καὶ ἅγιον ἐνθάδε προσειρήται. 3.27 ὡς γὰρ κακία

καὶ ἁμαρτία ἡγουν πάθος καὶ ἀδυναμία ἐν τῷ ἐνὶ ἀγίῳ πνεύματι οὐχ εὐρίσκεται, ἅτε ἀγενήτῳ· οὕτως ἐν οὐδενὶ τῶν γενητῶν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἅγιον καὶ δυνατὸν κατὰ τὸ τέλειον, ἀλλὰ κατὰ μετουσίαν· ὅπου δὲ οὐδαμοῦ ταῦτα κατὰ τὸ τέλειον, οὐδαμοῦ τὸ ἀγέννητον. 3.28 ἔνθα γὰρ σκότος, οὐδαμοῦ τὸ φῶς· καὶ «ὅπου νύξ, οὐχ ἡμέρα. ὅθεν» εἴρηται καὶ τῷ Ἑρμῇ τῷ ἐπίκλην Τρισμεγίστῳ «ἀδύνατον ἐν γενέσει εἶναι τὰγαθόν, ἐν μόνῳ δὲ τῷ ἀγενήτῳ. ὥσπερ δὲ μετουσία πάντων ἐστὶν τῇ ὕλῃ δεδομένη, οὕτω καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.» 3.29 ὁμοιον τοίνυν καὶ ἴσον τὸ ἅγιον πνεῦμα τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς θεότητος· καὶ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων δείκνυται κρίσεως, αὐτὸ τῆ φύσει ἀγιότης καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις ὑπάρχον, ἅτε ἐν ὄν ἐκ τοῦ ἐνός. ἐπεὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἐρυσχελίαν οὔτε ὁ ἀγαθώτατος καὶ ἴλεως τὴν φύσιν υἱὸς ἔτι ἀγαθὸς ἔσται· ἐπεὶδὴ μὴ συνηνωμένον ἔχει τὸ «εἷς θεός». οὔτε μὴν ὁ φιλανθρωπότατος καὶ ὄλος ἴλεως πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ἔξουσιν ἐπίσημα τὰ μνημονευθέντα ὀνόματα τῆς θεότητος· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν ὑποβιβασθήσονται οἷον, ὡς ἔθος λαλεῖν αἰρετικοῖς, εἰς τοὺς ὁμωνύμους ἡμᾶς. ἴλαθι δέ, ἀγία τριάς. –ἀλλ' ὁ υἱός, φησὶν, συναπογεννηθεὶς ἔμφυτον ἔχει τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ὁ πατήρ. –ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα συνεκπορευθὲν κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀγαθόν, καὶ ὅσα ὁ θεὸς πατήρ. 3.30 εἰ μὲν οὖν περὶ τῶν τυχόντων ἢ βιωτικῶν πραγμάτων ἦν αὐτοῖς ἢ διάλεξις, καλῶς ἂν αὐτοῖς ἐσθότε χρεῖα ἐγένετο συμπλάσσειν μύθους τινάς, καὶ Ἀριστοτελικῇ δῆθεν δεινότητι καὶ τῇ ἐν λόγοις τέχνῃ, ὡς Εὐνόμιος, περιστρέφειν τὸ πρᾶγμα καὶ συσκιάζειν τὴν ἀλήθειαν· 3.31 νῦν δὲ διδάσκει Παῦλος· «ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε,» καὶ «ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων μωρία παρὰ τῷ θεῷ.» καὶ οὐ χρὴ τὰ περὶ τοῦ ἐνδόξου πνεύματος λόγια τὰ μείζονα λογισμῶν ἀνθρωπίνων κατασοφίζεσθαι. οὐ γὰρ βλάπτει ψόγος τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὐδὲ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς προέρχονται οἱ ὀνειδισμοὶ καὶ τὰ σκώμματα τῶν αἰρετικῶν, οἷς ἐπῆλθε τὸ φαύλως φρονεῖν· ἀλλ' οἱ χρώμενοι τοιοῦτοις ἀπέραντα πονήσουσιν καὶ πράξουσιν παραπλήσιά πως τοῖς ἐπιχειροῦσιν ἀποσκώπτειν εἰς τοῦτο τὸ φῶς, τὸ ἐκ τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς τὴν ἴσχυν ἔχον, καὶ μαινέειν τοῖς λόγοις αὐτό. 3.32 πιστεύειν δὲ δεῖ τὴν ἐκ τῶν ἀγίων διδασκαλίαν τῆς παρ' ἀνθρώπων πλείονα δύνασθαι τὴν δόξαν ἐμποιεῖν. ἡμῖν τοίνυν ἀρμόζει ἐκείνοις ἐπιμέμφεσθαι τοῦ μὴ δι' ὑπερβολὴν εὐνοίας τῆς περὶ τὴν οἰκείαν αἴρεσιν καθέλκειν τό γε ἐπ' αὐτοῖς τὸ θεῖον εἰς τὰ τῶν κτισμάτων ἀποτελέσματα ταῖς σοφιστεῖαις, καὶ διὰ τούτων τίκτειν ἀπωλείας ἔρωτα τοῖς ἀπλουστέροις καὶ ἀπειροτέροις, καὶ προάγειν εἰς ἐπιθυμίαν ἁμαρτημάτων μειζόνων.

4.ν Περὶ τῶν λεγόντων αἰρετικῶν· πνεῦμα ὁ θεός· καὶ πῶς τοῦ πνεύματος πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμά ἐστιν; καὶ ἀλίιν· οἱ ἄγγελοι οὖν, φασίν, οὐκ εἰσὶν ἀπὸ θεοῦ καὶ ἅγιοι καὶ πνεύματα τοῦ θεοῦ;

4.1 Ἄλλ' ἀποπεμπόμενοι μὲν τὰ ἀπλᾶ καὶ εὐθέα καὶ τέλεια καὶ ἀνεπισημοσύνης ἀναπιμπλῶντες τῶν ἱερῶν λόγων τὴν προαίρεσιν, καθ' ἣν ἐθέλει ὁ θεὸς πατήρ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ συντάττεσθαι αὐτῷ, ὡς τὸν μονογενῆ λόγον, καὶ τὸ ἐξηρημένον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς κτίσεως καὶ ὑπερέχον ἀσφαλίζεται, διὸ καὶ τρισαγιολογεῖται, φασίν· πῶς τοῦ πνεύματος πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμά ἐστιν; 4.2 ὅτι δὲ τοῦτο γέγραπται, δέδεικται· τὸ δὲ πῶς, νοῦ καὶ λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἔτι δὲ καὶ ἀγγέλων γνώσεως ἐπέκεινα τυγχάνει. ὡς γὰρ πατρὸς ὑπάρχοντος αὐτοῦ, ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ ὁ θεὸς λόγος· οὕτως ἐξ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἐξεφάνη τὸ ἅγιον πνεῦμα· δείκνυται τε ἐν τούτῳ μάλιστα τὸ ἀκατάληπτον αὐτοῦ, ἐν τῷ τὸ φαινόμενον καὶ ὄν τῇ κτίσει ἀδύνατον εἶναι παρ' αὐτῷ δυνατόν. ἐπεὶ τίς ἢ διαφορὰ τῆς ἀναιτίου καὶ ζωοποιοῦ φύσεως καὶ τῆς δημιουργηθείσης καὶ ζωοποιουμένης; οὐκ ἐγχωρεῖ δὲ τὸ

πνεῦμα μὴ εἶναι ὁμοούσιον καὶ ἰσότιμον ἐκείνου, ἐξ οὗ ἐστίν. διόπερ ἐστίν καὶ ἅγιον φυσικῶς. 4.3 οἱ οὖν ἄγγελοι, φησίν, οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἅγιοι καὶ πνεύματα τοῦ θεοῦ; ἐκεῖνοί εἰσιν ἀπὸ θεοῦ, καθ' ὃ προστάξει αὐτοῦ γεγόνασιν, ὡς πάντα ἅγιοι δὲ μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι, ὡς οἱ ἄνθρωποι· πνεύματα δέ, καθὸ πρὸς ἡμᾶς ἀσώματοι· 4.4 οὐ κληθέντες πνεύματα τοῦ θεοῦ ἢ ἐκ τοῦ θεοῦ ἢ ἐκπορευόμενα παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ θεῖα ἢ πνεύματα ἀληθείας ἢ πνεύματα ἀγιοσύνης· ἀλλ' ἄγγελοι λειτουργοὶ καὶ σώματα οὐράνια διὰ τὸ ἀπείρως ἀπέχειν καὶ ὑφιζάνειν τοῦ ἀκτίστου πνεύματος τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸν γράφοντα ἔμπειρον ἀπόστολον· «σώματα ἐπίγεια καὶ σώματα ἐπουράνια». 4.5 ὡς γὰρ οὐ κατ' αὐτοὺς τὰ πνεύματα τῶν ἀνέμων, οὐδὲ αὐτοὶ κατὰ τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. αὐτοὶ γὰρ ἐκτίσθησαν, οὐ μέντοι ἐξεπορεύθησαν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· οὐκ ἀναγεννῶσιν ἡμᾶς, οὐ θεοποιοῦσιν, ἀμαρτίας οὐ συγχωροῦσιν, οὐ ζωοποιοῦσιν, οὐ δημιουργοῦσιν, οὐχ ἀγιάζουσιν, οὐ κρίνουσιν, ἀλλὰ καὶ κρίνονται. «ὕμεῖς» γάρ, φησίν, «καὶ ἀγγέλους κρινεῖτε». 4.6 οὐδ' ἐν αὐτοῖς εἰσιν τῶν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις. οὐ τόποις εἰσὶν ἀπερίγραφοι καὶ διαστήμασιν ἀμέτρητοι. ὁ γὰρ Γαβριήλ λαλῶν τῷ Δανιήλ, ἢ εὐαγγελιζόμενος τὴν θεοτόκον παρθένον, οὐκ ἦν καὶ ἐν οὐρανῷ τῇ οὐσίᾳ, ὡς τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ τότε ἐπὶ γῆς διέτριβεν μόνον. οὐδὲ τοῖς αἰῶσιν εἰσὶν ἀπερίληπτοι· «ὁ ποιῶν» γάρ, φησί, «τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον.» 4.7 οὐχ ἔν τι τῶν γινομένων παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ λειτουργοῦσιν αὐτῷ, ὡς ἔδειξεν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, διακονησάμενος πρὸς τὴν θεοτόκον Μαρίαν καὶ εἰπὼν· «πνεῦμα ἅγιον ἐλεύσεται ἐπὶ σέ.» οὔτε οὖν ναὸς αὐτῶν ἐστίν ὁ ἄνθρωπος, καθὰ ἐστίν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ. οὐ συμπεριλαμβάνονται μετὰ τοῦ θεοῦ. οὐ μία τίς ἐστίν ὑπόστασις ἀγγελική, ἀλλὰ καὶ δυσαρίθμητος. 4.8 τὸ δὲ ὑπερπάμφαες ἅγιον πνεῦμα συμφυῶς καὶ ἐνοειδῶς ἀπὸ τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπερουσίου καὶ προουσίου καὶ καθολικῆς καὶ ἀμόρφου προήλθεν ἀχρόνως πατρικῆς ὑποστάσεως, καὶ προσηγόρευται θεῖον· ἐν τῷ ἐστίν ἀπλήθυντον, ἀγαθόν, ἄφθονον, ἀπρόσιτον, ἀπερίγραφον πάσαις νοήσεσιν, ἀπειροδύναμον, ἀνέκλεκτον, μόνως ὑπάρχον· καὶ φύσει ἅγιόν τε καὶ πνεῦμα τοῦ θεοῦ, καὶ οὐδὲν ὄν τῶν πάντων, ἀλλὰ θεὸς ἐν οὐρανῷ τε ὢν καὶ συνὼν ἡμῖν, αἴτιος πᾶσιν πάντων καλῶν· παρὼν μὲν τοῖς ὅλοις ἀύλως, ἀνειδέως, ἀμετασχηματίστως· 4.9 οὐκ ἐξιστάμενος δὲ τοῦ συνιδρῦσθαι ἀφράστως τῷ πατρί, καὶ ἐξαπλούμενος πάντη καὶ χωρῶν, καὶ ἐν ἅπασιν ἀμιγῶς κατοικῶν· καὶ ταῖς ἐννοίαις ἡμῶν τε καὶ τῶν ἡμῖν ἀοράτων ἐμβατεύων, καὶ ἀκριβῶν ἅπαντα, καίτοι πάντα εἰδῶς· καὶ ἀφώνως ἐνηχῶν, καὶ ψυχῶν ἐπακούων ἔνδοθεν σιγῇ κραζουσῶν, καὶ πάσας ἐπὶ πᾶσιν οἰκτείρων ἀμελλητί, καὶ ἐπιρωννύων, καὶ εὐφροσύνην ἄφατον ταῖς ἐκασταχοῦ φύσει ἐνδιδούς· περιέχων τοῦδε τοῦ παντὸς τὴν σύστασιν, καὶ πάντα ἔχων ὑφ' ἑαυτῷ· καὶ θεσπεσίῳ φωτίζων φωτὶ καὶ εὐεργετῶν τῇ ἀπλέτῳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ καὶ ἀγαθότητι· 4.10 τὰ μὲν ἀμείνω τὴν γνώμην ἐπὶ τελειότερον ἄγων σκοπόν, τὰ δὲ χεῖρω καὶ πλημμελῶς ἀναστρεφόμενα οὐκ ἀποστερῶν τῆς ἑαυτοῦ βασιλικῆς καὶ ὁμοιοθετικῆς καὶ ἀμερίστου προστασίας, ἀλλ' ἐν ἐφέσει καθιστῶν αὐτὰ καὶ συννοία τῆς χορηγοῦ τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν ὁμοουσίου τριάδος· καὶ πᾶσι τοῖς καλλιεργοῦσι συλλαμβανόμενος, μετὰ τοῦ πάντων ἐξηρημένος εἶναι οὕτως, ὅτι ἄλλω μὲν τῶν ἀποστόλων διάγοντι ἐν Ἰνδία, ἑτέρω δ' ἐν Σπανία ἄλλω δ' ἐν ἄλλω τόπῳ ἕως τῆς ἐσχατίας τῆς γῆς παρ' αὐτοῦ νενημημένῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀπλανοῦς καὶ ἀκιβδήλου μετεδίδου σοφίας· οὐ τῷδε μὲν νῦν, ἑτέρω δ' εἰσαῦθις παραγινόμενος, οὐδὲ τῷ μὲν μᾶλλον, τῷ δὲ ἔλαττον ἐπιπνέων, ἀλλ' ἅμα τε καὶ ἐκάστῳ ὁμοῦ καὶ διακεκριμένως αἰεὶ ὁμοίως ἐπιλάμπων, καθὰ καὶ ὁ εἰπὼν κύριος· «μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.» 4.11 ἐπεὶ μὴ γε-ἐπειδὴ αὐτοὶ τὴν παρ' Ἰωάννη

κειμένην θεολογίαν περὶ τοῦ πνεύματος ἔνθα εἶπεν· «πνεῦμα ὁ θεός» μεταφέρουσιν εἰς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, λέγοντες διὰ τὸ εἶναι πνεῦμα αὐτὸν οὕτω γεγράφθαι, ἔτι δὲ ἐπειδὴ γέγραπται καὶ· «πνεῦμα τοῦ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος» – ἄρα καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἄτε πνεῦμα τοῖς ἄλλοις συναριθμήσουσι λειτουργικοῖς πνεύμασιν; εἰ δὲ τοῦτο οὐχ οὕτως, οὐδὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα νοεῖται μετὰ τῶν ἄλλων πνευμάτων. ἀρχάγγελος γὰρ οὐκ ἔστιν. ὁ γὰρ Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ καὶ οἱ κατ' αὐτούς εἰσιν ἀρχάγγελοι· μετ' ἐκείνους δὲ οὐδὲ αἰρετικοὶ εἶποιεν ἂν τετάχθαι τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 4.12 ποῦ οὖν λοιπὸν ἢ μετὰ ποίων κτισμάτων τάσσεσθαι δοκιμάζουσιν αὐτό; μετὰ γὰρ τὸν θεὸν φύσιν ἄλλην λογικὴν ἀπὸ γραφῶν οὐκ ἐδιδάχθημεν ἢ τῶν πολλῶν πνευμάτων καὶ καθ' ἡμᾶς σωμάτων. 4.13 ἔτι σοφιστικῶς ἐκ τῶν προκειμένων ἐπάγουσιν· ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς «ἀληθινός», τὸ δὲ πνεῦμα «ἀλήθεια» γέγραπται, ὡς ἀπάδοντος τούτου. ἔστιν δὲ ταῦτόν, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ δέδεικται λόγῳ, καὶ οὐ διαφέρει τοῦτο ἐκείνου.

5.ν Περὶ τῶν λεγόντων, ὅτι «μονογενοῦς ὄντος τοῦ θεοῦ λόγου, τί τὸ πνεῦμα καλέσομεν;» καὶ περὶ τοῦ μαρτυρεῖσθαι τὸν υἱὸν μονογενῆ. τὸ ἅγιον πνεῦμα ἔν καὶ μόνον· καὶ πάλιν τὸν υἱὸν λόγον· τὸ ἅγιον πνεῦμα, ῥῆμα. καὶ περὶ συγκρίσεως· καὶ περὶ τοῦ μὴ εἶναι παράδειγμα τοῦ ἀσυγκρίτου οὐσίας.

5.1 Πρὸς ταῦτα οἱ ποικιλώτατοι καὶ πολυτροπώτατοι κατὰ τὸν λόγον οὐκ οἶδα, εἰ μὴ καὶ κατὰ τὴν γνώμην, πάντως δὲ ὅτι καὶ τοῦτο οἱ τῆς ἀπλουστερίας καὶ ἀληθεστερίας διδασκαλίας ἀλλότριον αἰρετικοὶ ἀναστρέφοντες πολλάκις τὰ αὐτὰ ῥήματα, φασίν· «μονογενῆς ἐκλήθη ὁ θεὸς λόγος, ἐπειδὴ τὸ ἅγιον πνεῦμα οὐκ ἐκ τῆς ὑποστάσεώς ἐστιν τοῦ πατρὸς. ἐπεὶ εἰ αὐτὸς μὲν οὐκ ἂν ἐλέχθη μονογενῆς, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα προσηγορεύθη ἀδελφὸς αὐτοῦ.» 5.2 ἐκεῖνοι μὲν οὕτως καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἀνομοιούμενοι, ἢ δὲ ἀλήθεια πρὸς αὐτούς. μονογενῆς γέγραπται, διὰ τε τὸ μόνον γεννηθῆναι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, καὶ μὴ ἐκπορευθῆναι, ὡς τὸ ἅγιον πνεῦμα· διὰ τε τὸ ἀποκλείεσθαι τὰς βλασφημίας αἰρετικῶν λεγόντων αὐτὸν κτίσμα καὶ υἱόν, ὡς ἔσμεν ἡμεῖς. καὶ τὸ ἅγιον δὲ πνεῦμα ἔν καὶ μόνον εἶναι γέγραπται, διὰ τε τὸ ἐνιαίως καὶ μόνως αὐτὸ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορευθῆναι καὶ μὴ γεννηθῆναι, ὡς ὁ υἱός· διὰ τε τὸ μὴ κτίσμα, ὡς τὰ ἄλλα πνεύματα, ὑπονοεῖσθαι. 5.3 τὸ γὰρ ἔν οὐ δύο, οὔτε ἀλλότριόν ἐστι τὸ πνεῦμα τῆς οὐσίας πατρὸς, οὔτε διώρισται τῆς πρὸς τὸ ἐν ἐνώσεως· οὔτε πρὸς ἐκεῖνον ὕφεισιν ἔχει ἢ ἄλλον ἑαυτοῦ μᾶλλον συμφέστερον ἢ ἀγχίθεον· οὔτ' ἀνέχεται ἢ ἀριθμὸς προσαγορεύεσθαι τῆς ἐνάδος οὐσίας ὃν ἢ τοῖς παρηγμένοις συντάττεσθαι, τῶν πάντα παραγαγόντων σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τυγχάνον. οὐ δύναται οὖν τὸ ἐν ἅγιον πνεῦμα οὔτε τῷ ἐνὶ πατρὶ ἢ τῷ ἐνὶ υἱῷ εἶναι ἀνόμοιον, οὔτε τῷ πλήθει τῶν πνευμάτων ὅμοιον. 5.4 καθάπερ γὰρ ἐνός ὄντος θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἐνός υἱοῦ ἀληθινοῦ πάντες οἱ κατ' εἰκόνα δι' ἀγαθότητα καὶ ἀφθονίαν αὐτοῦ ἐκλήθημεν θεοὶ καὶ υἱοί, –οὐκ ὄντες τῆ ἀληθείᾳ–κατὰ τό· «ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες» οὕτως ἐνός καὶ μόνου ὄντος ἀγίου πνεύματος ἀληθείας, πολλὰ πνεύματα λέγεται, οὐκ ὄντα τῆ φύσει πνεύματα τοῦ θεοῦ. 5.5 οὐ βλέποντες καὶ ἀνασκεπτόμενοι, ὅπως ἂν τοῖς θεολόγοις φαίνοντο συμβαῖνόν τι λέγοντες, οὐκ ὀκνοῦσι καὶ ἄλλα ἐπιφέρειν βλαβερά. καὶ μοί, πρὶν ἅπαντος ἀκοῦσαι τοῦ λόγου, μέμψηται μηδὲ εἷς, εἰ βλάβην τὰ ἐκείνων καλῶ. εὐρήσει γὰρ, ὅτι φθέγγονται, ἄντικρυς ἀντιπράττοντες τῆ γνώμῃ τῶν θεηγόρων ἀνδρῶν, οἱ τὸ περὶ τοῦτο διαπρέπουν εἶχον παρὰ τοῦ θεοῦ ἐν δωρεᾷς μέρει. λέγουσι γάρ· εἰ θεὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ἢ πατὴρ ἢ υἱός ἐστιν· μὴ ὃν δὲ τούτων μηδέν, οὐκ ἔστι θεός, ὡς οὐδὲ τὰ ἄλλα πνεύματα. 5.6 ἀπαντητέον τοῖσιν αὐτοῖς

οὕτως, ὡςπερ θεὸς ὁ πατὴρ οὐ διὰ τὸ εἶναι πατέρα, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι θείας φύσεως, καὶ ὁ υἱὸς οὐ διὰ τὸ εἶναι τοῦ τυχόντος υἱόν, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ θεοῦ εἶναι υἱὸν λόγον καὶ ἀναγκαίως τῆς αὐτοῦ θείας φύσεως ὑπάρχειν, οὕτως καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα θεὸς οὐ διὰ τὸ ἀπλῶς εἶναι πνεῦμα, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ θεοῦ εἶναι ἓν καὶ μόνον πνεῦμα ἅγιον, καὶ τῆς αὐτοῦ θείας φύσεως καθεστάναι, ὡς προελέχθη. καὶ ὡςπερ ἀκούσαντες· «εἷς ὁ θεός» καί· «κυρίῳ τῷ θεῷ σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» ἐξ ἴσου τῷ πατρὶ θεὸν τε εἶναι τὸν μονογενῆ λόγον πιστεύομεν καὶ προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν αὐτῷ· τὸν ἴσον τρόπον καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διακεῖμεθα. 5.7 αὐτῷ γάρ, ὧ̄ προσετάχθημεν ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀφθάρτου βαπτίσματος δοθέντι ὄρω, ἐξ οὗ ἤρτηται ἡ τῆς πάσης ἡμῶν πολιτείας καὶ θρησκείας κατάστασις, συντάττειν αὐτὸ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ προσετάχθημεν καὶ συμπροσκυνεῖν καὶ συνδοξάζειν αὐτὸ καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ. αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ λογικὴ λατρεία, ἣν ἔγραψεν Παῦλος τοιῶσδε· «ἵνα παραστήσητε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν.» 5.8 καὶ ὃν τρόπον, τοῦ ἀποστόλου τὸν θεὸν μόνον σοφόν τε καὶ ἔχειν ἀθανασίαν χρησιμωδήσαντος, πιστεύομεν καὶ τὸν υἱὸν ὁμοίως ἔχειν ἀθανασίαν καὶ εἶναι σοφόν, ἅτε ἀπαράλλακτον κατ' οὐσίαν ὄντα τῷ πατρὶ καὶ λόγον αὐτοῦ καὶ ζωὴν αἰώνιον, ὡς γράφει, ὑπάρχοντα· οὕτως καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. οὐ γὰρ κατὰ χάριν ἦτοι δόσιν ἔχει ἀθανασίαν καὶ σοφίαν, ὁμοίως τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων, ἀλλὰ φύσει κέκτηται· πνεῦμα γὰρ σοφίας ἐστίν. τοιγαροῦν γέγραπται, ὡς· «οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ μόνου σοφοῦ, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.» εἰ γὰρ δοίησαν μὴ ταῦτα οὕτως ἔχειν, ἢ παρακρούσονται τὸν θεὸν λόγον, ἢ παρὰ τὰς γραφὰς δόξουσιν ποιεῖν. 5.9 τῇ γὰρ ἐν μιᾷ θεότητι τριάδι οὐ συντάττεται τι, οὔτε τὰ πνεύματα διὰ τὸ κεκληθῆσθαι πνεύματα, κἂν μὴ τὰ βέβηλα εἴπομεν, οὔτε οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸ κεκληθῆσθαι θεοί· οὐ γὰρ ἐσμεν τῇ ἀληθείᾳ. εἰ δὲ οὐκ οἰηθῶσιν ἀντιπίπτειν αὐτοῖς τό· «μόνῳ σοφῷ θεῷ», καί· «μόνος ἔχων ἀθανασίαν» οὐ δυνήσονται ἀπ' οὐδενὸς ἐξ ἐναντίας τοῦ ἁγίου πνεύματος κατασοφίζεσθαι. ταῦτα γὰρ οὕτως ὑπὸ Παύλου ἐρρήθη, διὰ τὸ τοῦ θεοῦ λόγον μὲν τὸν υἱόν, πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα τυγχάνειν, καὶ ἀχωρίστως αὐτοῦ ἔχειν κατὰ τὴν φύσιν, καὶ εἰς μίαν ἀνάγεσθαι θεότητα, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἔξω λέγεται· εἷς θεὸς αὐτοπάτωρ, ἐξ οὗ τάδε πάντα γέγοντο. 5.10 ὡς τοίνυν περὶ τοῦ πατρὸς Παῦλος Ῥωμαίοις, Γαλάταις καὶ Τιμοθέῳ γέγραπεν· «εἷς ὁ θεός,» οὕτω περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ Ἰωάννης εἶπεν· «ὁ μονογενὴς θεός, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς.» περὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος Παῦλος Κορινθίοις ἐδίδαξεν· «ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ πνεύματι» τὸ γὰρ ἐνιαῖον τῆς θείας καὶ ἀπληθύντου φύσεως ἴδιον. καὶ καθὰ ἐγράφη, ὅτι ὁ υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ μαρτυρῶν λέγει· «ἐγὼ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον.» οὕτως ἐγράφη, καὶ ὁ αὐτὸς εἶπεν· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,» ἢ γοῦν ἐξεπορεύθη. 5.11 καὶ ὡςπερ ὁ υἱὸς θεὸς καὶ κύριος ὢν, τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἐστὶν υἱός· οὕτω τὸ ἅγιον πνεῦμα, θεὸς καὶ κύριος ὢν, τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἐστὶν πνεῦμα. καὶ ὃν τρόπον λόγος γέγραπται ὁ υἱὸς διὰ τὸ συνυπάρχειν τῷ πατρὶ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα γέγραπται «ῥῆμα τοῦ θεοῦ» καὶ «πνεῦμα τοῦ στόματος» αὐτοῦ καὶ «πνοὴ παντοκράτορος», ἐπειδὴ συνυφεστῶς ἐξέλαμψεν ἐξ αὐτοῦ· ἵνα μὴ ἔξωθεν αὐτὸ τῆς θεότητος τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶναι τις ὑπολάβῃ. ἴδιον γὰρ τὸ ῥῆμα τοῦ λόγου, καὶ ὁ λόγος τοῦ νοῦ· καὶ πληροῦται τό· «ὁ εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, καὶ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν.» 5.12 καὶ καθὰ ὁ υἱὸς δείκνυται ἀπαράλλακτος τοῦ πατρὸς, ἧ̄ γράφει· «ὁ ἑορακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα» ὡσαύτως καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα δι' ὧ̄ν φάσκει· «ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστὶν ὁ θεός, ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν.» ἀνάγκη οὖν πᾶσα, θεοῦ ἀληθινοῦ ὄντος τοῦ πατρὸς, θεὸν ἀληθινὸν εἶναι ἴσον

αὐτῷ καὶ τὸν δεικνύντα αὐτὸν τῇ ἑαυτοῦ ἐμφανείᾳ. 5.13 καὶ ὡσπερ διὰ τοῦ υἱοῦ πάντα ἐγένετο, οὕτως ὑπὸ τοῦ πνεύματος πάντα ἡγιασθή καὶ ἐδυναμώθη. φασὶν γὰρ οἱ ἀπόστολοι· «δέσποτα, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· ὁ διὰ πνεύματος ἁγίου, στόματος δὲ Δαυὶδ παιδός σου εἰκῶν.» καὶ καθὰ ἰσοδύναμος καὶ ὁμοιος ὁ μονογενὴς τῷ πατρὶ καὶ ἐξουσιαστὴς σημαίνεται κατὰ τό· «ὅσα ἂν ποιῇ ὁ πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ» ὡσαύτως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατὰ τό· «πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.» 5.14 καὶ ὡσπερ περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν ὁ Χριστός· «οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός,» οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ ὁμοιον εἴρηται, ὅτι· «τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.» καὶ ὃν τρόπον ὁ υἱὸς τὸ ἀγγελτικόν, «μεγάλῃς βουλήσιν ἄγγελος» ἐκλήθη· οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· φησὶν γάρ· «ἀλλὰ ἐλάβομεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν.» 5.15 καὶ ὁμοιότατον τῷ· «ἀπαρχὴ Χριστός,» τὸ λέγον ῥητόν· «καὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες.» καὶ ἰσοπαλὲς τῷ· «ὁ δὲ κύριος ἁγιάσαι ὑμᾶς, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως,» τό· «ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἔθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ.» καὶ ἰσόρροπον τῷ εἰπεῖν· «ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι ἐν ἐμοὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ,» τό· «ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.» 5.16 καὶ ἰσοδύναμον τῷ εἰπεῖν· «ἑαυτοὺς δοκιμάζετε, εἰ ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν,» τὸ φάναι· «ἡμεῖς δὲ οὐ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.» καὶ ἴσον τό· «οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» τῷ ὑπὸ Ἰωάννου γραφέντι· «ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ὑμῖν μένει. ἐν τούτῳ γινώσκουμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν,» καὶ τῷ· «ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.» 5.17 καὶ ὡσπερ διὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον πνεῦμα δίδοται κατὰ τό· «ἐκχεῶ ἀπὸ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα» καὶ κατὰ τό· «λάβετε πνεῦμα ἅγιον.» οὕτως διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Παῦλον Ἐφεσίοις γράφοντα· «ἵνα δῶ ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν.» 5.18 ἐκλάβοιμεν δ' ἂν ἐν ὁμοίῳ καὶ ἴσῳ τό· «ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς τόνδε τὸν προφήτην» καὶ τό· «κύριος εἶπεν» καί· «τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ» τῷ ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπὸ Πέτρου εἰρημένῳ· «ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν, ἣν προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον» καὶ τῷ ὑπὸ Παύλου ἐν Ῥώμῃ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου» καὶ τῷ· «τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει» καί· «τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ». 5.19 ἰσότημόν τε τῷ· «ὁ θεὸς αἰώνιος» τὸ ὑπὸ Παύλου κηρυχθέν· «ὃς ἑαυτὸν προσήνεγκεν διὰ πνεύματος αἰωνίου.» συγκριτικόν τε τῷ· «οὐδεὶς δύναται πνεῦμα ἅγιον λαβεῖν ἢ παρὰ κυρίου» καὶ τῷ· «λάβετε πνεῦμα ἅγιον» τό· «οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.» 5.20 ταῦτόν τε ἐστὶν τό· «ὀδηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὴν ἀλήθειαν,» τουτέστιν τὸ ὀδηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν, τῷ ὀδηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ θεσπίζοντος· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.» καὶ ἰσοσθενὲς τῷ λέγοντι ῥητῶ· «μὴ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;» τὸ γράφειν· «μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.» καὶ ὁμοιόλεκτον τῷ· «ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται» τό· «ἐξαποστελεῖς τὸν λόγον σου, καὶ τήξει αὐτά.» 5.21 ἰσάμιλλόν τε τῷ εἰπεῖν· «κύριος μαρτυρεῖ τῇ ἐμῇ ψυχῇ, ὅτι οὐ ψεύδομαι» τὸ γράφειν· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.» καί·

«τὸ πνεῦμα διαμαρτύρεται με κατὰ πόλιν λέγον.» ἀπεικασμένον τε τῷ λέγοντι δεσποτικῶ ῥήματι· «ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων,» τό· «οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατήλθον εἰς Σελεύκειαν.» 5.22 καὶ ἴσον τὸ γράφειν· «εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ,» τῷ γράφειν, ὅτι· «ἔλεγον τῷ Παύλῳ διὰ τοῦ πνεύματος· μὴ ἀνάβαινε εἰς Ἱερουσαλήμ.» συγγενές τε τῷ· «ὁ υἱὸς ζωῆ αἰώνιος» τὸ ὑπὸ αὐτοῦ λεχθέν· «τὸ ὕδωρ, ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. τοῦτο δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὃ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν,» καὶ τῷ· «μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γεγονάμεν» τό· «ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας γευσάμενους τε τῆς δωρεᾶς τοῦ ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου.» 5.23 καὶ ἔοικεν σφόδρα τὸ ἐν ταῖς πράξεσι τοιῶσδε εἰρημένον· 5.23 «ὠφθησαν τοῖς ἀποστόλοις διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, καὶ ἐκάθισαν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου,» καὶ τὸ ὑπὸ Ἰωάννου λεχθέν· «αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί» τῷ χρησιμοδηθέντι ὑπὸ μὲν Μωυσέως· «ὁ θεὸς πῦρ καταναλίσκον·» ὑπὸ δὲ Ἡσαίου· «ἰδοὺ κύριος ὡς πῦρ ἦξει.» καὶ συνάδει τῷ φάναι· «περιετιμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ» τὸ γεγράφθαι· «περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι.» 5.24 καὶ εἰ ἐμπρέπει περὶ τοῦ θεοῦ λέγεσθαι τὴν Πέτρου φωνήν· «μετανοήσει ἕκαστος ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ βαπτισθήτω εἰς τὸ ὄνομα κυρίου Ἰησοῦ, καὶ σωθήσεται·» ἄρα τῷ θεῷ ἀπαράλλακτον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν δεσπότην τοῖς μαθηταῖς, αὐτοῖς ὀνόμασι φάναι· «ἀναμείνατε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατε, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίου.» οὐδὲν γὰρ ἕτερον τοῦτο δηλοῖ, ἢ ὅπερ καὶ ἡ ἄλλη αὐτοῦ περὶ τὸ φῶς μυσταγωγία, ὅτι δὴ τὰ αὐτὰ ἐνεργεῖ καὶ δύναται τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἄπερ τοῦνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ἅτε τῆς αὐτῆς ὑπάρχον θεότητος. 5.25 ἀπαράλλακτόν τε τὸ κήρυγμα τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐξ ἴσου σεπτόν, ἧ Παῦλος Ῥωμαίοις γράφει· «εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε.» τὴν αὐτὴν ἔνδειξιν ἔχει καὶ τό· «οὐ γὰρ τολμῶ τι λαλεῖν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἔθνων λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ,» τῷ· «ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεῦτε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί.» 5.26 παρατήρει γάρ, ὅτιπερ ὡς ὁ πατήρ, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ παρὰ τῷ Χριστῷ μένει, ἀχώριστον ὃν τῇ θείᾳ φύσει· καὶ ὅτι τὰ θεϊκὰ ἔργα ὑπὸ τῆς ἀρρήτου τριάδος ὁμοφρόνως γίνεται· καὶ καθὰ ὁ πατήρ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει ὧν ἐξεικονίζεται ἐν τῷ μονογενεῖ, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς θεότητος, τουτέστιν τῆς οὐσίας· τὸν ἴσον τρόπον καὶ ὁ μονογενὴς ἐν τῷ ἐνὶ ἁγίῳ πνεύματι. πόσα δὲ ἄλλα ἐμφέρεται περὶ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος οὐ διαφέροντα πρὸς τὰ γεγραμμένα περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, ἐξ ὧν τινα διαφόροις τόποις τοῦδε περιέχεται τοῦ βιβλίου, δι' ὧν ἦλθεν ὁ τοῦ λόγου δρόμος. 5.27 ἐπεὶ μή γ' ἔτι ἐροῦσιν ἀντερωτηθέντες, ὅτι ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἢ Εὐᾶ καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς παῖδες; καὶ πῶς οἱ μὲν ἐγράφησαν γεννηθέντες, ἢ δὲ οὐτ' αὐτοῦ παῖς, οὐτ' ἀδελφὴ τῶν τεχθέντων ἐκ λήθη; ὅποτε οὐ δυνατὸν παραδειχθῆναι ἐκ παραβολῆς κτισμάτων τὴν μονάδα καὶ ἀσύγκριτον φύσιν, τὴν ἀθέατον μένουσαν τῷ νῶ, ἀκοῆ δὲ καὶ ῥήμασιν οὔτε προοισθῆναι ἀνεχομένην. κἂν γὰρ μικρὰ τις ὡσεὶ σκιὰ ὁμοιώσεως οἰονεῖπως. εὗρεθῆ, φεύγει τὸ πλέον ἀφ' ἑνὸς τὸν παρεκβάλλοντα κάτω πῦρ. οὐδαμῶς γὰρ τὸ παράδειγμα ταυτότης εἶναι δύναται· ἐκεῖνα δὲ μόνον λέγειν ἀσφαλές, ἄπερ πρὸς τὰ μέτρα ἡμῶν ἐδίδαξαν αἱ γραφαί. 5.28 ὅτι οὖν ἐν καὶ μόνον εἶναι πνεῦμα τοῦ

θεοῦ πατρὸς γέγραπται, διὰ τὸ κεχωρίσθαι μὲν τῇ φύσει τῶν ἄλλων πνευμάτων, συνῆφθαι δὲ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, Παῦλος ὑφηγεῖται γράφων πρὸς μὲν Κορινθίους ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ πνεύματι» καὶ πάλιν· «πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται,» καὶ πάλιν· «πάντες ἐν πνεύμα ἐποτίσθημεν.» πρὸς δὲ Ἐφεσίους· «ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέρωθεν ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα» καὶ πάλιν· «σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος» τουτέστιν· πολλὴν ποιεῖσθαι φυλακὴν τοῦ μὴ χωρίζειν αὐτὸ τῆς ἀνωτάτω ἐνάδος καὶ αὐτοτελοῦς οὐσίας. 5.29 ὅτι δὲ καὶ ῥῆμα ὠνόμασται, μαρτυροῦσιν οὕτως· Παῦλος γράφων πρὸς Ἐφεσίους μὲν· «ἀναλαβόντες τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ καὶ θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶν ῥῆμα θεοῦ.» ἢ τινος μαχαίρας ἐμνημόνευσεν καὶ Ματθαῖος ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ εἰπὼν· «οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν» οὐ ξίφος λέγων, ἀλλὰ τὴν εἰρήνης ἐπέκεινα τμητικὴν τῶν πεπωρωμένων καρδιῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀκατάλεκτον σοφίαν· πρὸς δὲ Ἑβραίους· «φέρων γὰρ τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.» 5.30 ποίω δὲ ῥήματι; προεφήτευσεν Δαυὶδ· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερωθήσονται καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν» καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· «ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γεννηθέντας πνεύματος ἁγίου καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα» Πέτρος δὲ· «διότι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν καὶ ἡ εὐπρέπεια αὐτοῦ ἀπώλετο· τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα» ὃν τρόπον περὶ τοῦ υἱοῦ ψάλλει ἐν ριῇ· «εἰς τὸν αἰῶνα, κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.» πολλὰ γὰρ περὶ τῶν ἀκροτάτων καὶ θειοτάτων ὑποστάσεων μυστικώτατα παραδίδωσιν.

6.ν Περί τοῦ πάντα, ὅσα ἴδια θεότητος, μαρτυρεῖσθαι περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὕτως·

Ἐπειτα οὖν χρησιμωδοῦσιν περὶ τῆς ἀκηράτου καὶ ἀφράστου φύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος οἷα περὶ τοῦ ὄλων κατεξουσιάζοντος θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ πάντων ἐπέκεινα καὶ πάντων κυρίου υἱοῦ, διὰ τὸ μὴ ἑτεροουσίως ἔχειν μηδὲ δυνάμει καὶ δόξῃ ἐλαττόνως. καὶ οὐδὲν εὐρίσκεται τούτων ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπάρχον οὐδενὶ κτιστῷ. ὅπερ γὰρ καὶ ἔχει, φιλοτιμηθὲν παρὰ τῆς ἐν μιᾷ θεότητι τριάδος ἔχει· καὶ πέφυκεν ἕκαστον ἀεὶ ἀφ' ὧν ἐστὶν ἐπιγινώσκεισθαι, τί τέ ἐστιν, καὶ τί μὴ ἐστὶν, εἴτε θεὸς ἔφυ, εἴτε κτίσμα. οἷον· 6.1ν ὅτι οὐ κατὰ αἰρετικούς πρῶτον κτίσμα ἐστίν. ἀλλὰ θεός· τὸ γὰρ πρῶτον κτίσμα ὁ σατανᾶς τυγχάνει. ἢ κτίσις τὸ εἶναι ἔχει, οὐκ οὔσα τὴν ἀρχὴν. ἐδείχθη δὲ ἐν τῷ Ἰωβ καὶ ποῖον αὐτῆς ἐστὶν ἐν λογικοῖς πρῶτον ποίημα· λέγει γὰρ τὸ ψευδόμενον τῷ τρόπῳ τὴν φύσιν διάβολον. τὸ δ' ἅγιον πνεῦμα ὡς «πνοὴ τοῦ παντοκράτορος» κτίσμα εἶναι ἢ ἀρχὴν ὄλως ἔχειν, οὐδαμῇ γέγραπται. οὐδὲ γὰρ ἂν προϋπῆρξεν τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος δημιουργημα, καὶ τοιοῦτο ἀδόκιμον, ἀχάριστον καὶ βέβηλον ἐξ οἰκείας γνώμης φανέν, γραφῆς δὲ μήτε λεγούσης εἶναι τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος ἀρχὴν, «πνεῦμα δὲ τοῦ θεοῦ» καὶ «ἐκ τοῦ θεοῦ» καὶ «θεῖον» καὶ «ἅγιον» εὐφημούσης αὐτό, μήτε δὲ ἀφοριζούσης ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν θείων ὑποστάσεως τὸ πρῶτιστα καὶ τὸ ἔπειτα, ποῖα περὶ τοῦ εἶναι αὐτὰς ἐν τῇ ἀγενήτῳ μιᾷ θεότητι καὶ ἰσοτιμίᾳ ὑπολείπεται ἀμφισβήτησις; 6.2ν ὅτι πληροῖ τὴν οἰκουμένην, καὶ συνέχει τὰ πάντα οὐδὲν κτιστὸν πληροῖ τὴν οἰκουμένην, ἢ συνέχει τὰ πάντα, καὶ ἐν πᾶσιν τυγχάνει· ἀλλὰ καὶ τῶν νοερῶν δυνάμεων πέρας

ἐστίν, καὶ ὠρισμένη ποσότης· μόνως γὰρ ταῦτα τῆς θεότητος ἴδια. ἡ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος μεγαλοσύνη ἀδιάλυτος, ἀπέραντος καὶ πανταχοῦ καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν αἰεὶ ἐστίν· πληροῦσα μὲν τὸν κόσμον καὶ συνέχουσα κατὰ τὴν θεότητα, ἀχώρητος δὲ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ μετροῦσα μὲν, οὐ μετρομένη δέ. «οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα,» ὡς ὁ σωτὴρ ἐν Ἰωάννῃ λέγει· καὶ κατὰ τὴν Σοφίαν, ἔχουσαν· «ἀγαπᾶς γὰρ τὰ ὄντα πάντα, καὶ οὐδὲν βδελύσσει, ὧν ἐποίησας· οὐδὲ γὰρ ἂν μισῶν τι κατεσκεύασας. πῶς δὲ ἔμεινεν ἄν τι, εἰ μὴ σὺ ἠθέλησας ἢ τὸ μὴ βληθὲν ὑπὸ σοῦ ἐτηρήθη; φεῖδῃ δὲ πάντων, ὅτι πάντα σὰ ἐστίν, δέσποτα φιλόψυχε, καὶ τὸ ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστίν ἐν πᾶσιν.» ἔνθεν καὶ πατέρα πάντων τὸν θεὸν εἰκότως ὀνομάζομεν, οὐκ ὄντα ἡμῶν φύσει πατέρα, ὡς ἔστιν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ. καὶ πάλιν· «πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκεν τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα γινῶσιν ἔχει φωνῆς·» ἀντὶ τοῦ περιέλαβεν τὴν ἄορατον καὶ ὄρατὴν κτίσιν, τὴν νοητὴν καὶ αἰσθητὴν, καὶ οὐδὲν τῶν πάντων ἐστὶν ἄμοιρον τῆς αἰδίου ἐπιστασίας αὐτοῦ· τὸ γὰρ πάντα συνέχειν τοῦτο δηλοῖ. καὶ πάσης, φησὶν, ἐπακούει φωνῆς, ὡς θεὸς ἐν πᾶσιν πανταχοῦ αἰεὶ τυγχάνων, καὶ πᾶσαν ὑλικὴν ἀναρμοστίαν εἰς τάξιν περιάγων τὴν πρέπουσαν, καὶ τῶν πρὸς αὐτοῦ ποιηθέντων φειδόμενός τε καὶ ἐπιμελούμενος, ἅτε αὐτὸς τὴν φύσιν πρόνοια ὑπάρχων καὶ σοφία, δι' ὧν διαπεφοιτηκυῖα, ὡς ὁ πατήρ. τίς γὰρ ὁ τοιαύτην ἔχων γινῶσιν; Ἡσαΐας τε λέγει οὕτως· «πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας,» καὶ ὁ Δαυὶδ προσάδει· «ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; καὶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου ποῦ φύγω;» καὶ ὁ δεσπότης δὲ διδάσκων, ὡς ἡ θεότης τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐ περιγράφεται τόπω, ἀλλ' ὁμοῦ ἐν οὐρανῷ τέ ἐστίν καὶ ἐπὶ γῆς, πᾶσαν αὐτάρκειαν παρασχόμενον αἰεὶ καὶ παρεχόμενον τῇ κτίσει, ἔφη παρ' Ἰωάννῃ· «ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ ἐγὼ ἔρω τῆσιν τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα ἢ μεθ' ὑμῶν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.» ἵνα δὲ γνώριμον γένηται, ὡς τῆς πανταχοῦ παρουσίας μιᾶς ἀπείρου φύσεως καὶ αἰ τοιαίδε μαρτυρίαι ἀποφαίνουσιν αὐτό· τὰ ἴσα παρέδωκαν περὶ ἑκατέρας ἀκηράτου ὑποστάσεως, Ἱερεμίας μὲν ἐξηγούμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· «τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος·» Δαυὶδ δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ ἐν ρυθμῷ ψαλμῷ κελαδῶν· «καὶ τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν πέρας·» Παῦλος δὲ κηρύττων περὶ τοῦ αὐτοῦ· «ὁ καταβάς αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβάς ὑπὲρ ἅνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρῶσιν τὰ πάντα.» 6.3ν ὅτι ἄφθαρτον ἢ κτίσις οὐκ ἄφθαρτος καθάπαξ ἐστίν· ἀλλὰ φθορὰν ἐπιδέχεται, τὴν τροφήν, ἣν φαμεν καὶ μεταβολήν, ὡς ἡ προφητεία λέγει· «ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων αὐτά.» ἥς κατακούσαντες τῶν ἔξω σοφοί, φασίν· αὐτὰ λύων εἰς αὐτά, καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν αὔξων. ἡμὲν γὰρ ἀσώματος λογικὴ κτίσις τὴν κατὰ προαίρεσιν ἔχει φθορὰν, τοῦ μὲν θεοῦ μόνιμον αὐτῇ φύσιν δεδωκότος, καὶ στήσαντος αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· αὐτῆς δὲ αὐτοπροαιρέτως μεταβαλλομένης, καὶ εἰς χεῖρονα ἐκπιπτούσης λῆξιν, καὶ αὐτῷ τούτῳ φθειρομένης, ὡς ἀπολλύειν οἶον ἐκ τούτου τὸ καλεῖσθαι αἰώνιος τὸ γὰρ ὀτιδήποτε ἐξερχόμενον ἑαυτοῦ, τουτέστιν ἀλλασσόμενον, θάνατον εὕρισκει, κἂν ἄλλως διαμένει, τὴν ἰδίαν ἀλλοίωσιν. καὶ γὰρ ὅπερ ἂν νοήσαις γεγενῆσθαι ἔπειτα, τοῦτο θάνατος τοῦ προτέρου ἐστίν· οἷόν τι ἢ κακία γενομένη ἀγαθότης θανατοῦται αὐτῷ, ὧ ἀπέστη, ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος· καὶ τὸ ἔμπαλιν, ἢ ἀγαθότης ὑπὸ τῆς κακίας. ἔστιν γὰρ τινα, ἅπερ αἰεὶ ἐστάναι τῷ πρώτῳ ὄρω, εἰ καὶ μὴ ἡρνήθη τοῦτο αὐτοῖς, οὐκ ἀνέχεται. τοιγαροῦν διαγορεύουσιν ἐν ἐπιστολαῖς ταῦτα, Πέτρος μὲν· «εἰ γὰρ ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο ὁ θεός. ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας τετήρηκεν καὶ ἄρ χαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο·» Ἰούδας δέ·

«ἀγγέλους τὲ τοὺς μὴ τηρήσαντες τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλ' ἀπολι πόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, δεσμοῖς αἰδίοις εἰς κρίσιν μεγάλας ἡμέρας ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν.» ἡ δὲ σωματικὴ λογικὴ κτίσις ἀλλοίωσιν δέχεται· κατὰ ἕξιν μὲν ὡς ὁ Ἰούδας τὸν ἀγιασμόν ἀπολέσας· καὶ ὡς Παῦλος γράφει· «ἡ δὲ σπαταλῶσα χήρα, ζῶσα τέθνηκεν» καίτοι βίον ἀνύουσα τὸν ἐν ἀνθρώποις ἔτι· κατ' οὐσίαν δέ, ὡς ἀπολήγουσα μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ μεταπίπτουσα εἰς ἀθανασίαν. «δεῖ γάρ «φησίν,» τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.» ἡ δὲ μὴ λογικὴ κτίσις τροπὴν ὑπομένει καὶ ἀπογίνεται· ὡς ἡνίκα τοῦ φωτὸς εἰς σκότος καὶ τοῦ ὕδατος εἰς αἷμα μεταπίπτοντος, προεφητεύετο· «αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου» καὶ ἀλλαχοῦ· «ὁ οὐρανός,» φησίν, «καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται.» προεφητεύθη γάρ, ὡς ἔσονται καινοὶ οὐρανοὶ καὶ καινὴ γῆ. καὶ γὰρ ἀληθῆ πάν τὸ δεξιόμενον ἀρχὴν, ἔχει καὶ τέλος. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ἄτε τῆς ἀρρήτου καὶ πάντων ἐπικρατοῦσης αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου φύσεως ὑπάρχον, καὶ αἰεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον· μόνον τε εἶδος καὶ ποιοῦν τὰ τοῦ θεοῦ· καὶ φρουρητικὸν πάντων ὄντων τῶν τε λογικῶν καὶ τὴν πίστιν τελειῶν, τῶν τε μὴ λογικῶν, ἕως τοῦ δοθέντος τοῖς μὴ λογικοῖς ὄρου τῆς ἐν ταυτότητι διαμονῆς· φύσει καὶ προαιρέσει τροπῆς καὶ μεταβολῆς ἀνεπίδεκτον καθέστηκεν, ὃ ἐστὶν ἀφθαρτον. τὸ δὲ ἄτρεπτον ἡγουν ἀφθαρτον, εὐθύς ἀναρχον, ἀτελεῦτητον καὶ ὑπεραιωνίον ἐστίν. τὸ δὲ ἀναρχον· δημιουργὸς καὶ οὐ δημιούργημα. διὸ κυρίως λέγει ἡ μὲν Σοφία· «τὸ ἀφθαρτὸν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσιν» ὁ δὲ Πέτρος· «ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος.» οὕτω γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ἴσος αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ὅμοιος αἰεὶ ὑπάρχων, μήτ' ἔνδοσιν πρὸς τὸ χεῖρον, μήτ' ἐπίτασιν πρὸς τὸ βέλτιον δεχόμενος, ἤκουσεν ὑπὸ Ἰακώβου· «παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα·» καὶ παρὰ Παύλου· «ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ.» ὄν τρόπον καὶ ὁ υἱὸς ἐν ρά Ψαλμῷ ἐμαρτυρήθη· «σὺ δέ, κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις,» καὶ πάλιν· «κατ' ἀρχὰς τὴν γῆν σὺ, κύριε, ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον εἰλίξεις αὐτούς καὶ ἀλλαγῆσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς αἰεὶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.» 6.4ν ὅτι αἰώνιον ἡ κτίσις οὐ καθάπαξ καὶ αὐτοτελῶς τὸ αἰώνιον κέκτηται, πρῶτον μὲν ἐπειδὴ οἴκοθεν τοῦτο οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἔτυχεν αὐτοῦ εἰς τὸ ἕξις, ἀφ' οὗ ἐγένετο, μεταδόσει τοῦ μόνως καὶ ὑπεραιωνίως ὄντος αὐτομάτου θεοῦ· ἀγαθὸς γὰρ ὢν οὗτος δημιουργεῖ καὶ τέλος· προιστάμενος τῆς ἑαυτοῦ ποιήσεως, φιλοτιμεῖται αὐτῇ αἰωνιότητα· δευτέρον δὲ διὰ τὰς ἐξηγηθείσας αἰτίας ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ πρὸ τοῦδε. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ὡς φύσει τὸ αἰώνιον ἔχον, καθὰ προσῆκεν ἔχειν δημιουργὸν καὶ ἀγαθὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ πάντα ἐνεργοῦν αἰωνίως καὶ οὐποτε μὲν αὐτὸ περατούμενον, τῶν δ' ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δυνάμενον εἶναι περατωτικόν, ταύτη ἀνευφημήθη τῇ προσήσει. μάθοιτε δὲ ἄν, εἴ μοι ἐπίσπισθε, τῆδε· Παῦλος Ἑβραίοις ἐπιστέλλει οὕτως· «ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν ἄμωμον προσήνεγκεν τῷ θεῷ.» λέγει δὲ τὸν δεσπότην Χριστόν, τὸν ἐν τῇ σεπτῇ ἐνανθρωπήσει αὐτοῦ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀνθ' ἡμῶν τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ προσενηνοχότα. καὶ Πέτρος δὲ προσηχεῖ ἀκόλουθα, ὡς ἤδη ἐμνημονεύθη· «τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.» ῥῆμα γὰρ θεοῦ ἐνταῦθα καλεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦ τῆς θεότητος τὴν ταυτότητα μνημονεύων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ὁ Παῦλος, τῇ αὐτῇ κέχρηται τοῦ ῥήματος εὐφημία· «ὁ θεός,» φησίν, «καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας·» καὶ πάλιν· «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον· ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.» οὐκ ἔστιν δέ, οὐκ ἔστιν ἀκοῆ ἀκοῦσαι, ἅπερ καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὠρίσαντο οἱ περὶ τὰς θεολογίας τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀποδιακείμενοι. ἀπάγουσι γὰρ εἰς ἔσχατα γῆς ἑαυτοὺς ἀπὸ προλήψεως· ἄκριτος δὲ

ἔρωσ οὐκ εἴωθεν ἀκριβῆ μαρτυρεῖν ἐξέτασιν· ὅμως οὐδὲν οἶον κωλύει αὐτῆς ἐκείνης τῆς πιθανουργίας ἀκοῦσαι. οὕτω γὰρ ἂν ἔτι πλέον καταγνωσθεῖσαν. ἔχει οὖν ὧδε· οὐκ εἶ τι αἰώνιον ὁμωνύμως προσηγόρευται, θεὸς δύναται λέγεσθαι, ἀλλ' εἶ τις θεός, αἰώνιον ποιητής. γέγραπται γάρ· «χρόνων καὶ αἰώνων ποιητής ὁ θεός·» καὶ πάλιν· «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας ἐν τοῖς προφῆταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθετο κληρόνομον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν.» οὐ γὰρ εἶ τι αἰώνιον προσηγόρευται, θεὸς ὀφείλει ὀνομάζεσθαι· ἄπειροι θεοὶ ἔσονται. γέγραπται γάρ· «καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι,» καὶ πάλιν· «ἔτη αἰώνια ἐμνήσθησαν» καὶ αὐθις· «ὥσπερ πρόβατα αἰώνια,» καὶ· «ἀναστήσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον.» καὶ ἐτέρωθι· «ἀναστήσονται οἱ ἐν χώματι γῆς, οἱ μὲν εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον.» ἄρα οὖν καὶ ἡ κόλασις καὶ ἡ αἰσχύνη θεοί; ὄρα, εἰς ὅσην ἀτοπίαν καὶ ἀσέβειαν ἢ κατὰ τὸ αἰώνιον ὁμωνυμία ἐκπίπτει, τοῖς μὲν οὖν ἐκείνων νοήμασι καὶ ῥήμασι ἄλλη ἐπιπολάζει τε καὶ συμπέφυρται· ταύτην δὲ διαλύει τάδε· τοῦ αἰωνίου ὀνόματος ὡς ἄρτι ἐπεμνήσθημεν, τὰ ἄλλα κὰν ἔτυχεν, μόνον οὐκ ἀπὸ χρόνου ἔτυχεν· ἀλλὰ καὶ φθορὰν τὴν ἀπὸ γνώμης οἰκείας τροπὴν ἔχει, καὶ ἀνόμοιον παντάπασιν τῷ θεῷ αἰωνίῳ τὸ ἐκείνων αἰώνιον ἔστιν· καθὰ οὐδὲ ὁ λεγόμενος ἅγιος, ἄγγελος ἢ ἄνθρωπος, ὁμοίως καὶ ἴσως τοῦτο ἔστιν τῷ ἀγίῳ τῶν ἀγίων πνεύματι· αὐτὸ γὰρ ἀγιότης καὶ αἰωνιότης τὸ πᾶν ὑπάρχει. πρόσχωσι τοίνυν, μετὰ ποίας μεγαλοφωνίας τὸ αἰώνιον ἐπὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀνείρηται, καὶ ὅτι τούτῳ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο καὶ πᾶσιν ἀχωρητότατον προσεπέθηκεν, φημί τὸ διὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος τὸν κατασκευάσαντα τοὺς αἰῶνας ἑαυτὸν προσαγαγεῖν τῷ ἑαυτοῦ ἀληθινῷ πατρὶ ὑπὲρ ἡμῶν. σκεψάσθωσαν δὲ καὶ ὅτι αἱ δυνάμεις πᾶσαι τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ ἀγίῳ πνεύματι εἰσιν, πάντως ὅτι ὡς συνδημιουργῶ τοῦ ἀνεπιδεοῦς δημιουργοῦ· καὶ ὅτι, ὣν οὐκ εὐκαίρως, ἀλλ' ἐνδιασκεύως ἐμνημόνευσαν αἰρετικοὶ αἰώνιων πυλῶν καὶ προβάτων, τὸ τέλος τὰ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο προκομισθέντα πρὸς ἡμῶν λόγια προεῖπαν. καὶ ἔστω δῆλον αὐτοῖς τὸ διάφορον τοῦ τε ἀνάρχως καὶ ἀτρέπτως αἰωνίου τοῦ τε ἀπὸ χρόνου καὶ τρεπτοῦ, καὶ ὡς οὐ βραχὺ τοῦτο, οὐδὲ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ ἄλλο κάλλος ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ τὸ παντάπασιν ἐξηλλαγμένον. ἔστω δὲ γνώριμον καὶ τὸ, ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα τὴν περὶ τὸ αἰώνιον κρίσιν πρὸς τὸν ἐνισχύσαντα τὰ σύμπαντα θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει, οὐ πρὸς τὰ κτίσματα· καὶ λύσαντες τὴν χεῖρῳ γνώμην, ἐλέσθωσαν τὴν βελτίονα· καὶ θαυμαζέτωσαν, ἀντὶ τῶν νῦν, ἃ θαυμάζειν ἄξιον· καὶ πραξάτωσαν βελτίῳ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον· φθόνος γὰρ οὐδεὶς· καὶ ἀφ' ὧν τὴν ἀλαζόνα μέμψιν ποιησάμενοι ἑαυτοὺς ἔβλαψαν, ἐντεῦθεν καὶ τὸ τῆς μεταμελείας ὄφελος ἀπενεγκάσθωσαν. εἰ γάρ, ὡς θεοπρεπὲς τι ἐνδεικνυμένη ἢ λέξις αὕτη ἐχρήσθη περὶ τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἴσως καὶ ὁμοίως ἐκληφθεῖ ἂν περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ. ἐν μὲν δὴ τοῦτο· ἕτερον δέ, ὅτι οὐδὲν, ὧν ἐμνήσθησαν αἰώνιων, προσηγόρευται θεῖον, ἢ πνεῦμα ἅγιον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐκπορευθέν, ἦγουν ἐν τι, καὶ μὴ πλήθος ὄν· οὐδὲ συντάττεται τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ εἰς θεῖαν μυσταγωγίαν καὶ θεϊκὴν δωρεάν, οὐδὲ ἄλλης τινός, ἴνα μὴ πολλὰ λέγω, θεότητι ἀνηκούσης τιμῆς ἠξίωται. ἄλλα πρὸς τούτους· ὁ θεὸς καὶ πατὴρ εὐδόκησεν διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ λόγου πάντα δημιουργηθῆναι. καὶ ποία, ὡς ὀνειροπολοῦσιν, λοιδορία τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ παναγίῳ ἐκ τοῦ μὴ δημιουργῆσαι, εἶ γε ἄρα, κατ' αὐτοὺς, μὴ ἀρρήτως συνεργόν ἐστὶ τῷ δημιουργῷ ὡς ὁ πατήρ; ὅτι δὲ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ λόγου καὶ τοῦ ἐνός ἀγίου πνεύματος πᾶσα ἐνέργεια καὶ δωρεά, δημιουργικὴ τε, ἀγαθὴ τε καὶ τελεία, καὶ κοινὴ αὐτῶν ὑπάρχει, ἀνάγεται δὲ ὅλα εἰς τὸν ἕνα, ἐξ οὗ καὶ σὺν ᾧ ἀφράστως ἐξεφάνησαν αἱ μακαρίαὶ ὑποστάσεις αὗται ῥᾶστα ἂν καταμάθοι ὁ ἐξέτασίν τινα ἡσυχῇ ποιησάμενος τῶν σοφίας μεστῶν λογίων, τῶν τε ἐν διαφόροις τόποις τοῦδε τοῦ βιβλίου μνημονευθέντων, τῶν τε ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ.

καὶ Παῦλος δέ, ὁ κρείττων ἢ κατ' ἀνθρώπους, ἀπέφηνεν τοῦτο φανερώς διαβεβαιωσάμενος Κορινθίοις μὲν· «ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε, ἀλλὰ ἡγιασθήτε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.» ἄθρει οὖν, ἄθρει, ὡς εἰ θεϊκὸν ὄνομα, ὡσπερ οὖν θεϊκόν, τὸ τοῦ υἱοῦ, ἐξάπαντος καὶ τὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐν γὰρ ἀμφοῖν αὐτῶν ἐδήλωσεν ὄνομα. καὶ ὅτι, ὡς συγκτίσαν ἀρρήτως τὸ ἅγιον πνεῦμα παρὰ τὴν ἀρχὴν καὶ νῦν ἀνακτίζει. τὸ γὰρ ἀπολούσασθαι, τὸ ἀνακτισθῆναι ἐσήμανεν. Τίτω δέ· «ἀναγεννήσας ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου.» οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ ὁ ἱεροψάλτης τοὺς ἤδη ἐν γενέσει ὑπάρχοντας νῦν κτιζομένους ἐν τῇ θείᾳ κολυμβήθρᾳ πνευματικῶς ἀξιοῖ εἰδέναι. φησὶν γάρ· «λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον.» οὐκ οὐκ αἶ τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ ἐνέργειαν ἔχουσαι ὑποστάσεις τὴν αὐτὴν ἐκκληρώσαντο φύσιν, καὶ οὐδὲν θεότητι καὶ δυνάμει διαφέρουσιν ἀλλήλων, μόναι δὲ συμφύεσθαι καὶ συντάττεσθαι καὶ πανταχοῦ συνεπινοεῖσθαι δύνανται τῷ ἐνί· ὃς ἄμφω αὐτός, οὐχ ὧν αἱ ὑποστάσεις ἀμφοῖν, ἔχει ἐξ ἑαυτοῦ ἀνάρχως καὶ ἐξ ἴσου καὶ ὁμοίου καὶ ἀλέκτως ἠνωμένας καὶ συνεχεῖς τὰς ὑποστάσεις. ἔτι πρὸς τοῖς λεχθεῖσιν· πᾶν δικαίωμα τῶν αἰρετικῶν τούτων ὁμοιότροπον, ὡσπερ καὶ ὁμοιόλεκτόν ἐστι τῆς νῦν κινουμένης ἐώλου αὐτῶν σοφιστείας, ὡς μαθησόμεθα μετ' οὐ πολὺ τῇ πείρᾳ ἐξ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων. εἰ γὰρ τυχὸν λέξιν τινά, ὡς τὴν «αἰώνιος» ἢ τὴν «ἀγαθός», θείαν ἔνδειξιν κομίζουσιν περὶ τῆς ἐν μονάδι τριάδος, καὶ αὐτῇ καθ' ὅλου καὶ τελείως προσήκουσαν, ἔτυχεν που εἰρηῆσθαι περὶ κτίσματος, μετὰ τῆς ὀφειλομένης κτίσματος μνήμης, οὐδὲν μὲν λέγουσιν τί γὰρ καὶ εἰπεῖν ἔχουσιν; περὶ τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· κατάγουσι δὲ εὐθύς ἀφρονέστατα τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰς τὴν κτίσιν, οὐκ ἀνάγουσι πρεπωδέστατα εἰς τὸν θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ τοὺς ἐν ὁμοίῳ καὶ ἴσῳ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἀρμοδιώτατα ὑπὸ τῶν θεολόγων ἀνευφημηθέντας. καὶ μόνων τοίνυν τῶν πρὸς ἡμῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ ᾧ μέτειμεν, δικαιολογηθέντων ὑπερβαθῆναι μὴ δυναμένων, ἀρκούντων δὲ εἰς ὅλον τὸν περὶ αἰρετικῶν ἀγῶνα· ἢ δειζάτωσαν ὃ καὶ λέγειν βαρὺ λίαν, ὡς ἀρχὴ ἢ πέρας τοῦ ἁγίου πνεύματος κεχρησώδηται που· ἢ ὅλως, ὅτι ὁδόν τινα ἔσχεν ἐπὶ φθορὰν ὡς ἡ ἀγγελικὴ καὶ ἀνθρωπικὴ προαίρεσις· ἢ ἔστω αὐτοῖς, τὸ δὴ λεγόμενον, «βοῦς ἐπὶ γλῶσσαν». τοσαῦτα μὲν περὶ ἐκείνων ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν μεταβήσομαι. 6.5ν ὅτι ὡς ἄτρεπτον ἀρετῆς τε κακίας τε ἀνεπίδεκτόν ἐστιν. ἢ κτίσις ἢ λογικὴ ἀρετῆς τε καὶ κακίας ἐστὶν δεκτικὴ, ὡς εὐρίσκομεν ἐν ἀσωμάτοις μὲν, καθὰ προείπομεν, ἀρετῆς ἐντὸς τοὺς εὐδοκίμους ἀγγέλους, κακίας δὲ τοὺς ἐκριφέντας· ἐν δὲ σώμασιν, ὡς ἐσμὲν ἡμεῖς αὐτοί. τὸ δὲ θεϊκὸν πνεῦμα ὑπὲρ ἀρετὴν καὶ δόξαν τυγχάνον, μᾶλλον δ' αὐτὸ πηγάζον τὴν ἀκροτάτην ἀρετὴν, οὐδενός ἐστι τούτων δεκτικόν, ὡς οὐδὲ ὁ πατὴρ οὐδ' ὁ υἱός. εἰ δὲ μὴ δεκτικόν, οὐδ' ἑτερόβουλον· εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖ γὰρ πανθ' ὅσα θέλει ὁ πατήρ, οὐδ' ἑτεροούσιον. κἀντεῦθεν οὖν συνάγεται καὶ τό τε μὴ εἶναι αὐτὸ κτίσμα, ἀπαραλλάκτως δὲ ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸ ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ τὸν θεόν, ἐξ οὗ φυσικῶς ἐξεπορεύθη, γινώσκειν, ὅτι καὶ ἐν ἡμῖν ἐστὶν ὡς γέγραπται. 6.6ν ὅτι φύσει ἅγιον καὶ ἁγιάζον καὶ δικαιῶν ἢ κτίσις ἁγιαζεται καὶ δικαιούται ὑπὸ τοῦ τὴν φύσιν ἁγίου θεοῦ· δεκτικὴ γὰρ τοῦ ἁγιασθῆναι καὶ δικαιωθῆναι τυγχάνει, οὐ παρεκτικὴ. τὸ δ' ἅγιον πνεῦμα, ἐπεὶ περ διέστηκε· μὲν τῆς κτίσεως, συνῆπται δὲ τῇ φύσει ἐκείνῳ, ἐξ οὗ ἐκπεπόρευται περὶ οὗ καὶ ἐμυσταγωγῆθημεν, ὡς· «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ, κατα βαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔστι παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα». καὶ ἐπεὶ περ πάντων κηδεταὶ καὶ προμηθεῖται καὶ αὐτῶν τῶν ὑπαιτίων· ἁγιάζει μὲν καὶ δικαιοῖ καὶ σοφίζει καὶ πᾶν εἶδος ἐπουρανίου ἀρετῆς παρέχει· αὐτὸ δὲ οὐδαμῶς εὐρίσκεται ἔχον ἐπιτηδειότητα τοῦ ἁγιαζεσθαι ἢ

δικαιοῦσθαι ἢ σοφίζεσθαι ὑφ' ἑτέρου καθὰ οὐδ' ὁ αὐτοφυῆς πατήρ οὐδ' ὁ ὁμοφυῆς αὐτοῦ υἱός· ὡς καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς εὐφημεῖσθαι αὐτοάγιόν τε καὶ «πνεῦμα ἁγιοσύνης», ἀντὶ τοῦ, φύσει καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἅγιον· καὶ «πνεῦμα θεῖον», ἀντὶ τοῦ, φύσει θεός· καὶ «πνοὴ παντοκράτορος», ἀντὶ τοῦ, ὁμοούσιον τοῦ παντοκράτορος πνευσθὲν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ὥστε καὶ μόνην μίαν τοιαύτην ὀνομασίαν δεικνύναι αὐτὸ ὁμοούσιόν τε τῷ θεῷ πατρὶ καὶ ἁγιαστικὸν καὶ μηδὲ λόγῳ χωρεῖσθαι. τοιγάρτοι ὁ δυνατὸς εἶπεῖν τε καὶ τύπους ἐκθέσθαι πίστεως Παῦλος εἰσηγήσατο, προθέμενος ἅμα μὲν τοῦτο τὸ κεφάλαιον, ὃ νυνὶ μέτειμεν, ἅμα δὲ καὶ τῶν μεγαλοδωρεῶν καὶ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι ἀναγεννήσεως τὸ πρὸς τὸν θεὸν πατέρα ἐπίκοινον τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ «ὁ θεός» ὄνομα ἔν τε καὶ ἴσως ἐστὶν τῇ τριάδι· καὶ ἰσοδυνάμως ἀεὶ ἐνεργεῖ ἐπικληθεὶς ὃ τε θεὸς πατήρ ὃ τε θεὸς υἱὸς ὃ τε θεὸς πνεῦμα· Κορινθίοις γράφων δημηγορεῖ· «ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε, ἀλλὰ ἠγιασθήτε ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.» διὸ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ ὃ ἐστὶν οἱ ἀξιούμενοι ἁγιαζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ δικαιοῦσθαι καὶ σοφίζεσθαι, εἴρηνται, ὡς ὁ αὐτὸ ἀπόστολος Ἑβραίους διδάσκει· «μέτοχοι πνεύματος ἁγίου.» καὶ Ἑφεσίοις δὲ γράφει· «ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ.» δῆλον γάρ, ὡς οἱ σφραγιζόμενοι, τουτέστιν ἁγιαζόμενοι, μετέχουσιν, ἀλλ' οὐ μετέχονται. καὶ γὰρ εἰ κτίσμα ἐτύγχανεν ὃν τὸ ἅγιον πνεῦμα ἢ ὁ υἱός, ποῦ ἦν χρεῖα τὸ κτίσμα ἁγιαζεῖν καὶ ποιεῖν τὴν πλήρωσιν, καίτοι τοῦ θεοῦ πατρὸς ἀποχρώντως ἠγιακός; οἱ γοῦν κτιστοὶ ἀκτίστου τὸ χρῖσμα τοῦτο εἰδότες, οὐκ οἴκοθεν παρέχομεν τὸν ἁγιασμόν, ἀλλὰ φαμέν· ὁ θεὸς ἁγιάσαι σε. καὶ πρὸς ἕτερον δὲ ὁμολογον καὶ κραταῖον βαδιοῦμαι δικαίωμα, μεθ' ὃ οὐδὲ τοῖς μεμελετηκόσιν ἀναισχυντεῖν ἐξέσται τοῦτο ποιεῖν. ὁ τοῦ παντὸς δεσπότης, περὶ μὲν τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ ἑαυτοῦ ἀπολελυμένως διαταξάμενος· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ,» οὐχ ἀπλῶς ἐπήγαγεν· «καὶ τοῦ πνεύματος,» ἀλλὰ προσέθηκεν· «τοῦ ἁγίου.» ὥστε μονονουχὶ ὑποβεβηκότως αὐτοῦ οὐκ ἐμνήσθη, ἀλλὰ καὶ ἀναβεβηκότως διὰ τὸ ἐκεῖνο εἶναι τῇ φύσει, ὃ εἰσὶν αἱ αὐτοτελεῖς ὑποστάσεις, ἃς ἐσήμανεν τὸ ἐν ὄνομα, ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμπροσηγορεύθη· καὶ παραλλήλως διὰ τὸ ἐκεῖνο καθεστάναι τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὃ ἐστὶν τῇ θεότητι ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· οἷς συνεμνημονεύθη, ὡς τὸ δὴ λεγόμενόν ἐστι πρόδηλον καὶ τυφλῷ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν πλείονος ἔχεται θεολογίας· ἵνα δὲ ῥαδίως πιστεύηται θεότητος μόνης ἴδιον ὑπάρχειν τὸ καλεῖσθαι, καὶ εἶναι φύσει ἅγιόν τε δίκαιόν τε, ἔτι μὴν τὸ ἁγιαζεῖν καὶ δικαιοῦν τὰ οἰκεῖα κτίσματα, ὅμοια ὑμνημένα εἰσὶν περὶ μὲν τοῦ πατρὸς, ὡς ἠνίκα αὐτὸς ὁ υἱὸς παρὰ Ἰωάννη λέγει· «πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνοματί σου,» καὶ πάλιν· «ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σοὺς ἀλήθειά ἐστιν,» καὶ αὐθις· «πάτερ δίκαιε.» καὶ ὡς ὅταν προφητεύωσιν, Ἰεζεκιὴλ μὲν· «καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς,» Δαυὶδ δὲ ἐν ἰ ψαλμῷ· «δίκαιος κύριος, καὶ δικαιοσύνην ἠγάπησεν· εὐθύτητας ἴδον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ,» καὶ ἕτερος· «καὶ πάντες οἱ ἠγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σου, καὶ ὑπὸ σέ εἰσιν.» καὶ ὡς ὅταν Παῦλος ἐπιστέλλῃ πρὸς μὲν Θεσσαλονικέας· «αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὀλοτελεῖς,» πρὸς δὲ Ῥωμαίους· «θεὸς ὁ δικαίων· τίς ὁ κατακρίνων;» πρὸς δὲ Ἑβραίους· «ἵνα ἢ ἡ παρθένος ἁγία σώματι καὶ πνεύματι,» ὡς ἐγχωροῦντος τοῦ, ἢ κατ' οἰκείαν τροπὴν μὴ εἶναι αὐτὴν ἁγίαν, ἢ κατ' ἀρετὴν ἁγιάζεσθαι. λέγει δ' ἐνταῦθα, τὴν μὲν ἕξιν «πνεῦμα», τὴν δὲ πρακτικὴν ἐνέργειαν «σῶμα», κατὰ Ἡσαίαν προφητεύοντα· «καὶ γνώσονται οἱ τῷ πνεύματι πλανώμενοι σύνεσιν,» ὃ ἐστὶν, οἱ τῇ πράξει ἢ τῇ ἕξει πλανώμενοι. περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἠνίκα εὐφημηται· «εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός,» καὶ ὡς αἱ Πράξεις διαλέγονται· «ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ

τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου» καὶ καθὰ Πέτρος ἔφη· «Χριστὸς ἅπερ ἀμαρτωλῶν ἀπέθανεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων.» καὶ ἐκ τῶν τοιούτων τοίνυν λογίων δέον, εἰ τὰ δίκαια πράττειν ἐβούλοντο, ποδηγεῖσθαι ἐπὶ τὸν θεὸν ἀνυμνεῖν τὸ πνεῦμα· τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦσιν, φάσκουσιν δέ, ὅτι οἱ ἄγγελοι οὐχ ἡγιασθησαν, καὶ ὅμως ἅγιοι εἰσιν· οὐ προσέχοντες, ὅτι καὶ ἄγγελοι ἢ ὡς ἄνθρωποι ἡγιασθησαν ὅπερ ἀληθές· κτιστοὶ γάρ, ἢ ἐλάττωτες τῶν ἁγιασθέντων ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀνθρώπων καὶ μετεχόντων αὐτοῦ, καθεστᾶσιν. 6.7ν ὅτι μεθεκτὸν οὐσιωδῶς ἐστὶ· θεοῦ δὲ μόνον ἴδιον τοῦτο. ἢ κτίσις ἀμέθεκτός ἐστιν οὐσιωδῶς τῇ λογικῇ ψυχῇ, ὡς ἐνοικίζεσθαι αὐτήν· μόνου γὰρ θεοῦ ἴδιον τὸ οὕτως μετέχεσθαι. τὸ δ' ἅγιον πνεῦμα μεθεκτὸν οὐσιωδῶς ὑπάρχει ὡς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται λόγῳ. ἐπεὶ κἀνταῦθα, τοῦ πατρὸς ἅπαξ ἐνοικούντος τοῖς ἀξίοις, οἷον ἦν ἀναγκαῖον, εἰ μὴ δι' ἐνότητα τῆς θεϊκῆς φύσεως καὶ πλήρωσιν τὴν εἰς ἡμᾶς, συνεισβάλλειν καὶ συνειστρέχειν καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα; ἀμέλει τοι οὐκ ἂν τίς ποτε ἔλοιτο φάναι πληθὺν οἰονείπως θεῶν κατοικεῖν ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἓνα κατὰ γε τὸ ἐν ἐν ἐνάδι θεότητος ὑπάρχειν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις. 6.8ν ὅτι ἀγαθόν, αὐτοτίκτον τὰς ἐν τῇ κτίσει ἀγαθότητας καὶ ἀληθείας καὶ σοφίας καὶ ἀγάπας· καὶ ἐν αὐτῷ συνεπινοεῖται πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον. ἢ κτίσις ἔχει τὸ ἀγαθόν, μεταδούσης αὐτῇ τῆς ἐν μιᾷ θεότητι τριάδος, τῆς οὔσης αὐτὸ τἀγαθόν. καὶ ἔστι δευτέρον τὸ κατὰ μετοχὴν ἔχειν τι πρὸς τὸ ἑαυτοῦ μέτρον ἀγαθόν τοῦ φύσει αὐτὸ τὸ πρῶτον καὶ ἀμέτρητον ἀγαθόν ὑπάρχειν· καὶ οὐ συγκλῶθεται οὐδὲ συντάττεται τῷ δημιουργῷ ἐνὶ καὶ πρωτουργῷ ἀγαθῷ· οὐ πάντα μὲν ἐφίεται, αὐτὸ δὲ οὐδενός, τὸ ἐν τῇ κτίσει εὐρισκόμενον ἀγαθόν, κἂν λέγηται ἐν εὐαγγελίῳ· «εὖ, δοῦλε ἀγαθέ,» καὶ· «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προ φέρει τὸ ἀγαθόν». οὐ γάρ, ὡς εἰπεῖν, αὐτὸ τὸ ἐγκάρδιον καὶ κυρίως ὄν ἀγαθόν λέγει, ἀλλὰ τὸ συνεζευγμένον καὶ πρέπον τῇ κτίσει. ἐκεῖνο γὰρ πληθύνει τε καὶ τοῖς οἰκείοις ποιήμασιν φιλοτιμεῖται ἀγαθότητας, ὅπως ἂν ἐντεῦθεν ἕκαστα τῶν ὄντων σώζηται, καὶ ἐν ἧ ἔλαχεν εἶναι τάξει διαμένη· καὶ αὐτὸ ἐστὶν τὸ ἐν ἀγαθόν, αἴτιον πᾶσιν πάντων ἀγαθῶν· καὶ δι' αὐτὸ πράττεται τὸ κάτω ἀγαθόν· καὶ αὐτὸ σώζει πάντα, οἷς ἂν παρῆ, ὡσπερ τὸ κακὸν ἐκ προαιρέσεως ἡμῶν συμβαῖνον φθείρει. οὐ αἰσθόμενοι καὶ οἱ ἕξω φασίν; ὡς· οἱ κακοὶ τοῦτο μέγιστον ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἀγαθόν· ἄλλους γὰρ ἐπιχειροῦντες κακοῦν, αὐτοὶ πρότεροι τῆς ἑαυτῶν ἀπολαύουσι μοχθηρίας. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ὡς προεῖρηται, ὑπάρχον αὐτὸ-ἀπροδεές-ἀγαθόν καὶ ὄλον-ἀεὶ-πρὸς-πάντας-ὄν-ἀγαθόν καὶ οὐ δευτέρον τοῦ ἐνός καὶ πρώτου ἀγαθοῦ, ἴσας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ περὶ τούτου μαρτυρίας ἐδέξατο, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἀπεδείχθη λόγῳ καὶ ὡς ὁ Ἔσδρας ὁ πρὸς τὴν θείαν παρρησιασάμενος ἀγαθότητα διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι κἂν πταίῃ τι, τὸ παθεῖν παρ' αὐτῆς οὐκ ἔνι, προεφήτευσεν· «καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ἔδωκας συνετίσαι αὐτούς.» καὶ Ματθαῖος δὲ καὶ Λουκᾶς αὐτὴν τὴν θεϊκὴν ἀγαθότητα τὸ πνεῦμα κατ' οὐσίαν εἶναι σημαίνοντες, καὶ ἐν αὐτῷ ἐπινοεῖσθαι «πᾶσαν δόσιν ἀγαθῆν καὶ πᾶν δώρημα τέλειον», ὁ μὲν ἔγραψεν· «πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;» ὁ δὲ· «πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;» τρεπτῆς γάρ, ὅ ἐστιν κτιστῆς, οὐσίας ἴδιον τὸ ὑπ' ἄλλου ἀγαθύνεσθαι ἢ ἀγιαζεσθαι ἢ σοφίζεσθαι καὶ μὴ αὐτὴν ἀτρέπτως ὑπάρχειν ταῦτα. καὶ ὁ θεὸς δὲ ἐν Ἡσαΐα δεικνύς, ὡς οὐποτε τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ εὐλογίας λήψεται τις μὴ ἀνάπλεως πρότερον τῆς σοφίας καὶ συνέσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος εὐρεθείς, ἔφη· «ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου.» ᾧ ἐπόμενα ἔγραψε Παῦλος· «διὰ τοῦτο», φησίν, «καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ περιπατοῦντες ἀξίως τοῦ κυρίου.» δῆλον δέ,

ὅτι λέγει· τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος, συνεπινοεῖσθαι γὰρ τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ τὴν ἄνω ἀτελεύτερον βασιλείαν, ὡς μὴ ἀλλοτρίαν αὐτοῦ τυγχάνουσαν διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἀλληλουχίαν. καὶ αὐθις διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς πιστοῦται, γράφων· «οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.» οὐκ ἔλαθεν δ' οὐδὲ τοῦτο καὶ Πέτρον. ἀπολογούμενος γὰρ τοῖς αἰτιωμένοις τὴν συντυχίαν, ἢ ἐποιήσατο πρὸς Κορνήλιον, ἔφη· «εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν δέδωκεν αὐτοῖς ὁ θεός, παρασχὼν τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὡς καὶ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ· ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλύσαι τὸν θεόν;» καὶ πάλιν· «καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν· καὶ οὐδὲν διέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν.» τουτέστιν· ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔκχυσις, ὡς ἂν τις εἴποι, ἡ ἀκατάσχετος καὶ ἄφθονος ἐπιφοίτησις αὐτοῦ, αἰτία προφητείας καὶ ἀνακαινισμού καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν καὶ τοῦ κατανοεῖν τὸ κάλλος τῆς θεϊκῆς ἀληθείας ἐστίν. ὡς γὰρ τῷ ἀποστόλῳ δοκεῖ· «ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη ἐστίν.» ὅθεν καὶ πάλιν γράφει· «ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ.» μιᾶς γοῦν οὔσης ἀγαθότητος τῆς ἐν ἐνάδι τριάδος, πολλὰ ἡμῖν ἀποτίκτονται ἀγαθότητος· ὡσπερ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ σοφίας μιᾶς οὔσης τῆς ἄνω φημί κατὰ τό· «δυνατὸς εἶ, κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου,» ἥτις ἐστὶν ὁ μονογενὴς θεός καὶ κατὰ τό· «μόνῳ σοφῷ θεῷ» πολλὰ πληθύνονται ἡμῖν ἄνωθεν ἀλήθειαι καὶ δικαιοσύναι καὶ σοφαί κατὰ τό· «ἀληθείας ἐκζητεῖ κύριος,» καί· «δίκαιος κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν», καί· «πλήθος σοφῶν, σωτηρία κόσμου», καί· «συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔση.» σαφὲς οὖν, ὡς πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῇ ὑπάρξει αὐτῇ πνεῦμα ἀγαθὸν καὶ πνεῦμα σοφίας καὶ ἀληθείας καὶ πνεῦμα τοῦ ἀοράτου καὶ ἀσυνθέτου θεοῦ καὶ πατρὸς καθέστηκεν. 6.9ν ὅτι φιλόφρονος ἢ κτίσις οὐ γέγραπται φιλόφρονος· ἴδιον γὰρ τοῦτο κυρίως μόνης τῆς ὁμοουσίου τριάδος. φιλόφρονος γὰρ ὁ πατήρ· «οὐχ ἕως τέλους ἡμῖν ὀργιζόμενος, οὐδ' εἰς τὸν αἰῶνα μηνῶν, οὐδὲ ποιῶν ἡμῖν πρὸς τὰς ἀμαρτίας, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταποδιδούς,» κατὰ τὸν ρβ' ψαλμόν· καὶ ὡς Σολομὼν λέγει· «φείδη δὲ πάντων, ὅτι πάντα σὰ ἐστίν, δέσποτα φιλόψυχε,» καθὰ εἴρηται· ὡς καὶ διὰ ταῦτα καλεῖσθαι ἡμῶν δεσπότην τε καὶ πατέρα, τῆς κηδεμονίας αὐτοῦ τῇ δυνάμει κεκραμένης. τῷ θεῷ γὰρ οὐκ ἔστιν πρόσρησις οἰκειότερα τῆς πατρὸς καὶ φιλοφρονίας καὶ ἀγαθοῦ καὶ ἁγίου. φιλόφρονος ὁ υἱός, ὅς γε δι' ἡμᾶς, τὰ ἔργα τῶν σεπτῶν αὐτοῦ καὶ νοητῶν χειρῶν· «ἑαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβὼν» καθὰ Τίτῳ γράφει ὁ ἀπόστολος· «ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλοφροσύνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ ἐπ' ἐφάνη.» καὶ ὅστις ἂν ἀπονεύσῃ αὐτῷ, ὅσα πρέπει μονογενεῖ θεῷ, λαβὼν πλέον ὧν ἠλπίσεν, ἀπέρχεται. φιλόφρονος τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν Σοφίαν, οὕτω λέγουσαν· «φιλόφρονος γὰρ πνεῦμα σοφίας, καὶ οὐκ ἀθώσκει δίκαιον.» οὐ γὰρ παρεῖδεν ἀπολλυμένην τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν· ἀλλ' ἐφοίτησεν δι' ἑαυτοῦ ὁδηγήσαν, διδάξαν πᾶσαν ἀλήθειαν, ἀνακαινίσαν ἡμᾶς, καὶ τὰ θεϊκὰ χαρίσματα δωρησάμενον, καὶ τοσαύτην τοῦ κατ' εἰκόνα θέμενον ἀνεκαθεν φροντίδα, ὥστε εἰς γνώρισμα τῆς ὑπερφουοῦς αὐτοῦ ἀγαθότητος καὶ ταύτην ἔχειν τὴν προσηγορίαν. μεγάλα μὲν γὰρ στοιχεῖα οὐρανός, γῆ, θάλασσα· μεγάλη δὲ λογικὴ κτίσις, ἢ ἀγγέλων καὶ πάσης ὑπερκοσμίου δυνάμεως· ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑνὸς τούτων ἠξίωσεν, ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγαθότητος ἔχει ὄνομα τὸ φιλόφρονος ἢ τριάς. 6.10ν ὅτι φύσει ἐλεύθερον καὶ οὐ δούλον· καὶ ὡς θεὸς καὶ κύριος ἐλευθεροῖ καὶ υἱοὺς ποιεῖ. ἢ κτίσις δούλη τοῦ τεχνησαμένου αὐτὴν δεσπότητος καθέστηκεν, ἐλευθερίαν, ἢ ἀφ' ἑαυτῆς μὴ κέκτηται, οὔτε ἑαυτῇ οὔτε ἄλλοις παρέχειν δυναμένη. φησὶν γὰρ ἡ προφητεία· «τὰ σύμπαντα δούλά σα.» τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα μονονουχὶ δούλον οὐ γέγραπται, ἀλλὰ καὶ

ὡς δεσπότης καὶ φύσει ἐλεύθερον, ἔνθα ἐστὶν καὶ οἷς ἐπιφοιτᾷ, ἐλευθερίαν, ἣν ἔχει, παρέχει. τὰ γὰρ ποιήματα μόνα τῷ τῆς δουλείας ὑπάγεται ζυγῷ· τὸ δὲ μὴ δοῦλον, οὐδὲ ποίημα· τὸ δὲ μὴ ποίημα, φύσει θεός· μάρτυς δὲ τούτων πιστὸς ὁ ἀπόστολος, γράφων Κορινθίους μὲν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμα ἐστὶν· οὐδὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἔλευθερία,» Τιμοθέῳ δέ· «οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δουλείας, ἀλλὰ πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ,» Ῥωμαίοις δέ· «οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ πνεῦμα υἱοῦ θεσίας, ἐν ᾧ κρίζομεν· ἀββᾶ, ὁ πατήρ,» Γαλάταις δέ· «ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρίζον· ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός.» καθάπερ οὖν ἠλευθερώθημεν παρὰ τοῦ υἱοῦ ἀκούσαντες· «οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' ἐλεύθερος,» καί· «τῇ ἐλευθερίᾳ, ἣ ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἠλευθέρωσεν.» οὕτω διὰ τὸ ταῦτόν τῆς οὐσίας καὶ δεσποτείας ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἠλευθερούμεθα διὰ τοῦ μνημονευθέντος ῥήματος· «οὐδὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.» 6.11ν ὅτι ἐπιτάσσει, οὐχ ὑπουργεῖ ἢ κτίσις, ἢ τε νοερά καὶ αἰσθητή, ὑπουργεῖ, οὐκ ἐπιτάττει ἀφ' ἑαυτῆς· ὡς περὶ τῶν ἀγγέλων λέγει· «δυνατοὶ ἰσχύι, ποιῶντες τὸν λόγον αὐτοῦ.» τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἀθηντικῶς προφήταις καὶ ἀποστόλοις προστάττει, ὡς θεὸς καὶ δεσπότης, καθὰ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις κεφαλαίοις ἀποδειχθεῖη. 6.12ν ὅτι ἐνδυναμοῖ ἢ κτίσις ἐνδυναμοῦται ὑπὸ τῆς παναλκοῦς καὶ πανδυνάμου θεϊκῆς ἰσχύος, οὐκ ἐνδυναμοῖ δὲ αὐτή· τὴν γὰρ αὐτῇ διακοῦσαν ἐδέξατο δύναμιν, καὶ μεταδιδόναι τοῖς συνδούλοις οὐ σθένει. τὸ δὲ γε πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῇ γονίμῳ καὶ θραπευτικῇ καὶ ἀνεκλείπτῳ αὐτοῦ ἰσχύι ἐνδυναμοῖ, ἐπειδὴ κτίστης καὶ οὐ κτίσμα τυγχάνει. ὁ γὰρ σωτὴρ ἐν ταῖς πράξεσι φησὶν· «ὕμεῖς δὲ λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς.» ὡς δίχα τῆς αὐτοῦ ἐπιφοιτήσεως οὐδεμίας ἡμῖν πρὸς τὸν θεὸν δυνάμεως ἢ ἐλπίδος ὑπαρχούσης, κατανοητέον δὲ πρὸς τούτῳ, ἐν μὲν, ὅτι τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος κατ' ἐξουσίαν σημαίνει γεγενῆσθαι· ἕτερον δέ, ὅτι οὐκ αὐτάγγελος ἦλθεν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος προεμνηύθη. καὶ αὐθις οὖν λέγει· «ὕμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.» αὕτη δὲ ἦν ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ Παῦλος γράφει Ῥωμαίοις, ἃ θαυμάσαι ἢ ἐρμηνεύσαι ἀξίως, μάλιστα ἐξ ἐπιδρομῆς, οὐδενὶ εὐπετές· «ἔχω οὖν πεποιθήσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς τὸν θεόν. οὐ γὰρ τολμῶ τι λαλεῖν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς ὑπακοὴν ἔθνῶν, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.» 6.13ν ὅτι ἀψευδές· ὅπερ ἴδιον μόνου θεοῦ ἢ κτίσις οὐκ ἀληθεύει ἀεὶ, ἀλλ' ἐξ οἰκείας γνώμης ἔχει τροπῆς μέρος καὶ τὸ ψεύδεσθαι ποτε. ὡς ἐν μὲν ἀσάρκοις ὁ διάβολος, ἐν δὲ σαρκίνοις καθὰ γράφει· «πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης,» καί· «ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.» οὐ γὰρ ἐπιψεύδεσσι πατὴρ θεὸς ἔσσει· ἄρωγός, ἔγραψαν καὶ οἱ ἔξω. ἐν δὲ ἁγίοις, ὡς Παῦλος περὶ τῶν ἀποστόλων ἔφη· «ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων» ἃ εἶπεν. ὡς ἀληθῶς γὰρ μόνης θεϊκῆς φύσεως τὸ ἀεὶ ἀψευδεῖν. διὸ Ἑβραίοις ἐπέστειλεν· «ἴνα» φησὶν, «διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεῦσασθαι τὸν θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος.» ἡ δὲ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, κοινωνοῦσα τῇ φύσει τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, κοινωνεῖ εἰς ὅλα, ἔτι μὴν καὶ εἰς τὸ ἀψευδεῖν. πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ἐστὶν τοῦ θεοῦ, ὡς προελέχθη, τῷ ἐνὶ θελήματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἑαυτοῦ λαλοῦν, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλοῦν, ὡς ὁ υἱὸς αὐτῷ ἐμαρτύρησεν εἰπὼν· «ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλήσει.» 6.14ν ὅτι ἀλήθεια, διὰ τὸ μὴ διαφωνεῖν αὐτὸ πρὸς τὴν μίαν θεότητα. ἢ κτίσις οὐδὲν ἔχει προσαγορευθὲν ἀλήθεια, διὰ τὸ μίαν εἶναι θεϊκὴν ἀλήθειαν, ὡς μία ἐστὶν ἡ ἀγιότης καὶ ἡ ἀγαθότης, ἀφ' ἧς ἐκάστοις ἡμῖν ταῦτα

ἐφήκειν ὁμολογοῦμεν. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ἀλήθεια προσηγόρευται καθὰ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς μιᾶς ἐστὶν θεότητος, οὐδὲν ἔχον πολυσχιδῆς ἢ διαφωνοῦν. μαρτυρεῖ δὲ περὶ μὲν τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυτοῦ ὁ υἱός λέγων· «πάτερ, ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν,» καὶ πάλιν· «ἐγὼ εἶμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια,» περὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς προελέχθη. 6.15ν ὅτι οὐδεὶς οἶδεν τὰ τοῦ θεοῦ, εἰ μὴ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ὅτι διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα, τὸ ἀνάπαλιν ὁ θεὸς οἶδεν τὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἢ κτίσις οὐκ οἶδεν τὰ τοῦ θεοῦ· ὑπερβαίνει γὰρ αὐτήν, καὶ οὐδὲν πρὸς τοιαύτην εἶδησιν ὀρμησαὶ τολμᾷ, κἂν ἦ τῶν εὐδοκίμων· ἐπειδὴ γινῶναι τὰ τοῦ θεοῦ εἰς πάμπαν ἀδύνατον τῇ μὴ οὔσῃ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τὴν αὐτὴν γινῶσιν τῷ θεῷ κεκτημένη, ὡς ἐδίδαξεν ὁ σωτὴρ εἰπὼν ἐν Ἰωάννῃ· «ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ,» καὶ ὡς ἔγραψεν Πέτρος· «ἔστιν ἃ νῦν ἀναγγέλλει ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπὸ οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακῦψαι.» τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ὅτι ἐπίσταται ὡς ὁμοούσιος θεός, ὁ ἀπόστολος Κορινθίοις ἐπέστειλεν, ὡς προεῖρηται. καὶ πάλιν τὴν μεγαλειότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα παριστῶν, ἰσόρροπον ἐκείνῳ γράφει· «ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδεν, τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος.» καθὰ γὰρ μέγα τι λέγων περὶ τοῦ πατρὸς, εἶπεν εἰδέναι αὐτὸν τοῦ πνεύματος τὸ φρόνημα, οὕτω τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν τῆς φύσεως καὶ θελήσεως καὶ τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τοῦ ἁγίου πνεύματος παριστῶν, ἔγραψεν μόνον αὐτὸ εἰδέναι τὰ τοῦ πατρὸς καὶ τὰ βάθη αὐτοῦ ἐρευνᾶν καὶ τὰς ἀγνώστους ἐκείνου νοήσεις, ἃς χρὴ καὶ ἡνίκα δεῖ τοῖς ἀξίοις ἐκφαίνειν. τὸν δὲ Πέτρον, ὡς προεῖρηται, γράψαι· ἀπεστάλη ἀπ' οὐρανοῦ τὸ πνεῦμα· νοεῖσθω, ᾧ τρόπῳ νοεῖται τό· ἀπεστάλη ὁ υἱός. ὡς λόγος γὰρ ἐκεῖνος, καὶ τοῦτο ὡς ῥῆμα καὶ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἀπεστάλη. καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι τὰ παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος λεγόμενα λέγεται καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς διὰ τὸ ἐν θέλημα, τὰ τοιαῦτα κεῖται ῥήματα. οὔτε γὰρ ἀγνοεῖ ἢ πέμπεται ὡς δοῦλον, οὔτε ἀφ' ἑαυτοῦ λαλεῖ ἢ ποιεῖ ἢ ἔρχεται ὡς ἀντίθεον. 6.16ν ὅτι οὐδεὶς ὄρᾳ τὸν θεὸν καὶ πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας· οὐ γέγραπται οὖν, φησὶν, ὅτι οἱ ἄγγελοι βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς; ἢ κτίσις οὐχ ὄρᾳ τὸν θεὸν καὶ πατέρα οὕτως, ὡς ἔστιν· ἑτέρα γὰρ φύσει τοῦτο ἀχώρητον καὶ ἀβάστακτον ὑπάρχει· καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστὶν τό· «οὐδεὶς ὄψεται μου τὸ πρόσωπον καὶ ζήσεται.» αἱ δὲ γραφαὶ λέγουσιν, ποτὲ μὲν τὸν υἱὸν μόνον, ποτὲ δὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα μόνον ὄραν ἢ εἰδέναι τὸν θεὸν πατέρα, ἐπειδὴ ἐν μονάδι θεότητος ἢ τριάδος, ὡς ἡνίκα ὁ σωτὴρ παρὰ Ἰωάννῃ λέγει· «οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἐόρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ· οὗτος ἐόρακεν τὸν πατέρα.» ἔστιν δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ κατὰ φύσιν ὁ υἱός γεννητικῶς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκπορευτικῶς· καὶ πάλιν· «οὐδὲ γὰρ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἔαν ὁ υἱός ἀποκαλύψῃ,» καὶ ὡς ὅταν ἰδικῶς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς προελέχθη, Παῦλος Κορινθίοις γράφει, καὶ ὡς Ἡσαΐας προφητεῖ· «πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας.» οὐ γέγραπται οὖν, φησὶν, Ματθαίῳ ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «ὄρατε, μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς;» ναί· ἀλλὰ βλέπουσιν, οὐχ ὅσος καὶ οἷός ἐστιν ὁ θεός, ἀλλὰ καθ' ὅσον αὐτοὶ χωροῦσιν. ὁ δὲ μονογενὴς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα διὰ τὸ ταῦτὸν τῆς θεότητος ὀρῶσιν οὕτως, ὡς ἔστιν ὁ ἀμεγέθης καὶ ἀνείδεος θεός. 6.17ν ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα τὴν κτίσιν υἰοθεσίας ἀξιοῖ· αὐτὸ δὲ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ ἐκπορεύεται. ἢ κτίσις ἢ λογική, ὅταν ἀξία γένηται ἀνακαινισμού καὶ υἰοθεσίας, ὑπὸ τῆς πανδυναμίου χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος τούτων ἀξιοῦται, ἐπειδὴ οὐ κτίσμα, ἀλλὰ θεὸς ὑπάρχει, οἷος ὁ κτίσας τὸ πρῶτον. 6.18ν ὅτι οὐχ ὑμνεῖ ὡς ἡ ἄλλη κτίσις· ἐπειδὴ αὐτὸ τῶν ὑμνημένων ἐστι. ἢ κτίσις

πᾶσα, ὀρατὴ καὶ ἀόρατος, ὀνομαστὶ προστάττεται ὑπὸ τῶν τριῶν παιδῶν Ἀνανία, Ἀζαρία καὶ Μισαήλ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ καμίνῳ ἀποτεθέντων ὑμνεῖν καὶ ὑπερυψοῦν τὸν θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας· ἔτι δὲ καὶ τὰ Χερουβὶμ καὶ ὁ θεϊκὸς θρόνος, ὃ ἐνταῦθα νοεῖται τὰ Σεραφίμ, δοξάζει ἅτε ὄντα καὶ αὐτὰ μέρος τῆς κτίσεως. ἔφασαν γὰρ οἱ αὐτοί· «εὐλογημένος εἶ, ὁ καθηήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ,» καὶ πάλιν ἀντὶ τοῦ μνημονεῦσαι τῶν Σεραφίμ· «καὶ εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου τῆς βασιλείας σου, καὶ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας.» ὁμοίως καὶ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ, ἐνεργουμένου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐν ββ' καὶ ἐν ρμη΄ ψαλμῶ παρακελεύεται ἡ κτίσις αἰνεῖν τὸ κύριον. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ὡς καὶ ὁ υἱός, οὐ συνεμνημονεύθη, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ οὐ δημιούργημα, ἀλλὰ δημιουργός· οὐδὲ τῶν ὑμνούντων, ἀλλὰ τῶν ὑμνουμένων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Σεραφίμ ἐστὶν τῶν σὺν πολλῶ φόβῳ περιεστώτων τὸ θεϊκὸν βῆμα καὶ συγκαλυπτόντων ταῖς πτέρυξιν ἑαυτὰ καὶ ἀμοιβαδὸν ἀνταναφωνούστων ἀσιγήτοις στόμασιν καὶ ἀκαταπαύστῳ φωνῇ τρίτον «ἅγιος» διὰ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἅπαξ «κύριος» διὰ τὴν μίαν κυριότητα· ἅπερ, ὅτι μάλιστα δείκνυσιν τὴν θεότητα τοῦ πανυμνήτου πνεύματος. Μακεδονιανοὶ δέ, φυλαττόμενοι καὶ οἷον δεδοικότες, μὴ περὶ αὐτοῦ ἢ προσήκοντά ποτε λέγοντες ὀφθῶσιν ἢ ἀπρόσηκα προέμενοι λάθωσιν, ἐπιβαίνουνσιν ἄνευ δίκης ἑαυτοῖς ἐπιτρέποντες καὶ τῷ κεφαλαίῳ τῷδε, ὄπλα παντοδαπὰ κινοῦντες τοὺς ἀκολάστους λόγους καὶ φάσκοντες συναρπακτικῶς γέγραπται, φησίν· «αἰνεῖτε τὸν κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός· τῷ θεῷ ἡδυνθείη αἴνεσις,» καί· «ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ καὶ ψαλλεῖν τῷ ὀνόματί σου, ὕψιστε.» οὐδαμοῦ δὲ δῆθεν εὐρίσκομεν· αἰνεῖτε τὸ ἅγιον πνεῦμα. ἀπαντητέον δὲ αὐτοῖς οὕτως· εἰ περὶ τοῦ πατρὸς δέχεσθε, ἄς προεκομίσατε φωνάς, ἐκβάλλετε τὸν υἱόν· εἰ δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ, τὸ ἐναντίον, ὅποτε καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα κύριός ἐστίν τε καὶ γέγραπται, καὶ ἄδηλον περὶ ποίας ὑποστάσεως γέγραπται νῦν τὸ «κύριος». σκοπεῖτε οὖν, εἰ μὴ τὸναντίον ἑαυτοῖς ἐχρήσασθε. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ὅτι οὐχ ὑμνεῖ, ἐπειδὴ μὴ κτίσμα ἐστίν, συνυμνεῖται δὲ τῷ θεοῦ πνεῦμα ὑπάρχειν ῥᾶον καταμαθεῖν ἀπὸ τε τοῦ συντάττεσθαι αὐτῷ καὶ ἀπὸ τοῦ τοὺς τρεῖς παίδας καὶ τὸν ἱεροψάλτην πᾶσαν τὴν κτίσιν κατ' ὄνομα ὑμνεῖν παρακελεύεσθαι, οὐ μὴν τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα, ὡς ἔχουσιν συνηθείας οἱ ἅγιοι ἐξονομάσαι. εἰ γάρ, ὡς φασὶν αἰρετικοί, μέσης θεοῦ καὶ ἀγγέλων φύσεώς ἐστὶν καὶ τιμιώτερον καὶ ἀνωτέρω πάντων, ἔδει, ἐπειδὴ μάλιστα ἓν ἐστίν, ἢ καθ' ἑαυτὸ παρακελεύεσθαι αὐτὸ ἀνυμνεῖν, ἢ κἂν πρῶτον αὐτὸ ὀνομάσαι καὶ αὐτῷ τὰ ἄλλα γενικῶς συναναλαβεῖν· οὐ μὴν, ὡς αὐθαδῶς εἰκάζουσιν, τὸ ἀνάπαλιν. 6.19ν ὅτι μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ συνονομάζεται. καὶ περὶ αἰρετικῆς ἀντιθέσεως. ἡ κτίσις οὐ συναριθμεῖται τῷ θεῷ. τί γὰρ καὶ κοινὸν τῇ οὐσῇ ἐν μειώσει πρὸς τὸν πάντων ὑπέρτατον καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ὄντα ὑπερβολὴν, ἢ τῇ γενομένη πρὸς τὸν ποιήσαντα; τὸ δὲ πάντιμον πνεῦμα ὡς θεός ἢ μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ συνονομάζεται, ὡς ὅταν ὁ δεσπότης τὸν περὶ τὸ βάπτισμα δίδωσιν ὄρον, καὶ ὡς ὅταν ὁ ἀπόστολος Κορινθίοις τὸ δεύτερον γράφῃ· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν» ἢ μετὰ μιᾶς αὐτῶν ὑποστάσεως· ἢ καὶ καταμονάς, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται βιβλίῳ, μνημονεύεται. ἀπὸ δὲ τῆς προαιρέσεως τοῦ ἐξοβλήτου καὶ ἀπερριμμένου Οὐαλεντίνου τοῦ μανιχαΐσαντος καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτόποις μυθοπλάσμασιν μανιωδῶς εἰπόντος ἡλικιώτην τὸ θεϊκὸν πνεῦμα τοῖς ἀγγέλοις ὀρμώμενοι οἱ Μακεδονιανοὶ φασίν· Παῦλος Τιμοθέῳ ἔγραψεν· «διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκ λεκτῶν ἀγγέλων» τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ὡς συντάξας δῆθεν τοῖς ἀγγέλοις, ἀπεσιώπησεν. ἀπὸ δὲ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας αὐτῶν τῆς ἰδίας ἢ ἔννοιά ἐστὶν αὕτη. κἂν γάρ ποτε ἰδικῶς μὴ γένηται μνήμη τοῦ ἁγίου πνεύματος, συναναλαμβάνεται τῷ θεῷ

πατρί, ἄτε πνεῦμα αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὄν, διὰ τοι τοῦτό ἐστιν, ὅτε ἢ αὐτὸς ὁ θεὸς πατὴρ τῷ ῥήματι οὐκ ἐμνημονεύθη, ἀλλὰ τῇ πιστῇ διανοίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐμνημονεύθη, ἢ τὸ ἔμπαλιν. ὅπου γε μὴ ὀφείλων μνημονεύεσθαι Οὐαλεντίνος τὸ μὲν ἁγιαστικὸν πνεῦμα «παράκλητον» ὠνόμασεν, ὡς καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς «παράκλητος» ἐκ τοῦ παρακαλεῖσθαι ἐκλήθη· τοὺς δὲ ἁγιαζομένους λειτουργοὺς προσηγόρευσε «ἀγγέλους». πρὸς τούτοις· οὐδαμοῦ γραφῆς εἰς δημιουργίαν ἢ μυσταγωγίαν ἢ δοξολογίαν ἀγγέλους συμνημονευομένους εὐρίσκομεν τῷ θεῷ. τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος κοινωνίαν πρὸς τὴν θεότητα ὁ Παῦλος Κορινθίοις ἐν τῇ δευτέρᾳ γέγραφεν ἐπιστολῇ· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος,» καὶ ἐν ἄλλοις· «εἴ τις κοινωνία πνεύματος.» ὁ γοῦν ἱεροψάλτης τὴν πρὸς τὰ λειτουργικὰ πνεύματα ἐξαλλαγὴν τοῦ ἀγενήτου λόγου καὶ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος καὶ τὸ μὴ εἶναι τῆς ἐκείνων συστοιχίας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν αὐτοτελῶν ὑποστάσεων τούτων καὶ δι' αὐτῶν καὶ δι' αὐτὰς ὡς καὶ διὰ τὸν θεὸν πατέρα καὶ ἐν αὐταῖς ἐκτίσθαι τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰ πάντα τελειοῦσθαι καὶ διακρατεῖσθαι βοᾷ ῥήμασι τοιοῖσδε· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν.» νοητέον γὰρ «λόγον» τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, «πνεῦμα στόματος κυρίου» τὸ ἅγιον πνεῦμα, «δυνάμεις οὐρανῶν» αὐτάς τε τὰς συστάσεις αὐτῶν, καὶ μέντοι ἀγγέλους καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεις. καὶ πάλιν· «ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον.» διαπληκτίζεται δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ ἀπόστολος, κράζων· «ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν.» ὡς γὰρ τὸ ἀπαύγασμα χωρισθῆναι ἀμήχανον τοῦ φωτός, καὶ τὴν σοφίαν τοῦ σοφοῦ, τουτέστιν τὸν υἱὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς· οὕτως καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀπ' ἐκείνου, οὗ ἐστὶν πνεῦμα, ὡς ἡμῖν ὁ ἀναπνέομεν. ἔλαθον τοίνυν ἑαυτοὺς ὡς δι' ὧν ἀκαίρως ἡμῖν οὐ συντίθενται καὶ εἰς τὸν ἀκατάσειστον οἶκον ἐπάνεισιν τὸν ἐν ἀρχαῖς. ὅθεν ἀπεπήδησαν, πράγματα πλέκουσι τῷ ἀποστόλῳ, αὐτῶν ἕνεκα διαμαρτυραμένῳ ἐν τοῖς ἐγκειμένοις αὐτοῦ ῥήμασιν ἐνώπιον τῆς ἀκτίστου φύσεως καὶ τῆς κτιστῆς, παραπλησίως πως τοῦ εἰπόντος· «ἡμαρτον τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις,» καί· «διαμαρτύρομαι σήμερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,» καί· «ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ.» 6.20ν ὅτι κοινωνεῖ, ὡς τῇ οὐσίᾳ, οὕτως καὶ τοῖς ὀνόμασιν, τῷ θεῷ πνεύματι καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἢ κτίσις ἀκοινώτητα ἔχει τὰ ὀνόματα πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ θεοῦ λεγόμενα ὀνόματα, ὡς καὶ τὴν φύσιν. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα κοινωνεῖ τοῖς ὀνόμασι τοῦ θεοῦ διὰ τὸ καὶ τῇ φύσει κοινωνεῖν, πλην ὅτι ὁ πατὴρ μόνος καλεῖται «πατήρ», διὰ τὸ μόνον ὑποστάσει γεννηῆσαι, καὶ ὁ υἱὸς «υἱὸς» καὶ οὐ πατὴρ ἀκτίστου φύσεως, διὰ τὸ ἀληθῶς γεννηθῆναι μὲν, μὴ γεννηῆσαι δέ. ὡς ἡνίκα ἡ γραφὴ ὀνομάζει καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα «κύριον», ὡς πάντων δεσπῶν καὶ κοινωνοῦν τῆς μιᾶς βασιλείας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ· «ἅγιον», ὡς αὐτὸ φύσει ἅγιον καὶ ὡς τὴν κτίσιν ἁγιάζον· «ἄφθαρτον», «ἀγαθόν», «ἀγάπην», «σοφίαν», «σύνεσιν», ὡς καὶ τὸν θεὸν προσηγόρευσε· «δύναμιν» ἀφ' ὧν ἐνδυναμοῖ· «δίκαιον», ἀφ' ὧν δικαιοῖ, αὐτοαναμάρτητον ὑπάρχον· «παράκλητον», ὡς καὶ τὸν υἱόν· «πῦρ», ἀφ' ὧν ὥφθη τοῖς ἀποστόλοις πυρίναις γλώσσαις, καθὰ περὶ μὲν τοῦ πατρὸς λέγει Μωυσῆς· «ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον,» περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ Ἰωάννης· «αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί,» καὶ ὅσα τοιαῦτα. 6.21ν ὅτι ἐν ἐστὶν καὶ οὐ πολλά, ὡς τὰ κτίσματα. ἢ κτίσις οὐδὲν ἔχει ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἢτοι ἐν ἐνὶ προσώπῳ ὑπάρχον. καὶ γὰρ ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι πολλοί, τὰ σεραφίμ ὁμοίως, τὰ χερουβίμ οὐχ ἓν τί ἐστίν, ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι εἴρηται, δυνάμεις καὶ κυριότητες καὶ θρόνοι· πληθυντικῶς οὐρανοί, ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ποιήματα. κοινωνεῖ γὰρ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη τῷ πληθεὶ τῶν ἀστρῶν τῇ τε φύσει καὶ τῷ πυροειδεῖ, ὡς ἐξεργαστικώτερον ὁ πρῶτος τοῦτο

περιέσχεν λόγος. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ὡς μὴ ἐναρίθμιον τῇ κτίσει, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὰ λόγια ἡμῖν προσανεφώνησεν. 6.22ν ὅτι διὰ τὸ ὁμοούσιον καὶ ἄναρχον γέγραπται εἶναι ὕδωρ ζωῆς ἐκ τῆς πατρικῆς πηγῆς ἐκπορευθέν. ἡ κτίσις οὐ γέγραπται εἶναι ὕδωρ ζωῆς· οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτῆς ἔσχεν ἀειζωίαν, ὡς ὁ ἀνάρχως ζῶν θεός. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τοῦτο εἶναι εὐφημοῦσιν οἱ ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις μνημονευθησόμενοι ἱεροκήρυκες, ὡς ἐκ τῆς ἀθανάτου καὶ φυσιζώου πατρικῆς πηγῆς συμφυῶς ἐκπορευόμενον, οὐχὶ κτιζόμενον. καθάπερ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ εἶπομεν λόγῳ, ὅτι τὸ φῶς οὐ γενεσιουργεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀυγὴν, ἀλλὰ γεννᾷ, οὕτως ἐνταῦθα, ὅτι ἡ πηγὴ οὐ γενεσιουργεῖ τὸ ἐξ αὐτῆς ὕδωρ, ἀλλ' ἐκπορευόμενον ἔχει καὶ ὁμοούσιον οὐδεὶς γὰρ τοῦ ἑαυτοῦ ἢ υἱοῦ ἢ πνεύματος γενεσιουργός ἐστιν· ἐπεὶ οὐκέτι πατήρ, οὔτε πνεῦμα ἔχων. Ἰερεμίας ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· «ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ τούτῳ ἡ γῆ· ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς μου. ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἱ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν.» τὸ μυστήριον ὁ προφήτης μυστηρικῶς ἐκτίθεται. εἶπεν γὰρ «πηγὴν» τὸν θεόν, «ὕδωρ» δὲ «ζῶν» τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ πάσας ἡμῶν ἐκκαθαῖρον τὰς ἀμαρτίας, τὸ διασπασθῆναι τῇ φύσει τῆς νοητῆς πηγῆς μὴ δυνάμενον, ὡς καὶ τὸ ἐκ πηγῶν ῥεῖθρον. Ἡσαΐας ὁμοίως· «ἐγὼ δώσω ὕδωρ ἐν δίψῃ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ· ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου· καὶ ἀνατελοῦσιν ἀνὰ μέσον ὕδατος ὡς χόρτος, καὶ ὡς ἰτέα ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ.» καὶ τοῦτο διὰ κρυφίων ἔχει νοητὴν διαίρεσιν. τοῖς γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ, φησὶν, τυγχάνουσιν τοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ τοῦτο «πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ» «ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου» τὸ ποιῆσαι δυνάμενον τὴν κολυμβήθραν ἀναθηλαὶ αὐτοῦς ὡς τὰ φίλυδρα τῶν φυτῶν, καὶ· «ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων· ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρησεται.» καὶ ὁ ἱεροψάλτης τὸ ἀληθὲς τῷ πράγματι ἀφανὲς πῶς τῷ λόγῳ διὰ τὸ ἀναγκαῖον ποιῶν ἀναμέλπει ἐν μὲν λέ' ψαλμῷ· «ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς,» ἐν δὲ ρμζ'· «ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ τήξει αὐτά· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα εὐφραίνοντα τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην» αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ πᾶσα οἰκουμένη. ἵνα οὕτως γὰρ εἶπω, ὅπερ ἀνθρώποις ἐστὶν ἐκάστη πόλις, τοῦτο παντοκράτορι ἢ οἰκουμένη. Βαροῦχ ἀποκλαιόμενος τὸν λαὸν ὄντα ἐν γῆ Χαλδαίων τῶν πνεῦμα ἅγιον μὴ ἐχόντων βοᾷ. «τί σοὶ ἐστὶν, Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν γῆ τῶν ἐχθρῶν εἶ;· ἐπαλαιώθης ἐν γῆ ἄλλοτρία, συνεμιάνθης τοῖς νεκροῖς, προσελογίσθης μετὰ τῶν εἰς Αἶδου. ἐγκατέλιπες πηγὴν τῆς σοφίας· τῇ ὁδῷ τοῦ θεοῦ εἰ ἐπορεύθης, κατῶκεις ἂν ἐν εἰρήνῃ τὸν αἰῶνα χρόνον·» «πηγὴν» τὸν θεόν, «σοφίαν» τὸ ἅγιον πνεῦμα λέγων. Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν Σαμαρίτιδα. «εἰ ἤδεις τὴν δωρεάν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι· δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν·» τῆς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου πνεύματος τὰ ἀθάνατα νάματα λέγων. ὅτι γὰρ πάντα ταῦτα περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ εἴρηται, ὃ μνημονευθεὶς εὐαγγελιστῆς ἡρμηνεύσεν ἐπὶ λέξεως· τοῦ γὰρ σωτήρος εἰπόντος· «εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος,» εὐθὺς ἐπήγαγεν· «τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν.» 6.23ν ὅτι τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐχρίσθη ὁ σωτήρ· οὐκ ἂν δὲ εἰ κτίσμα ἦν, τῷ ἰδίῳ ἐχρίσατο ποιήματι ὁ ἄκτιστος; καὶ ὅτι καὶ ἡμεῖς χρίσμα ἔχομεν αὐτοῦ. ἡ κτίσις ἐλαίῳ κτιστῶ ἁγιαζομένῳ βαπτίσματι χρίεται. ὁ σωτήρ, ὡς θεός, τῷ συνακτίστῳ αὐτοῦ ἐχρίσατο παναγίῳ πνεύματι παρὰ τοὺς μετόχους ἡμᾶς. εἰ γὰρ κτίσμα ἦν, οὐκ ἂν τῷ ἰδίῳ ἐχρίσατο ποιήματι ὁ ἄκτιστος; μάρτυρες δὲ οἱ ὑπογεγραμμένοι· Ἡσαΐας ἀπὸ τοῦ σωτήρος λέγων· «πνεῦμα κυρίου

ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με.» Δαυὶδ δέ· «διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.» διὰ τοῦτο ποῖον; ἐπειδὴ θεὸς ἀχειροποίητος ὢν ὑπὸ θεοῦ ἀκτίστου ἀνάρχου ἐχρίσθη. εἶπεν δὲ τὸ «ὁ θεός σου» διὰ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν αὐτοῦ. Πέτρος ἐν ταῖς πράξεσιν· «ὕμεῖς ἐπίστασθε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐκὴ ρυξεν Ἰωάννης Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἀγίῳ καὶ δυνάμει.» αἱ Πράξεις· «συνήχθησαν ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδα σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας.» καὶ τὰ Ἔπιστολα δὲ περὶ τούτου ὑφηγεῖται οὕτως· «μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σοι· διὰ τοῦτο νεανίδες ἠγάπησάν σε.» «μύρου» ὄνομα εἶναι τῷ Χριστῷ λέγει τὸ τοῦ παρακλήτου· ἐπειδὴ ἄμφω αἱ ὑποστάσεις τοῦ τε ὀνόματος κοινωνοῦσιν καὶ ἐν ἑαυταῖς τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εὐωδιάζουσιν φύσιν. «νεανίδας» δὲ τὰς ἐκκλησίας λέγει, ἐν αἷς δοξάζεται, περὶ ὧν καὶ Δαυὶδ ἐν ζζ' εἶπεν ψαλμῷ· «προέφθασαν ἄρχοντες, ἐχόμενοι ψαλλόντων, ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπα νιστριῶν» οὕτω φράσας διὰ τὸ ἐκβόητον τῆς πίστεως καὶ διὰ τὸ ἡχεῖν αὐτὰς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν τοῖς ἀναγνώσμασιν καὶ ταῖς ψαλμωδίαις. πρὸς ἐκάστην δὲ αὐτῶν ἐν τοῖς Ἔπιστολασι καὶ αὐτὸς ὁ ὠραῖος τῷ κάλλει νυμφίος σωφρόνως προσλαλεῖ· «ἰδοὺ εἶ καλὴ ἢ πλησίον μου, ἰδοὺ εἶ καλὴ.» καὶ πάλιν ἐπιθαλάμιον ὡσπερ ἄδει· «δεῦρο ἀπὸ λιβάνου, νύμφη· δεῦρο ἀπὸ λιβάνου· ἐλεύση καὶ διελεύση ἀπὸ ἀρχῆς πίστεως.» ὅτι δὲ καὶ ἡμεῖς χρίσμα δεχόμεθα ἐν τῷ ἀνακαινισμῷ, Ἰωάννης γράφει ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἀγίου καὶ οἴδατε πάντα.» ὡσπερ, φησὶν, ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὁ σωτήρ, καὶ «ὕμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἀγίου» πνεύματος. καὶ τοῦτο δὲ τὸ σωτήριον δῶρον κοινῇ ὑπὸ τῆς μακαρίας τριάδος ἡμῖν παρεσχῆσθαι, διδάσκουσιν οὕτως Ἡσαΐας· «καὶ ποιήσει κύριος Σαβαώθ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο, πίνονται οἶνον, χρίσονται μύρον ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. παράδος ταῦτα πᾶν τα τοῖς ἔθνεσιν.» «ὄρος» γὰρ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς πίστεως, «οἶνον» τὸ δεσποτικὸν σωτήριον αἶμα, «μύρον», ὃ ἀγιασθέντες ἀλειφόμεθα ὑπὸ τοῦ ἱερέως προανεφώνησεν. Ἰωάννης ἐν τῇ αὐτῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ περὶ τοῦ Χριστοῦ· «καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα, ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, μένει ἐν ὑμῖν· καὶ οὐ χρεῖαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων,» Παῦλος δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους· «ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός, καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δούς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.»

7.ν Περὶ τῶν θεϊκῶν ἐνεργειῶν καὶ παροχῶν τοῦ ἀγίου πνεύματος Ἄγαθν τοίνυν φιλοτίμως τὴν θεῖαν καὶ ἀκροτάτην τοῦ ἀγίου πνεύματος φύσιν τὴν οὖσαν ὑπὲρ ζωὴν καὶ ὑπὲρ νοῦν· τὰ λόγια ἐπιδείξαντα ἐφάμιλλον αὐτῆς καὶ τὴν κηδεμονικωτάτην ἔνθεον ἐνέργειαν ἐκφαίνει οὕτως·

7.1ν ὅτι ζωοποιεῖ ὅτι ζωοποιεῖ, ὡς πνεῦμα ὑπάρχον τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα θεοῦ, κατὰ Παῦλον τὴν σάλπιγγα τῆς πίστεως, γράφοντα Ῥωμαίοις μὲν· «ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.» καὶ πάλιν· «ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν.» Κορινθίοις δέ· «οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν· ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ θεοῦ, ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀπο κτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ.» γράμμα δὲ εἶπεν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, τὸν διαγορευόντα· «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος» καὶ ἀμυνόμενον τὸν ἀσυνέτως βιοτεύοντα·

ζωοποιὸν δὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, τὸ μηκέτι ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν ἡμᾶς ποιῆσαν καὶ παρεγγυῆσαν μὴ ἀποδοῦναι· «κακὸν ἀντὶ κακοῦ», μᾶλλον δὲ ἀγαθὸν ἀντὶ κακοῦ παρασχεῖν. «ἐάν», γὰρ φησὶν, «πεινᾶ ὁ ἐχθρὸς σου, χόρτασον αὐτόν.» καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς· «ἐγένετο ὁ πρῶτος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιῶν.» Γαλάταις δέ· «ὁ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον.» καὶ κατὰ Ἰωάννην λέγοντα ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιῶν.» αὐτὸ δὴ τοῦτο δηλῶν Ἰεζεκιήλ, καὶ ὅτι σὺν τῷ θεῷ, ὡς πνεῦμα αὐτοῦ, τὴν ἀνάστασιν ποιήσει, προφητεύει· «τάδε λέγει κύριος τοῖς ὀστέοις τοῖς ξηροῖς τούτοις· ἰδοὺ ἐγὼ εἰσάγω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα, καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκας, καὶ ἐκτενώ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς τὸ πνεῦμά μου, καὶ ζήσεσθε καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ κύριος.» ἢ οὖν οὐσιωδῶς ζωὴ καὶ ἡ ζωοποιὸς δύναμις οὐτ' ἀρχὴν οὔτε πέρας οὐτ' ἀλλοίωσιν ἔχει· τὸ δὲ τούτοις μὴ ὑποπίπτον φύσει καὶ ἀληθείᾳ θεὸς ἐστίν, ἅτε δὴ καὶ τὰ κατ' ἐξάίρετον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οἴκοθεν κεκτημένον. οὐδὲν γὰρ κτιστὸν ζωῆς αἴτιον εἶναι ἢ ζωὴν ἐν ἑαυτῷ δεικνύναι δύναται· πάντα δὲ νεκρὰ τὰ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος ἐστερημένα· «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν,» ὡς ἔφασαν αἱ ἀποστολικαὶ πράξεις. καὶ γὰρ εἰ πάντα τὰ γινόμενα καὶ φθαρτά, τὰ δὲ φθειρόμενα στερεῖται ζωῆς ὑπομένοντα· πῶς ἂν ἄλλοις χαρίσαιτο ταῦτα, ὧν αὐτὰ γίνεται ἐνδεῆ; ζωοποιούμεθα δὴ οὖν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ εἰπόντος· «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.» 7.2ν ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος καὶ τὴν ἴσην ἐνέργειαν γέγραπται, ὡς ἡγειρεν τὸν ἐκουσίως δι' ἡμᾶς παθόντα σαρκὶ Χριστὸν ποτὲ πατὴρ, ποτὲ αὐτὸς ἑαυτόν, ποτὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα. καὶ κατὰ αἰρετικῆς ἐκθέσεως. ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος καὶ τὴν μίαν ἐνέργειαν λέγουσιν αἱ γραφαί, ὡς κατὰ τὴν τοῦ δούλου μορφήν Ἰησοῦν Χριστὸν ἡγειρεν ποτὲ ὁ πατὴρ, ποτὲ αὐτὸς ἑαυτόν, ποτὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα· οὕτως αἱ πράξεις· «τοῦτον ὁ θεὸς ἡγειρεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ.» Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. αὐτὸς δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ.» καὶ πάλιν· «ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.» Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ· θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι.» 7.3ν ὅτι δημιουργεῖ καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρει. ἐν ταύτῳ, ὅτι τὸ ἀγιάσαι δημιουργῆσαι ἐστίν καὶ ἀναγκαιότερον τοῦ δημιουργῆσαι. καὶ κατὰ αἰρετικῆς ἐκθέσεως. ὅτι δημιουργεῖ τὸ μέγα κτίσμα τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρει καὶ ζωοποιεῖ καὶ εἰς οὐρανὸν ἐπιστρέφει καὶ συγκαταρρυεῖσάν ταῖς ἀνθρωπίναις ἀνομίαις τὴν γῆν ἀνεκαίνισε πάλιν καὶ ἀνέθαλψε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἄνευ πραγματείας καὶ οἶον αὐτομάτως, ἅτε συνδημιουργὸς καὶ ἰσοουργὸς τοῦ ὑποστήσαντος αὐτήν κατ' ἀρχὰς ἀρχιτέχνου θεοῦ, ὡς γινῶναι ἡμῖν ἐφίεται, ἐξ ὧν ἐξέφηναν οὗτοι· Ἰώβ· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με· πνοὴ δὲ παντοκράτορος, ἡ διδάσκουσά με.» Δαυὶδ ἐν μὲν ργ' ψαλμῷ· «ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμα σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.» τοῦτο βεβαιοῖ ὁ ἀπόστολος γράφων Κορινθίους τὸ δεύτερον· «ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα.» ἐν δὲ λβ' ψαλμῷ· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν» μὴ παραδράμῃς τὰ αὐτόθεν ἀκούεσθαι δυνάμενα· ἀλλ' ἴδε, ὅτιπερ-ὡς δημιουργὸς καὶ ἀγαθὸς θεὸς-μένον εἰς αἰεὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ φιλίαν μόνιμον τῇ κτίσει χορηγεῖ καὶ ἀλύτοις αὐτήν ἔσφιγγε δεσμοῖς καὶ ἠδρασεν. ἀκατάσειστον καὶ πάντα τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει στηρίζει· καὶ ὅτι ἀθέμιτόν ἐστι κτίσμα καλεῖν τὸ κτίζον καὶ ἐνδυναμοῦν τοῦ θεοῦ τὰ κτίσματα. συνεργὸν γὰρ καὶ

ὁμοούσιον αὐτὸ τῷ θεῷ ἅτε πνεῦμα αὐτοῦ καὶ δάκτυλον, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐδείχθη βιβλίῳ, μυστικῶς παριστῶν ἐν ἡ΄ ψαλμῷ προφητεύει· «ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς, ἔργα τῶν δακτύλων σου.» καὶ Μωυσῆς δὲ ἐν τῇ γενέσει ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα φησὶν· «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.» οὐ γὰρ ἀγγέλους ἢ ἄλλα πνεύματα ἔλαβεν συγχειρουργοὺς ἢ γνωμοδότας ὁ θεός· «ἐπειδὴ ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ δεσπότης.» οὐδὲ εὐρίσκεται πώποτε εἰς δημιουργίαν συμπαραλαβῶν κτίσμα, καθὰ Δαυὶδ ψάλλει ἐν λβ΄ ψαλμῷ· «ὁ πλάσας καταμονὰς τὰς καρδίας αὐτῶν,» καὶ ἐν ρλη΄· «οὐκ ἐκρύβη τὸ ὄστυν μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ποίησας ἐν κρυφῇ.» καὶ ὡς Παῦλος Ῥωμαίοις γράφει· «τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;» τουτέστιν, τῆς κτίσεως οὐδεὶς. πλάτος γὰρ ἔχον τὸ «τίς» τοῦτο προφαίνει. ἔδειξεν δὲ τῷ μὲν μὴ εἰπεῖν «ποιήσατε», ἀλλὰ «ποιήσωμεν», ὡς οὐκ ἔστιν ὑπουργὸς ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ θελήσεως μιᾶς· τῷ δὲ ἐπαγαγεῖν «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν», ὡς μία ἐστὶν οὐσία τῇ τριάδι· καὶ ὡς οὐ πρὸς ἀγγέλους εἴρηται τοῦτο τοῖς ἀπειρώς καὶ ἀσυνεικάστως ἐν μείῳ τὴν «εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» ἔχουσιν εἰ ἀκίνδυνον τοῦτο, ὡς ἄνθρωπον, εἰπεῖν τῆς ἀνειδέου καὶ ἀσχηματίστου καὶ ἀρρήτου τριάδος, διὸ ἐπήγαγεν ὁ αὐτὸς κοσμογράφος· «καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ εὐλόγησεν αὐτούς·» καὶ πάλιν· «εἶδεν ὁ θεός, ὅτι καλόν.» ἐν οἷς ῥητοῖς αὐθις τῆς αὐτοτελοῦς καὶ γενεσιουργοῦ τριάδος τὸ τέλειον καὶ σύμφωνον καὶ κοσμητικὸν καὶ ἐπίπαν ἄφθονον σημαίνεται μυστικῶς. ἐπειδὴ ταῦτα θεάτρων μὲν καὶ πλήθους ἄξια οὐχ ἠγήσατο εἶναι ὁ Μωυσῆς ἡγουν ὁ ἐνηχήσας αὐτῷ θεός· τοσοῦτων δέ, ὅσοι μὴ παρανομεῖν ἐς ταῦτα ἔμελλον. «ἐποίησεν» γὰρ «ὁ θεός», τουτέστιν ὁ υἱός, «τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ», τουτέστιν τοῦ πατρός, «ἐποίησεν αὐτόν, καὶ εἶδεν ὁ θεός», τουτέστιν τὸ πνεῦμα «ὅτι καλόν, καὶ εὐλόγησεν αὐτούς», τουτέστιν ἡγίασεν. τὸ δὲ «κατ' εἰκόνα», ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, νοητέον, ὅτι ἐκ τοῦ θεϊκοῦ φουσίματος τὸ πνεῦμα τὸ ἀθάνατον ἔχομεν καὶ νοῦν ἀεὶ θέοντα καὶ κυβερνῶντα ἐφ' ὃ χρῆ, καὶ λόγον σοφὸν ἀρέσκοντα τῷ δεδωκότι καὶ δυνάμενον σὺν πίστει τεκνογονίας αἴτιον γίνεσθαι καὶ ζωῆς καὶ νεκρῶν ἐγέρσεως καὶ ὀρέων μεταθέσεως· πρὸς τούτοις, ὅτι μετειλήφαμεν καὶ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. εἶτα καὶ Παῦλος, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέχθη· «ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ἡμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ἡμῖν.» καὶ Ἑβραίοις τοὺς αἰῶνας γεγενῆσθαι καὶ τὴν κτίσιν ἐστηρίχθαι ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καταγγέλλων καὶ ῥῆμα θεοῦ τὸ πνεῦμα, καθὰ ἤδη ἐμνημονεύθη, προσαγορευῶν γράφει· «πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὸ βλεπόμενον γεγενῆσθαι,» καὶ πάλιν· «φέρων γὰρ τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ,» καὶ ὁ ψαλμωδός· «πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας,» τουτέστιν ἐν τῷ πνεύματί σου καὶ τῷ υἱῷ σου. πῶς οὖν οὐκ ἄναρχον καὶ δημιουργὸν καὶ κυρίως θεὸς τὸ θεϊκὸν πνεῦμα τὸ ἀχώριστον τοῦ πνεύσαντος αὐτὸ καὶ τοῦ δημιουργοῦ υἱοῦ· τὸ τοὺς αἰῶνας κατασκευάσαν, μεθ' ὧν οὐρανός τε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ πᾶν, εἴ τί ἐστιν κτιστὸν παρήχθη· καὶ πάντα τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει φέρον τε καὶ διοικοῦν· τὸ παραυτίκα τοῦ γενέσθαι οὐρανόν, γῆν, θάλατταν ἐπιφερόμενον ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ ζωογόνον καὶ ζωοτρόφον αὐτὸ ἀπεργαζόμενον; ὡσπερ γὰρ διὰ τὸ λέγειν ἐν τῷ Ἰωβ περὶ τοῦ υἱοῦ· «ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος,» οὐκ ἀφιστᾷ μὲν τῆς δημιουργίας τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν ᾧ πάντα συνέστηκεν πατέρα πῶς γὰρ ἂν εἴη λοιπὸν ταῦτα ἀληθῆ;, οὕτως οὐδὲ τὸ τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ ἁγιοσύνης πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐξωθεῖν τοῦ εἶναι συνδημιουργὸν τοῦ θεοῦ ὅσιον. καὶ ποῖα δὲ εἰς τοῦτο μείζων ἀπόδειξις ἂν εὐρεθῆι τοῦ ἐφ' ἐκάστης ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνακαινίζειν καὶ ἀγιάζειν τὸ πνεῦμα τοῦ

θεοῦ καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ πρῶτον ἀνακαλεῖσθαι σχῆμα τοῦ βίου; τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ τὸ συμνημονεύεσθαι αὐτό, ὡς τὸν ἀπόστολον περὶ τῶν ἐκ παλιγγενεσίας ἀρτίων γενέσθαι καὶ τοῦ παρὰ πάντα μεγίστου κατορθώματος ἀπολαῦσαι προσδοκωμένων ἀναφωνεῖν· «ὅπως γένησθε κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ὑμᾶς;» προφητεύειν δὲ καὶ τὸν Δαυὶδ ἐν ρά' ψαλμῶ· «λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον.» εἰ μὴδὲ κοινωνίαν οὐσίας καὶ κυριότητος καὶ ἐνεργείας εἶχεν πρὸς τὸν πατέρα καὶ πρὸς τὸν· «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο» υἱόν, οὐκ ἂν ἀνακαίνιζεν καὶ ἡγίαζεν. διὸ σὺν τῷ παναγίῳ πνεύματι ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸν φθαρέντα τῇ παρακοῇ ἄνθρωπον ἀνακτίζων καὶ ἀγιάζων ἐνέφυσεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν μαθητῶν καὶ ἔλεγεν· «λάβετε πνεῦμα ἅγιον» πληρῶν τοῦ Ναοῦ προφητείαν τὴν ὑπὸ ἀκατασχέτου πόθου τοῦ πρὸς τὸ ἄμετρον καλὸν τοῦ πράγματος τὸ γενησόμενον ὡς ἤδη πραττόμενον διηγουμένην· «ἀνέβη ἐκ τῆς γῆς ὁ ἐμφυσῶν εἰς τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐξαιρούμενός σε ἐκ θλίψεως.» ὅτι δὲ κτίσαι ἐστὶν καὶ τὸ ἀγιάσαι, ὅπερ ποιεῖν πέφυκεν τὸ θεϊκὸν πνεῦμα, Δαυὶδ μαρτυρεῖ, ψάλλων· «καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ θεός,» τουτέστιν· ἀγιάσόν με, ἵνα ἀνακαινισθῆναι, καταφθαρεῖς τῇ ἀμαρτίᾳ· ἐπεὶ πῶς ἂν αὐτῷ ἕτερα ἐκτίσθῃ καρδία; συμφράζει τε τούτῳ· «καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου,» ἀντὶ τοῦ· τὸ πάντα ὑπερφέρον σεβάσιμόν σου πνεῦμα παράσχου μοι, ἵνα, φησὶν, τῷ ἀγιασμῷ αὐτοῦ καθαρὸς ἀναφανείς, γένωμαι ναὸς αὐτοῦ ἄξιος. ἐκ γὰρ δὴ μόνης τῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ σου ἐπιστασίας καὶ αὐτός, δέσποτα, κατασημαίνῃ ἡμῖν καὶ πάντων ἄκος δεχόμεθα κακῶν καὶ ἐν ἐλπίσιν βεβαίαις παντὸς αἰωνίου γινόμεθα ἀγαθοῦ. ἐμφανὲς γὰρ ἡμῖν, ὅτι Δαυὶδ αὐτὸ ἐξαιτεῖ ἐγκαίνισθῆναι αὐτῷ· ἐπεὶ πῶς ἂν τὸ ἤδη ὄν αὐτῷ πνεῦμα ὡς ἄρτι ἐπ' αὐτὸν ἐρχόμενον ἐνεκαινίζετο; ἀλλὰ καὶ μείζον καὶ ἀναγκαιότερον τὸ ἀγιάσαι τοῦ δημιουργῆσαι εἰδιῦα ἢ γραφὴ περὶ τοῦ ἀπολέσαντος τὸν ἀγιασμόν Ἑλεεινοῦ Ἰουδα εἶπεν· «καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος,» ἐπειδὴ, φησὶν, ἀπάντων ἀσυμφορώτατον ἔπραξεν καὶ τὸν δεσπότην ἀντ' οὐδενὸς κακοῦ ἀπέδοτο καὶ τὴν ζωὴν ἀργυρίων ἠλλάξατο. καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ ἀρρήτῳ οἰκονομίας δουλικῆς μορφῆς, περὶ ἧς λέγει Ἰωάννης μὲν· «καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,» Παῦλος δέ· «ἑαυτὸν ἐκένωσεν, μορφήν δούλου λαβὼν,» ὁ μὲν Σολομὼν εἶπεν· «ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον» ὁ δὲ Ματθαῖος διὰ τὸ ταῦτόν τῆς θεϊκῆς φύσεως καὶ ἐνεργείας ἐξέθετο ὡδί· «τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.» καὶ ὁ ἀρχάγγελος δὲ ἔφη· «τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἐστὶν ἁγίου,» καὶ πάλιν· «πνεῦμα ἅγιον ἐλεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται.» μνημονευτέον οὖν, ὅτι διὰ τὰς αἰρετικὰς ἀδολεσχίας γένεσιν προανέταξεν τῆς ἐνανθρωπήσεως ὁ εὐαγγελίστης, εἶτα γέννησιν. διασυρόντες γὰρ ἡμῶν τὰς γραφικὰς ἀποδείξεις, λέγουσιν πευστικῶς καθ' ὑπόκρισιν· υἱὸς οὖν τοῦ πνεύματος ἐστὶν ὁ Χριστός; πιστῶς οὐδὲ ταῦτα ἀκούοντες οὐδὲ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀποστόλοις εἰρημένον· «οὐκ οἴδατε, οἴου πνεύματος ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.» εἰ οὖν, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ θεὸς ἀληθινός, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ θεῖα ἐστὶν πάντη τε καὶ πάντως· ἐπειδὴ ταύτη ἴση καὶ ὁμοία ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου πνεύματος φαίνεται, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ θεὸς ἀληθινὸς τυγχάνει. πρέποι δὲ ἂν καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ ὡσαύτως εἰπεῖν. ἐπεὶ μὴ γε εἰ ἡ τοῦ πατρὸς ἐνέργεια τῆς τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ πνεύματος ἀμείνων, τί γὰρ καὶ ὄλως ἐνήργει τὸ πνεῦμα ἢ ὁ υἱὸς εἰς ἡμᾶς; καίτοι τὴν χεῖρ ἑπάγοντες δύναμιν, εἶπερ ἀνομοίως ἔχουσιν, ὡς οἱ αἰρετικοὶ φασιν; εἰ δὲ δὴ χρήσιμος καὶ σωτηριώδης ἡ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος πλήρωσις, κατ' οὐδὲν ἔσται ἀνόμοιος ὁ υἱὸς ἢ τὸ πνεῦμα. οὔτε γὰρ ἂν ὁ ὑπέρτατος καὶ πλούσιος ἐν ἐλέει παρὰ τοῦ χείρονος

καὶ πενεστέρου ἔδανείσατο, οὔτε ἡμεῖς διττῶς καὶ ἀνομοίως ἐνηργήμεθα. καὶ μέντοι ποῖον ἔχει λόγον, ἄνθρωπον μὲν καλῶν, φέρε εἰπεῖν, ἢ κακῶν εἶναι ποιητὴν καὶ δημιουργόν, τὸ δὲ πνεῦμα μὴ εἶναι τοῦτο; ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος κατὰ συγχώρησιν μὲν τοῦ θεοῦ πράττει τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· ἀπὸ οὐσίας δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ προοισθείσης, ἄψυχον δημιουργεῖ, ὁ δ' ἂν θέλοι, οὐ μὴν καὶ οὐσίαν αὐτήν, ὡς ἔφαμεν ἤδη. τὸ δὲ γε πνεῦμα καὶ ἀθθεντικῶς ποιεῖ, καὶ οὐσίαν ἐκ μὴ ὄντων ὑφίστησιν, ἅτε συνεργὸν καὶ πνοὴ παντοκράτορος. διόπερ ὁ θεὸς ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ, τὸ μὲν ἡμέτερον πνεῦμα ἀνακαινίζεσθαι, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ἀνακαινίζειν, καὶ οὐχ ἀπλῶς πνεῦμα εἶναι, ἀλλ' ἑαυτοῦ κυρίως ὑποδεικνύς, τοιάδε θεσπίζει· «καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ὑμῖν· καὶ ἄφε λῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην, καὶ τὸ πνεῦμα μου δώσω ἐν ὑμῖν.» οἱ δὲ καὶ τῶν θείων φωνῶν τούτων ὀλιγοῦντες, καὶ ἐν ἀπορίᾳ πάσῃ τῶν δικαίων καθεστῶτες, λοιπὸν ταῖς ἕξωθεν τέχναις ἀποκέχρηται, καὶ ἐπ' ἄλλα καὶ ἄλλα μεταφέρειν ἐπιχειροῦσιν τὰ οὕτως σαφῶς εἰρημένα. φάσκουσι γὰρ λέξεσιν αὐταῖς· νεκροὺς ὁ δημιουργήσας, τοὺς νεκρουμένους ἐγείρει μόνος. ἀρχιτέκτονος γὰρ ἔργον φθειρόμενον ζωγράφος οὐκ ἂν διορθώσαιτο, ἀλλ' οὐδὲ ναυπηγοῦ θηρευτῆς, ἀλλ' οὐδέ γε οἰκοδόμου δρομεύς· ἀλλὰ γὰρ ἀρχιτέκτονος ἀρχιτέκτων καὶ ναυπηγοῦ ναυπηγός. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, φησὶν, οὔτε νεκροὺς ἤγειρεν, οὔτε ἐδημιούργησεν· ἅπαξ γάρ, φησὶν, ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ δεδημιούργηται ἡ ἀνθρώπων φύσις· καὶ οὔτε ἕτερα παρ' ἐκείνην, οὔτε πολλάκις. ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐὰ συνεκτίσθη μὲν τῷ Ἀδὰμ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως λόγῳ, μετὰ ταῦτα δὲ διεμορφώθη. ἡμεῖς δὲ οἱ ὀρθόδοξοι, ἐπειδὴ μάλιστα θεϊκῆς δυνάμεως γνώρισμα τὸ δημιουργῆσαι καὶ νεκροὺς ἐγείρειν, ὁμολογοῦμεν τὸ ἅγιον πνεῦμα ταῦτα πεποιηκὸς εἶναι θεόν· «τῷ λόγῳ» γὰρ «κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν,» καὶ ἐπειδὴ ἀρχῆθεν, δημιουργουμένων πάντων, συμπαρῆν καὶ ἀχωρίστως εἶχεν τῇ θεότητι καὶ τῇ ἐνεργείᾳ, διὰ τοῦτο καὶ ἀνακαινιζομένων αὐτῶν συμπάρεστι καὶ συμνημονεύεται. ὅπερ γὰρ εἰρήκασιν αὐτοὶ οὗτοι, οὐκ ἦν ἕτερας οὐσίας ὁ ἐστὶν φύσεως τὸ ἀνακαινίσαι, εἰ μὴ τῆς τοῦ κτίσαντος. περὶ οὖν τῶν ὄντων καὶ πολιτευομένων ὡς μὴ ὄντων, ἀλλὰ νῦν πνευματικῶς καὶ θειοτέρως κτιζομένων ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Παῦλος κηρύσσει, ὡς προελέχθη καὶ ὡς πολλαχοῦ εὐρήσομεν. ἐπιλείψει με γὰρ ἂν ὁ πᾶς χρόνος, εἰ πάντων πανταχοῦ μνημονεύειν ἐθέλησω. εἰ μὴ οὖν ἕτερος μὲν ταῖς γραφαῖς, ἕτερος δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις ἐδόκει, πρῶτον μὲν οὖν κἂν ποτε παρενεθυμήθησαν τὰ θεῖα γραφεῖα τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τῷδε καὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ μνημονευθέντα· τί γὰρ ἂν, ἀκούοντες ταῦτα, φήσαιεν τὸν χρήσαντα αὐτὰ διδάσκειν; δεύτερον δὲ ἐλογίσαντο ἂν, ὅτιπερ, ὄν τρόπον τοῦ υἱοῦ κτίσαντος συμποιητῆς ὁ πατὴρ ἐστὶν τῇ εὐδοκίᾳ, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· καὶ οὐκ εἰς τὴν τῶν οὐχ ὁμοίων ἐξέτασιν τῶν συνάρσεως τῆς ἀλλήλων καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ χρόνου δεομένων καὶ μηδὲ πληρῶντων ἐτοιμῶς καὶ πανταχόθεν ἀμέμπτως τὴν ἐνθύμησιν τὰ τῆς ἀμίκτου ἅπασιν μακαρίας τριάδος τῆς καὶ ἡμᾶς ἀποτελεσάσης, δημιουργοὺς λόγων τε καὶ ὑλῶν ἐπισκευῆς, ἤγαγον, λέγοντες, ἅπερ μήποτ' ἔφασαν. τί γὰρ ἢ ὡς πηλίκοι εἴπομεν τῷ ἅπαξ θελήσαντι θεῷ πατρὶ διὰ τοῦ υἱοῦ λόγου πάντα ὑποστῆναι; ἀμέλει τοι περὶ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ καὶ ἐκ ρίζης Ἰεσοῦ κατὰ σάρκα κεκήρυκται, ὡς ἀρτίως εἴρηται· «τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου,» ἵνα κἀντεῦθεν ὁμολογῶν ἢ, ὡς συνεργὸν ἦν τῷ ἀγαθουργῶ δημιουργῶ τὸ ἁγιαστικὸν πνεῦμα. διὸ καὶ αὐθις γέγραπται· «ἤγετο ὁ Ἰησοῦς ἐν πνεύματι ἐπὶ τὴν ἔρημον·» ἐπειδὴ συνῆν αὐτῷ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμα, ὡς θεὸς θεῷ καὶ ὡς πάντα συνέχων καὶ πανταχοῦ παρῶν τῷ, ἐφ' ὃν πάντα ἐστήρικται, καὶ ἐν πᾶσιν ὄντι καὶ πληροῦντι τὰ πάντα. ἐπεὶ μὴ γε τῷ ἐκείνων λόγῳ καὶ τῷ τρόπῳ οὔτε ὁ πατὴρ

δημιουργός ἢ νεκρούς ἐγείρων. πάντα γὰρ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐγένετο ἀπόνως. πόνος γὰρ πάθος ἐστί· πάθος δὲ ὁδὸς ἐπὶ φθοράν. οὐκ ἀρνούμενοι δὲ τὸν δεσπότην σεσαρκῶσθαι δίχα ἀμαρτίας ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Ἀδάμ, ὃ ἐστὶν ἐκ τῆς παρθένου, ἢ τῆς ἡμετέρας ταῦτά φαμεν, μᾶλλον δὲ καὶ βεβαιοῦμεν τοῦτο διὰ τοῦ λέγειν ἐκ πνεύματος ἁγίου γεγεννησθαι. ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, καὶ τὴν ἀρχὴν συμπαρῆν τὸ προαιώνιον καὶ προκόσμιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῷ ποιητῇ τῆς ἡμετέρας φύσεως, οὐχ ὡς χρῆζοντι βοήθειας, ἀλλὰ σὺν ταυτότητι καὶ ἰσότητι θεότητος καὶ θελήσεως, καὶ οἷον μὴ ἀποτετμημένον τοῦ φωτὸς τὸ φῶς. ἢ σύσθητι οὖν, Μακεδόνιε, τοῖς ἁγίοις, κτίσμα τὸ θεῖον πνεῦμα μὴ ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ἐκπεπορευθῆναι ἐκ τοῦ θεοῦ, ὡς πνεῦμα αὐτοῦ κατὰ φύσιν· ἢ, ὡς ἔθος σοι φάσκειν, ὅτι θεοῦ μὲν ἦττων τῇ φύσει, ἀγγέλων δὲ κρείττων ἐστίν, μέσην τινὰ φύσιν καὶ τάξιν εἰληχός, ἀπόδειξον κεχρησμοδηκότας· τὰ γὰρ ἐκείνων δικαίως προτετίμηται παρὰ τῷ θεῷ τῶν σῶν καὶ τῶν Ἀρείου· καὶ οὐχ ὡς δίδωσιν ὁ τῆς τέχνης καὶ τῆς σοφιστείας νόμος, ἐξόν σοι θαρρήσαντι ἀφεῖναι κατὰ τοῦ θεοῦ πνεύματος ἰδίους λόγους· οὐ τὴν θείαν φύσιν οὐδ' ἂν εἰ τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς τοσοῦτους καὶ τοιούτους εἶχες, ὅσους καὶ οἴους ἔδωκεν ἡ γραφὴ τοῖς χερουβὶμ, ἡδυνήθης ἂν κἂν ποσῶς γοῦν θεωρῆσαι. τίς γὰρ ἐπιδράττεται τῆς ἀφανοῦς καὶ ἀχωρήτου θεότητος; ἢ καταγνοὺς τῆς σεαυτοῦ ἀσεβείας εἰκὼν ἡμῖν τῶν πρωτείων ἀφίστασο. 7.4ν ὅτι ἀγιάζει καὶ δικαιοῖ 7.4 ἀλλ' ἐπανίωμεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, ὅτι ἀγιάζει καὶ δικαιοῖ καθὰ προείπομεν. 7.5ν ὅτι σωτηρίαν χορηγεῖ ὅτι σωτηρίαν καὶ τοῖς ἀποσφαλεῖσιν χορηγεῖ· ὁ μόνος ἐστὶν τῆς παγκρατορικῆς οὐσίας. ἄνευ γὰρ θεοῦ πρᾶξαι τι κτιστόν, ἀμήχανον. «οὐδ' ὅσον ἀμπετάσαι βλεφαρῶν περιφαέα κύκλα.» ἔλεγεν γὰρ ὁ ἀπόστολος Φιλιπησίους τοιάδε· «οἶδα γάρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ.» καθὰ ὕμνηται περὶ μὲν τοῦ πατρὸς ἐν Ὡσηέ· «πλὴν ἐμοῦ οὐ γνώση· καὶ σώζων οὐκ ἔστιν πάρεξ ἐμοῦ·» περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν ταῖς πράξεσιν· «καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ἄλλο ὄνομά ἐστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι.» 7.6ν ὅτι θανάτου ἐλευθεροῖ καὶ ἀμαρτίας συγχωρεῖ ὅτι θανάτου ἐλευθεροῖ καὶ ἀμαρτίας συγχωρεῖ, ἅτε δὴ ἐκ τῆς πατρικῆς ρίζης οὐσίας καρπὸν φέρον τὸ ἀθάνατον καὶ ἴλεω. κτίσματι δὲ οὐ δυνατὸν ἢ ἀναμάρτητον εἶναι ἢ ἐν τούτων οἴκοθεν ποιῆσαι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν τῶν πνευμάτων, ὡς προεδείχθη, ἀναμάρτητον· οὐδὲ τάχα, καθ' ὑπερβολὴν λόγου, ἢ μὴ οὔσα λογική. καὶ γὰρ ὁ οὐρανὸς αὐτὸς καὶ ὁ ἥλιος πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ καθαρότητα οὐκ ἄμειπτοι. εἰ γὰρ καὶ φαίνονται ἀπόστολοί ποτε τοιοῦτόν τι πράξαντες, οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει περιεγένοντο, ἀλλὰ τῇ τοῦ εἰπόντος· «ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι μείζονα τούτων ποιήσετε·» καὶ τῇ τοῦ πνεύματος τοῦ πατρὸς τοῦ λαλήσαντος ἐν αὐτοῖς, καθὰ Ῥωμαίους Παῦλος διδάσκει· «ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.» καὶ ὁ δεσπότης δὲ παρ' Ἰωάννη, ἀποδιδούς ἡμῖν τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὁ ἀπολέσαντες ἡμεν διὰ τῆς ἀρχαίας παρακοῆς, ἐνεφύσησεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν μαθητῶν καὶ εἶπεν· «λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.» ἐνταῦθα τοσοῦτον τοῦ ἀειμνήστου πνεύματος τὸ αὐτεξούσιον, ὅτι αὐτό τε δι' ἑαυτοῦ ἀμαρτίας συγχωρεῖ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι καὶ πάντες οἱ πιστεύοντες αὐτῷ ἄφειν ἀμαρτιῶν παρέχουσιν. ὅτι δὲ θεοῦ μόνου τὸ ἰλάσκεσθαι ἀμαρτάνουσιν, ἔνδοξοι θεοῦ ῥήσεις σημαίνουσιν· «ἐγώ», γάρ φησιν, «εἰμὶ ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀμαρτίας σου», καί· «ἐὰν ὦσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χίονα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ.» καὶ ὁ σωτὴρ δὲ ὡς παῖς θεοῦ τῷ παραλύτῳ ἔφη· «τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι», καί· «ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὰς

ἀμαρτίας τοῦ κόσμου.» 7.7ν ὅτι συνεργεῖ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ· καὶ ὅτι Χριστὸς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος σημεῖα καὶ τέρατα ἐποίησεν καὶ δαιμόνια ἐξέβαλεν διὰ τὸ ἀχώριστον τῆς θεότητος ὅτι τῷ ἀπροσδεεῖ καὶ παντοδότη θεῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνεργεῖ καὶ συμπαρέχει πάντα πᾶσιν, οὐκ εἰς αὔριον ἀναβαλλόμενον, ἄτε δὴ ζύγγνωμον καὶ ὁμόγνωμον πνεῦμα τοῦ πατρὸς, ἀνεκποίητον ἔχον τὸ εἶναι καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐτοῦ, ὅθεν καὶ συνυφεστῶτως ἐξήλθεν, διακληρωσάμενον θεότητα. καὶ ὅτι ὁ παντεξούσιος καὶ πανδύναμος Χριστὸς σὺν τῇ δυνάμει τοῦ αὐτοῦ σεμνοτάτου πνεύματος τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα ἐποίησεν καὶ δαίμονας ἐξέβαλεν, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ ἱεροφάνται· Μιχαῖας μὲν· «τάδε» φησίν, «λέγει κύριος ἐπὶ τοὺς προφήτας τοὺς πλανῶντας τὸν λαόν μου», καὶ μετ' ὀλίγου ἐπιφέρει· «διότι οὐκ ἔσται ὁ εἰσακούων αὐτῶν, ἐὰν μὴ ἐγὼ ἐμπλήσω ἰσχὺν ἐν πνεύματι κυρίου καὶ κρίσεως καὶ δυναστείας.» εἶπεν τοίνυν ποιεῖν ἰσχὺν κύριον ἐν πνεύματι κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν τριάδα καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς φύσεως αὐτῆς δηλῶσαι. αἰνίττεται δὲ τὴν κρίσιν, ἐν ἣ οὐκέτι λοιπὸν μετάνοια καὶ ὁ εἰσακούων· «ἐν», γάρ, «τῷ ἄδῃ», φησίν, «τίς ἐξομολογήσεται σοι»; τὸ δὲ «ἐμπλήσω ἰσχὺν» ἀντὶ τοῦ «μεγάλην ἀνταπόδοσιν ποιήσω μετὰ τοῦ θείου πνεύματος». Παῦλος δὲ ὁ δοκιμώτατος ἀποστόλων πρὸς Ἐφεσίους μὲν· «τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν θεὸν πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν.» πρὸς Ῥωμαίους δέ· «ἔχω οὖν πεποίθησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς τὸν θεόν. οὐ γὰρ τολμῶ τι λαλεῖν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, λόγῳ καὶ ἔργῳ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.» αἱ ὅμοιαι τῇ φύσει ὑποστάσεις ὁμοίας τιμῆς ἄξιαι· ὅθεν παραπλήσιον καὶ τὸ λόγιον τόδε τῷ· «Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία.» Ματθαῖος ἀπὸ τοῦ σωτήρος· «εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.» καὶ ὡς ἐν τῷ φωτίσματος συμπράττει· ἀδύνατον τοίνυν τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ὑπάρχειν ἔν, μὴ οὔσης τῆς οὐσίας μιᾶς· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ δεσπότης ποτὲ μὲν· «ὁ πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.» ποτὲ δέ, ὡς νῦν εἴρηται· «ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια.» διὰ τοῦτο δὲ καὶ Παῦλος εἶπεν· «ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου», ὁμολογῶν, ὅτι τῇ θείᾳ τῆς τριάδος ἐνεργείᾳ τεθνεῶτας ἠγειραν, αὐτὸς μὲν τὸν Εὐτύχον, Πέτρος δὲ τὴν Ταβήθαν. 7.8ν ὅτι ὡσπερ ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὕτω καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα χρηματίζει, σημαίνόμενον θεὸς καὶ δεσπότης. ὅτι ὡσπερ ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὕτω καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα χρηματίζει, σημαίνόμενον θεὸς καὶ δεσπότης, καθὰ φράζει Λουκᾶς· «ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών· καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ κεχηρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου. καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἶθισ μένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου.» ἐχηρημάτισεν τοίνυν τὸ ἅγιον πνεῦμα· ἐδέξατο Συμεών τὸν Χριστὸν εἰς τὰς ἀγκάλας κατὰ τὸ χρηματισμόν· εὐλόγησεν τὸν χρηματίσαντα, τουτέστιν ἐδόξασεν τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἔορακῶς τὸ σωτήριον τοῦ χρησιμοῦ δεξάμενον πέρας· θεὸν τε καὶ δεσπότην αὐτὸν τὸν χρηματίσαντα ἐκάλεσεν. ἐχηρημάτισεν δὲ ὁ θεὸς πατήρ, τῷ Ἰωβ φάνας· «οἶμαι με ἄλλως σοι κεχηρηματικένας, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος»; οἱ δὲ τῷ ἀληθινῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ μάχεσθαι ἡσκηκότες, πανταχοῦ τῆς ὑποθέσεως τὰ ἐν ἄλλοις

πράγμασιν καὶ οὐκ εἰς θεολογίαν συντελοῦντα πρὸς τὸ συσκιᾶσαι τὴν ἀλήθειαν συλλέγοντες καὶ οὐ τὰ πρέποντα τῷ θείῳ μυστηρίῳ ἀτρεκέως ἐκδεχόμενοι καὶ τῇ ὑποθέσει ἀρμόζοντες καὶ πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἄδεκτα τοῦ θείου προφέρουσιν ῥήματα, ἄνω καὶ κάτω, ὡς μέγα καὶ ἑναργὲς κεφάλαιον, τὸ ψυχρὸν ἐκεῖνο καὶ ἀπατηλὸν ῥῆμα λέγοντες· ὅτι, μῆσιν, κατάγεται ἐκ τῶν τοιούτων μαρτυριῶν τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰς ἀγγέλου φύσιν, ἢ καὶ αὐτοὶ φαίνονται χρηματίσαντες. καὶ οὕτως τὰς ὀρθὰς τῶν γραφῶν ἐννοίας ἐξ ἀτόπων ἰδίων λόγων εἰς περιπετείας ἐξέλκουσιν. γέγραπται γάρ, φησίν, ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς πράξεσιν· «Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ παντὸς ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγ. γέλου ἀγίου, μεταμέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.» ὑμεῖς μὲν οὖν, εἰ ἐσιωπήσατε καὶ ἀπερράψατε συκοφαντίας τὰ στόματα, ἐπράττετε ἂν πολλῶ λυσιτελέστερον. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸν τελειότερον σκοπὸν ἀναπέμποντες καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ εὐθυμίαν τοῖς ἐντευξομένοις παρέχοντες καὶ πλείονα τὸν ὀρθόδοξον ζῆλον ἐμβάλλοντες φαμέν, ὅτι ὡς οὐδεμία κοινωνία φύσεως κτίσματος πρὸς τὴν ἄκτιστον φύσιν ἐστίν, οὕτως οὐδὲ χρηματισμοῦ. ὁ μὲν γὰρ ἀγγέλλει, ὁ δ' ἂν οὐκ εἰδὼς ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος εἰπεῖν ἐνεργηθεῖη, καὶ ἐντεῦθεν αὐτῷ ἄγγελος τοῦνομα· τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ἅτε πάντα εἰδὸς τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς διαβεβαιοῦται ὁ Παῦλος, χρηματίζει θεϊκῶς, ὡς ὁ πατήρ, ἅπερ ἂν τοῖς τῆς θεότητος ἀκοιμήτοις ὄμμασιν ὄρα βουλόμενον καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ οὐ διακονικῶς, καθάπερ ὁ δορυφόρος ἄγγελος. «ὁ γὰρ δοῦλος οὐκ οἶδεν, τί ποιῶ ὁ κύριος αὐτοῦ», οὐδέ γε ὁ ἑτεροούσιος τὴν αὐτὴν τῷ ἑτέρας ὄντι οὐσίας κεκτῆσθαι δύναται γινῶσιν· φύσει γὰρ ἐκάστη ἡ ἀνήκουσα γινῶσις καὶ μνήμη συμπαρομαρτεῖ· ἀλλὰ καὶ τὸ γνωσθὲν τῇ γεννητῇ φύσει ἔσθ' ὅτε τῷ χρόνῳ ἀφίπταται. ὅθεν κἀνταῦθα τὴν ἀρχὴν τοῦ χωρίου ἐκόντες ἐν τῇ διαμάχῃ τοῦ λόγου παραλελοίπασι οἱ ἀγνώμονες. ἔχει γάρ· «τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ῥήματος εἶπεν αὐτῷ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσίν σε. ἀλλὰ ἀναστὰς πορεύθητι σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος· διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβάς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ, ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπαν· Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος», καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς πρόκειται. ὥστε παρὰ κριταῖς ἀγαθοῖς κἀνταῦθα παρὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος φαίνεται τὸν χρησμὸν ὁ ἄγγελος μαθῶν. θεότητος γὰρ ἔκκριτον γινῶσις τὸ προλέγειν ἀσφάλτως· καὶ τοῦτο ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ἀκουόντων, ἵν' ἀσφαλίσάμενοι σωθῶσιν. εἶτα οὐ νομίζετε τοιαῦτα εἰσηγούμενοι βασκαίνειν μὲν πως τῇ κτίσει, μέμφεσθαι δὲ οἷον τῷ δι' ἀφθονίαν ταῖς περὶ αὐτοῦ εἰρημέναις λέξεσιν κοσμήσαντι τὰ ἑαυτοῦ ποιήματα; ὡς ἐπομένης πάντως τῷ τοιούτῳ πράγματι καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος. ἐκ γὰρ καὶ τούτου ὕβρισεν μὲν ἑαυτὸν οὐδαμῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπαινετὸν ἔδειξεν, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ συνήθως ἐφαίδρυνεν. ἡμεῖς δὲ, εἰ καὶ σεμνότητά τινα θεῖαν τῇ πάσῃ ὑποθέσει φέρει τὸ χρηματίζειν τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἀρκεῖ καθ' ἑαυτὸ παραλαμβανόμενον εἰς μαρτυρίαν, ὅμως οὐ μόνον αὐτό, ἀλλὰ γὰρ καὶ πλῆθος ἄλλο ὑψηλῶν καὶ ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων παρηγάγομεν· οἷς εἰ προσέχετε ἀντιπαθείας ἄνευ, ἀφωνότεροι πάντως ἔσεσθε τῶν ἰχθύων. διελέγχει τοίνυν τὴν πιθανουργίαν ὑμῶν σαφέστατα καὶ ὁ Παῦλος, Ἐφεσίοις γράψας· «ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἀγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ πάντα κτίσαντι· ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκ κλησίας ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ.» κατανοεῖτε οὖν, πόσον ἐξήρηται ἡ ἀγγέλων φύσις τοῦ ἀφ' ἑαυτῆς εἰδέναι τι τῶν ἐσομένων καὶ τοῦ χρηματίζειν· ὅτι καὶ διὰ τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐκκλησίας τοῦ

θεοῦ, ἥτις ἐσμέν ἡμεῖς, τὰ μεγαλεῖα μανθάνει. πρὸς πειθῶ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δύναται τι συλλαμβάνειν καὶ ἄπερ Κολοσσαεῦσιν ἔγραψεν τοιῶσδε· «τὸ μυστήριον τοῦτο τὸ ἀποκεκρυμμένον πρὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, ὃ νῦν ἐφανερώθη τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ.» πρὸ τούτου γάρ, φησίν, τῷ θεῷ ἔγνωστο μόνῳ. πρὸς τούτοις καὶ ἄπερ περὶ τῶν ἐνεγκόντων πᾶσιν ἀνθρώποις ὄφελος, τῶν περὶ τὴν ἄλεκτον οἰκονομίαν φημί, τοῖσδε παρὰ Πέτρου ἀνείρηται τοῖς ῥητοῖς, ὡς προελέχθη· «εἰς ἅ», φησίν, «ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.» εἰ δὲ τινα ἔμφυτον γνῶσιν εἶχον, οὐκ ἂν ἰμείροντο τοῦ κἂν διακύψαι εἰς αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ ἔχουσιν, εἰς ὑπερβάλλοντα, ὡς οἱ ἄνθρωποι, τρόπον τινὰ ἐκπίπτουσιν ἔρωτα ἐκείνων, ὧν τῆς γνώσεως τυχεῖν αὐτοῖς μὴ ὑπεσθιν. πέφυκεν γάρ καὶ τὴν ἄλλως ὑπερορᾶσθαι μὲν τὰ εὐρεθῆναι ῥάδια, ποιεῖσθαι δὲ τὰ σπανιώτερα. καὶ μέντοι καὶ τοῦτο οὐ κατὰ γνώμην οἰκείαν, τῷ κοινῷ δὲ τῆς φύσεως αὐτῶν λόγῳ οὐ πάντας φημί ὑπόχρεοι ὄντες τινές. «εἰ γάρ», φησίν, «ἀγγέλων ἀμαρτησάντων ὁ θεὸς οὐκ ἐφείσατο», ποίαν ἔμφυτον γνῶσιν τῶν μελλόντων ἢ ἀθθεντείαν τοῦ χρηματίζειν, ὡς ὁ θεὸς ἔχειν δύνανται; εἰ δὲ οὐκ ἴσασι μὲν οὗτοι ἀφ' ἑαυτῶν οὐδὲ κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν χρηματίζουσιν, ὡς ἔστι καὶ δίχα συστάσεώς τινος τὸ πρᾶγμα αὐταπόδεικτον, διὰ δὲ τὸ τὴν λέξιν μόνην κατὰ κοινοῦ κατηγορεῖσθαι ἐπὶ τὴν μέμψιν καὶ τὴν κατηγορίαν παρηγγείλατε, προπετῶς καὶ ἀδιασκέπτως ἐπράξατε, καὶ οὐδὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα. οὐδὲ γὰρ εἰ τὸν θεὸν πατέρα φαῖεν τυχὸν ἄλλοι τινές, ὅτι χρηματίζει καὶ ἀγαθός ἐστιν, ἡμᾶς τὸ ἐναντίον λέγειν πρέπον. εἶπω τι ὑμῖν καὶ ἕτερον· «βλέπετε μὴ τὸν χρηματίσαντα τῷ ἑκατοντάρχη ἄγγελον, τὸν ἅγιον τῶν ἁγίων, σωτήρα εἶπεν; τῷ γὰρ ὀνόματι τούτῳ προσχρησαμένη ἐπικεκρυμένως σὺν ἐμφάσει πολλῇ καὶ θείᾳ περὶ αὐτοῦ φαίνεται ἡ γραφή διὰ τὸ ἀγγεῖλαι ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὡς υἱὸν λόγον τὸ πατρικὸν βούλημα. οὐ γὰρ εἶπεν ὀνομαστί, ὡς εἴθωθεν λέγειν· Μιχαήλ, Γαβριήλ ἢ ὁ δεῖνα.» τί τοίνυν ἐξ ἀπάντων τῶν ἡμετέρων λόγων αἰτιάσαιτ' ἂν τίς εὐλόγως; τί δὲ μέμψαιτο τῇ οὐδαμῶθεν ἐχούσῃ τὸ εὐθύνησθαι ὀρθοδόξων πίστει; πῶς δὲ οὐ πιστεύειν ἄξιον, ὡς τὸ ἅγιον πνεῦμα βασιλικῶς ἤτοι θεϊκῶς χρηματίζει, οἱ δ' ἄγγελοι λειτουργικῶς ἤγουν διακονικῶς; ὡς χαλεπὸν οὖν, καθά φησιν, οἰάκων ἔχεσθαι. ὅτῳ κυβερνητικῆς οὐχ ὑπεσθιν, οὕτω χαλεπὸν καὶ διδάσκειν, ὅτῳ ἡ χάρις τοῦ θείου πνεύματος ἢ τῶν ἀνθρώπων σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἐργαζομένη τὴν σωτηρίαν οὐ πάρεσθιν, οὔτε ἐστὶν τὸ εἰδέναί τὴν καὶ ἐν τοῖς αἰνίγμασιν τῶν λογίων εὐρισκομένην ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τῶν πιστῶν ἀνδρῶν διδομένην ἀπόκρισιν, καὶ ὅτῳ ἐριστικῆς καὶ ἀντιλογικῆς καὶ ποικίλης προαιρέσεως ἄνευ οὐκ ἔστιν λόγου προφορά. οἶδα δὲ σαφῶς, ὃ εὐδόκιμοι καὶ τὸ οὐράνιον φῶς κατοικοῦντες ἄγγελοι τοῦ θεοῦ, ὅτιπερ ὑμεῖς ὡς ἄμεμπτοι καὶ τέλειοι οὐκ ἠχθέσθητε ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν παρ' ἐμοῦ, ἔνεκα τῶν κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κατὰ τὸ ἐπαινετὸν τῆς γνώμης, ὁμοίων ὑμῖν ἀγγέλων· οἷς ἐξ ἀρχῆς μέμψις παρηκολούθησεν, ὡς καὶ οἵτινες ὑμῖν μάλιστα ἀπίθανοί τινες πρὸς τὸν κατὰ τῆς ἀληθείας ἀγῶνα φαίνονται. ὁ γὰρ λόγος μοί ἐστιν ὑπὲρ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος τοῦ φωτίζοντος ἅπαντα καὶ φιλοτιμουμένου τὰ θεϊκὰ τοῖς κτίσμασι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ ἐφάμιλλα, τοῦ ἁγιάσαντος καὶ ὑμᾶς καὶ συνδοξαζομένου παρ' ὑμῶν ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ διὰ τοῦ τρισαγίου αἴνου. μᾶλλον δὲ καὶ συνεπενεύσατε πνεῦμα τοῦτο τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ ἐν καὶ μόνον καὶ θεὸν ἀνευφημήσαντί μοι· καὶ ἐβούλεσθε ἂν τάχα πανηγυρίζει δέ μοι ἐν τῷ μέρει τούτῳ τὸ βιβλίον δι' ὑπερβολὴν εὐνοίας ὑμῶν τῆς περὶ τὴν σεπτὴν καὶ ὁμοούσιον τριάδα ὑμετέρα τε εἶναι ῥήματα τὰ ἐκ τῆς τῶν γραφῶν διανοίας λεχθέντα παρὰ πολλῶν καὶ νῦν παρ' ἐμοῦ καὶ μηδέποτε σιωπὴν τούτοις ἐπιβληθῆναι, καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων σχολὴν δαπανᾶν εἰς ὑπόθεσιν τοιαύτην. τοιγαροῦν διὰ τοῦτο κρίσει τῇ ὑπερτάτῃ, σὺ μὲν, ὃ ἅγιε Μιχαήλ, ἄρχειν τῶν

ἀσωμάτων στρατιῶν προεχειρίσθης καὶ ζώνη οἶον νοερᾶ ἐτιμήθης, καὶ εὐωδία τις τῆς πάντων δεσποζούσης παναγοῦς καὶ οἰκτίρμονος τριάδος ὑπάρχεις· σὺ δέ, ὦ ἅγιε Γαβριήλ, διακονήσασθαι τῷ μυστηρίῳ τῆς ἀφράστου οἰκονομίας, ὡς ἐχέμυθος καὶ πιστός, ἐξελέγης· ἄλλος δὲ ἄλλω, οὐδὲ αἰτήσας, θεοσδότη χαρίσματι τετίμηται, οἶω μὴ καὶ ἕτεροι, καὶ οἶω μὴ καὶ ἡμεῖς· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, οἶω μὴ καὶ ὑμεῖς. ὁ γὰρ θεὸς λόγος οὐ διὰ τοὺς ἁμαρτήσαντας ἀγγέλους ἀγγελος, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν ἁμαρτίᾳ ἀνθρώπους ἄνθρωπος, ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀναμαρτήτως, ἀφράστως, ὡς οἶδεν καὶ ἠβουλήθη, ἐκ τῆς παρθένου καὶ κατὰ τὴν σάρκα αὐτῆς καὶ πάντων ἡμῶν ἐγένετο, μείνας ὃ ἦν καὶ ἔστιν καὶ ἔσται, εἷς καὶ αὐτός. «εἷς γάρ», φησὶν, «ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἷς δὸ ξαν θεοῦ πατρός.» καὶ οὕτως, ὡς ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνέβη, ἤξει τὸ δεύτερον, διακονουμένων αὐτῷ ἀγγελικῶν εὐδοκίμων φαλάγγων μυρίων μυριάδων, καὶ ἔτι καὶ κρινεῖ καὶ ποιήσει κατὰ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ. διὸ μετὰ τὰς ἐκκλησίας καὶ οἴκοι εὐκτήριοι τῷ θεῷ τῆς προσηγορίας ὑμῶν ἐπόνυμοι, ὧ εὐάρεστος ξυνωρὶς ἀρχαγγέλων, οὐκ ἐν μόναις ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ στενωποῖς ἰδία καὶ οἰκίαις καὶ ἀγροῖς ἰδρύνθησαν, χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἢ καὶ ἐλέφαντι κοσμηθέντες· ἴασίν τε οἱ ἄνθρωποι καὶ εἰς τὰ ἀπωτέρω τῆς ἐνεγκαμένης αὐτοῦ χωρία τὰ ἔχοντα οἶον ὡς πρυτανεῖα ἐπιτευγμάτων τὰ εὐκτήρια προβεβλημένα, οὐκ ὀκνοῦντες καὶ πέλαγος διαλαβεῖν, ἢ δέοι, μακρόν, καὶ πολλῶν ἐφεξῆς ἡμερῶν ὁδὸν ἔσθ' ὅτε καὶ ἀργαλέαν ἐξανῶσαι, ὡς πειραθησόμενοι πλείονος εὐνοίας μὲν τῆς περὶ τὴν πρεσβείαν ἀπὸ ὑμῶν, μετουσίας δὲ τῆς τῶν φιλοτιμουμένων ὑπὲρ τοῦ εὐ ἀγαθῶν παρὰ τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εὐκτηρίοις καὶ μαρτυρίοις, ὡς ἐν ἄλλοις οὐρανοῖς, τὰ ἀνέκλειπτα αὐτοῦ προὔθηκεν ἀγαθὰ· καὶ ἀφ' ὧν οὗτος αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων δέδωκεν τε καὶ ὁσημέραι δίδωσιν ἐκάστοις, ἀπὸ τούτων εὐσεβῶς καὶ ὁσίως προσφερομένην δέχεται ἀναίμακτον θυσίαν, καὶ πάντα ἔχει τὰ παρὰ ἀνθρώπων γέρα. νομίζω δὲ εἰς τὰ κατὰ αἰρετικῶν καὶ εἰς τὰ περὶ θεολογίας, καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, μενοῦνγε τοὺς λίθους αὐτοῦς, τῇ προθυμίᾳ συμφθέγγεσθαι ἡμῖν. τί γὰρ οὐ ποιεῖ ὁ περὶ θεὸν ἔρω; ἢ τίτι παραχωρεῖ φίλτρον ἀληθὲς καρδίας; ἴστε γὰρ σὺν θεῷ δὲ πάντα εἰρήσθω οὕτω μεθ' ὑμῶν τε καὶ τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως γεγονότων ἀγίων πρεσβευόντων πεπραχέναι, ὡς μηδένα πω μέχρι καὶ τήμερον οἶον δίκην τινά μοι καὶ κακηγορίας ἐλέσθαι λαχεῖν ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἡμετέρων πρέσβων τῶν τιμᾶς τὰς πρὸς τὸ μέτρον ὑμῶν παρὰ πᾶσιν ἐχόντων· μηδὲ ὀνόματι καλέσαι με εἰς ἀγῶνα τὸν περὶ τούτου καὶ κρίσιν, καίτοι εὐρισκομένων τῶν τὰ μὴ ὄντα κατηγορούντων· ἀλλὰ μηδέ τινα πειραθῆναι διελέγξαι με ὡς εἶην λόγους ἀκούσας κατὰ τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος καὶ δι' αἰδῶ τυχόν ἢ φόβον τοῦ λέγοντος ἐπινεύσας καὶ τὰ μὴ καλὰ ἐπαινέσας· ἢ ὅλως ὀλιγορήσας ποτὲ καὶ ἐν ῥαθυμίᾳ τῇ οὐκ ἐνδέοντι θέμενος τὸ πρὸς δύναμιν ἀντιτάξασθαι· μενοῦνγε ἐκ τοῦ ἐναντίου φάναι πολλούς, ὡς αἰεὶ παρῆλθον εὔτονος καὶ ἡμερος εἰς τὰ τοιαῦτα ἢ δώσων δίκην ἢ ληψόμενος. κέρδος γὰρ μέγιστον καὶ αἰώνιον ἑμαυτοῦ καὶ τῶν ἐξ ἐμοῦ καὶ τῶν σὺν ἡμῖν ἠγοῦμαι καλῶς τὸ πάντα πόνον, εἰ δεήσοι, καὶ κίνδυνον ἐλέσθαι ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς καὶ σώζοντος, καὶ κρῖναι καὶ φιλανθρωπεύασθαι αὐτοῦ ἔνεκα ἔχοντος, πατρός καὶ υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος. εἰδότες οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ λατρευταὶ μὲν τῆς παναγοῦς τριάδος, πρεσβευταὶ δὲ τοῦ ἀνθρώπων γένους, μηδὲν μετ' αὐτὴν τὴν πάντων αἴτιον καὶ ζωοποιὸν αἰδοῦς εἰς ὑμᾶς ἐλλελεῖφθαί μοι τῆς ὀφειλομένης εἰς τοὺς συναγορεύοντάς με ταύτη τῇ χορηγούσῃ ἐνθυμήσεις καὶ φράσεις σοφὰς αὐτῇ τε ἀρεσκούσας καὶ ἡμᾶς εὐεργετούσας· ἔπειτα καὶ ὑμῖν· καὶ τοσοῦτω «ἔπειτα», ὅσῳ πρέπει μετὰ τὴν ἄκτιστον κτιστῆς εὐπρεπῶς μνημονεύειν φύσεως τάξαντας· ἵκετεύσατε ἰδικῶς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐξ ἐμοῦ καὶ σὺν ἐμοὶ καὶ πάντων τούτου γὰρ

πλέον παρέχειν ἡμῖν οὐκ ἐπετράπητε, τὴν τε ἐπὶ τούτῳ γνώμην διατηρηθῆναί μοι ἀκίνητον, τὴν τε εὐχὴν ἐπ' ἄπειρον κατορθοῦσα ἀγαθωτάτη καὶ αὐτοτελής καὶ ἀδιαίρετος τρία, προσδεχθῆναι· καὶ καταξιοθῆναι ἡμᾶς παντεκνεῖ, πανοικεῖ, παγγενεῖ καὶ παμφιλεῖ φίλοι δὲ ἡμῖν οἱ ὀρθόδοξοι σὺν ὑμῖν τε καὶ πᾶσιν τοῖς ἀγίοις ἀγιοτρισολογῆσαι αὐτὴν ἐν οὐρανοῖς εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἐπηγγελμένης καὶ πρὸς ἡμῶν πιστευομένης ἀτελευτήτου καὶ ἀδιαίρετου αὐτῆς βασιλείας χάριν αὐτῆς τυχεῖν. ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν. 7.9ν ὅτι σὺν τῷ Χριστῷ κρίνειν μέλλει τὰ πάντα ἀλλ' ὥρα γὰρ εἰς τὴν ἀρχθεῖσαν ὑπόθεσιν αὐθις οὖν τείνεσθαι, ὅτι σὺν τῷ Χριστῷ, ἅτε θεὸς καὶ δημιουργός, τὸ ἅγιον πνεῦμα κρίνειν μέλλει τὰ πάντα. τίνας γὰρ καὶ ἔστιν κρίναι ἢ τοῦ κοινωνίαν ἔχοντος πρὸς τὸν ποιήσαντα αὐτά, θεότητος καὶ βασιλείας; ὡς προφητεύει Ἡσαΐας μὲν· «ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται. καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· καὶ ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου θεοῦ. οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει· ἀλλὰ κρινεῖ τα πεινῶ κρίσιν καὶ ἐλέγξει τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ἐξελεῖται τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς, καὶ πατάξει τὴν γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβεῖς.» ῥάβδον καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ λέγει τὸν ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει βλαστήσαντα καὶ τῇ ἑαυτοῦ εὐωδίᾳ τὴν ὑφήλιον ῥώσαντα, ἐφ' ὃν εἶδομεν ἐν εὐαγγελίοις ἀναπαυσάμενον τὸ ἅγιον πνεῦμα, κριτὴν δὲ αὐτὸν σὺν τῷ ἀγίῳ πνεύματι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ ἰδεῖν περιμενόμενον. τοῦτο γὰρ σημαίνει τό τε: «ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβεῖς», καὶ τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον τῷ αὐτῷ προφήτῃ· «ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως.» Δαυὶδ δὲ ἐν ῥλη΄ ψαλμῷ φησιν· «ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου; καὶ ἀπὸ προσώπου σου ποῦ φύγω»; τό· «ποῦ πορευθῶ» καὶ «ποῦ φύγω» πλατεῖαν ἔχει ἔμφασιν· σημαίνει γὰρ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ κριτὴν ὑπάρχειν τὸ ἅγιον πνεῦμα. «φοβερὸν», γὰρ ὡς ἀληθῶς, κατὰ τὸν ἀπόστολον, «ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος», τοῦ λέγοντος, ἐν μθ΄ ψαλμῷ· «ἐλέγξω καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου.» καὶ τοῦ Μιχαίου δὲ ἢ μικρῷ πρόσθεν λεχθεῖσα προφητεία καὶ εἰς τόδε συντελεῖ τὸ κεφάλαιον. ποίαν δὲ ἀπόδειξιν ἂν εἴποι τις ἰσχυροτέραν εἰς τοῦτο τοῦ καὶ σωτήρα παρ' Ἰωάννη λέγειν περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος· «ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἀμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως»; 7.10ν ὅτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος Ἐλύμαν τὸν μάγον ἐξετύφλωσεν ὅτι ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ δυνάμει τοῦ ἀγίου πνεύματος ὁ Παῦλος ἐν Κύπρῳ Ἐλύμαν τὸν μάγον, ἐπιστρατεύοντα τοῖς ἀγίοις καὶ λυμαινόμενον τῇ ἀληθείᾳ, ἐξετύφλωσεν λόγῳ. τοῦ πνεύματος γὰρ εἶναι τὴν δύναμιν δεικνύσα ἢ γραφή, λέγει αὐτοῖς ὀνόμασιν οὕτως· «τότε ὁ Παῦλος πλησθεὶς πνεύματος ἀγίου, εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σὲ καὶ ἔση τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον.» ἀληθῶς γὰρ οὐκ αὐτόν, μὴ ἔχοντα τοῦ πνεύματος τὴν πάντα ἐνεργοῦσαν δύναμιν, ἀνθρώπου μαγγανείαις σώζοντος καὶ δαίμοσι πεποιθότος τὸ βλέπειν ῥήματι ἀποσβέσαι. 7.11ν ὅτι τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου πνεύματος ἀνεωχθέντες οἱ οὐρανοὶ ὥφθησαν τῷ ὀσίῳ Στεφάνῳ. ὅτι τῇ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀναπτυχθέντες οἱ οὐρανοὶ ὥφθησαν τῷ διπλοῦς στεφάνους ἀναδησαμένῳ ἀποστολῆς καὶ μαρτυρίου. φησὶν γάρ· «Στέφανος πλησθεὶς πνεύματος ἀγίου εἶδεν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους.» ὥστε εἶναι τὸ ὑπὸ ἀρχαίου εἰρομένον· οὐρανόθεν δ' ἄρ' ὑπερράγη ἄσπετος αἰθήρ. 7.12ν ὅτι προγνώστης ὅτι προγινώσκει, ὡς ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός· μόνης δὲ θεϊκῆς φύσεώς ἐστιν, ἀκριβῶς εἰδέναί τὰ μέλλοντα. ἢ γὰρ κτίσις πάντα μὲν τὰ ἀφ' ἑαυτῆς στοχαστικὰ προφέρει, ἐκεῖνο δὲ μόνον ἀπλανῶς καὶ ἀπαραβάτως προβλέπει, ὃ αὐτὴν διδάξῃ τὸ ἅγιον πνεῦμα. ταῖς γὰρ

θείαις ἀκτίσιν αὐτοῦ μονονουχὶ τὰς ἐν οὐρανῷ καταλάμπων δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀπολαμπρύνον τὰ ὄμματα, ὑποδείκνυσί τε πολλάκις διαφόρως τὰ μέλλοντα καὶ συγχωρεῖ δι' οἰκείαν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν τὰ πρὸς τὸ χρήσιμον συντελοῦντα τῇ ἀνθρωπεῖα φύσει ἐκ λέγειν ποτὲ τὴν κτίσιν· ἅπερ ἔσθ' ὅτε ἡ ἔνυλος ἡμῶν φύσις οὐ τῷ χορηγήσαντι διὰ μέσης τῆς κτίσεως, ἀλλ' αὐτῇ ἐπιγράφει. αἱ δὲ περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων μαρτυρίαι εἰσὶν ἐν τούτοις. ἀπὸ τοῦ Πέτρου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν, ἣν προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τῶν συλλαβόντων Ἰησοῦν.» εὗ τοίνυν εἶπε τὸ «ἔδει»· θεοῦ γὰρ μόνου πᾶς λόγος οὐκ ἀτελεύτητος. καὶ ἀπὸ τοῦ Παύλου· «τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί με λέγον, ὅτι δεσ μὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν.» καὶ διὰ τοῦ προφήτου δὲ Ἀγάβου σιτοδείαν ἐσομένην τῇ ὑπ' οὐρανὸν διὰ τὰς ἀνθρώπων πλημμελείας προεμήνυσεν ὡς ἀγαθός, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς Νινευῆ, ὡς ἂν εὐλαβηθέντες μετανοίᾳ φύγοιεν τὸ κακὸν ἥτις καὶ συνέβη πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ἐπὶ Κλαυδίου. καὶ ἐν εὐαγγελίῳ δὲ ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ πνεύματός φησιν· «καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν», τουτέστιν τὰ μέλλοντα.